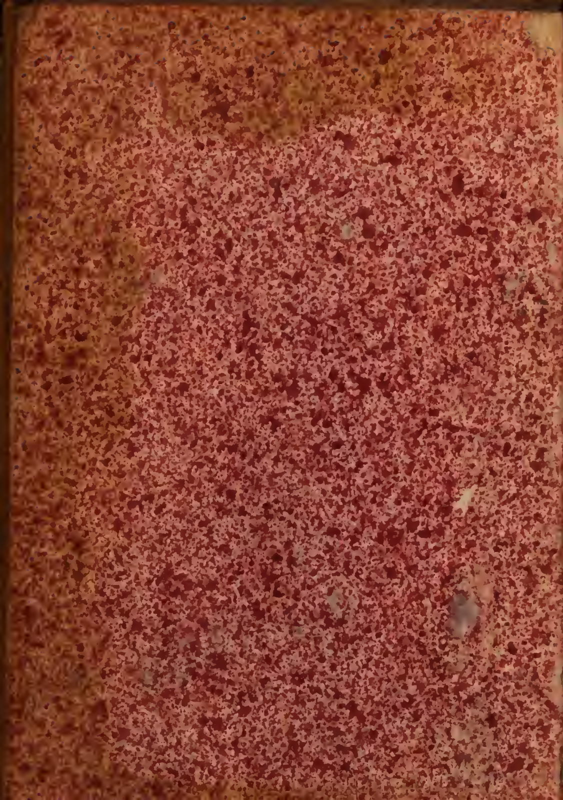
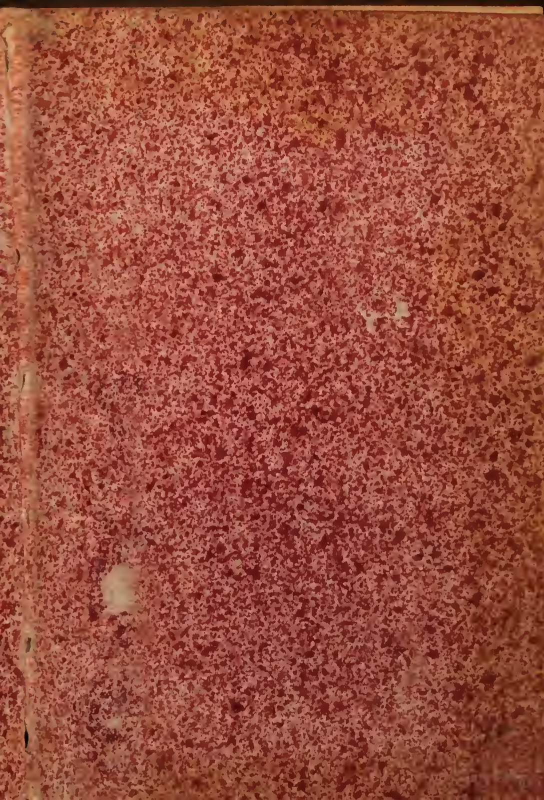
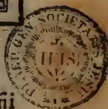

Ne possediamo 1 copia

RATIO ATQ. INSTITVTIO STVDIORVM

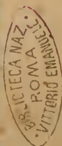
ROMAE,
In Collegio Societatis Iesu. Anno Dñi
M. D. XCI.

Cum facultate Superiorum.

REGVLÆ PRÆPOSITI PROVINCIALIS.

1 CVM ex primarijs Societatis nostræ ministerijs vnum sit, vniuersas, quæ ab Instituto nostro non abhorreant, disciplinas in publicis Academijs ita proximis tradere, vt inde ad Conditoris ac Redemptoris nostri cognitionem atque amorem excitentur; omni ope contendendum sibi putet Præpositus Prouincialis, vt tam multiplici Scholarum nostrarum labori fructus is, quem gratia nostræ vocationis exigit, abunde respondeat.

DE SCRIPTVRIS.

2 AC primum operam ac diligentiam præcipuã collocet in excolendis promouendisque Scripturarum studijs: Magnam quoque rationem habeat eorum, qui in hac facultate illustranda strenue laborant: Hi namque cum linguarum peritia, eruditionis varietate, antiquitatis obseruatione, Scholasticæ munimento; alijsque præsidijs egeant; nisi modis omnibus subleuentur, incitenturque; vix erunt, qui possint laboriosum hoc stadium decurrere.

3 Itaque ſedulo perficiat, & vt Noſtrorum auditorum frequentia, quanta fieri poteſt, ſublatis ferme exceptionibus, hæc lectio cohoneſtetur: & vt huius facultatis Profeſſor ea doctrinæ, eloquentiæ, ingenij, aliarumque rerum præſtantia excellat, vt ſcientiæ, quam tractat, exiſtimationem & dignitatem ſuſtentet, atque amplificet.

4 Huiuſmodi Profeſſores ne deſint, alendi fouendique eſſent multo ante, quam ad docendum accedant, obſeruatis ijs, qui ad eam rem promptiores videntur, & aptiores. Frequenter itaque cum Rectore, cum Præfecto, cum Theologiæ Profeſſoribus agat, vt & ipſi eam cogitationem ſuſcipiant, perſpiciantque, quinam potiſſimum ex auditoribus ad hoc opus deligendi inſtituendique ſint.

5 Ad hæc vt ſatis tempeſtiue Scripturarum lectio Noſtris incipiat eſſe familiaris, præſtare ſtudeat, vt Nouitij, per id temporis, quod illis ad Doctrinam Chriſtianam piumue aliud ediſcendum concedi ſolet, mãdent etiam memoriæ Pſalterium, Prouerbia Salomonis, & aliquid ex nouo Teſtamento.

DE SCHOLASTICA *Theologia.*

6 QVadriennio abſoluendus eſt Theologiæ curſus, idque à tribus Profeſſoribus,

bus, vbi vel id exigit Collegij fundatio, vel certe vbi Præpositus Prouincialis censuerit ad hunc numerum sustentandũ suppetere & reditus quos oportet, & Professorum copiam ingenio plusquam mediocri, & eam cęli salubritatem, firmamque Nostrorum auditorũ valetudinem, quæ quotidianis quattuor lectionibus, tribus quidem Scholasticæ Theologiæ, & vna Scripturæ non grauetur.

7 Vbi vero harum rerum opportunitatem desiderari cognoscet, duos constituat Professores, qui quadriennio totam decurrant Theologiam: Materias autem, quæ in Conscientiæ Casibus positæ sunt, nec plus amplificet, quam grauiores res aliæ patiantur, nec omittant penitus; sed in aliquot conclusiones vna aut altera auctoritate probandas, summatim redigãt ac dictent.

8 Sin ad id præstandum hi duo Professores paratam iam non habeant supellectilem, aut tantum temporis Theologicis disputationibus subtrahere non possint; quærat extraordinarium Scholasticæ Magistrum, qui toto biennio nihil aliud explicet quam Moralem Theologiam, hoc est, amplectentem eas Casuum materias, quæ in Theologicarum quæstionum Catalogo sub finem quarti generis indicantur.

9 Id si fiat, Auditorum Theologorum vna dimidia pars audiat biennio hunc extraordinarium Professorem, altera verò Scripturam,

Quod si eorum numerus minus fuerit copiosus, quam vt cōmode diuidi possit duas in partes, Scripturæ interpres & extraordinarius Professor alternis toto quadriēnio diebus doceant, & audiantur ab vniuersis Theologis.

10 Præpositi autem Prouincialis erit perspicere, an vnus atque idem Professor sustinendo huic vtrique oneri tam Scripturæ, quam extraordinariæ lectionis par esse possit, cum alternatim explicantur: Quòd si vtrūque non sustineat, quibus vacabit diebus, comparare sibi poterit in omnem Theologiam prælectiones, quas, si quando fuerit opus, publice vt ordinarius Professor habeat.

11 Porro sicubi hæc difficiliora Prouincialis iudicarit, quam vt successura confidat, constituat ex Theologiæ Doctoribus aliquem, quātæ maximæ auctoritatis haberi poterit, etiam si studiorum Præfectus esset, vt tertia & sexta ferijs per totum quadriennium à prandio, extrema scholarum hora, in amplissimo quod fuerit gymnasio, aut in templo, quo celebrior auditorum frequētia conueniat, omnibus Theologis (his enim diebus Scripturæ explicationi supersedendum esset) Casuum Cōscientiæ materias superius memoratas explicet grauiter, & distincte per aliquas conclusiones, quas vno aut altero fundamento confirmet.

12 Cæterum, vbi nihil horum commode præstari posse cognouerit, ne Theologiæ Auditores

res rerum tam vtilium ac potius necessariarũ scientia careant; faciendum omnino est, vt audiant biennio Casuum Professorem, eum scilicet, qui sortitus fuerit eas materias enarrandas, quas Theologiæ Professores prætereũt iuxta ea, quæ in Casuum Professoris regulis habentur.

DE GRADIBVS BACCALAVREATVS, *Magisterij, & Doctoratus.*

13 DET operam, vt ne externi quidem Actus, per quos ad Doctoratum seu Magisterium perueniri solet, inchoent, nisi peracto Philosophiæ triennio, vel quadriennio Theologiæ: & illi quidem dimidius annus, huic autem biennium adijciendum est, quo & celebrentur Actus, & Gradus suscipiantur. Par. 4. c.

14 In ijs, qui ad Gradus promouendi sunt, 15. §. 2.
Examinis & Actuum ratio seruetur, quæ in studiorum Præfecti regulis habetur, vbi seuerior alia præscripta non fuerit ex instituto & fundatione Academiæ, nec nouam, licet meliorem introduci posse speretur.

15 Quod vero pertinet ad cæremonias, seruentur etiã, quæ in ijsdem Regulis positæ sunt: Tametsi in ijs Academijs, in quibus habemus externos Professores collegas, aliorum ritum & Academiæ leges sequi Nostros oporteat.

16 In alijs etiam Academijs, quæ pleno iure

Nostris subsunt, quamuis cęremoniæ, si quæ longo iam vsu receptæ sint, ac ferè non dedeceant, retinendæ videantur: & in solemnitatibus, munusculis, sumptibus, cæterisque huiusmodi mediocria quædam externis de more Patriæ permitti possint: Nostris tamen non debet licere quicquam eorum, quæ non bene conueniant cum Constitutionibus. Par. 4. c. 15. F.

17 In his itaque promotor, si Noster est, violacea cappa non vtatur, nisi forsan Epomide, quæ haud multo sit alijs prolixior. Rectori autem Academiæ si plus aliquid videbitur tribuendum, haudquaquam magnificentius sit, quam religiosa simplicitas ferat.

18 Chirothecæ aliave dona Nostris Doctoribus non distribuantur: nam externis, dummodo moderata sint, solent esse pars quædam stipendij. Nec vllos Nostri ad hanccelebritatē per se ipsos inuitent: inuitent, quos volent, promouendi, sed per Bidellum.

19 Conuiuia tollantur penitus; vix enim modum legemque patiuntur vllam. Sin tolli nequeunt, ad id, quod minime indecorum sit, seuere redigantur; nec his intersint Nostri, nisi cum id Præceptor & Promotor declinare non poterunt.

20 Nostri ad Magisterium vel Doctoratum promouendi essent, cum docturi sunt Philosophiam aut Theologiam, ob maiorem auctori-

tatem;quin etiam paucos alios oporteret esse promotos, qui vel subsidio esse possint ægrotantibus Doctoribus; vel designantur, vt aliquando doceant: non enim pridie fere antequam quis doceat,decet Doctorem fieri.

21 Ea vero de re,quoties vsus fuerit,Præpositus Generalis consulendus est: a quo etiam quærendum, an nonnullis in Prouincijs, vbi Graduum ordo in confidendo seruatur, Humanitatis & Rhetoricæ Magistri Gradu aliquo insigniendi sint.

22 Insignia vero Nostrorum, qui promouentur, essent moderanda, & satis esse possent fila illa serica, quæ ponuntur in medio pilei, de quibus Congr.prima,Can.19. vel Epomides, sicubi sunt in vsu.

DE CASIBVS CONSCIENTIAE.

23 DVOS in primarijs Collegijs Casuum professores cōstituat,qui partito onere vniuersas id genus materias explicent biennio.Vbi duo nō possunt haberi,prælegāt vnus, seruatis ijs,quæ statuuntur in regulis Professoris Casuum. Dum vero ea lectio domi repetitur,ad eā(nisi suam seorsim Collationē habere magis expediat iudicio Superioris)conueniāt omnes etiam Sacerdotes,qui in eo Collegio,licet auditores non sint, sunt tamen publici Cō-

fessarij. Accedant autem parati, vt interrogentur, & interrogent.

24 Vbi nulla est publica Casuum lectio, Sacerdotes Nostri tam in Collegijs, quam in Domibus bis aut semel in hebdomada conueniant ad habendam inter se de Casibus Collationem aliquo præside, qui prudenter ac tuto possit hanc prouinciam sustinere.

25 Ab hac Collatione, præter Theologiæ Professores, aliosque Patres Præsidi suppares, qui mutuis horã extraherent contentionibus, nulli præterea Sacerdotes, qui ex professo, vel interdum confessiones audiunt, eximantur, imo curandum est, vt ipsi etiam Superiores quoad commode fieri potest, interesse studeãt: Magistri etiam scholarum, nisi nimium grauarentur. Hac enim exercitatione nisi vel audita recolant, vel noua etia addiscant, magnopere verendum est, ne in multis, quæ sui muneris sunt, perinepte, aut etiam perperam se gerant.

DE LINGVA HEBRAEA.

26 AD maiorem huius linguæ auctoritatem, e re fuerit, vt eam, si calleat & commode possit, doceat Sacræ Scripturæ Professor, qui non paucos ad hoc studium alliciet, si quem Scripturæ librũ Latine enarrat Theologis, eumdem Hebræis auditoribus interpretetur ex Hebræo textu.

27 Id

27 Id si fieri non poterit, faciendum tamen, vt Hebræus Professor sit & Theologus, cum in diuinis versetur oraculis : & linguæ Chaldaicæ ac Syriacæ non ignarus, cum ex his linguis pleraque in libris Canonicis sparsim habeantur : & linguæ Græcæ peritus, propter Testamentũ Nouũ, & Veteris versionem à Septuaginta Interpretibus editã. Tandem sit tam industrius ac dexter, eaque doctrinarum varietate prædi tus, vt insuauia, aspera, peregrina, aliaque id genus multa, quibus huius linguæ studium nõnullis laborare videtur, Doctoris præstantia leniantur.

28 Ab hac lectione audienda nulli (nisi qui forte penitus inepti cẽserentur) videntur eximendi; alioquin Magistrorũ, qui Hebrææ scholæ præfici posſint, inopia maiori laborabimus in dies.

29 Cum Rectore deliberet Prouincialis, quinam ante, qui post Artium & Theologiæ studium ad Hebræas litteras addiscendas idonei sint. Et quamuis ordinarie ad eam linguam audiendam, qui in secundo Theologiæ anno versantur, videantur admittendi: dispensari tamen potest cum nonnullis, qui fidei firmitate & humilitate præstent, vt huius linguæ studia capessant multo antea, prout ad maiorem Dei gloriam visum fuerit. Tametsi his studijs maxime opportunum sit biennium illud, quod repetendæ Theologiæ præscribitur.

30 Si

30 Si ſecundo Theologiæ anno hanc linguam didicerint in ſchola, tertio deinde anno, quæ didicerint, domeſticæ Academiæ præſidio confirment, præſertim qui aptiores,& ad eam propēſiores videbuntur,ex quibus aliqui ſemper,qui eam poſtea publice profiteantur, deſignandi inſtituendique eſſent.

DE PHILOSOPHIA.

31 PHiloſophiæ Profeſſores (niſi neceſsitas aliud exigat) oportet eſſe Theologos,vt eorum doctrina tutior,grauior, vberior eſſe poſsit, magiſque Theologiæ deſeruiat.

32 In primarijs Collegijs quotannis vnus Philoſophiæ curſus abſoluendus, & inchoandus alter. Id ſi præſtari nequierit, præſtetur quod poterit. Triennio quoque Philoſophiæ curſus prælegatur,& ſequēti ſemeſtri repetatur. Nec vſpiam Logicæ compendium ad finem æſtatis in claſſe Rhetoricæ exponatur audituris Philoſophiam, ſed initio Philoſophici triennij reſeruetur.

33 Noſtri ad Philoſophiam audiendam non admittantur, niſi poſt vnum ſaltem annum in Humanitate conſumptum, & in Rhetorica alterum ſi grandiores ſint, ex quibus haud magnus in hiſce rebus fructus expectari queat: nam cæteri biennio detineantur in Rhethorica;aut

ca; aut, si quorum patiatur ætas, & egregij sperentur progressus, neque id ipsis molestum sit, triennio etiam.

34 Cum nostris etiam alumnis, aut Conuictoribus agendum est, quoad eius fieri poterit, vt vel annum audiant Rhetoricam, antequam Philosophiam aggrediantur, eorumque parentibus, quantum id expediat, demonstrandum. Cum cæteris quoque externis id tentandum, paulo tamen mitius, præsertim cum grandioribus; nec tamen eijciendi, si nolint acquiescere. Si qui tamen adhuc plane pueri ad Philosophiam velint accedere, ex quibus perturbatio potius timeatur; posset cum ijs agi, quod de illis, qui nollent promissione obligari, vel nomina in Matriculam referenda dare, præscribunt Constitutiones. Par. 4. c. 17. D.

35 In examine, quo diiudicandum est, quinã ex Nostris ad Philosophiam audiendam admittendi sint, si quos siue ex ingenij tarditate, siue ex ætate iam prouecta parum profecturos in Philosophia compertum fuerit, ij statim ad audiendos Casus mittantur, sed post auditam Logicæ summulam, non publice tamen, sed priuatim ante Studiorum Renouationem.

36 Qui vero non leue specimen ingenij ediderint, nec paruam de se spem fecerint, Philosophiã aggrediantur, sed sub Paschales ferias rursus examinandi: & quicunq; nihilo minus quã mediocrem in Philosophia progressum facturi vi-

ri videbuntur, in ea pergere toto triennio iubeantur. Contra vero ab ea mediocritate qui abfuerint, mittãtur ad Casus statim, siue quando opportunius videbitur: Quod si linguam Latinam bene teneant, eam vt docere velint, curandum.

37 Si qui tamen dubij planè fuerint, vt de eorum fructu nihil certo, nec valde probabiliter statui possit, pergant totum annum, deque illis repetito ad Septembrem examine, iudicium vltimum feratur.

38 Fiat examen (nisi obstet multitudo) simul omnium: cui si qui ex ineptis vltro nolint exponi, non exponantur, eoque ipso inepti esse intelligantur. Vniuersi porro quicunque amouendi sunt ab incæpto Philosophiæ studio, quam suauissime fieri potest, amoueantur.

39 Verũtamen si qui non multo minus quam mediocri essent ingenio, magnam vero præ se ferrent indolem ad regendum, vel ad concionandum, non viderentur arcendi à Philosophiæ & Theologiæ studio, nisi magna appareat inæqualitas, quæ Nostrorum tranquillitatem valde perturbat, cum præsertim eos imprimis, qui Concionatores aut Superiores futuri sunt, oporteat in humilitate fundari, & paratos esse ad desistendum à studijs, cum oportuerit.

DE

40 CONstituat Præpositus Prouincialis & Philosophiæ Moralis Professorē, qui semestri tempore libros Ethicorum Aristotelis explicet ijs Philosophis, qui post triennium (nisi vbi moris esset, vt à philosophici cursus Professore, & in ipsomet Cursu Ethica prælegantur) repetendæ Philosophiæ, eiusque Actibus celebrandis vacant per sex menses.

DE MATHEMATICIS.

41 ALTERO eiusdem anni semestri spatio ex ijsdem Philosophis domi fiat Academia rerū Mathematicarum, quas nauus aliquis ac bene peritus Professor bis quotidie explicabit Nostris, quibus seuere interdicendum, ne cæteris vllis tunc studijs implicentur, sed Mathematicis audiendis, repetēdis, disputandis se totos tradant. Fiat in his quanto amplior fieri potest progressus iuxta P. Clauij cōpendium: & qui magnopere profecerint, nec ab ea re alieno sint animo, dicentur huic studio tam priuatis Academijs frequenter amplificando, quam publice, quando opus fuerit, profitendo.

42 Audiant & secundo Philosophię anno Philosophi omnes in schola tribus circiter horæ quadrantibus a prandio Mathematicam præ-

lectio-

lectionem ex Elementis Euclidis: in quibus postquam per duos menses aliquantisper versati fuerint, ita diuidatur prælectionis tēpus, vt aliquid Euclidi, aliquid vero Geographiæ vel Sphæræ, alijsve, quæ libenter audiri solent, tribuatur.

43 Vbi commode fieri poterit, vel diuersis horis Professor idem; vel eadem hora Professores duo binas quotidie lectiones publicas habeant, quibus Mathematicum quoddam curriculum a Patre Clauio scribendum explicent duobus annis, priori quidem physicis, posteriori autem Metaphysicis: tametsi ad hūc posteriorem Nostri nec compellendi, nec admittendi sint, nisi quibus id postulantibus Superiores concesserint.

44 Seuerissime caueant, qui præsunt, ne Philosophi Professores inter docendum, aut alibi Mathematicorum dignitatem eleuent, neve eorum refellant sententias, vt de Epicyclis: fit enim sæpe, vt qui minus ista nouit, his magis detrahat.

TEMPORA SCHOLASTICARUM *exercitationum, aut vacationum.*

45 QVILIBET in sua Prouincia Prępositus Prouincialis cum suis deliberet, quibusnam toto anno horis surgendum, prandendum, cœnandum, cubandum, & inchoan-

choandæ finiendæque ſcholæ ſint. Quod autem prudenter ac recte conſtitutum fuerit, in eo conſtanter perſeuerandum.

46 Vt certi ſtatique ſint dies feſti, quorum numerum minui magis, quam augeri oporteat, eorum catalogum conficiendum curet iuxta ſuæ Regionis ritum, vt omnibus compertum eſſe poſsit, quibus diebus a ſcholarum opere ceſſandum ſit.

47 Singulis menſibus generales tam Philoſophorum quam Theologorum diſputationes, vbi sũt in vſu, tueatur, aut ſedulo curet, vt ſint, ſi citra offenſionem poterunt introduci; cæteroquin Regionum conſuetudini ſeruiendum.

48 Curet vt ſuperiorum etiam facultatum Profeſſores doceant his diebus.

In Anniuerſario Defunctorum a prandio.

Statim poſt feſtum Sanctorum Innocentiũ.

Feria ſexta, & Sabbatho ſexageſimæ.

Feria ſecunda, & tertia Quinquageſimæ, vbi id conſuetum fuerit.

Feria quarta Cinerum a prandio.

Hebdomadæ Sanctæ feria ſecunda & tertia, mane etiam quartæ.

Poſt Paſcha Feria quinta, & ſequentibus, & vbi moris eſt, etiam quarta.

Mane vigiliarum (niſi vbi id ſcandalo foret) Natalis & Pentecoſtes, ſaltem vt poſt paulo breuiorem lectionem aliquid piæ cohortationis ſubijciatur.

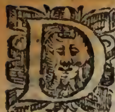
49 Vbi ſunt in vſu ſtudiorum remiſsiones a prandio, Italis Philoſophis ac Theologis conſuetæ ineunte Iulio, propter caloris vehementiam (quo tempore Scholaſticæ Theologiæ Profeſſores alternis diebus prælegunt) non committat Prouincialis, vt qui his remiſsionibus pomeridianis interquieuerint, poſt eas vacent toto die, niſi per ſeſquimenſem. Deſinant itaque ad finem Auguſti, & ſub feſtum S. Lucæ redeant ad ſcholas, niſi id alicubi valde incommodum eſſe, res ipſa docuiſſet.

50 Huiuſmodi vero remiſsiones non introducantur, vbi non ſunt; ſed vacetur duobus menſibus: minus etiam, ſi minus eſt conſuetum propter mitiorem cœli temperiem. Nec intra annum plurium dierum vacationes vllæ, vbi non ſunt, inducantur; nec vbi ſunt, longius extrahantur.

51 Et quamuis citius tardiusve anniuerſarias vacationes finiri, & ſtudia repeti, diuerſis locis poſtulare ſoleat vel vetus Academiæ Publicæ mos, vel cæli inclementia, vel Regionum conſuetudo: vniuerſe tamen conandum, ne ſub anni finem Noſtri vltra ſeſquimenſem vel duos menſes Prælectionibus deſtituantur.

52 Operam det Prouincialis, vt ſingulis hebdomadibus dies vnus recreationis integer, ſi eſt in vſu, ſeruetur; vbi vero ſolum a prandio vacatur, nihil adijciatur, niſi fortaſsis dies integer ſingulis æſtiuis menſibus: nec vſpiã Hebdoma

LECTORI. S.

E omni studiorum nostrorum ratione quæcunque sex Deputati Patres in conuentu Romæ habito ante annos circiter octo disseruere, ea primũ in vniuersam Societatem dimissa, & ab omnium Prouinciarum Doctoribus nostris diligenter diiudicata sunt; Deinde quæ in Prouincijs obseruata, atq; animaduersa fuerunt, ea præcipui Doctores Collegij Romani cum Deputatorum patrum tribus, qui in hunc vsum in vrbe retenti fuerant, sedulo recognouere: Denique omnibus, quæ, aut in vrbe, aut in Prouincijs acta fuerant, accurate perpensis R. P. Præpositus Generalis Claudius Aquauiua ex Patrum Assistentium consilio ea, quę è re litteraria nostrorum esse maxime visa sunt, censuit approbanda. Verum quoniam ea pars, quæ opinionum delectum censuramq; continet, nunc edi mittique non potuit (mittenda tamen propediem speratur) idcirco data opera est, vt altera saltem pars, quæ studiorum ordinem ac praxim instituit, mitteretur, in mores inducenda per omnem Societatem. Itaque Rectores ac Præpositi Prouinciales serio & grauiter incumbant, vt hæc tota ratio, atq; præscriptio diligenter a Nostris vbique seruetur, abrogatis omnibus alijs, quæ vnquam constituta fuerint, si repugnent his regulis. Cæterum cum nouis semper institutionibus maius firmitatis pondus ab experimento soleat accedere; idcirco placuit eo consilio

nunc

nunc primum publicari, & in nostrarum Scholarum vsum adhiberi hanc studiorum rationem: vt si qua in hisce regulis quotidianus ipse vsus docuerit, emolumenti minus, quam speratum fuerat, habitura; notentur haud segniter in singulis Prouinciis: tametsi non multa sane huiusmodi futura putandum sit; quoniam difficultates, quæ in hoc toto genere propositæ fuerant à Prouinciis; Romæ gnauiter ac streuue versatæ retractatæque sunt; curatumq; vt tollerentur omnino, aut certe magna ex parte leuarentur siue per communes, siue per proprias seorsim regulas. Quæcunque vero obseruata fuerint, post tres circiter annos Patri Præposito Generali perscribantur, vt postquam eius iussu ab iis, à quibus oportuerit, omnia denuo recognita atque excussa fuerint: perpetua demum stabilitate firmentur.

domadariæ vacationis dies interponatur, cum festum vnum (in quamcumque feriam cadat) est in hebdomada.

53 Eius tamen vacationis loco, vt valetudini consulatur, in festo moderatus aliquis lusus, seu deambulatio, aliudve huius generis a prandio Nostris indulgendum est. Sin hæc citra offensionem non liceant; nisi in quartam vel quintam feriam incidat festum, interponatur vacationis dies.

DE PRÆFECTO STVDIORVM, EO *præsertim qui facultatibus superioribus præest.*

54 SERIO & grauiter agat cũ Rectore, vt studiorum Præfecto quãto plus potest suæ potestatis impertiat in rebus litterarijs moderandis: ex eo nanque fiet, vt & ipse magis expedite in alias curas adijcere animũ possit, & Præfectus liberius atque alacrius suo munere perfungatur, & cæteri illum magis vereantur & colant.

55 Præfecto studiorum subesse atque obtemperare iubeat non modo Nostros omnes tam auditores quam Professores qui in Collegijs nostris agunt; sed etiam Præfectos ac Repetitores omnes, qui in Conuictorum Alumnorumque degunt Collegijs seu Seminarijs; quorum omnis ratio studendi, repetendi, disputandi, &

di, & quicquid ad litterarias pertinet exercitationes, pendere debet ex præſcripto Generalis Præfecti, qui eo munere fungitur in primario Noſtrorum Collegio.

56 Verum ſi primarij huius Collegij Rectori alia Collegia ſeu Seminaria non pareãt; quæcunque ad eorum ſtudia moderanda propriè ac ſeorſim pertinent, Præfectus non ad ſuum Rectorem, ſed ad Præpoſitum Prouincialem referat.

DE INFERIORIBVS STVDIIS, *hoc eſt, Grammaticæ, Humanitatis, & Rhetoricæ.*

Ratio ac numerus claſsium, & Profeſſorum.

57 VIX certo conſtitui poteſt vniuerſe, an expediat, Noſtrorum, qui litteris vacant, Seminaria ſingulis Prouincijs propria ita ſeparare, vt in aliquo Collegio floreant ſtudia Humanitatis, in alio Philoſophiæ & Theologiæ. Quocirca cum huius rei inciderit deliberatio, ad P. Generalem referatur.

58 De erudiendis Abecedarijs ſedulo ſeruetur, quod in Conſtitutionibus habetur his verbis. In legendo & ſcribendo alios inſtituere opus etiam charitatis eſſet, ſi is perſonarum numerus Societati ſuppeteret, vt omnibus vacare poſſet: propter earum tamen penuriam

Part. 4. c. 12. E.

hoc ordinarie docere non consueuimus.

59 In cæteris etiam Classibus, quas admittere solemus, admittendis prospiciatur, vt quam minimo fieri potest earum numero grauetur Societas. Ordinarie tamen quinque solent esse; sed vbi quinque non sunt, videatur, an obtineri possit, vt altiores potius retineatur scholæ, sublata infima; nec in Gymnasium admittantur, qui Rudimenta & Syntaxeos introductionem nō bene teneant, nisi alicubi aliud iudicet Prouincialis.

60 Vbi ingens affluit auditorum multitudo, consideret, an aliqua Classis diuidenda sit in duas: & si in duas, in ambasne vniusmodi, an in duos ordines diuisas propter magnā discipulorum inæqualitatem; non tamen multiplicet præceptores Generali inconsulto. Deliberet etiam, an aliqua Classis, vt Rhetoricæ, duos requirat Professores: quamuis enim vnus satis sit, cum quaternis quotidie horis in ea docetur, sicut ordinarie docendum est: vbi tamen doceri solet quinq; horis, videat, an Professor, penes quem totius scholæ administratio est, per Adiutorem aliquem vnius lectionis onere leuandus sit.

QVA VTENDVM GRAMMTICA.

61 **A**EQVVM est nostris in scholis nō aliam, quam P. Emmanuelis Aluari

Grammaticam exponi. Quod si quotidianis fere experimentis compererit Præpositus Prouincialis illam accuratioris esse methodi, quã in sua Prouincia ferat puerorum captus, licebit aut vti Emmanuele in Romanam methodum nuperrime redacto, aut consulto Præposito Generali illam alia quapiam ratione suorũ consuetudini, & ingenijs adaptare, salua tamen ipsa vi ac proprietate omnium præceptorum Emmanuelis.

MAGISTRORUM DELECTUS *& institutio.*

62 OMNI ope contendat, vt quotcunque pôtest perpetuos habeat Magistros: hi nanque & vtilius docent, & plus habent auctoritatis; & liberant nos ab incommodis, quæ a nouis Magistris oriuntur.

63 Quod si ex ijs, qui sponte hisce se scholis in perpetuum addixere, nõnulli aut defatigatione, aut docẽdi satietate minus strenuos in suo se munere præbeant, vacent vno alterove anno: & postquam vires refecerint, redeant ad scholas, si fructuosum id esse speretur; sin minus, Theologiæ aut Conscientiæ Casibus studeant, fiantq; legitimo tempore Sacerdotes, neque serius, quam si nõ docuissent, ne sint deterioris conditionis, quam alij.

64 Ex ijs, qui ad Societatem se conferunt, si quos nactus fuerit, qui per ætatem & ingeniũ

non

non magnos in grauioribus ſtudijs proceſſus facturi viderentur, eos (cum id ſine vocationis periculo fieri poteſt) priuſquam in Societatem admittat, benigne & comiter adhortetur, vt velint & apud ſe ſtatuant perpetuo, aut quoad Superioribus videatur, pueros docere: aperte tamen ac diſertis verbis præmoneat & hoc docendæ Grammaticæ munus magis vtile eſſe quam ſpecioſum, & ipſos hac conditione in Noſtrorum numerum cooptari.

65 Hac lege qui allecti fuerint, intelligant licitum ſibi non fore ab ea deinde diſcedere. Quod ne vanum ſit, neue defugiendi muneris cauſæ quærantur; iniuſſu Præpoſiti Generalis ad alia officia ne trãsferẽtur, vt difficultas rei conſequendę eos a tentãdi volũtate deterreat.

66 Magiſtri non perpetui ordinarie non minus triennio doceant: ſed neque id temporis prorogandum, niſi permiſſu Præpoſiti Generalis: ſed & illud magnopere caueant qui præſunt, ne cum quis ſe ſtrenue ac patienter gerit in docendo, ſuam hanc eſſe occaſionem exiſtiment, vt illum magis ac magis onerent, aut diutius in eo labore detineant: alioquin ne id ſibi contingat, ſegnius alij atque oſcitantius ſuo munere fungentur.

67 Ne Magiſtri docendi rudes ad docendum accedant, & quæ antea non didicerint, ea deinde diſcere cogantur cum Auditorum damno noſtræque exiſtimationis iactura, Primarij

Collegij, ex quo humaniorum litterarum & Grammaticæ Magiſtri ſolent educi, Rectori, ſtudiorumque Præfecto demandet quotannis ſub æſtiuum ſolſtitium, vt deligant vnum aliquem docendi peritiſsimum, ad quem quotidie (præter diem recreationis aut publicæ diſputationis Metaphyſicorum) per horam futuri Doctores conueniant ad nouum inſtituendi Magiſterium, idque viciſsim prælegendo, ſcribendo, dictando, emendando, aliaque munia boni Præceptoris obeundo.

68 Ab hac exercitatione quotieſcunque per æſtates ſingulas redierit, nulli, qui indigeant, eique non incommode vacare poſsint, eximantur: non Rhetores, non Caſiſtæ, non Philoſophi, non Theologi, ſi docturi ſunt: cum enim ad eos probe inſtituendos vno anno ſatis tẽporis non ſit, ea inſtitutio per plures annos ijſdẽ inculcanda eſt: Inde etiã fiet, vt quoties neceſſitas, præſertim tumultuaria coget, copia ſuppetat eorũ, qui Magiſtrũ agere poſsint ſine ijs periculis, quibus patere ſolẽt rudes Magiſtri.

69 Ad tuendam Humaniorum ſtudiorum auctoritatem, & conſeruandum Magiſtrorum veluti ſeminarium quoddam, habere ſtudeat in Prouincia binos vt minimum, aut ternos Humanioribus litteris & eloquentia præſtantes Quod ita conſequetur, ſi ex ijs, qui ad hæc ſtudia idonei propenſiq; ſunt, ad ea ſubinde nonnullos dicare ſtudeat, cæteris facultatibus ſa-

tis

tis excultos, quorum opera ac sedulitate bonorum Professorum genus quoddam & tanquam seges ali ac propogari possit.

70 Iam vero scholis Nostris admodum conducibile esset, Nostros (nisi necessitas aut aliquorum præstans ingenium ac doctrina aliud exigat) initium docendi facere ab ea schola, qua vno saltem gradu superiores scientia sint; & quotannis ad altiorem progredi cum magna parte auditorum suorum, præsertim in Collegijs minoribus, in quibus Magistrorum commutatio cum magnum momentum habeat, minus tamen sentietur, si notis iam Magistris & magna æstimatione præditis alij nec prorsus ignoti, nec sine aliquo bene docendi vsu atque opinione succedant.

71 Enitendum porro, vt scholis nequaquam præficiantur, qui vel philosophiam (si eam audituri sunt) nondum audierint, cum qui iam audierint, non desunt: vel ætate, seu moribus leuiores sint: facile nanque vel vilescunt, vel insolescunt, vel rebus noxijs implicantur.

NVLLAE EXEMPTIONES *a docendi munere,*

72 EOrum, qui Philosophiæ aut Theologiæ alijsve Societatis ministerijs vacaturi sunt, Præpositus Prouincialis neminē nisi permissu Præpositi General. a docendi munere in classibus Grāmaticæ, vel humanitatis, exi-

mat, vt omnis querelarum & æmulationum occaſio præcidatur.
73 Etſi cum cætera paria ſunt, docendæ Grãmaticæ partibus potius grauandi videntur cæteri, quam qui Theologi iam ſunt: non tamen hi penitus liberandi, ſi nunquam eam docuerſit, ſiue in Societate, ſiue extra ſtuduerint Theologiæ.
74 Si quos Prouincialis in ſua Prouincia habeat ex aliena miſſos ſtudiorum cauſſa, ne ijs quidem immunitatem dandam putet, ne vel ea inæqualitas offendat cæteros. Illos itaque ſuo tempore aut ſcholis ipſe præficiat, aut in ſuas remittat Prouincias ad docendum, aut ad alias, quæ Magiſtrorum indigeant.
75 Quod ſi qui eorum, qui nũquam docuere, poſt auditam Philoſophiam diſtributis iam ſcholis redundãt, retinendi per annum videntur in claſſe Rhetoricæ aut Humanitatis, vt in prõptu id genus Profeſſores habeamus, ſicubi opus ſint. Annus autem, qui ita cõſumptus fuerit, quanquam in diſcẽdo potius quã in docendo, æquum eſt, vt numeretur inter tres annos, quibus ab vnoquoque docendum eſt.
76 Denique ſi hoc etiam adhibito remedio, adhuc abundaremus huiuſmodi Magiſtris, aut interdum Theologiæ ſeu Philoſophiæ Præceptoribus egeremus, tum conſulto Præpoſito Generali locus eſſet aliquos eximendi: eximendi autem eſſent minime ambitioſi, quique mode-

modeſtiæ atque obedientiæ ſtudio cæteros an teirent vt plane intelligatur ab omnibus hoc prœmium virtutis,non ambitionis eſſe.

77 Quinimo ne inter Noſtros pernitioſa ingeneretur opinio , ambitioſos & retractantes leuari onere : modeſtos & obſequentes opprimi:nec deeſſe qui ſimulata imbecillitate, aut Grammaticæ litterarumque Humaniorum in ſcitia, docendi onus detrectant, iubeat,ſi qui prætexerent inſcitiam,erudiri publice aut pri uatim,quoad idonei ſint ad docendum:Eos au tem, qui eſſe cenſerentur minus infirmis viribus, quam ſibi ipſi videantur, aut ſcholæ non magni laboris præficiat,aut in claſſe Rhetoricæ,quoad dicant ſe conualuiſſe,detineat.

78 Quanta maxima etiam poteſt diligentia, & ſi oportuerit ſeueritate, caueat, ne ex Conſultoribus aut Superioribus, aut ex Seniotibus vllus ita quorundam iuuenum indole, atque ingenio delectetur; ita conciones,diſputationes, cæteraque quæ ab illis geruntur, etiamſi mediocria,laudibus efferant, vt facile eiuſmo di blanditijs non modo capiantur, ſed etiam extollantur adoleſcentium animi:incipiantq; maiora moliri ſtudia, & ad profitendam Philoſophiam aut Theologiã ita ſenſimac tacite aſpirare,vt Grammaticæ,& Humanitatis con temnant Magiſterium.

79 Ipſos etiam iuuenes, quos animaduerterit aut ſponte, aut ſeniorum elatos gratia,aut

incita-

incitatos exemplo paucorum, qui alieno patrocinio ac deprecatione immunes à docendi iugo ad officia speciosiora promoti sunt, ipsos quoque inire velle viam illam, quam expeditã vident esse ad id quod habent in votis, consequendum, ita coerceat ac frangat, vt persuasum omnibus sit Instituti nostri rationẽ, scholam esse humilitatis, non inuidiæ & ambitionis seminarium.

QVOMODO CONSERVANDI Præceptores.

80 CVRET diligentissime, vt salua religiosi instituti disciplina, Præceptorũ cõseruet hilaritatem, & in ea putet posita esse præsidia omnia scholarum bene gerendarum: de quibus non optime mereri solent Magistri, quam diu amaro sunt animo, vt vix suo muneri satis faciant.

81 Videat itaque, ne hoc nomine, quòd Humanitatem aut Grammaticam doceant, irrideantur ab alijs: quæ res vulgo hæc studia reddit odiosa, & multos alioquin bene animatos ab eis deterret tanquam probrosis: quãquam Grammaticæ & Humanitatis Magistri occasionem sui irridendi præbere non debẽt, exagitando Philosophos ac Theologos tanquam barbaros.

82 In Collegijs præsertim minoribus, operam

ram dabit, vt Coadiutorum ſatis ſit, ne eorum munera Magiſtri obire cogantur, diebus præſertim quibus docent, quo ſe commode parare poſsint: & ſatis fuerit dominico die tantum (niſi alius ipſis Profeſſoribus ſit commodior) in huiuſmodi eos miniſterijs occupari. Potius auditores, aut etiã Confeſſarij, ſi quando oporteret, onerandi eſſent.

83 Sua Grammatici recreatione non careãt ſemel in hebdomada vel per integrum diẽ, vel ſaltem pomeridianis horis, prout Regionum vſus tulerit: ad quã mittendi eſſent a Superiore, ſicut cæteri Profeſſores: Ea nanque cura Præpoſitorum mirifice exhilarat ſubditos, redditque alacres ad laborem.

INCITAMENTA STVDIORVM.

84 PVBLICA præmiorum diſtributio, par eſt, vt quotannis recurrat: nec Dramata æquo diutius intermittantur; friget enim Poeſis ſine theatro, modo ne labor ille multiplex in erudiendis actoribus, in varia veſte ſumptuque conquirendo, in extruendo Theatro, alijſque ſcenicis actionibus, ferme totus incumbat in Poetam, cum æquiſsimum ſit illum aliorum, qui ab ipſo dirigantur, opera leuari. Neque vero quo loco dramata exhibentur, aditus ſit mulieribus: neque vllus muliebris habitus, aut ſi forte neceſſe ſit, non niſi de-

si decorus & grauis introducatur in scenam.

VACATIONES ET DIES FESTI.

85 VACATIONES vbi fere non sunt, non videntur introducendæ, nisi moderatæ, si sine offensione res fieri posſit. Sicubi autem vacationes nequeant dari discipulis, certe Magistris dari par est ad tēpus aliquod, videlicet successores asſignando.

86 Tam in vacationibus hebdomadarijs, quā in alijs, quas vel omnibus Prouincijs nostris, vel earum quibusdam conuenire iudicatum fuerit, constantia non minus inuiolabiliter seruetur, quam in plerisque Externorum Academijs cernitur, vt non leuibus, sed maximis de causis, si quid immutandum est, immutetur, cum è Nostri Gymnasij dignitate non sit tam facile vacationis diem modo differri, modo anticipari.

87 Anniuersarias Rhetoricæ vacationes, siue vnus Magister sit, siue plures, longiores vno mense esse non oportet: vbi vero breuiores dari solent, nequaquam prorogandæ, modo ea de re ab aliqua vniuersitate, vel à Nostrorū Præpositorum Generalium vllo aliud constitutum non sit.

88 Vacet Humanitatis clasſis tribus Hebdomadis: prima Grammaticæ duabus: vna tantum

tum reliquæ, nisi vbi toto mense Septembri vel Octobri pro regionum varietate, vacare cogit omnes auditores necessitas redeundi ad patriam, & quærendi commeatus ac sumptus.

89 Quo tempore Superiorum facultatum Classes vacant, inferioribus à prandio semihora remittenda non est, nisi summis tantum caloribus, nec plusquam per mensem: reliquo autem tempore item vt cætero anno duas horas ac dimidiam quotidie doceatur, etiam a prandio.

90 Ne populus offendatur frequentia vacationum, toto anno quoties dies aliquis festus in hebdomadam incidat; nullus præterea vacationis dies concedatur, sicut neque in hebdomada Paschatis & Pentecostes, cum diebus festis tribus satis feriatum sit.

91 Ferientur omnes classes tum mane tantum in die commemorationis Defunctorum, & in feria quarta Cinerum: tum vespere tantum in peruigilio Natalis Domini, & Pentecostes, & in feria quarta maioris hebdomadæ & in die Recreationis hebdomadariæ.

92 Vacetur etiam toto die tum tribus vltimis diebus maioris hebdomadæ, tum in feria quinta sexagesimæ, vbi mos est eum diem Genio concedi, ne sine graui causa dies vacationis suo moueatur loco. Sed feria secunda &

tertia Quinquagesimæ, nisi aliter consuetum sit, doceatur.

QVAEDAM ALIA SCHOLARVM adiumenta.

93 DOMI Latinæ linguæ vsum strenue conseruandum curet non a Professoribus & Auditoribus modo, sed in Collegijs, præsertim quæ Nostrorum Seminaria sunt, a Superioribus etiam, & a Sacerdotibus omnibus, licet Confessarijs tantum.

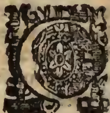
94 Efficiat omnino, ne in primarijs Collegijs, in quibus numerus discipulorum copiosior esse solet, tam pauci sint Confessarij, vt Auditores plurium clasſium, aut vnius omnes vnum adire cogantur, cum præsertim æquum non sit minora Collegia Confessarijs abundare, indigere Primaria; aut si non indigent, illis tamen vti potius ad externos alios, quam ad nostros discipulos audiendos, cum id officij non minus his, quam illis, & forte etiam his magis aut debeatur, aut vtiliter impendatur.

95 Videat, an Catechismus ex libello P. Canisij in sua etiam Prouincia commode possit exponi, vt cum reliqua Societate consentiat. Verum sicubi libellus alius, nihilo minus vtilis introductus iam sit, de mutatione non est magnopere laborandum.

96 Quoties in his Regulis, aliquid Prouin-

tiarum seu Prouincialium arbitrio relinquitur, ex illis leuiora quædam Præfecto, paulo grauiora Rectori demandet; præcipua sibi reseruet, modo nec à se nec ab illis sine peritorum & Magistrorum consilio statuantur. Intelligat tamen hic non agi de ijs, quæ inconsulto Præposito Generali facere non potest.

Par. 4. procm.

1 VM ad hoc Collegia & Vniuersitates Societas amplectatur, vt in his Nostri commode possint & doctrina cæterisque rebus, quę ad adiuuandas animas conferũt, instrui: & quæ didicerint ipsi, cõmunicare cum proximis; potiores nullas sui officij partes esse Rector existimet, quam efficerè, vt salua religiosæ vitæ pietate hunc finem, quem in Gymnasijs admittendis Societas sibi proposuit, consequatur.

DE SCRIPTVRIS.

2 AC primum operam ac diligentiam præcipuã collocet in excolendis promouendisque scripturarum studijs: Magnam quoque rationem habeat eorum, qui in hac facultate illustranda strenue laborant: Hi nanque cum linguarum peritia, eruditionis varietate, antiquitatis obseruatione, Scholasticæ munimento, alijsque præsidijs egeant; nisi modis omnibus subleuentur, incitenturque; vix erunt, qui posint laboriosum hoc stadium decurrere.

3 Itaque sedulo perficiat, & vt Nostrorum auditorum frequentia, quanta fieri potest, sublatis

blatis ferme exceptionibus, hæc lectio cohonestetur: & vt huius facultatis Professor ea doctrinæ, eloquentiæ, ingenij, aliarumque rerum præstantia excellat, vt scientiæ, quam tractat, existimationem & dignitatem sustentet, atque amplificet.

4 Quo iuniorum animi ad Scripturarum studia magis inflammentur, ad Magisterium Doctorisve gradum non promoueantur, nisi qui prius nonnullas Theses de primarijs aliquot Scripturæ locis defenderint, scholasticis intermiscendas conclusionibus.

5 Ad id etiam non parum conferet, si det operam Rector, vt Scholasticę Professores quoties inter prælegendum aut disputandum egregiũ aliquem Scripturarum expositorem in mediũ producunt, aut ab alijs productum audiunt, eum & cum dignitate proferãt, & ab alijs prolatum excipiant honorifice.

6 Proderit etiam, si statuat diem, quo & semel in hebdomada domi repetantur prælectiones Scripturarum: & semel etiam singulis mensibus auditornm aliquis celebriorem aliquem Scripturæ locum, dum cęnatur aut prandetur, explicet in triclinio.

DE SCHOLASTICA Theologia.

7 ITA reliqua negotia dispenset ac temperet, vt omnes quidem litterarias exer

 cita-

citationes fouere atque amplificare poſsit; cum primis vero frequenter intereſſe Theologorum Philoſophorumque diſputationibus priuatis & publicis: obſeruet quibus cauſis fructus huius exercitationis impediatur: Corrigat quæ corrigenda ſunt: collaudet ſtrenuã in ea re operam quorundam: aliorum ſocordiam redarguat ſaltem priuatim ac ſeorſim: perficiat denique, vt intelligant omnes magnæ eam rem ſibi curæ eſſe.

8 Non ferat Auditorum vllum diſputationibus abeſſe, multo minus quam lectionibus; nec patiatur, vt quicquid occupationis extra ordinem illi nanciſcuntur, aut nanciſci poſſunt, id omne conferant in diem, & horas diſputationum, non ſecus ac ſi ſuperuacua & otioſa quædam res eſſet. Sane ſpes nulla futura eſt rem iſtam bene componendi, niſi firmiſsime ſtatuat Rector eum ſe præbere, per quem nulli liceat diſputationibus deeſſe, eaque omnis ſpes præcidatur non ſecus, imo & multo ſeuerius, quam ſi dies eſſet lectionis.

9 Si priuatæ Noſtrorum repetitiones fiant in Gymnaſio, quamuis extra ſcholarum tempus, non prohibeat Rector externos, ſi velint repetere cum Noſtris, modo externorum gratia nihil commutetur de tempore, & modo, quæ Noſtris commoda ſunt iuxta Societatis conſuetudinem.

10 Repetitionibus, quæ per anniuerſarias va-

cationes domi a Philosophis & Theologis fieri solent, curet, vt intersint omnes priori mense: altero autem ita distribuat eos, qui vicissim exeunt ad Villam, vt numero mediocri sustentetur hæc exercitatio per tres huius mensis hebdomadas; nam quarta penitus vacandum est.

11 Sicut boni doctoris est opiniones seligere tutiores ac magis receptas: ita ad Rectoris pertinet vigilantiam, præstare, ne quid in eo genere peccetur: & si quid peccatum fuerit, emendare, si peccatum sit non in opinionibus quæ rectæ in Deũ fidei repugnant (in his enim quid facto opus sit, satis patet) sed in alijs, quæ merito Nostris placere non solent, & ad Societatis curam censuramque spectant.

12 Si quid animaduersione dignum obseruatum delatumue sit de cuiusquam Professoris doctrina, eum Præfectus admoneat: si admonenti non acquiescat, rem expendant ac dijudicent Rector & Præfectus, adhibitis in consilium duobus, vbi sunt, Professoribus alijs: & si res postulat, recognoscant etiam scripta duorum triumue auditorum: interrogent etiam duos tresue secreto, & caueant, ne quid calumniæ subsit; id enim impunitum esse non debet, ad terrorem aliorum.

13 Vbi de re constiterit, Rector Præceptorem admoneat humaniter: & si quid haudquaquam ferendum fuerit, retractet continuo; se-

cus amoueatur: ſin res non adeo clara ſit, expectet occaſionem aliquam, omnino tamen & quamprimum quærendam, qua dicat, Illud ſibi aliquando placuiſſe, nunc autem minime; faciatque, vt quæ ſcripſerant, corrigant auditores.

14 Quicquid inter Præfectum & Profeſſorem aliquem non conuenerit, præſertim in recognoſcendis corrigendiſque Concluſionibus, quæ ſub aliquo Profeſſore defendendæ ſunt, ad Rectorem referatur: qui poſtquam eos, aut etiã ſi oportuerit, alios audierit, quicquid ſtatuet, per Præfectum denuntiet atq; exequatur.

15 Quæ de Gradibus conferendis, vel de Horarum diſtributione per annum, vel de linguæ Hebrææ auditoribus, vel de eiuſdem linguæ & & Mathematicarum rerum Academia per ſex menſes poſt Moralem Philoſophiam, vel de vacationibus aut Remiſsionibus ſtudiorum, vel de feſtis diebus per annum à Præpoſito Prouinciali conſtituta fuerint, & mature ſciat, & diligenter cuſtodiat.

DE CASIBVS CONSCIENTIAE.

16 DVM publica Caſuum prælectio domi repetitur, ad eam (niſi ſuam ſeorſim habituri ſint Collationẽ, quod fere ſatius eſt) conueniant omnes, etiam Sacerdotes, qui in eo collegio, licet auditores non ſint, ſunt tamen

men publici confeſſarij. Accedant autem parati, vt interrogentur: & interrogent.

17 Vbi nulla eſt publica Caſuum lectio, Sacerdotes Noſtri tam in Collegijs quam in domibus bis aut ſemel in hebdomada conueniant ad habēdam inter ſe de Caſibus Collationem aliquo præſide, qui prudenter ac tuto poſsit hanc prouinciam ſuſtinere.

18 Ab hac Collatione, præter Theologiæ Profeſſores, alioſque Patres Præſidi ſuppares, qui mutuis horā extraherent contentionibus, nulli præterea Sacerdotes, qui ex profeſſo, vel interdum confeſsiones audiunt, eximantur, imo curandum eſt, vt ipſi etiam Superiores quoad commode fieri poteſt, intereſſe ſtudeant: Magiſtri etiam ſcholarum, niſi nimium grauarentur. Hac enim exercitatione niſi vel audita recolant, vel noua etiam addiſcant, magnopere verendum eſt, ne in multis, quæ ſui muneris ſunt, perinepte, aut etiam perperam ſe gerant.

19 Erit autem Collationū hæc fere ratio. Principio Præſes materiam aliquam, de qua diſſerendum ſit, proponat: eius deinde præcipua capita, ac fundamenta ipſemet aperiat breuiter, vt generalem quandam notitiam & tanquam lucem in omnes illius tractationis partes præbeat.

20 Deinde ad ſingularum partium, & quæſtionum explanationem accedat; non vt ipſe per ſe illas exponat, ſed alicui mandet de illius

materiæ parte aut capite aliquo tres quattuorue Casus seligendos: eosque à se recognitos & emendatos in Collationum loco iubeat affigi, notato die, quo pertractandi sint.

21 His Casibus, qui propositi fuerint, studeant cæteri vel indistincte apud quoscunque voluerint Doctores, vel (quod vtilius videtur) quilibet apud vnum aliquem à Præside præstitutū. Postquam conuenerint omnes, ipse interroget de primo Casu fere tres, quos satius est præmoneri & vicissim commutari. Postea ex his, quæ dicta sunt ab illis, colligat ipse doctrinam, quam vt tutiorem sequantur vniuersi. Eodem deinde ordine Casum secundum, & reliquos deinceps excutiat.

22 Illis Casibus sic explicatis à Præside, proponant, qui velint, suas ijsdem de rebus dubitationes; respondente vno ex illis tribus præmonitis, & Præside tandem, quid sentiendum sit, definiente. Erit autem Sacerdotum, sententia Præsidis esse contentos, nec illius opiniones apud alios Doctores exagitare. Id ne fiat, seuere caueat Rector, ruet enim huius exercitationis fructus omnis, nisi auctoritatem Præsidis tueatur.

23 Hoc ordine pertractari possunt singulæ quæstiones, quæ ad aliquam materiam pertinent: deinde ad aliam gradus fiat. Si qui tamen Casus alicui Confessario extra ordinem accidérent, quorum explicatio grauis, ac dif-

ficilis

ficilis esset, deferantur (si nihil obstet) Præsidi, vt ipse illos expendi versarique iubeat in repetitione proxime futura, seruato modo ac formula ordinarijs quæstionibus præscripta.

DE PHILOSOPHIA.

24 NOSTRI ad Philosophiam audiendam non admittantur, nisi post vnũ saltem annum in Humanitate consumptum, & in Rhetorica alterum, si grandiores sint, ex quibus haud magnus in hisce rebus fructus expectari queat: nã cæteri biennio detineantur in Rhetorica; aut, si quorum patiatur ętas, & egregij sperentur progressus, neque id ipsis molestum sit, triennio etiam.

25 Cum nostris etiam alumnis, aut Conuictoribus agendum est, quoad eius fieri poterit, vt vel annum audiant Rhetoricam, antequam Philosophiam aggrediantur, eorumque parentibus, quantum id expediat, demonstrandum. Cum cæteris quoque externis id tentandum; paulo tamen mitius, præsertim cum grandioribus; nec tamen eijciendi, si nolint acquiescere. Si qui tamen adhuc plane pueri ad Philosophiam velint accedere, ex quibus perturbatio potius timeatur; posset cum ijs agi, quod de illis, qui nollent promissione obligari, vel nomina in Matriculam referenda dare, præscribunt Constitutiones. p. 4. c. 17. D.

26 In examine, quo diiudicandum est, quinã ex Nostris ad Philosophiam audiendam admittendi sint, si quos siue ex ingenij tarditate, siue ex ætate iam prouecta parum profecturos in Philosophia compertum fuerit, ij statim ad audiendos Casus mittantur; sed post auditam Logicæ summulam, non publice tamen, sed priuatim ante Studiorum Renouationem.

27 Qui vero non leue specimen ingenij ediderint, nec paruam de se spem fecerint, Philosophiã aggrediantur, sed sub Paschales ferias rursus examinandi: & quicunq; nihilo minus quã mediocrem in Philosophia progressum facturi videbuntur, in ea pergere toto triennio iubeantur. Contra vero ab ea mediocritate qui abfuerint, mittãtur ad Casus statim, siue quando opportunius videbitur: Quod si linguam Latinam bene teneant, eam vt docere velint, curandum.

28 Si qui tamen dubij plane fuerint, vt de eorum fructu nihil certo, nec valde probabiliter statui posit, pergant totum annum, deque illis repetito ad Septembrem examine, iudicium vltimum feratur.

29 Fiat examen (nisi obstet multitudo) simul omnium; cui si qui ex ineptis vltro nolint exponi, non exponantur, eoque ipso inepti esse intelligantur. Vniuersi porro quicunque amouẽdi sunt ab incæpto Philosophiæ studio, quam suauissime fieri potest, amoueantur.

30 Verũtamen si qui non multo minus quam mediocri essent ingenio, magnam vero præ se ferrent indolem ad regendum, vel ad concionandum, non viderentur arcendi a Philosophiæ & Theologiæ studio, nisi magna appareat inæqualitas, quæ Nostrorum tranquillitatem valde perturbat, cum præsertim eos imprimis, qui Concionatores aut Superiores futuri sunt, oporteat in humilitate fundari, & paratos esse ad desistendum a studijs, cum oportuerit.

31 De Vacationibus, de Repetitionibus, de Disputationibus, de Censura Doctrinæ & alijs id genus, de Philosophis etiam intelligantur, quæcunque de Theologis dicta sunt, vt suis fere locis superius indicatum est.

LINGVAE LATINAE VSVS.

32 DOMI linguæ Latinæ vsum strenue conseruandum curet a Professoribus & auditoribus nostris, imo & a Sacerdotibus omnibus licet Confessarijs tantum, vt scilicet Nostri parati sint, si quando vsus ferat, ad Concilia Prouincialia Episcoporum, & ad prompte loquendum cum aduenis peregrinæ linguæ.

33 Ab hac Latine loquendi lege non eximantur nisi Vacationum dies, & si ijs qui præsunt, videbitur, Recreationis hora. Superiores per

ſe ipſi huius rei cenſura fungantur: ſit & Præfectus non tam aliorum cenſor quam admonitor, ſicut & Magiſter Auditorum.

34 Minuendam curet eam opinionem, quæ ſiue ex inſcitia, ſiue ex praua quadam conſuetudine increbuiſſe videtur, Nempe parum acutos eſſe in intelligendo, qui ſint in loquendo diſerti, aut paulo cultiores: efficiat potius, vt Magiſtri & auditores, etiam Theologi & Philoſophi turpe ſibi putent barbare & inquinate loqui, pulchrum diſerte & latine, & irrideatur atque adeo explodatur a quotidiani ſermonis vſu tam domi, quam in ſcholis fœda quædam barbaries, & vero affectata nonnunquã a nonnullis, quo videantur doctiores: cum contra vera latinitas non modo impedimento non ſit ad recte intelligendum, ſed magno etiam adiumento ad ſenſa animi vel cum dignitate Magiſtrorum, vel cum diſcipulorum vtilitate efferenda.

35 Quo vero magis his litteris vel immiſceãtur, vel vti cogantur, ſuperiorum facultatum Profeſſoribus etiam Theologis præcipiat, vt quotannis in auſpicijs docendi præfationem habeant minimum vnius quadrantis horę: barbariem vero non modo ipſi fugiant, ſed in Auditoribus redarguant; aut certe eam ſi fugere non poſſunt, ſignificent tamen ſibi diſplicere.

36 Ad hæc vt cæteri elegantiæ ſtudioſos, quorum

rum opem aliquando imploraturos ſeſe intelligant, contemnere vereantur, & diſerti pluris æſtiment hæc ſtudia, quæ etiam Philoſophis ac Theologis decora eſſe videant, grauiter commendet, vt quicunque publicas theſes in celebriori aliquo conuentu defenſuri ſunt (id vero nullis argumentantibus permittendū) breuem habeant præfationem, ab omni quidem ſpecie aſſentationis alienam, ſed bene Latinam, nec minus verbis quam rebus illuſtrem.

37 In argumentando etiam videant, non modo quid dicturi ſint, ſed etiam quomodo dicturi; ne quod ſæpe accidit, argumentum ſolæciſmis inquinent. In Problematis etiam ac diſputationibus publicis diſerti indiſertis, ſi cetera ſint fere paria, anteponantur.

38 Faciendum quoque, vt Noſtri litteras, cū ad eos ſcribunt qui Latine intelligunt, Latine ſcribant; Bis adhuc aut ter in anno cum aliqua celebritas agitur, Philoſophi ac Theologi carminum aliquid affigant: Id qui neſciunt, ſoluta tamen oratione breuem cohortationem aut Paradoxum aliudve id genus conſcribant affigantque. Quæ omnia ſponte euenient, ſi Philoſophiæ ac Theologiæ Magiſtri ex Humaniorum litterarum peritis ac ſtudioſis deligantur.

DE

DE PRAEFECTO STVDIORVM, EO *praesertim qui facultatibus superioribus praeest.*

39 FAciendum sibi omnino putet esse Rector, vt studiorũ Præfecto quãto plus potest suæ potestatis impertiat in rebus litterarijs moderandis: ex eo nanque fiet, vt & ipse magis expedite in alias curas adijcere animũ posſit, & Præfectus liberius atque alacrius suo munere perfungatur, & cæteri illum magis vereantur & colant.

40 Itaque Rector primum adſciſcat aut poſcat sibi Præfectum non eũ, cui quædam quies, aut immunitas conueniat potius, quam tam magnus ac multiplex labor: oportet enim eſſe virum quam maxime fieri potest acrem, ſolertem, aſsiduum, obſequentem, & rerum, quas pertractat, ſcientiſsimum: deinde illum quanta maxima potest auctoritate muniat atque instruat, vt vere Præfecti, non administri tantum aut internuntij perſonam agat.

41 Quicquid igitur in re litteraria agendum est, id agat Rector per Præfectum: Efficiat quoque, vt si quicquam ille, quod a Professoribus auditoribusve erratum sit, deferat per se vel per Bidellum, obtineat, vt is qui errauerit, a Rectore eiusve Ministro statim (nisi quid obstiterit) pœnas pendere iubeatur.

42 Si quid denique Rectori delatum fuerit de Præ-

Præfecto, nihil ipse constituat, sed re cum illo communicata, quicquid mutandum videbitur, mutet opera Præfecti: qui id opportune præstet ac prudenter, tanquam re melius a se perspecta mutasset consilium, vt ipsius consulatur auctoritati; alioquin varijs patere posset calumnijs, vt propterea neminem reprehendere audeat, vel monere.

DE INFERIORIBVS STVDIIS, *hoc est, Grammaticæ, Humanitatis, & Rhetoricæ.*

Quomodo conseruandi sint Professores.

43 PRINCIPIO existimet maxime sibi cordi esse debere, vt salua religiosi instituti disciplina, Præceptorum conseruet hilaritatem, & in ea putet posita esse præsidia omnia Scholarum bene gerendarum; de quibus non optime mereri solent Magistri, quandiu amaro sunt animo, vt vix suo muneri satisfaciant.

44 Videat itaque ne hoc nomine, quod Humanitatem aut Grammaticam doceant, irrideantur ab alijs: quæ res vulgo hæc studia reddit odiosa, & multos alioquin bene animatos ab eis deterret tãquam probrosis: quanquam Grammaticæ & Humanitatis Magistri occasionem sui irridendi præbere non debent exagitan-

gitando Philoſophos ac Theologos tanquam barbaros.

45 Proſpiciat quoque, ne aut miniſterijs domeſticis magis onerentur, aut minoribus commodis in diſtributione veſtium, cubiculorum, rerumque huiuſmodi fruantur, quam Profeſſores Philoſophiæ, quippe cum in minus ſpecioſo ac magis moleſto opere verſetur, quam alij.

46 In celebritatibus & conuentibus publicis, inferiorum Claſsium Præceptores non debent negligi, ſed potius ſedere poſt Magiſtros Philoſophiæ, ſi hi quoque adſint, in quo tamen locorum conſuetudo ſpectanda eſt.

47 Qui vacant Humanitati, ſi quid carminum aut Orationum publice proferunt aut pronuntiãt, det operam, vt tam ipſe quam ſeniores patres interſint, audiant, collaudent: ſin nihil tale ſcribunt atque edunt, eos ipſe vrgeat atque inflammet ad hoc exercitationis genus: vtile quoque foret ter aut quater in anno egregias aliquas ſiue ſolutas, ſiue metro aſtrictas compoſitiones Noſtrorum publice pronuntiari in aula aliqua vel in triclinio cum aliqua celebritate & conuentu omnium.

48 Alternis ſaltem menſibus conuocet Humanitatis ac Grammaticæ Magiſtros, vt beneuole roget, ecquid eis deſit, ecquid ſcholarũ progreſſum impediat, & alia huiuſmodi. Id vero non ſolum cum vniuerſis faciat in conuentibus, qui agi ſolent, ſed etiam cum ſingulis, vt

&li-

& liberius posſit ſigna edere ſuæ in illos beneuolentiæ, & vtilius ſi quando opus ſit, admonere: ipſi etiam fidentius per eam occaſionem ſuas neceſsitates exponent.

49 Si quis Magiſter in docendo, aut alijs in rebus ſuo muneri defuiſſe videbitur, interdum, errantem perquam humaniter admoneat: neque per ſe ipſe dumtaxat, ſed per alios etiam, quibus ille non grauate ſolet acquieſcere: nec ſemel aut iterum, ſed ſæpe, & ſæpius, donec emendationis ſpes reliqua eſt. Tandem curet in Magiſtros, fruſtra admonitos animaduertendum: aut ne animaduerſione quidem correctos, mature, priuſquam malum ſerpat latius, amouendos.

QVAEDAM ALIA SCHOLARVM *adiumenta*.

50 AGAT cum Præpoſito Prouinciali mature de ijs, quæ à ſe ipſo circa ſcholas inferiores conſtitui nequeunt: & quæ ab illo conſtituta iam fuerint, cum Præfecto, & ſi opus eſt cum conſultoribus conferat ad explorandum, quonam quidque modo exequi ſatius ſit; & poſt deliberationem quæcunque ferme fieri volet, mandata det Præfecto, eumque ſibi referre iubeat, an bene res ceſſerit; & multo magis, ſi ipſa rerum neceſsitas eũ detruſerit ad aliquid immutandum.

51 Si

51 Si ob Gymnaſij noſtri amplitudinem ac varietatem per vnum ſtudiorum Præfectum non videatur ſcholarum omnium rationibus ſatis eſſe proſpectum, duos conſtituat: quorum vnus Inferioribus facultatibus ac diſciplinis, alter Superioribus proprie ac per ſe præſit, inferioribus autem velut e longinquo, ac per alterū frequentius, quam per ſe ipſum.

52 Quinetiam ſicubi conſuetum ſit, idque ingens diſcipulorum exigat multitudo; adijciat & tertium, qui ſcholarum atrio præſit, prouideatque, ne quid turbarum intra extraue ſcholas accidat: ſi acciderit, componat ſtatim: examinet pueros, qui noui auditores ad nos accedent; aliaque huiuſmodi munia obeat, ad morum potius curam, quam litterarum ſpectantia: quæ vt Rectoris eſt plura paucioraue, prout res tulerit, præſcribere: ita eorum ratio Rectori, non vlli Præfectorum reddenda eſt.

53 Oratio quoque in ſtudiorum inſtauratione publice pronūtianda, non committat, vt ab alio quam a Magiſtro aliquo inſigniore ſcribatur: verum ſi is memoria aut actione parum valeat, dicatur ab aliquo alio quamuis diſcipulo ſiue e Noſtris, ſiue ex externis, ſi quis longe his rebus emineat. Quo in genere ne eiuſdē argumenti iteratio ſeu ſimilitudo pariat ſatietatem, ad idem argumentum niſi poſt plures annos non redeatur.

54. Enixe conandum, vt quolibet anno ſemel

cum

cum minimum præmia publice distribuantur, modo sumptus, ad quos liberaliter tribuendos prudenter ac beneuole essent inducendi vel Magistratus, vel Episcopi, vel ditiores & illustriores aliqui, moderati sint. Ea tamen statuatur moderatio, quam & Scholarum numerus, & amplitudo Collegij, & dignitas postulat Mæcenatum, quorum honorifica sane mentio facienda esset publice in ipsa præmiorum distributione.

55 De agendis Comœdijs & Tragædijs vt tempestiue deliberetur, Præposito Prouinciali suggerat; Neque committat, vt labor ille multiplex in erudiendis actoribus, in varia veste sumptuq; conquirendo, in extruendo Theatro, alijsque scenicis actionibus, ferme totus incumbat in Poetam, cum æquissimum sit, illum aliorum, qui ab ipso dirigantur, opera leuari. Neque vero quo loco Dramata exhibentur, aditus sit mulieribus: neque vllus muliebris habitus, aut si forte necesse sit, non nisi decorus & grauis, introducatur in scenam.

56 Præmiola, quæ varijs subinde de causis distribuenda sunt ab vnoquoque Magistro victoribus pueris; esse possent fere illa, Adipisci honestiorem in schola locum: Vnum ab ijs, qui vapulant, ictum deprecari: Victoris nomen publice proponi in tabella Vncialibus litteris notatum, quod vnusquisq; puer qui velit, egregia librarij manu elaboratum secum habere

atque in scholam ferre posset in hunc vsum: Dono accipere sacrã aliquam & quidem paruam, sed non inelegantem imaginem, & cætera id genus.

57 Ne Nostris quãtum satis est librorum desit, aliquem reditum annuum amplificandæ Bibliothecæ attribuat, quem alios in vsus conuertere non liceat. Bibliothecarium autẽ nostrum in librorum tam distributione quam emptione subiectum iubeat esse Præfecto: per quem etiam curet, ne Magistri libris aut vtilibus careant, aut abundent inutilibus: efficiat etiam, vt tempestiue cum publicis Bibliothecarijs agatur, ne librorum quibus priuatim & publice aut in dies vtimur, aut sequentem in annum vsuri sumus tam nos quàm externi auditores nostri, copia desideretur.

58 Sedulo deliberet, an præter Magistrorum pias exhortationes in Sabbatho, alia adhuc a Patre quopiam graui habenda sit in ampliore aliqua classe, ad quam inferiores tantum, vel etiam superiores cogantur: & an ex vsu sit, vt ipsemet Præfectus aliusve aliquo per hebdomadam die in aliqua classe in orbem variãnda, monita salutaria & propria puerorum moribus tradat.

59 Diebus & horis ad excipiendas discipulorum confessiones constitutis, contendat omnino, vt Confessarij, quotquot opus fuerint, tempestiue præsto sint, ne tempus terant ex-

pectan-

pectando. Deliberet etiam quando & vbi post Scholas Missam à discipulis audiri expediat.

60 Det operam denique, vt D. Mariæ Annuntiatæ Congregatio ex Romano Collegio in suum propagetur, nec nisi qui ei nomen dederint, cooptentur in Academiam, in qua recoli solent scholasticæ exercitationes: huius enim proprio tanquam pabulo ad illam inuitandi sunt, modo ne ea, quæ ad Congregationem vel Academiam spectant, fiant eo tempore quo sacræ conciones seu lectiones habentur in Templo.

REGVLÆ PRÆFECTI SVPERIORVM FACVLTATVM.

OFFICIVM ET FINIS.

1 VDITORVM, Professorũque omnium regulas & habeat, & perinde ac suas sedulo curet obseruandas: cogitetq; ad id se esse delectum, vt omni ope atque opera P. Rectorem adiuuet in scholis nostris ita regendis ac moderandis, vt qui eas frequentant, quantum in bonis artibus atque in vitæ probitate proficiant, nec eos, nec eorum parentes pæniteat.

DE SCRIPTVRIS.

2 AC primum operam ac diligentiam collocet in excolendis promouendisque Scripturarum studijs: curetque vt Nostrorum auditorum frequentia, quanta fieri potest sublatis ferme exceptionibus, hæc lectio cohonestetur.

3 Quo iuniorum animi ad Scripturarum studia magis inflammentur, ad Magisterium Doctorisve gradum non promoueantur, nisi qui prius nonnullas Theses de primarijs aliquot Scripturæ locis defenderint, scholasticis intermiscendas conclusionibus.

4 Ad id etiam non parum conferet, si det operam

ram Præfectus, vt Scholasticę Professores quoties inter prælegendũ aut disputandũ egregiũ aliquem Scripturarum expositorem in mediũ producunt, aut ab alijs productum audiunt, eum & cum dignitate proferãt, & ab alijs prolatum excipiant honorifice.

5 Proderit etiam, si agat cum Rectore, vt statuat diẽ, quo & semel in hebdomada domi repetantur prælęctione Scripturarum: & semel etiam singulis mensibus auditorum aliquis celebriorem aliquem Scripturæ locum, dum cęnatur aut prandetur, explicet in triclinio.

DE SCHOLASTICA *Theologia.*

6 VBI tres sunt Scholasticæ Theologiæ Professores, eos ita sibi temperare iubeat, vt hæc tripartita Theologiæ diuisio auditorum ingenia non obruat, sed subleuet: neque per hãc occasionem plus infarciatur quæstionum, sed quod a duobus permoleste & aceruatim fuerat ingerendum, à tribus commode ac suauiter instilletur, ne plus oneris accessisse videatur, sed idem quod erat antea, quo facilius sustineretur, in plures fuisse diuisum.

7 Vnumquemque ex Scholasticis Professoribus, præsertim si quem paulo tardiorem compererit, vrgeat ad progrediendum, vt cuiusque anni pensum persoluat in tempore: neque

ſatis eſſe putet, ſi reſpondeat is , inijſſe iam ſe ſuas rationes,vt partem quam ſortitus eſt, expleat quadriẽnio. Accideret enim aliquando, vt imprudens etiam ac nolẽs nunc alios, nunc ſe ipſum falleret. Eum igitur inſtiget, vt ſuas diſputationes non ad quadriennij ſolum, ſed ad annui etiam ſpatij normam, ac modum redigat & diſpenſet.

8 Cum non poſsint quæſtiones ſingulæ quolibet quadriennio copioſe pertractari ab vnoque Profeſſore, obſeruet Præfectus, quænam quæſtiones ſuperiore quadriennio perſtrictæ aut amplificatæ fuerint, vt præſcribere poſsit, quid ſequenti quadriennio dilatandum, quid contrahendum ſit,cum valde expediat, quæ in vno quadriennio breuius diſſeruntur, in alio plenius diſputari.

9 Omnibus diſputationibus,ad quas profeſſores ſiue Theologi, ſiue Philoſophi, ſiue vtrique conueniunt,Præfectus interſit, atque omnia moderetur:argumentandi formam,loquẽdi vices, ſpatia ſingulis ad diſputandum præſtituta ſeuere tueatur:nihil confuſe, præpoſtere,perturbate agi permittat;abſentes notet, & abſentiæ cauſas acriter inquirat.

10 Ex ſe pendere putet vniuerſas diſputandi leges ac fructum. Attentionem itaque ac modeſtiam omnium ſerio & grauiter exigat,hortetur,moneat,arguat;& quos oportet,coerceat, etiam Profeſſores, quamuis cum his vt plurimum

mum agendum ſit comiter & honorifice; omnes deniq; qui diſputationibus interſunt, intelligant, multum ſua intereſſe, ſuam operam, ſilentium, verecundiam, acumen, acrimoniam indolem, perſpicaciam a Præfecto probari.

11 Non committat quicquam, quod in diſputationem veniat, vltro citroque ſic agitari, & mutuis ita clamoribus confundi, vt non minus poſtea quam antea inexplicita atque indefinita maneat rei difficultas. Poſtquam igitur de aliqua re ſatis fuerit concertatum, iubeat eam ab aliquo Profeſſorum, quantum ſatis eſt, explicari.

12 Argumenta non ſoluat ipſe, ſed argumentantibus, & reſpondētibus potius moderetur: id quod maiori cum dignitate præſtabit, ſi ne argumentetur quidem, quamuis id aliquando poſsit, & interrogando potius, quo difficultas clarius explanetur. Poteſt interdum datam ab alio ſolutionem plenius explicare, & oſtendere, quam bene ſatisfaciat argumento, cum is qui argumentatur, nondum videtur eſſe contentus.

13 Seligat ipſe cum Profeſſorum conſilio auditores, qui ingenio ac doctrina ea præſtent, vt Theologicos actus ſiue Particulares, ſiue Generales cum dignitate celebrare poſsint biennio, quod repetendæ Theologiæ datur: vbi vero id nondum potuit introduci, anno Theolo-

gici ſtudij quarto, aut ſi ęquo pauciores hi ſint, tertio: idque etiam vbi Noſtri domi Theologiam audiunt, externis tunc inuitatis cum apparatu.

14 Particulares actus vnā ex quattuor Theologiæ partibus complectantur; neque tamen quattuor ab vno quolibet habendi ſunt, ſed vnus: fiant autem ab inſtauratione ſtudiorum ad paſchales ferias, idque vel in Sabbatho, vel in feſto aliquo minus celebri, vel aliter feriato die.

15 Poſt Paſcha celebrentur Generales, hoc eſt, totius fere Theologiæ. Hos habituri qui ſunt, eorum vnus in vltimam reſeruetur hebdomadam, qua ſtudia finienda ſunt. Alter in eam, qua ſcholæ rurſus aperiendæ.

16 Generalium concluſiones ſi placet, poſſunt & eſſe communes Noſtris omnibus intra eundem annum defenſuris, & publicis typis (niſi loci conſuetudo id nequaquam ferat) excudi.

17 Particulares actus duabus horis & dimidia circunſcribantur, nec niſi mane vel a pran dio tantum. Generales vtrumque tempus occu pent: vel ad quattuor aut quinque horas protrahantur, vbi non niſi mane, vel a prandio di ſputari moris eſt. Argumententur non minus quam tres, quorum primus ſit Doctor.

18 Ad hos vtroſque actus nō niſi cæteris ingenioſiores admittantur. Et pauciores ad Gene

rales

rales, quam ad particulares: ad quos particulares delecti qui fuerint, suam Theologiæ partem renouatis statim studijs Præfecti ac Professorum arbitrio sortiantur.

19 Ad Generales habendos bis aut ter quotannis inuitentur etiam externi ij, qui Theologiæ curriculum in nostro Gymnasio non exigua cum laude peregerint: Huiusmodi tamen Actus oportet esse cæteris solemniores: & frequenti Nostrorum Externorumque Doctorũ conuentu celebrari.

20 Præsideant omnibus Actibus Professores vel alternis, vel simul ambo, quolibet de quæstionibus a se expositis respondente. Præsidere etiam possunt alij Doctores nostri, si fuerint, vel aliquis externus Doctor insignis auctoritate, si ratio fundationis, seu consuetudinis id exigat.

21 Conclusiones non sint plures quàm octo vel nouem in disputationibus Hebdomadarijs; quam duodecim vel quindecim in Menstruis: quam quinquaginta in Generalibus: pauciores etiam, si publicus Academiæ mos aliter habeat.

22 Conclusionum quælibet non excedat tria seu quattuor membra, non sterilia tamen: earum vero duas aut tres circiter breuiter confirmet responsurus, antequam disputetur: nec disputent externi, si fieri potest, nisi togati.

DE OPINIONVM DELECTV ET Censura.

23 AD obseruandum, quæ Professores minus caute doceant aut loquãtur in scholis, illos audiat aliquando; nec rarius quam bis in mense: & semel quidem per se ipsum, iterum autẽ per Collegam, si eum habuerit: legat interdum commentarios à discipulis exceptos, per speciem inspiciendi, an recte ac fideliter scribant.

24 Duos præterea tresue auditores ex Nostris non minus fidos quã ingeniosos frequenter roget quid in hac, quid in illa quæstione definitũ sit à Præceptore, tanquã aliud agens, nihil læsa, quantum fieri poterit, Doctoris existimatione. Id quod diligentius præstandũ est, cum Doctor aliquis in materijs lubricis versatur, vel in quibus à Societate præscriptæ iam sunt opiniones certæ.

25 Si quid animaduersione dignum obseruatum delatumue sit, Præfectus Professorem perquam benigne & comiter admoneat: si admonenti non acquieuerit, res tota ad Rectorem referatur, eiusque stetur arbitrio. Idem seruandum, cum in recognoscendis conclusionibus aliquid incideret, quod inter Præfectũ & Professorem non conueniret; neque enim is conclusionem vllam aut delere aut cõmutare debet inconsulto Professore, quocum ea de re

debet

debet agere, Bidello penitus inſcio.

26 Si quid ab aliquo Profeſſorum inter diſpu tandum perperam dictum ſit, quod commode diſsimulari queat, Præfectus conniueat: ſin ea res plus habet erroris & periculi, quam ferendum ſit, nihil differat, ſed prudenter rem totã curet tunc declarandam ſiue per Præceptorẽ ſiue per ſe: Inde tamen ſi plus timeatur contentionis & turbarum, finem imponat, Rectorique ſtatim exponat omnia.

DE PHILOSOPHIA.

27 NOSTRI ad Philoſophiam audiendam non admittantur, niſi poſt vnũ ſaltem annum in Humanitate conſumptum, & in Rhetorica alterum, ſi grandiores ſint, ex quibus haud magnus in hiſce rebus fructus expectari queat: nã cæteri biennio detineantur in Rhetorica; aut, ſi quorum patiatur ętas, & egregij ſperentur progreſſus, neque id ipſis moleſtum ſit, triennio etiam.

28 Cum noſtris etiam alumnis, aut Conuictoribus agendum eſt, quoad eius fieri poterit, vt vel annum audiant Rhetoricam, antequam Philoſophiam aggrediantur, eorumque parentibus, quantum id expediat, demonſtrandum. Cum cæteris quoque externis id tentandum, paulo tamen mitius, præſertim cum grandioribus; nec tamen eijciendi, ſi nolint acquieſcere.

ſcere. Si qui tamen adhuc plane pueri ad Philoſophiam velint accedere, ex quibus perturbatio potius timeatur; poſſet cum ijs agi, quod de illis, qui nollent promiſsione obligari, vel nomina in Matriculam referenda dare, præſcribunt Conſtitutiones. p. 4. c. 17. D.

29 In examine, quo diiudicãdum eſt, quinam ex Noſtris ad Philoſophiam audiendam admittendi ſint, ſi quos ſiue ex ingenij tarditate, ſiue ex ætate iam prouecta parum profecturos in Philoſophia compertum fuerit, ij ſtatim ad audiendos Caſus mittantur, ſed poſt auditam Logicæ ſummulam, non publice tamen, ſed priuatim ante Studiorum Renouationem.

30 Qui vero non leue ſpecimen ingenij ediderint, nec paruam de ſe ſpem fecerint, Philoſophiã aggrediantur, ſed ſub Paſchales ferias rurſus examinandi: & quicunq; nihilo minus quã mediocrem in Philoſophia progreſſum facturi videbuntur, in ea pergere toto triennio iubeantur. Contra vero ab ea mediocritate qui abfuerint, mittãtur ad Caſus ſtatim, ſiue quando opportunius videbitur: Quod ſi linguam Latinam bene teneant, eam vt docere velint, curandum.

31 Si qui tamen dubij plane fuerint, vt de eorum fructu nihil certo, nec valde probabiliter ſtatui poſſit, pergant totum annum, deque illis repetito ad Septembrem examine, iudicium vltimum feratur.

32 Fiat

32 Fiat examen (nisi obstet multitudo) simul omnium: cui si qui ex ineptis vltro nolint exponi, non exponantur, eoque ipso inepti esse intelligantur. Vniuersi porro quicunque amouēdi sunt ab incæpto Philosophiæ studio, quam suauissime fieri potest amoueantur.

33 Semestri tempore, quod repetendæ philosophiæ datur: vbi vero id nondum potuit introduci, sub finem triennij cursusque Philosophici ad exhibendum specimen aliquod suorum studiorum, Actum aliquem paulo celebriorem de vniuersa Philosophia, qui eam audierunt, tueantur; pauci tamen & egregie instructi, qui eius loci dignitatem sustinere valeant, hoc est, qui multo plusquā mediocriter profecerint.

34 Hi seligendi sunt per examinatores tres, aut etiam plures, si cuius Academiæ mos id exigat: neque sint semper ijdem, sed vt onus diuidatur in plures, aderit semper cum Præfecto Præceptor proprius, tertius vero vicissim commutetur: modo sit aliquis Professor, aut certe auditor Theologiæ eo munere non indignus.

35 Alumnos seu conuictores satis est examinari a suo Præfecto, & duobus Philosophiæ repetitoribus: aut si ij defuerint, a prouectioribus duobus Theologiæ Auditoribus: tametsi qui ad Actum videbuntur idonei, priusquam ad eum sese accingant, proprij quoque Præce-

ptoris

ptoris & studiorum Præfecti Generalis iudicio probandi sint.
36 Horum examen sit vel priuatum, vel si facile potest introduci, publicum, hoc est, si Nostrorum est, coram omnibus Nostris Philosophiæ Auditoribus: sin Alumnorum seu Conuictorum, coram omnibus sui Collegij Philosophis; sin externorum, coram omnibus externis Philosophis saltem suæ clasſis.
37 Ab hoc examine & quidem seuere agendo nullus ordinarie Nostrorum siue Fratrum siue Alumnorum, siue Conuictorum excipiendus, vt & inepti deterreantur a Philosophia, & apti magis accendantur ad studium. Externi si facile ad id compelli possunt, compellantur: sin minus, cogendi non sunt, si nolint; nec si velint, repellantur.
38 Duret examen singulorum non minus horis duabus, si per alias occupationes licet: sin minus, vna. Vbi vero pauci præsto sunt Examinatores, & examinandi non pauci, differãt in aliud atque aliud tempus, quoad quam minime incommode res confici poſsit.
39 Examen istud statim post Pascha tertij anni inchoetur, distributis dierum præsertim festorum vicibus eo ordine, quem Rector audito Præfecti, & Præceptoris proprij consilio existimauerit commodiorem. Eat examen per omnes primarias materias, quas Præfectus eodem die vel pridie distribuet Examinato-

natoribus. Agatur vt plurimum interrogationibus, breuibus etiam interdum argumentationibus, quo certius exploretur responden tis ingenium.

40 Actus totum scholarnm tempus occupet cum minimum vel mane vel a prādio: Tres argumentētur: primus aliquis ex Nostris professoribus siue Theologiæ, siue Philosophiæ: alter Doctor quispiam externus: vltimus egregius quisquam inter auditores siue Theologiæ, siue Philosophiæ condiscipulus Defendentis. Conclusionum autem numerus ac ratio non discrepent ab eo, quod de Theologicis statutum est.

41 Qui hoc Actu digni censentur, si multi fuerint, vt octo vel decem, vel eo plures, necesse non est, vt eadem æstate tot Actus habeantur; sed ita diuidantur, vt duo circiter in æstatem cadant, totidem fere in tempus vacationum Autumnalium: alij in sequentis anni tempora distribuantur, vt in ferias Natalitias, in dies Bacchanaliū, in Paschales vacationes, aliosve dies festos. Ita si distrahantur, fiet, vt maiori cum dignitate obeantur, & sint ipsa raritate gratiores.

42 Theologos omnes non modo auditores, sed etiam Professores compellat Præfectus, vt veniant ad Actus Theologicos, imo etiam ad Philosophicos, præsertim cum actus aliquis celebrior cæteris ac magnificentior est:

Nam

Nam in alijs,satis est, si adsint alternatim, vt duo fere nunquam desint, qui (nisi id alicubi videatur indecorum) argumentando, vrgendo,interrogando,collaudando, aliaque huiusmodi præstando alacriorem ac solemniorem reddant disputationem.

43 De Vacationibus, de Repetitionibus, de Disputationibus,de Censura Doctrinæ & alijs id genus, de Philosophis etiam intelligantur, quæcunque de Theologis dicta sunt, vt suis fere locis superius indicatum est.

DE GRADIBVS.

44 DET operam, vt ne externi quidem Actus,per quos ad Doctoratum seu Magisterium perueniri solet, inchoent, nisi peracto Philosophiæ triennio, vel quadriennio Theologiæ,& illi quidem dimidius annus; huic autem biennium adijciendum est, quo & celebrentur Actus,& Gradus suscipiantur.

45 In examine, quo diiudicandum est, sit ne aliquis ad publicos Actus & ad Magistri seu Doctoris Gradum idoneus, ipse Præfectus cũ tribus alijs Doctoribus seu Magistris iudex sedeat cum prærogatiua suffragij, cum suffragia paria sunt. Hi candidatum aperto capite sedẽtem in scamno priuatim examinent duabus horis, argumẽtando nonnunquam, sed sæpius interrogando de præcipuis totius Theologiæ

vel

vel Philosophiæ quæstio nibus, quas duabus tribusve ante diebus Præfectus distribuerit examinatoribus.

46 Examine peracto exeat candidatus, & dũ foris opperitur, inter se deliberet examinatores, dignus ne sit, qui ad Actus publicos admittatur, pluribusque suffragijs res decernatur. Posset tamen tam hæc deliberatio, quam præuium examen breuissime & quasi perfunctorie transigi cum aliquo insignioris ingenij, cuius eximij in studijs progressus notissimi sint.

47 Si quis autem Examinatorum suffragijs nondum aptus iudicetur, perhumaniter ei denũtiet Præfectus, egere ipsum diuturniore studio: postquam vero aliquanto diligentius studuerit, alterum illi examen subeundum esse. Vicissim ei, quem idoneum censuerint, Præfectus diem primi Actus celebrandi indicat.

48 Actus publicos quinque Theologus persoluat: quorum priores quattuor sint particulares, hoc est, ex vna S. Thomæ parte, nempe primus ex prima parte, alter ex prima secundæ, tertius ex secunda secundæ, quartus ex tertia parte, nouissimus autem sit generalis, qui totã Theologiam quinquaginta circiter conclusionibus ambiat, totumque scholarum tempus mane ac vespere occupet. Nam Particulares singuli quindecim fere conclusionibus, & horis duabus cum dimidia, siue matutinis siue pomeridianis contenti sunt.

49 Philosophorum tres celebrentur actus publici: vnus ex Logica, ex octo libris Physicorum, & ex libris de Cœlo: Alter ex libris de Generatione, ex libris de Anima, & ex libris Metaphysicis, quorum quilibet quindecim circiter conclusionibus instruatur: postremus generalis sit collectis ex vniuersa Philosophia thesibus quinquaginta fere.

50 In his Actibus tantum, Nostri qui ad Gradum Magistri seu Doctoris promoti iam sunt, vtantur Epomide, vbi eius vsus fuerit: Immo nec promoti omnes, sed solum qui Philosophiæ professores sunt, aut fuerunt, aut qui argumentaturi tunc sunt, ad tuendam Academiæ auctoritatem; neque enim nisi promoti argumentari debent, vbi eorum satis magnus suppetit numerus.

51 In sedendo ipse Præfectus seu Cancellarius cæteros antecedat, secundus a Rectore. Doctoribus alijs & Professoribus Theologiæ assignentur loca distincta a Doctoribus Professoribusque Philosophiæ. Inter hos vero, qui actu docent, præcedant alios, qui actu non docent, nisi antiquiores præferendi sint ex Academiæ instituto, quod immutare nostri iuris non sit. Cæteri omnes siue promoti, siue non promoti, intersint quidem, sed nullo ordine sedeant inter alios.

52 Post quemlibet actum qui examinandi munere funguntur, inter se deliberent, an & quo-

modo

modo progrediendum sit in reliquis Actibus. Actus enim, in quo candidatus inepte admodum se gesserit, inter Actus necessarios numerandus non est, sed pro eo alter obeundus: sin non vsque adeo indocte responderit, minus tamen apte quam par erat (vt aliqua existimationis eius habeatur ratio) non iteretur idem actus, sed alter longius differatur, donec diligentius studeat, inseratque in actu sequenti difficiliores aliquas Theses ex priori.

53 Cādidatum tertio iam Thologiæ Actu bene defunctum Cancellarius vel Præceptor publice pronuntiet Baccalaureum post fidei professionem, & oratiunculam, qua gradum illum postulet. Idem gradus conferendus est Philosophis, qui octo Physicorum libris auditis Theses aliquas bene defenderint. Baccalaureis vero præscribendum non est, vel vt exponant aliquem librum sententiarum, seu Aristotelis, vel vt legant plusquam vno die, idque semel, nec vltra horam.

54 Ad Theologiæ Magisterium seu Doctoratum nullus, qui aliquo sacrorum ordinum initiatus non sit, promoueatur: promoueatur autem hoc fere ritu. Ante promotionis diem Cādidatus coram Præfecto ter aperiat sacra Biblia: ex locis illis tribus, quos casu liber apertus obiecerit, vnum quem maluerit Candidatus seliget, quem post viginti quattuor horas sequenti die exponat in loco promotionis.

Idem Philosophi præstent in Aristotelis libro.
55 Promotionis locus sit aliqua classis amplior cæteris, vel Aula in hos actus & promotiones dicata. Templum quoque esse posset, cũ Theologiæ confertur Doctoratus, seu Licentiatus, vbi est in vsu. Insternantur aliquot scãna tapetibus: eo conueniant omnes & Professores & Auditores superiorum Facultatum, nec non & Rhetoricæ, nisi vbi nimium frequẽs esset Doctorum promotio.
56 Indicta Promotionis hora Candidatus talari veste indutus ex sede paulò editiore, infra tamen Doctores, suam (si vnus sit: nam si plures simul, fiat quod fieri solet) habeat prælectionem paulò longiorem semihora: pari dein de spatio de proposita quæstione duo trésue Doctores argumententur: quibus solus ipse faciat satis nullo patrono vel adiutore: nisi fortè Præfecto videretur in laborantis subsidium subinde aliquid suggerere, breuissime tamen.
57 His peractis promotor, qui esse debet ordinarie Cancellarius seu Præfectus studiorum (nisi exonerandus videretur nonnunquam ob frequentiam promouendorum) breui oratiũcula Candidati sedulitatẽ atque ingenium cõmẽdet: vel si satius videatur, de re aliqua Theologica, quæ tempori & Auditoribus bene conueniat, nonnulla verba faciat.
58 Abrogetur mos, quo cãdidatis publice sui mores & errata cum iocis & cachinnis exprobrantur.

brantur. Non ab re tamen fuerit, vt ante promotionem sedere iubeantur humillimo loco; breuiterque à Promotore alioue admoneantur, vt humanæ conditionis, indignitatisq; propriæ non immemores tanto se honori existiment impares: nec eum alia de causa deposcãt, quam vt diuini nominis gloriæ, Ecclesiæque illustrandæ honestiorem vtilioremque operam nauare possint.

59 Post eam oratiunculam, candidatus positis ante promotorem genibus, Fidem catholicam clara voce profiteatur iuxta formulam a Pio 4. editam: qua perlecta iuret tacto Euangeliorum libro. Astet Bidellus manu tenẽs annulum, pileum nouum, & librum Bibliorum pro Theologis, vel Aristotelis pro Philosophis.

60 Surgat inde promotor operto capite, & gradum conferat hac verborum formula. Ego N. Sacræ Theologiæ Doctor Apostolicæ sedis auctoritate Nostræ Societati concessa, mihi vero commissa, confero tibi R. N. Sacræ Theologiæ seu Philosophiæ Magisterium vel Doctoratum iuxta omnia Academiarum priuilegia: vt vbique diuinas Scripturas, Scholasticamq; Theologiam, vel Philosophiam docere posis publice. In huius vero honoris & gradus monumentum ac pignus, pileum capiti tuo impono; & hoc sacrosanctum volumen Bibliorum, vel librum Aristotelis in manus tuas trado: digitum denique annulo, Doctoratus insigni no-

ta, circundo: id quod in Christi optimi maximi gloriam, Ecclesiæque vtilitatem cedat In nomine Patris, & Filij & Spiritus Sancti.

61 Tum promotor nouum Doctorem amplectatur, vel manum tangat pro more patriæ; & reliqui deinceps Doctores; quos inter dum promotus consîdet, honoris & hilaritatis gratia musicum aliquid interponatur, breuiter tamen ac modeste. Promotione peracta vnus aliquis ab ipso candidato ad id inuitatus oratione breuissima nouum Doctorē ad eam dignitatem morum grauitate, & assiduo labore, ac studio tuendam cohortetur.

62 Nouus postea Doctor ex Cathedra, tanquam Doctoratus possessionem aditurus, aliquē diuinæ Scripturæ locum interpretetur breuissime, eamq: interpretationem claudat oratiuncula, qua Deo primum, deinde Doctoribus suis ac Promotori gratias agat. Tandem inter gratulantium occursus ac voces, & instrumenta musicorum, inter Rectorem & Cancellariū medius deducatur in templum; vel si iam sit in templo, ad Altare maius, vbi Te Deū laudamus, decantetur, & dimittatur concio.

63 Porro necesse est, vt promotioni interfuerit aliquis Tabellio siue Academiæ proprius, siue ad id extra ordinem conductus; qui autenticum promotionis Instrumentum conficiat; vel publico, vel proprio Societatis sigillo muniendum, Verum de hac alijsque solemnitatibus

bus ac cæremonijs diligenter Præfectus quærat, quę à Proposito Prouinciali pro varijs gētium moribus constituta sunt; eaque ad amussim exequi suas esse partes existimet.

DE CASIBVS CONSCIENTIAE.

64 VBI sunt duo Casuū Professores, suas vnicuiq; materias partiatur. Si vnus fuerit, præscribat etiam, quātum progredi debeat quotannis. Porro seuerissime caueat, ne hi Professores ad aliena, præsertim Theologica digrediantur; sed ea duntaxat, eoque modo doceāt, vt possint nihil aliud, quam peritos atque vtiles Confessarios seu Parochos informare. Neque committat, vt aliquis sit in Collegijs publicus Confessarius, qui domesticæ Casuum vel repetitioni vel Collationi propriæ non intersit.

DIVISIO TEMPORIS ET *Librorum.*

65 PERMAGNI interest, vt Auditoribus nō modo Nostris, sed Alumnis etiam & conuictoribus, & si nihil obstiterit, externis quoque Præfectus per Magistros diurnum tēpus ita distribuat, vt priuati studij horas, quanto maximo fieri potest compendio bene collocēt: curetque Visitatores instituendos, qui an

id obseruetur, explorent.

66 Theologiæ Auditoribus non quoslibet, sed certos quosdam ex Professorum consilio distribuat libros, quibus in priuato studio vtãtur. Et ij quidem, qui sunt ingenio vix mediocri, primo semestri non committat, vt legant nisi S. Thomam, ne Caietanum quidem; postea tamen habere poterunt duntaxat vnum, eumque facilem ac perspicuum, vt Durandum, Bonauenturam, Richardum, Ferrariensem, Argentinatem. Poterit & is aliquando commutari, si iudicabitur expedire.

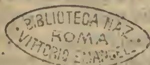
67 Qui vero mediocri aut plusquam mediocri pollent ingenio, primis sex mensibus præter S. Thomam legant etiam Caietanum, præsertim si sint ex numero eorum, qui Philosophiam publice docuerunt. Postea tertius etiã auctor accedere potest, & fere ex clarioribus. Tertio anno Gabriel, Gregorius, Henricus, Paludanus, Herueus, Scotus, sed horum vnus fere. Quarto demum anno quibusdam vt Capreolus concedatur, nihil prohibet.

68 Tridentinum Concilium quilibet semper habeat: habeat & Bibliorum volumen, ex quibus caput vnum singulis quarti anni diebus perlegant. Turpe est enim Theologo nũquam Sacras Scripturas perlegisse.

69 Secundo anno aliquem ex Patribus habeant, & eum fere quem petierint, modo & vti iis sit non parũ, & si fieri potest, consentaneus

ijs quæſtionibus, quas tunc audiunt: poterit & is cōmutari, ſi poſt aliquod tempus alium poſcant, ſed curetur, ne in hoc ſint nimij vt cócionabundi; nec illum legant, niſi ſucciſiuis quadrantibus, vel poſt tædium longioris ſtudij.

70 Vnicuique etiam Philoſophorum proprij Profeſſoris opera diuidat commentarium aliquem, qui ex obſcurioribus non ſit, niſi forte in Metaphyſicis.

REGVLÆ PRÆFECTI STVDIORVM INFERIORVM.

OFFICIVM ET FINIS.

1 AVDITORVM, Professorũque omnium regulas & habeat, & perinde ac suas sedulo curet obseruandas: cogitetq; ad id se esse delectum, vt omni ope atque opera P. Rectorem adiuuet in scholis nostris ita regendis ac moderandis, vt qui eas frequentant, quantum in bonis artibus atque in vitæ probitate proficiant, nec eos, nec eorum parentes pæniteat.

QVALES QVAERENDI informandique Professores.

2 PRIMARII Collegij, ex quo humaniorum litterarum & Grammaticæ Magistri solent educi, Præfectus quotannis sub æstiuum solstitium Rectori ac Prouinciali reuocet in memoriam, vt si nouis in annum alterum indigeant Præceptoribus, deligant vnũ aliquem docendi peritissimum, ad quem quotidie (præter diem recreationis aut publicæ disputationis Metaphysicorum) per horam futuri Doctores conueniant ad nouum instituendi

tuendi

tuendi Magisterium, idque vicissim prælegendo, scribendo, dictando, emendando, aliaque munia boni Præceptoris obeundo.

3 Aget cum P. Rectore, vt ab hac exercitatione quotiescunque per æstates singulas redierit, nulli, qui indigeant, eique non incommode vacare possint, eximantur: non Rhetores, non Casistæ, non Philosophi, non Theologi, si docturi sunt: cum enim ad eos probe instituendos vno anno satis temporis non sit, ea institutio per plures annos ijsdem inculcanda est: Inde etiam fiet, vt quoties necessitas, præsertim tumultuaria coget, copia suppetat eorũ, qui Magistrum agere possint sine ijs periculis, quibus patere solent rudes Magistri.

4 Det operam, vt ad hanc Academiam, quæ futuris velut Seminarium quoddam Professoribus dicata est, quicunque pertinent, diligenter exerceantur, sed ij diligentius, qui scholis propediem præficiendi sunt. Non sunt autem præficiendi qui vel ætate, seu moribus leniores sint: facile nanque vel vilescunt, vel insolescunt, vel rebus noxijs implicantur.

5 Iam vero scholis Nostris admodum conducibile esse existimet, Nostros (nisi necessitas aut aliquorum præstans indoles ac doctrina aliud exigat) initium docendi facere ab ea schola, qua vno saltem gradu superiores scientia sint, & quotannis ad altiorem progredi cum magna parte auditorum suorum, præ-

sertim

sertim in Collegijs minoribus, in quibus Magistrorum commutatio cum magnum momentum habeat, minus tamen sentietur, si notis iã Magistris & magna existimatione præditis alij nec prorsus ignoti, nec sine aliquo bene docendi vsu atque opinione succedant.

6 Curet, quod in se est, vt qui se perpetuos dicarunt Magistros, a tam laudabili proposito non excidant, neve cum non perpetuis quoad eius fieri potest, eodem in Collegio doceant: obseruet etiam, ex illis ecqui defatigatione aut docendi satietate minus strenuos in suo se munere præbeant: referatque ad Præpositum Prouincialem.

7 Vtilissimum quoque putet, vt qui perpetui non sunt, ordinarie nec minus triennio, nec amplius doceant: & solerter inuigilet, vt noui Præceptores decessorum suorum docendi morem & alias consuetudines sedulo retineant, quo minus externi frequentem Magistrorum mutationem incusent, si intelligant, licet Magistri mutentur, docendi tamen rationem manere.

8 Et quoniam Hebrææ Græcæque linguæ cognitio, timendum est, ne nobis paulatim propter occupationes alias intercidat, contendat, quoad eius fieri potest, vt earum instituantur Academiæ inter Nostros, in quibus eo tempore locoque Academici bis aut ter in hebdomada sic exerceãtur, vt inde prodire possint,

qui

qui harum linguarum & ſcientiam & dignitatem priuatim ac publice tueantur.

QVOMODO PROFESSORES dum docent, adiuuandi.

9 VIDEAT diligenter (ab eo nanque qui præſunt, de his rebus docēdi ſunt) an cuiuſquam ſcholæ multitudo diſcipulorum duas requirat claſſes: & ſi duas, ambasne vniuſ modi, an duos in ordines diuiſas ob magnam diſcipulorum inæqualitatem. Quod ſi auditorum frequentia magna non ſit, ſed tanta inæqualitas, vt ſub eodem Magiſtro duos exigat ordines, præter themata & auctorum explicationes, quæ vtriſque ordinibus debent eſſe fere communia, in cæteris diſpiciat, ſatiusne ſit a Magiſtro alternis illos diebus exerceri, an quotidie ambos, ſed breuiori tempore ſingulos.

10 Poſtquam vnaquæque Prouincia ſtatuerit in Emmanuelis Aluari Grammatica, malit ne Auctoris, an Romanum ordinem ſequi, iuxta ordinem, qui ſuæ prouinciæ placuerit, summopere contendat, vt ſcholarum proprij fines ac termini conſeruentur, & vnuſquiſque Profeſſor ſuis contentus non inuadat in alienos.

11 Imo in proprio ſingularum claſsium penſo ſiqua difficiliora inciderint, demonſtret ipſe cuilibet Magiſtro, quænam ex illis aut leui-

ter

ter attingat, plenius edifferenda; postmodum in superiore schola, aut in locum opportuniorem reijciat, aut facilioribus intermisceat.

12 Ante studiorum instaurationem de Catalogo librorum, qui eo anno explicandi sunt in scholis nostris, conficiendo mature referat ad P. Rectorem. Adhæc ipse statuat, quinam deinceps intra annum libri, vel auctores variandi sint. Nec solum inuigilet, ne Magistri libris aut vtilibus careant, aut abundent inutilibus, sed efficiat etiam, vt tempestiue cum publicis Bibliothecarijs agatur, ne librorum, quibus priuatim & publice aut in dies vtimur, aut sequentem in annum vsuri sumus, tam nos quam externi auditores nostri, copia desideretur.

13 Præscribat tum anni initio, quis in quotidianis exercitationibus obeūdis ab vnoquoque Magistro ordo seruandus sit, sicui iustis de causis non conueniat is, qui in Professorum regulis constitutus fuit; tum primo quoq; mense, quibusnā diebus aut scribendum in schola pro Magistratibus obtinendis, aut inferior ac superior classes interse cōmittendæ in mutuā concertationem: nec modo defendendas theses antea recognoscat, sed etiam dum certatur, præsens ipse sedulo curet, vt fructuose, modeste, pacate gerantur omnia: qua etiam de causa intersit ipse cum Humanistæ ad Rhetoricę, vel Rhetores ad Humanitatis scholā hebdomadariæ declamationis gratia conueniūt.

14 Om-

14 Omni ope qua poterit, præstare nitatur, vt Magistri alacri doceant animo: eaque de causa cum P. Rectore, quoties oportuerit, agat, vt legitimis vacationibus, recreationibus, alijsque commodis, quæ religiosos viros non dedeceant, minime careant; sed reficiantur potius defessi, & subleuentur laborantes.

15 Inter ea, quæ quis docturus est, siqua sint quæ ipse non satis percalleat, solerter prospiciat, a quonam in his adiuuari possit opportune, ne opus sit postmodum quærere medicamenta post vulnus.

16 Die minimum quintodecimo quoque singulos Magistros docentes & palam & clam audiat: sed & interdum eorum recognoscat libellos, in quibus prælectionem habendam, & dictandum thema domi scribere solent. Quin etiam eorum docendi rationem ex discipulorum scriptis exploret, caute tamen per speciẽ exigendi audita, aut ea quæ scripserint inspiciendi, quam bene se habeant.

16 Obseruet, an Magistri quantum satis est progrediantur in suo penso tam persoluendo, quam statis vicibus recolendo: an dato signo statim ingrediantur scholam: an transiliant plagarum modum in varia delicta a Rectore constitutum: an dum agũt cum discipulis, decore, grauiter, laudabiliter agant; an demum ita prudenter ac sedulo se gerant in omnibus, vt inde spes existat non leuis optatum Gym-

nasij

nasij nostri fructum percipiendi.

17 Siquis Magister in docendo, aut alijs in rebus suo muneri defuisse videbitur interdum, errantem perquam humaniter admoneat: neque per se ipse dumtaxat, sed per alios etiam, quibus ille non grauate solet acquiescere: nec semel aut iterum, sed sæpe & sæpius, donec emendationis spes reliqua est. Tandem curet in Magistros frustra admonitos animaduertẽdum: aut ne animaduersione quidem correctos, mature, priusquam malum serpat latius, amouendos.

NOVOS AVDITORES admittendi ratio.

18 IN vltimam classem Præfectus nec admittat iuuenes iam ætate prouectos, qui nec disciplinam ferunt ipsi, & ferme alios turbant: neque pueros nimium teneros, etiãsi probæ tantum educationis gratia mitterentur in scholam, nam dum nugas quas domi facerent, faciunt in schola, mirum in modum onerosi sunt Magistris.

19 Nullum contagioso fædoue morbo laborantem, cuius consessum & cõsuetudinem alij exhorreant, recipiat. Quin etiam si qui iam sunt huiusmodi in scholis, eorum parentibus vel curatoribus monitis dimittendi sunt, nec recipiendi, donec se se probe purgarint.

20 Rurſus reditus ad ſcholas noſtras nemini pateat, eorum, qui eiecti ſunt, aut ipſi vltro diſceſſerũt, præſertim ſi ex deſidia aut infrequentia proficiebant pene nihil. Quocirca non alienum eſt ab eis initio ſciſcitari, an alias ad noſtras ſcholas ventitarint; quo facilius in Albo recognoſci poſsit, qualis tum is fuerit, aut cur dimiſſus, curue diſceſſerit.

21 Vt pericula fraudis euitentur, nullũ, quoad eius fieri poteſt, in diſcipulorum numerum referat, qui non adducatur à parentibus, alijſue, quibus curæ ſit, aut quem præfectus ipſe nõ antea nouerit, aut de quo facile non poſsit ab alijs ſibi iam notis edoceri.

22 In Gymnaſium quoqoe noſtrum cooptandi non ſunt, qui licet rudimentorum Grammaticæ ſatis periti ſint, neſciunt tamen recte legere & ſcribere, quantum ſatis eſt. Qui nanq; horum vitiorum altero laborant, nequeũt eorum compoſitiones ſine ſtomacho aſpici a Magiſtris, ne dum corrigi: & ſi ante iſta non didicerint, vix poſtea futurum eſt, vt diſcant.

23 Admittendis denique Præfectus oſtendat regulas Auditorum, vt quales eos eſſe oporteat, ſi noſtræ ſe diſciplinæ tradere velint, intelligant: ſtatimque notet in libello diem & annum, quo quis admiſſus eſt, cognomen etiam, Patriam, parentes, aut eos in quorum tutela eſt, vbi habitet; ecquis veterum diſcipulorum eius nouerit domum: harum enim rerum noti-

tia maximos & præcipuos vſus habet.

QVOMODO EXERCENDI, EXCItandique ſint Auditores.

24 PERMAGNI intereſt, vt Auditoribus non modo Noſtris, ſed Alumnis etiam vel Conuictoribus, & ſi nihil obſtiterit, externis quoq; Præfectus per Magiſtros diurnum tempus ita diſtribuat, vt priuati ſtudij horas quanto maximo fieri poteſt compendio bene collocent: curetque Viſitatores inſtituẽdos, qui an id obſeruetur, explorent.

25 In hac temporis partitione aſſignari deberent ad ſcribendum Rhetoribus horæ duæ, Humaniſtis vna: ad Græca vero recolẽda ſcribendaue illis quidem minimum ſemihora, his autem aliquanto minus. Agendum quoque, vt cum domi ad latina repetenda conueniũt, nouiſsimum quadrantem collocent in Græcis. Aliquid præterea ſuperſit temporis ad ediſcendum, ad audita priuatim recognoſcenda, ad vtile quicquam legendum, aliaque id genus; ſi non ad omnia quotidie, ad plura tamen alternis.

26 Præfectus etiam auditis Magiſtris ſtatuat, qui quibus auditoribus libri a Bibliothecario noſtro diſtribuendi ſint. Diſtribuendi autem ſunt ij tantum, qui in eorum ſchola vel exponuntur, vel poſſunt ac ſolent exponi: ex alijs

vero, præſertim ſi Auctorum recẽtiorum ſint, & pauci & magno cum delectu: nam vtilium etiam librorum multitudo & opprimit ingenia, & impedit, ne quotidianum penſum commode reddatur.

27 Externis etiam, ſi fieri poteſt, hic librorum delectus, ſeu paucitas imperetur: nec libri per mittantur nondum purgati, ſi purgatorum nõ deſideretur copia; quæ tamen vt ſit, præſtare Præfecti eſt.

28 Proprias vniuſcuiuſque ſcholæ exercitationes non modo inuiolate cuſtodiat ac tueatur, nec ab ijs vllam præſertim diuturnam, pueris indulgeat exemptionem, niſi grauibus de cauſis: ſed ad eas etiam firmius inculcandas & propagandas latius, det operã, vt ex inferiorum claſſium Adoleſcentibus inſtituatur Academia, in qua ſtatis diebus certiſque legibus viciſsim prælegatur, ſcribatur, recitetur, diſputetur, aliæque naui auditoris partes agantur.

29 Latinæ linguæ vſum ſtrenue conſeruandũ curet, nec tantum in ſcholis data Notula, ſiue aduerſarijs ſe mutuo accuſantibus, ſed etiam priuatim domi præſertim inter diſcipulos & Profeſſores: quos non modo latine, ſed etiã bene latine loqui par eſt, cũ affectare barbariẽ in vitio ſit. Excipiendi tamẽ videntur vacationũ dies, & ſi ijs qui præſunt videbitur, Recreationis hora. Superiores per ſe ipſi huius rei cẽſura fungantur: ſit & Præfectus non tã aliorũ cenſor

quã admonitor, ſicut & Magiſter Auditorum.

30 Declamationibus mẽſtruis non modo in-
terſit, ſed etiam quoniam dicendi Magiſtros
ſæpe impedit pudor, ipſe corroget auditores
alios honorarios, præſertim eos qui præſunt.

31 Oratio quoque in ſtudiorum inſtauratio-
ne publice pronũtianda, non committat, vt ab
alio quam a Magiſtro aliquo inſigniore ſcri-
batur: verum ſi is memoria aut actione parum
valeat, dicatur ab aliquo alio quamuis diſci-
pulo, ſiue e Noſtris, ſiue ex externis, ſi quis lon-
ge his rebus emineat. Quo in genere ne eiuſdẽ
argumenti iteratio ſeu ſimilitudo pariat ſa-
tietatem, ad idem argumentum niſi poſt plu-
res annos non redeatur.

32 Ad P. Rectorem referat tum de litteraria
aliqua celebritate alternis menſibus inſtituen
da, qua diſcipulorum verſus per eos menſes
compoſiti affigantur honorifice; tum vt in illu
ſtribus quibuſdam per annum ſolemnitatibus
præſertim cum votorum ſeu ſtudiorum reno-
uatio celebratur, a Noſtris Philoſophis etiam
& Theologis Auditoribus, ne Poeticen dedi-
ſcant, carmen aliquod publice proponendum
edatur. Eos autem verſus maxime probandos
cenſeat Præfectus, qui non modo eleganter, ar-
gute, deque rebus honeſtis ſcripti ſint, ſed ad
pios etiam affectus tam leniter quam grauiter
permouendos plurimũ valeant: turpe eſt enim
a prophanis Poetis prophane affici potuiſſe le-

ctorem,

ctorem, a pijs pie affici non posse, in tanta præsertim rerum diuinarum copia, quam Christiana Religio abunde suppeditat.

33 Cum Emblemata, aliaue poemata celeberrimis aliquot diebus ac locis propalam collocanda sunt, ea prius non modo accurate emendentur, sed etiam postquam eleganter descripta fuerint, recognoscantur non a Magistro quouis, nec ab ipso Præfecto, si in hisce rebus non sit apprime versatus, sed a duobus per P. Rectorem designandis earum facultatum peritissimis; qui legant omnia, seligant pauca de multis: optima enim fere pauca sunt; & ex his potius, quam ex numerosa quadam farragine existiment bonum doctrinæ specimen edendū propagandumque esse, præsertim si pauca illa manu quoque librarij, vt par est, exornentur.

34 Ad instruendos etiam Magistros futuros, faciendum est, vt a Nostris Rhetoribus, & qui Humanitati vacant, habeantur in triclinio non modo Orationes semel aut iterum in mēse, sed prælectiones etiam interdum, non ab omnibus tamen, sed Rectoris abitrio deligendis. Verum prælectiones oportet ante probatas esse Præceptoribus, ne speciosa magis quā vtilia proferantur. Nonnunquam etiam orationes seu conciones latinæ de scripto haberi possunt, si quem memoria, aut tempus ediscendi deficiat.

35 Enixe conandum, vt quolibet anno ſemel cum minimum præmia publice diſtribuantur. Ea vero ſumptuum ſtatuatur moderatio, quã & ſcholarum numerus, & amplitudo Collegij, & dignitas poſtulat Mæcenatum, quorum honorifica ſane mentio facienda eſſet publice in ipſa Præmiorum diſtributione: in quâ hæ fere leges ſeruandæ ſunt.

DE DIVISIONE PRAEMIORVM.

PRIMAE claſsi, quæ Rhetorum eſt, ſex præmia proponentur, duo ſolutæ orationis Latinæ, duo carminis, duo linguæ Græcæ.

Secundæ claſsi, quæ eſt Humanitatis, ſex itẽ præmia pari ratione diuidentur.

Tertiæ claſsi, quæ eſt prima Grammaticorum, quattuor præmia; duo proſæ orationis Latinæ, totidem carminis dabuntur.

In quarta, quæ eſt ſecunda Grammaticorũ, duo proſæ orationis, aut etiam plura pro diſcipulorum multitudine. Idem iudicium de cæteris, Claſsibus, quotquot infra ſecundam fuerint.

Addentur etiam præmia tot, quot erunt ſcholæ, diuidenda ijs, qui Chriſtianæ doctrinæ rudimenta melius tenebunt. Vnus duntaxat ex vnaquaque claſſe id præmij conſequetur.

LEGES.

1 SCRIBENDI certamen in tres dies diuisum esto: Primo die Latina oratione, secundo carmine Latino, tertio Græco sermone certanto.

2 Omnes in suam quisque scholam tempore primæ exercitationis matutinæ diebus constitutis conueniunto.

3 Accepto argumento scribendi, totis tribus horis nemo e sua schola egreditor, neque cum alio extra Gymnasium colloquitor: qui secus faxit, quod is postea scripserit, eius nulla ratio habetor.

4 Si quis longius spatium ad rem accuratius perficiundam expetit, is modo ne pedē e schola efferat, neque vltra vigesimam quartam horam tempus proroget, quandiu voluerit, maneto.

5 Suam quisque orationem accurate descriptam, & quo signo maluerit, obsignatam, sine nomine tamen, cum discedere volet, gymnasij Præfecto reddito: aliam item chartam, in qua cum nomine sit idem signum expressum, diligenter obsignatam, ne nomen inspici possit, eidem dato.

6 Gymnasij Præfectus omnia sedulo, & fideliter asseruato, neque chartam nomina continentem, priusquam factum sit iudicium, resignato.

7 Iudices tres & docti,& religiosi,qui nesciāt, cuius quæque sit scriptio,deliguntor. Hi perlectis omnium scriptis, & re diligenter inspecta, de communi sententia victores, tum primum, tum secundum in vnoquoq; genere declaranto: quod si quis de iudicibus vel manū cuiuspiam agnouerit,vel alio argumento coniecerit,cuius sit oratio, quæ in contentionem venit,eius de illa iudicium irritum esto.

8 In iudicio, cuius melior erit orationis forma,is cæteris omnibus, licet multo plura scripserint,antefertor: si qui genere ipso, & stylo pares in scribendo erunt, qui recte scribendi rationem studiosius fuerit secutus,victor esto. Si obseruatio etiam recte scribendi fuerit in duobus omnino par, plura paucioribus anteponuntor.Si qui & orationis habitu,& orthographia, & longitudine, ac breuitate prorsus pares reperientur, illis qui elegantius expresserint litterarum notas, præmium adiudicator.

9 Si quis in omnibus generibus scribendi cæteros omnes vicerit, is etiam omnium generum præmia consequitor. Iudicio perfecto, solus Gymnasij Præfectus, remotis arbitris, chartas in quibus nomina certantium cum signis adscripta erunt, resignato: nomina victorum ex signis diligenter, ne erret, inuestigato. Cognita nemini enunciato.

10 Constituto deinde die quanto maximo fieri poterit apparatu, & hominum, frequentia nomina Victorum publice prædicantor, & in medium procedentibus præmia cuique sua honorifice diuiduntor. Si quis non aderit, nisi commeatum antea iustis de caussis acceperit a Præfecto, præmium vel optimo iure sibi debitum amittunto.

Vnumquemque Victorem e media turba præco euocabit hoc fere modo.

Quod felix faustumque sit Reipublicæ litterariæ, omnibusque nostri Gymnasij Alumnis, primum & secundum & tertium &c. Præmium in classe Rhetoricæ seu Humanitatis &c. meritus & consequutus est N. Tum Victori tradat librum, nec sine aliquo ad rem maxime apposito disticho, quod statim a Cantoribus repetatur.

Ante præmiorum distributionem, æquũ est, si fieri potest, Breuem aliquem dialogum, argumento quod & Musis & pietati conueniat, exhiberi.

36 Neque de his modo solicitum oportet esse Præfectum, sed aget adhuc cum Rectore de excogitandis tum trophæis quibusdam victoriæ, quam cuiusque scholæ pars vna reportare solet ab altera; tum de quotidianis fere præmiolis, quæ pueri vel aduersarium vincendo, vel integre aliquem librum repetendo memoriterve reddendo, vel illustre aliquid gerendo

in dies commeruisse videbuntur.

37 De agendis denique Comædijs aut Tragœdijs vt tempestiue deliberetur, Præposito Prouinciali suggerat; Neque committat vt labor ille multiplex in erudiendis actoribus, in varia veste sumptuque conquirendo, in extruendo theatro, alijsque scenicis actionibus, ferme totus incumbat in Poetam, cum æquissimum sit illum aliorum, qui ab ipso dirigantur, opera leuari. Neque vero quo loco dramata exhibentur, aditus sit mulieribus: neque vllus muliebris habitus, aut si forte necesse sit, non nisi decorus & grauis introducatur in scenam.

AVDITORVM EXAMEN, *& promotio ad superiorem classem.*

38 GENERALIS solemnisque promotio semel in anno post anniuersarias vacationes facienda est: ad quam cum strenue discipuli vno ferme ante examen mense instruendi sint, faciendum omnino Præfecto est, vt hoc velut messis tempus ipsis Magistris reseruetur, neque tunc eis relaxationis gratia (ea vero circa ferias Paschatis aut S. Io. Baptistæ danda esset, quibus opus est) noui alij substituãtur ad tempus, cum discipuli sub anni exitum non modo difficilius in officio contineantur, sed vsu iam callidi facile inexper-

tos

tos præceptores eludant;atque ideo peritum, ſuumque deſiderent,qui totius anni quaſi fructus tum colligat.

39 Promouendorum Examinatores tres eſſe oportet ab ipſo Rectore de Præfecti ſententia conſtitutos: qui quidem ſint & Iudices ad plura ſuffragia. Horum ſupremus ſit Præfectus: duo alij nec ſint Præceptor, a quo pueri aſcendunt, nec alter ad quem aſcendunt; ſed alij (vbi poſsunt haberi) licet Philoſophiæ vel Theologiæ auditores, modo in humanioribus litteris verſati ſint, eaſque docuerint aliquandiu,& ab huiuſmodi ſtudijs recētes ſint. Quales ſi non facile reperiantur, certe oportebit eum,qui præſidet examini, huiuſmodi eſſe, vt quod cæteris deſit, ſupplere ipſe poſsit.

40 Porro vbi eſt ingens multitudo diſcipulorum, vt expeditius res geratur, plures tribus adhiberi poſſent qui examinent,modo idonei ſint; atque ita diſtribuantur,vt & ſi locis diuiſi ſint a Præfecto, ei tamen, quem ipſe ſibi ſuffecerit,pareant; atque ab illius præſcripto & auctoritate nullo modo diſcedant.

41 Cum Magiſtri iudicium de ſingulis magnam habeat auctoritatem ac momentum in diſcipulorum examine, principio qui ad examinandum ſederint, perlegant Catalogum a Magiſtro traditum adſcriptis notis egregiæ induſtriæ,aut negligentiæ; ingenij, aut tarditatis; frequentiæ, aut infrequentiæ, reliqua-

rumque rerum. Conferant etiam cum ſuperioris anni catalogo nouum, vt ex vtroque, quid quiſque profecerit, aut profecturus ſit, facilius appareat.

42 Biduo fere aut triduo ante, dies, quo Examinis cauſa ſcribendum ſit, pronuntietur a Magiſtro: ſimulque præmoneantur diſcipuli, vt pridie eius diei omnes adſint ad ſcriptionis leges cognoſcendas: quarum vel vna neglecta eis plurimum obeſſe poſsit. Sunt autem hæ fere leges.

1 Ipſo ſcriptionis die ſi qui (niſi grauibus diſtenti cauſis) deſiderentur, eorum in Examine nullam habitum iri rationem, niſi forte vt propter inertiam & negligentiam ad inferiorem ſcholam trudantur ad tempus.

2 Mature veniendum ad ſcholam, vt thematis argumentum, & ea quæ tunc Præfectus traditurus eſt aut vltro, aut interrogatus, fideliter excipiant: nam poſt indictum ſilentium nemini cum alijs, ne cum Præfecto quidem ipſo loqui licitum fore: quicunque vel vnum verbum miſerit, eum non impune laturum. Ipſe etiam Præfectus inter ſcribendum ſi quē monitum oportebit, ne turbentur alij, ad eum accedat, & nutu potius quam voce rem componat.

3 Accedere oporteret inſtructos atramento, calamo, charta, libris, cæterisque rebus ad

ſcri-

ſcribendum neceſſarijs, ne quicquam ab vllo alio vtendum petere neceſſe ſit inter ſcribendum: qui petierit, aut alia de cauſa cum vllo fuerit locutus, eo loco habendum, perinde ac ſi nihil ſcripſerit.

4 Curandum, vt ad ſuæ quisq; claſsis gradum apposite ſcribat, & ex præceptis in ea traditis: ſi qui ſuæ claſsis fines ac modum exceſſerint, ſuperioris ſcholæ rationem affectando, horum etiam recte ſcripta pro erratis numeratum iri.

5 Dilucide ſcribendum, & iuxta thematis verba modosque præſcriptos. Ambigue ſcripta in deteriorem partem acceptum iri: verba etiam omiſſa aut temere immutata difficultatis euitandæ cauſa pro erratis fore.

6 Cauendum a conſeſſoribus: nam ſi duæ forte compoſitiones ſimiles ac geminæ reperiantur, vtramque habitum iri pro mala, cum vter ab vtro furatus ſit, exploratum eſſe non poſsit.

7 Ad fraudes vitandas, ſi cui forte poteſtatem exeundi, poſtquam ſcribi cœptum ſit, dare neceſsitas cogat, iuris eſſe, vt is & argumentum ſcriptionis, & quicquid ſcripſerit, apud Præfectum relinquere iubeatur.

8 Compoſitione abſoluta, ſuo quiſque loco quæ ſcripſit diligenter recolat, caſtiget, expoliat, quantum velit: nam ſimulatque compoſitio tradita Præfecto ſit, ſi quid deinde corre-

ctum

ctum oporteat, haud quaquam redditum iri: proinde ne illi postea molesti sint.

9 Rite complicandam esse, vt Præfectus iusserit, suam vnicuique compositionem: atque in tergo auctoris tantum nomen cum cognomine adscribendum latine, quo facilius compositiones omnium in Alphabeti ordinem redigi possint.

10 Cum suam quisque compositionem traditurus accedit ad Præfectum, secum suos habeat libros, vt ea tradita statim silentio exeat e schola, nec cæteros turbet, qui adhuc ad scribendum intenti sunt: hi vero alijs discedentibus loca non mutent: sed compositionem quo cœperint loco, perficiant.

11 Bis soluta oratione, bis carmine, bis græce scribendum ad examen: si quis forte cum scribitur primum, absit sine iusta causa, etiam cũ scribitur iterum, excusationem nullam habiturum: at si iusta de causa abfuerit, alteram solum scriptionem vsui futuram ad examen.

12 Quæ potissima in quaque schola sunt & accuratissime tradita, ea potissimũ in cuiusque classis dictatum inclusum iri. Id quod non eo tantum tempore, sed iam inde ab initio anni pueris denuntiandum est, vt ad huiusmodi res bene percipiendas acuat eorum industriã.

13 Si quis tempore ad scribẽdum circumscripto scriptionem non absoluerit, vt eam ipsam partem, quam scripserit, tradat, coactum iri.

Idcir-

Idcirco probe intelligi ab omnibus oportere, quantum temporis ad ſcribendum cuique conceditur, vt ſcribat, recognoſcat, reſcribat, & reſcripta tradat in tempore.

43 Scribentibus præſit non Magiſter, ſed Præfectus aut alius, cui hoc ille muneris dederit: qui quo die ſcribendum eſt, ſigno dato argumentum accurate tradat: quod breue potius quam longum eſſe oporteret, quo pueris plus temporis ſuppetat ad accurate ſcribendum, recognoſcendumque quod ſcripſerint.

44 Sit etiam thema perſpicuum, nec extraordinarijs refertum difficultatibus, ſed ijs tantum, ex quibus, an probe quis teneat, quæ ſuæ claſsi propria ſunt, iudicium ferri poſsit. Dictatum vero iubeat Præfectus continuo recitari; explicet, ſi quid obſcurius videatur: vocabula & dicendi formulas, quas per ſe diſcipuli reperire nequeant, ſponte tradat: præſcribat etiam ſi quid accommodate ad aliquod præceptum fieri volet.

45 Poſtquā ſcriptum fuerit, dimiſsis pueris, compoſitiones in faſciculum conijciat Præfectus, & diuidat Examinatoribus: a quibus, vt vno aſpectu, cum ad examen ventum fuerit, cuiuſque errata cernantur, æquum eſt, vbi commode fieri poteſt, partito inter ipſos onere, cuiuſque claſsis compoſitiones per otium domi

perle-

perlegi,& errores notari in margine,errorumque summam referri ad cuiusque nomen.

46 Quid de vnoquoque in examine constitutum fuerit, silentio supprimatur: ipsos etiam lateat Magistros ad motus turbasque vitandas. Præfectus autem superiorum facultatum si velit interdum examini interesse, nec interroget, nec ferat sententiam, ne eius auctoritas Examinatores obruat.

47 Pueri dum ad examen accedunt, libros de quibus interrogãdi sunt, secum afferant; dumque interrogatur vnus, cæteri qui adsunt diligenter attendant, vt si eadem de re ipsi interrogentur, paratum habeant, quod respondeãt. Verum nec annuent alijs, neque corrigent quenquam nisi rogati.

48 E re est ternos interrogari, vel quod Societas in periculo animos faciat, vel quod dum alius alium corrigit, magnum fit compẽdium temporis. Verum dum tres interrogantur, totidem pro foribus modeste præstolentur; ac deinceps vbi tres interrogati ad Gymnasium redeunt, tres item alij summittantur a Magistro, idque seruato alphabeti ordine, vt omne certamen honoris tollatur in præcedendo.

49 Examinis ratio hæc fere sit. Primum suæ quisque compositionis partem recitet; deinde errata corrigere, & eorum rationem reddere iubeatur, regula, contra quam peccatum sit, indicata: post a Grammaticis vernaculum aliquid

quid statim vertẽdum latine exigatur, aliquid etiam de generibus aut præteritis pro varietate scholarum: breuis adhuc cuiusquam Ciceroniani loci interpretatio ex libro in schola explicato reposcatur.

50 Ab humanitatis ac Rhetoricæ discipulis figuræ etiam alicuius, aut argumenti ex locis deprompti exemplum exquiratur; aut hæc eadem in aliqua Ciceronis oratione a Magistro explicata iubebuntur agnoscere: interrogentur etiam de Arte metrica; tametsi Græcarum litterarum examen alias seorsim habendum sit.

51 Timidioribus addantur animi, idque enixe curandum, cum nonnunquam perturbentur etiam ij, qui in optimis numerãtur. Quod si quis acriter reprehendendus videatur, id non ante fiat, quam finis factus sit interrogandi. Et discipuli, qui optimam in Magistri catalogo habebunt notam, citius poterunt expediri: in mediocribus ac dubijs excutiendis plus operæ ponetur & temporis.

52 Examinatorum labor vicissitudine releuetur: quare interrogandi munera cum varia sint, ea inter se partiantur, aut omnia certe per vices obeant, vti eis commodum fuerit. Post cuiusque vero ternarij examen, protinus recentibus adhuc examinantium iudicijs, sententiæ de interrogatis ferantur, habita trium rerum ratione, Compositionis, Notæ a Magi-

ſtro additæ, & Interrogationis. Ex quibus ſi quis apparet ineptus, nullus aut externis aut noſtris locus pateat ad deprecandum.

53 Si de nonnullis dubia atque anceps fuerit deliberatio, multos eſſe dubios edicatur in ſchola ad omnes in officio continendos. Ad conſtituendum autem de dubijs Præfectus primum eorum quotidianas compoſitiones per interualla temporum ex improuiſo exigat: deinde tota claſsis iterum ſcribere iubeatur iiſdem legibus: habenda tamen ſemper eſt in dubijs ratio ætatis, temporis in ea claſſe poſiti, ingenij quoque ac diligentiæ: & tandem ij promoueantur, quibus ſuperior claſsis nihilo minus, quam ſua profutura exiſtimetur.

54 Peracto demum examine, cuiuſque claſsis catalogus promouendorum conficiatur: eoq; publice recitato ſtatim ſubijciatur, Alios prætere a iuſtis de cauſis promotum iri, quo nomine intelligentur, qui non alia fere de cauſa prouehentur, niſi quia vel grandiores natu, vel diutius in ea ſchola verſati ſint ob ingenij tarditatem, quanquam non indiligentes.

55 In Catalogo recitando, ſi qui forte inter cæteros emineant, primi honoris cauſa nominentur: in cæteris Alphabeti ordo ſeruabitur: dum modo ſi qui negligentiores ægre quidem, promouebuntur tamen, in extremum reijciantur cum huiuſmodi nota, Eos promoueri experiundi cauſſa, quid poſsint in ſuperiori ſchola,

ea ta-

ea tamen lege, vt si minus suam Magistro probarint industriam, ad inferiorem retrudantur.

56 Præter hanc generalem promotionem, intra annum insuper qui in superiori schola magis, aut nihilo minus, quam in sua (id verò vix accidere potest Humanistis) profecturi videbuntur, nequaquam detineantur amplius, sed ascendant omnino siue pauci, siue (excipe Primanos, quorum perpauci & eximij quidam ad id esse solent idonei) multi fuerint, idque quolibet anni tempore, etiam si sæpe & sæpius id faciendum esset.

57 Ad inuestigandum autem, qui nam intra annum promotione digni sint, recolat frequenter Præfectus Discipulorum catalogos cum notis additis a Magistro: ipse etiam interdum eorum, quos prope maturos existimat, compositiones recognoscat, cumque ei videbitur opportunum, rem ad duos alios examinatores referat; & plurium iudicio, quid facto opus sit, decernatur.

PIETAS AC DISCIPLINA morum.

58 PATREM Rectorem roget, an præter Magistrorum pias exhortationes in sabbato, alia adhuc à Patre quopiam graui habenda sit in ampliore aliqua classe, ad quam

inferiores tantum vel etiam superiores cogantur:& an ex vsu sit, vt ipsemet Præfectus aliusve aliquo per hebdomadam die in aliqua classe in orbem varianda, monita salutaria & propria puerorum moribus tradat.

56 Diebus & horis ad excipiendas discipulorum confessiones constitutis, contendat omnino, vt confessarij quotquot opus fuerint, tempestiue præsto sint, ne tempus terant expectando: statuat etiam cum a discipulis exitur tam in atrium quam ex atrio Gymnasij, quis scholarum ordo seruandus sit: omnibus adhuc præsidijs ad id opportunis enitatur, vt puerorum ingressus in templum & egressus strepitu careant; & nunquam ne die quidem vacationis, Missam audiant, nisi præsente aliquo Magistrorum, quem vereantur ac timeant.

60 Cuiusque anni initio sua singulis auditoribus scamna & confessores assignet, eos scilicet qui singulorum modestiæ ac moribus profuturi credantur: nobilibus etiam nobiliora subsellia: nec committat, vt in considendi ordine magna aliqua se inscio fiat commutatio.

61 Suum in quaque classe publicum cęsorem constituat, qui vt in honore sit apud condiscipulos, priuilegio quopiam exornandus erit,& ius habeat leuiores pœnas aliquibus condonandi. Is curet, ante signum datum ne quis ex discipulis hæreat in atrio, sed statim scholam; nec alienam, sed suam ingrediatur: nec ab ea,

vel

vel e suo loco discedat: referat etiam ad Præfectum si quis externus scholam intrarit, ac, si quid præsente Magistro peccetur in schola. Præter hunc sint & alij Præfecto secreti censores, vnde certius cuncta cognoscat.

62 Caueat, ne pueri propter domestica delicta plectantur in schola, nisi raro & magna de causa. Recusantibus autem plagas aut moderata vis inferatur, aut si quãdo id indedore fiat, præsertim cum paulo grandioribus, qui nunquam cogendi sunt, gymnasium nostrum his interdicatur, sicut & ijs, qui frequenter absunt a schola.

63 In atrio scholarum nihil patiatur armorum, nihil otiosorum, qui modestiæ, quieti, ac disciplinæ morum solent obesse non parum: Nihil denique concursationum & clamorum, præsertim per æstiuos calores à prandio.

64 Tam festos dies, quam legitimas vacationes aut Prouincijs omnibus communes, aut suæ proprias ab ijs, qui præsunt, diligenter cognoscat, easque Magistris tempestiue denunciet, præsertim hebdomadarias: aliquid etiam scribendum ediscendumque pueris imponat per anniuersarias vacationes, ne otio deliniti abalienẽtur a Musis, aut etiam in noxia quæque dilabantur.

65 Mature etiam exploret, ac Magistris significet, quibus quoque anni tempore horis inchoandæ scholę finiendæque sint: quando item

discipuli ad Processiones, ad spectacula, aliaque id genus dimittendi: intelligat denique iniussu Rectoris sibi ius non esse aut noui aliquid in rebus grauibus introducendi, aut ea, quæ vsu iam recepta sunt, abrogandi.

REGVLÆ PROFESSORIS SCRIPTVRARVM.

1 INTELLIGAT suas præcipue partes esse, diuinas Scripturas iuxta germanum litteralemque sensum, qui rectam in Deum Fidem bonorumq; morum instituta confirmet, pie, docte, grauiter explicare.

2 Eum sensum vt assequatur, locutiones ac figuras scripturis proprias obseruet: nec modo loci, quem in manibus habet; antecedentia & consequentia, sed alia quoque loca, in quibus eadem Phrasis, idem aut non idem valeat, solerter inter se conferat.

3 Ex Hebræis ac Græcis exemplaribus, quod vsui fuerit in eam rem, proferat: breuiter tamen, nec nisi cum vel ipsorum Latinęque editionis vulgatæ aliqua diuersitas cōciliationis indiget, vel aliarum linguarum idiotismi ad maiorem conferunt siue perspicuitatem, siue energiam.

4 Aliarum versionum siue Latinarum recentiorū, siue Chaldaicæ, Syriacæ, Theodotionis, Aquilæ, Symmachi nec errores, nisi & insignes & in speciem probabiles, suscipiat refellendos: nec ea vicissim prætereat, quæ latinæ editioni vulgatæ fideiq; nostrę mysterijs valde fa-

ueant:præsertim si fuerint apud septuaginta Interpretes, de quibus honorifice semper loquendum est,
5 Si quem litteralem cuiusquam loci sensum esse significant Pontificum, seu Conciliorum, præsertim Generalium, Canones, eum litteralem esse defendat; nec alios præterea litterales addat, nisi eximijs adductus coniecturis.
6 Ijdem Canones si quo ex loco dogma aliquod Fidei constabiliunt ex instituto, eũ quoque sensum aut litteralem, aut mysticum, certum tamen, esse doceat.
7 Sanctorum quoque Patrum vestigijs veneranter insistat. Ex quibus si quicunque locum quempiam tractarunt, in eius sensum aliquem siue litteralem, siue allegoricum cõsentiant disertis verbis, præsertim dũ ex professo de scripturis aut de Dogmatibus disputant, ab eorum interpretatione non recedat.
8 Sin de vno aliquo sensu inter Patres non conueniat, ex eorum varijs (tanto magis, si contrariæ non sint) expositionibus, eam præferat, in quam à multis iàm annis Ecclesia magno consensu videtur esse propensior.
9 Quin etiam si quod est fidei dogma, quod fere quam plurimi Patres aut Theologi ex scripturis probare contendunt, id ipse probari inde posse non neget.
10 Si quid sit in Hebræorum Rabinis, quod vel pro latina editione vulgata, vel pro Catholicis

licis Dogmatibus fructuose posset afferri, id ita afferat, vt illis propterea nec auctoritatem vllam, nec auditorum amorem conciliet, præsertim si fuerint ex ijs, qui post Christum Dominum scripserunt.

11 In cæteris Rabinorum rebus conquirẽdis, aut etiam erroribus exagitandis, nisi valde celebres sint, non laboret. Idemque seruet in legendis quibusdam recentioribus Christianis interpretibus, plus nimio Rabinos secutis.

12 Imo neque punctis, quod Rabinorum inuentum est, confidat admodum, sed diligenter expendat, quomodo Noster vel Septuaginta, vel Antiqui Interpretes alij legerint, cum puncta non essent.

13 In quolibet Scripturæ loco, nisi magnum sit & moræ & operæ pretium, non hæreat valde, ne lẽti fiant progressus. Quin potius totum v. g. Esaiam vno anno explicare laudabile est.

14 Quocirca sacrorum librorũ aliquos quidem (facilioribus eorum nonnullis capitibus exceptis) explicet ad longum, vt Iob, Psalmos, Prophetas, Ecclesiastem, Cantica, Prouerbia, prima capita Geneseos, Euangelia, Epistolas S. Pauli, ac cæteras, quæ vocantur Canonicæ, & Apocalypsim.

15 Ceteros autem libros sicut per quæstiunculas, (nisi raro nec sine magni emolumenti spe) explicare non debet: ita satis fuerit summam capitis initio perstringere, mox paucis

quibus-

quibusdam difficilioribus explanatis, ad alia progredi.

16 Quæstiones Scripturis proprias, Scholastico more non pertractet; nec (nisi locus ipse id exigat necessario) in varia temporum supputatione, aut in perscrutandis Terræ sanctæ locis, aut in huiusmodi alijs parum vtilibus multum temporis ponat. Auctores, qui de his copiose disserunt, satis erit indicare.

17 Allegorias & Moralia, si vulgata non sint, & in sensu ipso litterali quodammodo nata videantur, atque ingeniosum ac perspicax aliquid præseferant, non prætermittat. Quæ eiusmodi non fuerint, significet tantum, quibus ex Patribus possit ea sumere, qui velit.

18 Si quem incidat in locum vel nobis cum hæreticis cōtrouersum, vel in Theologicis concertationibus in vtramque partem iactari solitum, exponat tantum, grauiter tamen & strenue, præsertim si aduersus Hæreticos agat, quantum is locus ponderis habeat ad eā quæstionem definiendam: omittat cetera, vt instituti sui memor nihil aliud, quam scripturam, docere videatur.

19 Si aliqui duo Scripturæ libri in eadem materia versentur, dum exponit vnum, proprij quidquid habet alter, inserat. Hoc modo referri potest Deuteronomium ad alios tres proximos Mosis libros: Paralipomenon ad libros Regum, & in Euangelijs Marcus ad Matthæū;

tametsi

tametsi cum his etiam Lucas & Ioannes exponi possent, sed non nisi cum eandem rem, aliter tamen enarrant.

20 Nouum & vetus testamentum, nisi aliud interdum satius esse iudicetur, alternis annis explicet. Nec librum vno cæptum anno extrahat in alterum, nisi grauem ob causam.

21 Ad eundem librum interpretandum non recurrat, nisi post explicatam maiorem fortassis partem præcipuorum librorum.

22 Vt scripturæ studium magno in honore apud auditores sit, quoad eius fieri poterit, enitatur. Quare cum egregium aliquem scripturæ expositorem in medium producit, cum dignitate proferat, & ab alijs prolatum excipiat honorifice.

23 Semel in hebdomada, quo die Rector statuerit, prælectiones suas domi repeti iubeat a Nostris, eos de præcipuis capitibus per hebdomadam auditis interrogando.

24 Semel etiam quolibet mense ipse vna cum studiorum præfecto designet vnum aliquem ex Theologis auditoribus, qui in Refectorio dum prandetur, aut cænatur, lectionem habeat, qua obscuriorem aliquem ac celebriorem Scripturæ locum egregie pertractet atque explicet.

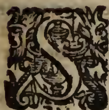
25 Idem semel aut iterum per mensem publice fiat in Gymnasio; idque ea hora, qua professor ipse docere solebat: dimidia prælegat auditorum aliquis, dimidia altera duo, quos ad id

Professor satis instruxerit, argumententur, nõ aliunde tamen, quam ex varijs siue Scripturæ locis, siue linguarum Idiotismis, siue Patrum interpretationibus.

26 Hortetur suos interdum ad hoc studij genus, eisque denunciet, ad Magistri Doctorisue gradum non promotum iri, nisi qui prius ex primarijs Scripturæ locis Theses aliquas defenderint, Scholasticis intermixtas.

REGVLÆ PROFESSORIS SCHOLASTICÆ THEOLOGIÆ.

FINIS ET OFFICIVM.

1 VI muneris esse cogitet, solidam disputandi subtilitatem ita cum orthodoxa fide ac pietate coniũgere, vt huic in primis illa deseruiat. Eam obrem quæcunque de opinionum delectu a Societate præscripta sunt, caste integreque seruare studeat.

PROFESSORVM ANNORVMQVE termini.

2 SI duo fuerint professores, vnus quadraginta tres quæstiones ex prima parte S. Thomæ explicet primo anno.

Secundo anno materiam de Angelis cum quæstione, An repugnet assumi creaturam, vt instrumentum creationis; Et viginti vnam quæstiones ex prima secundæ.

Tertio anno a quæstione quinquagesima quinta, vel septuagesima prima ad finem primæ secundæ. In explicando autem originali peccato aliquid ex prima parte posset inseri

de

de statu innocentiæ, saltem de essentia, & subiecto originalis iustitiæ.

Quartò annò ex secunda secundæ disputet de Fide, de Spe, de Charitate cum omnibus vel plurimis controuersijs de Scripturis, de Traditionibus, de Concilijs, de Ecclesia, de Roma no Pontifice.

Alter autem professor primo anno exponat ex secunda secundæ quæstiones de Iustitia & iure, & præcipua quædam de Religione, vt de Voto, de Iuramento, de Simonia.

Secundo anno ex tertia parte quæstiones de Incarnatione; & si potest, aggrediatur etiã Sacramenta in genere; quæ si tunc non absoluerit, sequenti absoluat anno.

Tertio anno de Baptismo, & Eucharistia: & si quid poterit, de Sacramentis Confirmationis, Ordinis, Extremæ vnctionis disserat.

Quarto anno de Pœnitentia, & Matrimonio.

3 Vbi tres erunt Theologiæ professores, primus enarret anno primo viginti sex quæstiones ex prima parte.

Secundo anno, reliquas eiusdem primæ partis quæstiones, quascunque poterit.

Tertio anno, ex prima secundæ quicquid poterit ante quæstionem octogesimam primam.

Quarto anno, reliquum primæ secundæ.

Secundus professor exponat anno primo ex

secun-

secunda secundæ Controuersias de Scriptura, de Traditionibus, de Ecclesia, de Concilio, de Romano Pontifice.

Secundo anno, quæstiones de Fide, Spe, & Charitate.

Tertio anno, quæstiones de Iustitia & iure; de Restitutione, de Vsura, de Contractibus quantum potest.

Quarto anno absoluat si qua de Contractibus superfuerant: & addat, quæ de Religione & Statibus disputat S. Thomas.

Tertius Professor edisserat primo anno ex tertia parte quæstiones de Incarnatione; & si potest explicet etiam Sacramenta in genere, vel inchoet sequenti anno finienda.

Secundo anno disputet de Baptismo & Eucharistia.

Tertio anno de Pœnitentia & Matrimonio.

Quarto anno de Censuris Ecclesiasticis; & nonnihil de Sacramentis Confirmationis, Ordinis, & Extremæ vnctionis, si de his nihil secundo vel tertio anno differere potuit.

4 Quoniam in partibus S. Thomæ quædam sunt quæstiones, quas scholasticæ Theologiæ non tam necessitas, quam plenitudo postulat: quænam illarum sibi sint omittendæ, vel percurrendæ, vel alio trāspon ēdæ, cognoscet professor ex Catalogo, qui ad finem Regularum subijcietur.

5 Ex quæstionibus vero, quæ sibi pertractandæ fuerint, singulas intra annum, cui ascriptæ sunt, absoluat. Si quas non poterit, prætermittat omnino, nec alterum in annum reijciat.

EXPLICATIO S. THOMAE.

6 SI quando S. Thomas eandem difficultatem in plures distrahit articulos, præsertim diuersarum quæstionum, caueat professor, ne idem duobus repetet locis.

7 Poterit etiam, si velit, in vnam disputationem vel in compendium redigere articulos illos; dummodo nihil prætereat, quod in articulis singulis obseruatione dignum sit, vt sit potius ordinata quædam S. Thomæ explicatio.

8 Faciles percurrat articulos: Itaque prælecto titulo, mox vel nudas S. Thomæ conclusiones indicet, vel dicat tantum, respõdet S. Thomas negatiue, vel affirmatiue.

9 Difficiliores autem diligenter explanet, magis tamen, minusve pro rerum grauitate; idq; hoc fere modo atque ordine.

Continuetur primum Articuli titulus; atq; explicetur, si quid habet obscuri.

Tum exponatur distinctio, si qua est, ex cuius membris conclusiones S. Thomæ nascuntur.

Mox

Mox conclusio primaria S. Thomæ; dehinc aliæ, vt appendices, ponantur.

Conclusionibus singulis, nisi perspicuæ sint, annectatur aliqua ratio S. Thomæ: verumtamen non nisi nudas conclusiones scribant auditores continuationis gratia, vel etiam aliud quid, si obscurum sit.

Siquid præterea indicari ex libro operæpretium sit, quia id per se discipuli perspicere, aut colligere nequeunt, indicetur.

Dehinc dubia litteralia, si qua fuerint, edisserantur.

10 In his omnibus curandum imprimis, vt auditores erga, S. Thomæ doctrinam bene afficiantur, eiusque distinctiones, ac rationes magni faciant: quare regulariter explicandæ illæ sunt, & aliunde muniendæ, cum alijs in locis se ipse declaret.

QVAESTIONVM PERTRACTATIO.

11 EXPLICATO quolibet S. Thomæ articulo, suam, si res exigat, quæstionem Professor instituat: non tamen prolixiorem vllum tractatum, nisi in ijs materijs, quæ vel in S. Thoma non habentur, vel habentur quidem, sed vtilius explicantur compendio.

12 In quæstionibus, de quibus inter Doctores non conuenit, non adducantur opiniones obsoletæ, absurdæ, inutiles, manifesto falsæ.

13 Suas Professor conclusiones probare studeat argumentorum non tam numero, quam pondere: seligat itaque præcipua quædam, leuiora prætereat.

14 Cum ex Doctorum testimonijs pugnandum est, non ipsa auctorum verba recitet, sed sententiam, nisi aliud res postulet: & pauca fideliter potius proferat, quam multa, quorum ipsos fontes sedulo non explorauerit.

15 Non coaceruet obiectiones, sed potissimas seligat: nec earum vnam multipliciter refellat, nisi graui de causa: quin & interdum earum confutatio prætereunda est, si ex iactis ea fundamentis facile pateat.

16 Atque hæc omnia vel ampliora, vel contractiora esse oportet pro vario quæstionum gradu, atque ordine: sunt enim quædam adeo leues, vt vna fere probatissima opinione, eiusque vna, aut altera ratione contentæ sint, vix totidem adductis, ac solutis obiectionibus.

17 Ex quæstionibus autem mediocriter aut breuiter exponi solitis, quæ astrictius ac pressius vno quadriennio tractatæ fuerint, tractentur in altero paulo plenius per alterum professorem; quem principio quadriennij, studiorum Præfectus admonebit.

18 SI quis professor citra dictationem ita docere potest, vt quæcunque scribenda sunt, commode valeant ab auditoribus excipi, is ne dictet, optandum est.

19 Id vero assequi, nisi dictando, quicunq; nõ poterunt, ita dictent, vt non verbatim interposita mora, sed vno fere spiritu propositionẽ pronuntient; & si oportuerit, repetant totidẽ verbis.

20 Nec omnia, quæ docentur, dictanda sunt; non enim quæ habentur in vulgatis atque in promptu positis auctoribus; nisi quid occurrat obscurum admodum.

21 Breuiter ac presse dictandum, non obscure quidem, sed neq; tam enucleate, vt vilescat professoris explicatio: resideat potius in auditoris animo stimulus quidam ad attente studendum, ad inquirendum, ad interrogandum.

22 Nec totam quæstionem professor dictet, mox explicet; nec contra; sed dictando explicandoq; vicissim, suam prælectionem ex vtroque pertexat, vt vni statim succedat alterum, idque in singulis fere particulis ac periodis: quarum vnam aut alteram postquam explicauerit, continuo dictet; aut simulac dictauerit, explicet.

23 IN opinionibus a Societate definitis non est satis Professorem referre Doctorum sententias, suam reticere: sed defendat opinionem præscriptam, vel quæstionem ipsam relinquat, differatve ad cogitandum accuratius de proposita re.

24 Theses publice proponendas postquam ipse recognouerit, recognoscendas mittat & Præfecto: eiusque si quid commutandum putauerit, acquiescat arbitrio: sin minus, Rector adeundus.

25 Si quid inter docendum disputandumve erratum fuerit non aduersus rectam Fidem (tunc enim quid facto opus sit, perspicuũ est) sed aduersus decreta Societatis, id Professor ex Præfecti præscripto exponat, aut retractet.

REPETITIONES.

26 OPTABILE est, vt Præceptor ad ea, quæ docuit statim repetenda, suos in schola & in officio contineat; eorumque vnum aut plures de varijs lectionis auditę partibus interroget, cæteris audientibus: Deinde per se vel alium dubitationes tunc ab auditoribus proponi solitas explicet.

27 Id vero si ægre potest obtineri, post lectionem in schola vel extra scholam per quadrantem

tem cum minimum maneat, vt a Nostris & ab externis ad eum accedentibus possit interrogari. Qui vero non accedunt, inter se repetant bini seu quaterni. Tametsi si qui tunc audire respondentem Magistrum possint & velint, prohibendi non sint.
28 Domi quoque quotidie præter sabbata, vacationes, & Festa, fiant a nostris repetitiones; a quibus abesse, si velit, Præceptor potest, dummodo præsto sit alius, qui admodum commode præesse valeat, Rectoris arbitrio.
29 Iubeat præses omnes ad repetendum totum paratos accedere: interroget autem quos ipse volet, partite tamen ac membratim; neq; vero pauciores, quam tres, per quadrantem.
30 Id vbi ægerrime fieret, aut non bene cederet; præmoneantur tres ad totum quidem, sed postea per partes exigendum a præside. Nec repetatur ex scripto, sed memoriter.
31 Post repetitionis quadrantem disputetur: Antequam vero quæstio, quam Præceptor ad explicandum S. Thomam habere solet, finiatur, de ea nullus argumentetur.
32 Disputetur autem a tribus, a quolibet per quadrantem: tribus etiam quotidie, quo plures exerceantur, respondentibus. Id temporis vt satis sit tribus, rigor formæ in disputando seruetur, & cum iam noui nihil affertur, præcidatur argumentum: si quando tamen non esset locus tertio, differatur is in sequentem

eiusdem materiæ repetitionem.

33 Veruntamen si vel ob materiæ difficultatem, vel ob discipulorum paucitatem, vel ob tarditatem ingeniorum, vel quia frequenter locus tertio deesset, id seruari non posset, duo sint satis: & si quid interdum temporis superesset, dubia proponantur.

34 Vbi sub Kalendas Iulias vacant a prandio superiores facultates, ab eo die ad Natalem B. Mariæ repetantur audita toto anno, distributis aut designatis a præceptore primarijs quæstionibus.

35 In hac exercitatione vnus auditorum repetat præcipuas conclusiones cum vno vel altero argumento per quadrantem; duo argumententur contra duos alios reliqua hora.

36 Repetantur autem vnius professoris quæstiones hebdomada vna, altera vero alterius: ita tamen vt hebdomada qualibet interponantur duæ præsentium lectionum repetiones, vna vnius, altera alterius professoris.

37 Hoc ipsum repetionum genus introducatur in ea quoque loca, in quibus licet non vacetur æstate post prandium; vacatur tamen duobus mensibus post annuos studiorum labores.

38 Et priori quidem harum vacationum mense, intersint omnes repetitionibus. Altero autem ita distribuantur; qui vicissim egrediuntur ad villam, vt numero mediocri sustentetur

hæc

hæc exercitatio. Sed vltima hebdomada vacādum penitus.

39 Toto harum repetitionum tempore, siue ab æstiuis pomeridianis, siue ab annuis vacationibus inchoentur, semel in hebdomada, die Dominico aliove pro Rectoris arbitrio, inter feratur (nisi obstiterint crebræ aliæ ex veteri Academiarum more disputationes) hæc alia exercitatio. Professor, in cuius hebdomadā is dies Dominicus cadit, assignet amplas quasdam & illustres materias, quas vnus aliquis auditorum vicissim tamen commutandus, explicet ornate per dimidiam horā cum apparatu & aliorum conuentu ad exercitationem & recreationem: reliqua dimidia hora defendat, quæ legit, argumentante vno vel altero.

DISPVTATIONES.

40 IN Sabbato aliove, quem vetus Academiæ cōsuetudo exigit, die, professores vicissim proprias habeant in scholis disputationes per duas (plus etiam, vbi multiplex externorū cōcursus) horas vltimas; quatuor, si non obstet paucitas auditorum, argumententur, & quidem duobus quilibet argumētis per semihoram.

41 Si quam in hebdomadam duo festi dies incidant, vel cum festo vno hebdomadaria vacatio, non disputetur, sed legatur in Sabbato,

Id vero si tribus continuaretur hebdomadis, vna interponatur disputatio.
42 Præterea, vbicumque receptus Academiæ mos nihil obest, singulis, aut si valde pauci sint auditores, alternis mẽsibus (excipe duos æstiuos vltimos, vbi cœlum æstuosius est) communes ac generales fiãt in scholis disputationes.
43 Perdurent mane ac vspere toto scholarum tempore, si professores sint tres: sin duo, duabus horis; nisi plus exigat externorum frequentia doctorum, qui subinde breuiter argumentari soleant.
44 Quot fuerint professores, totidem auditores & quidem ex eodem scamno, defendant, vnius quilibet professoris quæstiones: præsideant e scamnis professores, vnusquisque suo, moderante vniuersam disputationem Præfecto studiorum.
45 Argumententur ordinarie non minus, quã tres mane, totidem a prandio; & quilibet aduersus defendentes duos; quorum (si nihil impediat) qui prior mane responderat, sit a prandio posterior.
46 Intersint alij quoque Doctores Nostri, & tam ipsi, quam professores argumẽtorum, quæ agitantur inter partes, vim vrgeãt; modo nec vnus, quod alter vrserat, prosequatur: nec prosequendum Professor suscipiat argumentum, cui vtiliter ac strenue adhuc insistit auditor.
47 Id ipsum præstare liceat externis etiã Do-

cto-

ctoribus: Quin & ad argumentandum ex professo (nisi fortaſsis ea conſuetudo alicubi minus probetur) a defendentibus inuitari poſſunt. Hoc tamen in priuatis diſputationibus ſine Præfecti permiſſu & delectu non faciẽdum.

48 Præter hebdomadarias ac menſtruas diſputationes, fiant adhuc Actus publici particulares alij, alij Generales, idque nõ modò vbi Noſtri publice, ſed etiã vbi domi Theologiam audiunt, externis tunc inuitatis cũ aliquo apparatu. Habeantur autem hi Actus ab Auditoribus biennio, quo repetendæ Theologiæ vacant: vbi vero id nondum potuit introduci, anno Theologici ſtudij quarto; aut ſi æquo pauciores hi ſint, tertio.

49 Particularis Actus vnã ex quatuor Theologiæ partibus complectatur, neque tamen quatuor ab vno quolibet auditore habendi ſunt, ſed vnus: fiant autem hi particulares actus ab inſtauratione ſtudiorum ad paſchales ferias vel in Sabbatho, vel in feſto minus celebri, vel aliter feriato die.

50 Poſt paſcha celebrẽtur Generales, hoc eſt, totius fere Theologiæ. Hos habituri qui ſunt, eorum vnus in vltimã reſeruetur hebdomadã qua ſtudia finiẽda ſũnt: alter in eã, qua ſcholæ rurſus aperiendæ. Qui vero Actũ aliquem ſiue Generalem, ſiue particularẽ habiturus eſt, initio nonnullas concluſionum ſuarum breuiter grauiterq; confirmet. Idem in Menſtruis etiã

diſpu-

disputationibus, si videbitur, fieri poterit.

51 Generalium Actuum conclusiones, si placeat, possunt & esse communes Nostris omnibus intra eundem annum defensuris, & publicis typis (nisi loci consuetudo id nequaquam ferat) excudi.

52 Particulares actus duabus horis & dimidia circũscribantur, nec nisi mane vel a prandio tantum. Generales vtrumque tempus occupent: vel ad quatuor aut quinque horas protrahantur, vbi non nisi mane, vel a prandio disputare moris est. Argumententur non minus, quam tres, quorum primus sit Doctor.

53 Ad hos vtrosque actus auditores cæteris ingeniosiores iudicio Præfecti & consilio professorum seligantur, & pauciores ad Generales quam ad particulares: ad quos delecti qui fuerint, suam Theologiæ partem renouatis statim studijs præfecti ac professorum arbitrio sortiantur.

54 Ad Generales habendos bis aut ter quotannis inuitentur etiam ij, qui Theologiæ curriculum in nostro gymnasio non exigua cum laude peregere; huiusmodi tamen actus oportet esse cæteris solemniores, & frequenti Nostrorum externorunque Doctorum conuentu celebrari.

55 Præsideant omnibus actibus vicissim professores, vel alij Doctores Nostri; si fuerint; vel etiam aliquis externus Doctor insigni auc-

cto-

ctoritate, si ratio fundationis vel consuetudinis id exigat.

56 Conclusiones non sint plures quam octo vel nouem in disputationibus hebdomadarijs: quam duodecim vel quindecim in Menstruis: quam viginti in actibus particularibus: quam quinquaginta in Generalibus: pauciores etiã, si publicus Academiæ mos aliter habeat.

57 Conclusionum quælibet non excedat tria seu quatuor membra, non sterilia tamen: nec disputent externi, si fieri potest, nisi rogati.

58 Sic autem instituantur iuuenes, vt nihil eos magis pudeat in disputando, quam a formæ rigore defecisse. Nihil ab illis seuerius atque inuiolabilius exigat præceptor, quam disputandi leges ac statas vices; quicquid in his delinquatur, emendet statim: si quid aliter disputetur, non fructum, sed magnam doctrinæ & existimationis iacturam putet.

59 Itaque qui respondet, repetat primum argumentationem propositam: deinde addat Nego vel Concedo Maiorem, seu Minorem, seu Consequentiam: interdum etiam distinguat, modo minus frequenter: rarius autem vel declarationes vel rationes, præsertim inuitis, obtrudat.

60 Ex auditoribus publice non disputent, nisi doctiores: cæteri priuatim exerceantur, & quidem eo diligentius, quo rudiores: raro tamen prodeant in publicum, nec nisi prius a

præ-

præceptore ſic inſtructi, vt eo loco non putentur indigni.

61 Eſſe tandem cogitet præceptor diſputationis diem non minus quam lectionis laborioſum; futurumque ſi ſegniter ipſe langueat, vt ſegnitie quadam ac tædio tota etiam claſſis obtorpeat: excitet oportet omnibus, quibus poteſt artibus auditores, his potiſsimum.

Nullo modo ferat iuuenes fabulari: nõ dormitare: non egredi pro arbitratu: hortetur, coarguat, pudefaciat, prout expedire iudicauerit.

Diſputationibus ita præſit, vt ipſe videatur eſſe, qui in vtroque concertatore concertet.

Collaudet, ſi quid afferatur boni: & attendere omnes iubeat, cum inſignis aliqua propoſita fuerit difficultas.

Suggerat ſubinde breue aliquid, quo vel fulciat reſpondentem, vel argumentantẽ dirigat.

Exprobret interdum, nondum intellectam rem aliquam eſſe, quam ipſe toties inculcarit.

Neque diu taceat: neque ſemper loquatur, vt ipſi etiam diſcipuli promant quod ſciunt; ipſe vero quod promptum fuerit, emendet aut expoliat.

Non ſubterfugiat difficultatem vllam: ſed diſputantem progredi iubeat, dum vim obtinet vnum atque idem argumentum: nam ſi ad aliud ille tacite prorepſerit, id a profeſſore diſſimulandum non eſt.

Non

Non patiatur vel argumentum pene solutum longius vrgeri, vel responsionem non bene constantem diu sustineri; sed post aliquam concertationem indicto omnibus silentio, rē totam breuiter explanet, vt certi definitique aliquid ex ea schola reportent auditores.

Quin & ob eandem causam aliqua professor ex prolixis lectionibus resecet, in diemq; disputationis reseruet: digna, quæ sedulus auditor obseruet inter disputandum, & in libellū deinde referat, si velit.

Ad disputationes, priuatas etiam, se inuicē inuitent professores, diuersarum licet facultatum, saltem per horam aliquam, quo magis concertatio feruescat congressu præceptorū: quibus tempestiue theses, de quibus disputandum est, oporteret indicari.

Ad easdem etiam inuitandi, qui in nostris scholis studuerunt, præsertim doctoratum cōsecuti.

Si quid denique aliud vspiam in vsu est, quo disputationes reddi solent celebriores, id sedulo retinendum, enixeque curandum, ne frigescant paulatim & concidant.

CATALOGVS QVAESTIONVM,

QVAE A THEOLOGO PROFESSORE tractandæ non sunt: vel si tractantur, non tractandæ, nisi certo quodam loco, nec in alio repetendæ.

QVATVOR imprimis rerũ genera sunt, à quibus, licet Theologi doctores soleãt ea pertractare nõ raro, par tamẽ est nostros professores scholasticæ Theologiæ, quo in eã liberius incumbant, quoad eius fieri poterit, abstinere.

Vnum genus quæstiones aut commentationes diuinis scripturis proprias complectitur. Has scholasticus concedat interpreti scripturarum. Qui tamen sicubi non fuerit, aut non credatur propediem peruenturus ad ea loca, in quibus edisseri solent quæstiones non nullæ tam ipsi, quam scholastico professori quodammodo communes, ad eas explanandas paulo liberius poterit excurrere scholasticus: vniuersim tandem suarum partium esse putet, vt quãdocunque in scripturarum incidat mẽtionem totũ hoc studij genus, & Doctores, etiam neotericos de eo bene meritos, honorifice prosequatur: efficiatque apud suos, vt in pretio, quo res

tanta

tanta digna est, habeatur.

Aliud genus in Controuersijs aduersus Hæreticos positum est: in quibus pertractandis, quoties in S. Thomæ partibus occurrerint, seruet scholasticus scholasticam potius, quam Historicam rationem: & satis esse putet conclusionem quamlibet duobus aut tribus illustribus munire fundamentis: diluere etiam totidem fere præcipuas Hæreticorum calumnias: In singulis tamen indicet auctorem quempiã, ex quo cætera promere possit, qui velit.

In tertio genere sũt philosophicæ res: quas haudquaquã ex professo retractet Theologus, sed vt ab alijs pertractatas sumat: cumque eas ad Theologiam explicandam adsciscit, non tã disputando, quam recitando hoc faciat, idque iuxta receptas philosophorum sententias; neque enim fas est Theologo nouam sibi condere Philosophiam.

Ad extremum genus pertinent conscientiæ Casus quos vocant: Hos vero si tres sunt Theologi professores, non minus copiose pertractent, quam cæteras quæstiones. At si duo, & has etiam materias exponere iussi fuerint a Præposito Prouinciali, quæcunque sunt huius generis in partibus S. Thomæ, in aliquas ea cõclusiones vna aut altera auctoritate seu ratione probãdas redigant summatim; vt quam minimo fieri potest theologicarum quæstionum detrimento, scientia Casuũ, quæ satis esse censeatur,

ſeatur,non careant auditores.

Cæterum ſi a Prouinciali conſtitutum fuerit,vt Theologiæ auditores ſeorſim a Theologiæ curriculo doctrinam Caſuum hauriant aliunde, ſcholaſtici profeſſores duo generalibus quibuſdam rerum moralium principijs, de quibus diſputari ſcholaſtico more ſolet, cõtenti diſtinctiorem illam ac minutiorem Caſuum explicationẽ prætereant, præſertim quæ ad contractus, ad impedimenta matrimonij, ad cenſuras Eccleſiaſticas, ad confeſsionis, & confeſſarij conditiones, ad varios hominum ſtatus & officia pertinent.

Meminerit tamen ſcholaſticæ Profeſſor,quãuis ea, quæ harum quatuor facultatũ propria ſunt, aut omittere debeat, aut attingere parcius:æquum tamẽ eſſe,vt ipſe nec publice, nec priuatim quicquam detrahat,ſed beneuole potius, ac ſolerter conſulat exiſtimationi atque auctoritati eorum,qui illas quatuor facultates profitentur,etiamſi non niſi domeſticæ de Caſibus collationi præſint. Quare ſi quando audiat, illos quicquam minus accurate aut docuiſſe aut reſpondiſſe,non irrideat,non oppugnet, non facile condemnet; excuſet ſi poteſt, aut eleuet culpam, aut rem Præfecto, Rectorive deferendam curet.

His generatim perſtrictis, operæ pretium iã eſt,enucleatiorem adhuc ſcribere catalogũ, hæc & id genus alia diſtinctius complectentẽ.

In quo licet quæstionibus, quæ ad eundem & professorem & annum spectat, proprius attribuatur locus; non ita seuere tamen, vt intra eundem annum transferri nequeant, si videbitur professori.

Quinimo quoscunque S. Thomæ Articulos, Quæstiones, Materias recidendas, aut ad alios professores reijciendas esse demonstrat Catalogus, etiamsi moneat de his nihil esse dicendum; plenam tamen eorum prohibet explicationem, nō breuiorem aliquam, si velit professor, & vacet.

CATALOGVS ALIQVOT QVAESTIONVM

EX PRIMA PARTE S. Thomæ.

Q.1.ar. 1. NON videtur disputãdum hic de S. Thomæ solutione ad secundũ, quia philosophica est, sicut & quæstio de potentia neutra. Vtrum insit homini naturalis appetitus ad claram Dei visionem, differatur in 1.2.q.3. art.8.vel q.5.art.8.Quæstio item de necessitate doctrinæ reuelatæ in genere, remittatur ad secundam secundæ, vbi agitur de necessitate fidei.Tametsi nihil prohibet hic breuiter disputari de necessitate Theologiæ tantum.

ar.2. Quæ pertinent ad naturam scientiæ, & ad subalternationem scientiarum, non disputentur hic, sed supponantur ex Logica.

ar.3. Non tractetur hic de rationibus formalibus obiectorum scibilium: neque an scientia sit vnus simplex habitus,& qualitas in genere: hæc enim philosophorum sunt: sed his suppositis sufficit quærere, an Theologia ex aliqua ratione peculiari sit vnus habitus,& vna simplex qualitas.

ar.4. Non disputentur, sed supponantur, quæ dici solent de speculatiuo & practico, vt sunt diste-

differentiæ ſcientiarum.

Non tractetur, quid ſit certitudo aſſenſus, ar.5.
quid firmitas, quid veritas, quid euidentia, &
quotuplex; ſunt enim Logicorum.

Vtrum Theologus poſsit euidenter aut ar- ar.8.
ticulos fidei probare, aut diluere aduerſariorum argumēta, non hic tractetur, ſed in ſecunda ſecundæ. Id tamen licebit hic diſputare de concluſionibus tantum, quas ex fidei principijs Theologus deducit.

An decuerit Scripturam abundare meta- ar.9.
phoris & parabolis, & an ſacræ litteræ apertæ & claræ ſint, relinquantur lectori ſcripturæ, & controuerſiarum, ſicut etiam tractatus de ſenſibus ſcripturæ.

Non explicetur, ſed ex Logica ſupponatur, Q.2.
quid, & quotuplex ſit propoſitio per ſe nota, & immediata: nec rationes S. Thomæ, quibus demonſtrat Deum eſſe, confutentur, ſed potius corroborentur.

An aliquod corpus moueat immotum, & Q.3.ar.
an viuens nobilius ſit non viuente, & an Ari- 1.
ſtoteles recte probauerit Deum eſſe incorporeum, relinquatur philoſophis.

Nihil hic de principio indiuiduationis. ar.2.

Non tractetur de diſtinctione ſuppoſiti, & ar. 3.
naturæ; pertinet enim ad 3. par. q. 3. ar. 3. Quomodo autem diſtinguantur in creaturis eſſe & eſſentia, relinquatur Metaphyſico.

In quæſtione an Deus ſit in prædicamento, ar.4.

 reſcin-

rescindantur quæ sunt propria Logicorum. Quæstio vero, an Angeli, & Cœli sint in Prædicamento, tota logico relinquatur.

ar.7. An simplicitati diuinæ repugnet personarum, & relationum pluralitas, non tractetur hic, sed infra q.28. ar.2.

Q.4.ar. 1. An aliqua perfectio, quæ formaliter sit in Deo, libere ei conueniat, differatur in q.19. ar.2. An autem relatio diuina secundum se sit aliqua perfectio, remittatur ad materiam de Trinitate.

Q.5. Prætermittatur, & ex Metaphysica supponatur, quid sit bonum.

Q.7.ar. 1. Quid Aristoteles senserit de Dei infinitate, relinquatur philosopho.

ar.2.3. 4. An creari posit aliquid infinitum in quantitate, vel in qualitatibus naturalibus, philoso phi est disputare, sicut & de infinito in genere substantiæ; cum tam hoc, quam illud infinitum esse creabile, ijsdem fere argumentis probari soleat aut oppugnari. An autem posibile sit infinitum in qualitatibus supernaturalibus, a Theologo differatur, sed in secunda secundæ, q.24.ar.7.tantummodo.

Q.8. De vbiquitate humanitatis Christi non tractetur hic, sed in 3.par.q.2.

Q.9. An Angeli & Cœli sint entia necessaria, & immutabilia, non est quæstio Theologi, sed Metaphysici.

Q.10. Tempus discretum pertinet ad hũc locum.

De

De vno, vt eſt paſsio entis, nihil dicat Theologus, cum ſit Metaphyſica res. Q. 11.

Non hic agatur de naturali appetitu viſionis Dei, ſed in prima ſecundæ. Q. 12. ar. 1.

An repugnet in ſubiecto quanto inhærere accidens ſpirituale, vel in ſubiecto immateriali accidens corporale, differatur in materiam de Euchariſtia. ar. 3.

Tractare de inæqualitate præmiorum, ſicut & meritorum, pertinet ad primam ſecundæ. q. 4. ar. 2. ar. 6.

De cognitione beatifica animæ Chriſti non diſputetur hic, ſed in 3. parte. ar. 8.

An puro viatori poſsit communicari euidens notitia abſtractiua articulorum fidei, nõ hic diſputandum eſt, ſed ſupra q. 1. ar. 1. ar. 12.

De diſtinctione attributorum & eſſentiæ nihil hic repetatur, ſi de ea ſupra diſputatum eſt q. 3. Q. 13. ar. 3. & 4.

Nõ diſputetur de Analogia entis, cum ſpectet ad Metaphyſicum. ar. 5.

Nihil hic dicatur de relationibus in genere, cum id Metaphyſicæ ſpeculationis ſit. ar. 7.

Modi, quibus ſumitur nomẽ Dei, & ea quæ dici ſolent de nomine Tetragrammato, relinquantur inrerpreti ſcripturæ. ar. 8. 9. 10. 11. 12.

Diſputatio de vero & falſo, Metaphyſici negotij eſt. Q. 16. & 17.

An Deus ſit cauſa peccati, & an teneamur voluntatem noſtram diuinæ conformare, pertinent Q. 19. ar. 9. & 12.

tinent ad primam secundæ.

Non moretur Theologus in explicanda Peripateticorum, aliorumque Philosophorum sententia de prouidentia Dei.

Q. 23. art. 1. Ad quem finem ordinaretur homo, si non esset finis supernaturalis, non disputetur hic, sed in prima secundæ, q. 2.

art. 3. Quid agendum sit ei, cui sua damnatio reuelaretur, non tractetur hic, sed in materia de Spe.

art. 5. De prædestinatione Christi, & quomodo Christus sit causa nostræ prædestinationis, relinquatur tertiæ parti.

Q. 24. Exactior disputatio de libro vitæ pertinet ad interpretem Scripturæ.

Q. 25. An actio sit in agente vt in subiecto, quæstio Physicorum est, non Theologorum.

art. 1. An Deus per se solum posit efficere rem, quæ est peccatum, pertinet ad primam secundæ, sicut ad secundam secundæ, An posit per se, vel per alium dicere falsum.

art. 6. Nihil hic de Beatitudine in genere, vel de nostra.

Q. 27. art. 1. De verbo mentis nihil aliud tractetur, quã an producatur ab intellectu nostro, vt terminus actionis, & quomodo ab ea distinguatur: nec fiat longa tractatio de Trinitate probanda ex Scripturis.

art. 2. An pili & capilli in animalibus viuãt, relinquatur Philosopho.

Non

Non disputetur, an amatum sit in amante: neque an notitia concurrat actiue ad actum voluntatis: prius enim ad Philosophiam, posterius ad primam secundæ pertinet. ar.3.

Quæcunque Caietanus, vel alij hic disputãt de Relationibus in genere, relinquantur Metaphysico. Q. 28. ar. 1. & 2.

Quid suppositum addat supra naturam singularem, pertinet ad tertiam partem. Q.29.

An euidenter dilui posśint argumenta contra Mysterium Trinitatis, pertinet ad credibilitatem articulorum fidei, de qua agitur in 2. 2. q. 1. ar. 4. Q.32.

De varia censura, & qualitate propositionũ non disputetur hic, sed in materia de Fide. ar.4.

Non disputetur hic, quomodo persona diuina distinguatur ab essentia, si q. 28. tractatum fuit de distinctione relationũ & essentiæ. Q.39.

De visibilibus signis, in quibus apparuit Spiritus Sanctus, commodius dispntare potest interpres scripturæ. An autem illa hypostatice vnita fuerint Spiritui Sancto, pertinet ad tertiam pattem. Q. 43.

Item an apparationes visibiles, quæ in veteri seu nouo Testamento tribuuntur Deo, fuerint factæ immediate per Deum, an per Angelos, non fuse tractetur hic, sed in scripturæ interpretatione.

An motus Angelorum posśit fieri in instanti supponit multa philosophica, quæ hic non Q. 53.

tractentur. Id quod etiam seruetur in ijs, quæ disputantur. q. 54. ar. 1. & 3.

EX PRIMA SECVNDAE.

Q. 1. ar. 1. HIC nihil, aut breuissime differendum est de deliberata voluntate, De consensu perfecto & imperfecto, & quid sit hominem esse dominum suarum actionum: hæc enim locum suum habent inferius. Item nihil hic dicatur de causalitate finis; est enim quæstio physica.

ar. 2. An Deus agat propter finem, pertinet ad 1. partem in materia de voluntate Dei. Item vtrum natura agat propter finem, quæstio philosophica est. Igitur de his nihil hoc loco dicēdum videtur.

ar. 3. Cauendum est, ne hic & inferius eadē quæstio disputetur, nempe. Vtrum actus hominis recipiant speciem à fine. Leuiter igitur hic attingatur, & plene differatur inferius.

ar. 4. Quomodo bonum sit sui diffusiuum, non disputetur hoc loco.

Q. 2. Vel omittatur, vel compendio exponatur, cum tota in Ethicis Aristotelis contineatur.

Q. 3. ar. 1. An Deus videatur à Beatis visione Dei increata, hic explicetur, non in 1. Parte.

ar. 2. An habitus sit melior suo actu, non videtur hic explicandum, cum sit Quæstio Philosophica, & inferius habeat suum locum.

De

De perfectione sensuum in corpore glorioso, eiusque dotibus, hic & q.4.ar.6. aliquid dicatur, si vacat, cum ad materiam de nouissimis non perueniatur. Item an Deus videri possit per aliquem sensum, seu sensitiuam notitiam, non hic, sed in 1. parte differatur. ar.3.

In quo consistat summa miseria damnatorum, non explicetur hoc loco, sed inferius, vbi de pœna peccati agitur. ar.4.

Nihil dicatur de intellectu practico & speculatiuo, nec de praxi & speculatione. ar.5.

Omittatur, vel breuiter attingatur Caietani commentarius in hunc locum. ar.6.

De obiecto intellectus, & vtrum anima naturaliter possit cognoscere substantias separatas, non disputetur hoc loco, sed relinquatur Philosophis. ar.7.

Quicquid hic differi solet de differẽtia delectationis, amoris, & fruitionis differatur in q. de frui & vti. Item an cum visione Dei possit aliquo modo stare tristitia, reijciatur in 3. partem, vbi quæritur, an Christus secũdum rationem superiorem passus sit. Q.4.ar. 1.

An delectatio quæratur propter operationem, an contra tractetur in Ethicis: hic vero nihil, vel breuissime. ar.2.

An animæ sanctorum à corporibus separatæ statim Deum videant, hic tractetur, non in 1. parte. ar.5.

Quæ sunt propria visioni beatificæ, relinquantur Q.5.ar. 2.

quantur 1. parti; & ſolum hic diſputetur contra hæreticos de inæqualitate præmiorum in genere: Item an hæc inæqualitas tollat, quo minus habeat ſatiatũ appetitum, qui minus beatus eſt.

ar.3. Relinquatur ſere primæ parti totus.

ar. 5. Nihil dicatur de merito, aut de neceſsitate luminis gloriæ.

ar.8. An vero appetitu ordinato magis appetat damnatus non eſſe, quam ſic eſſe, pertinet ad quæſtionem de pœna peccati.

Q.6. ar. 1. Non differatur hoc loco de libero arbitrio contra hæreticos, ſed in materia de gratia.

ar.2. Vnde proueniat, quod homo ſui compos ſit proprie liber & dominus ſuorum actuum, tractetur infra in quæſtione de electione.

ar.3. Nihil dicatur de pura omiſsione.

ar.4. Diſputetur hic, an voluntas poſsit cogi, nõ autem an poſsit neceſſitari, quia de hoc inferius tractandum eſt.

ar.6. Quomodo metus irritet matrimonium, votum, iuramentum, & contractus, reſeruetur ſecundæ ſecundæ, & tertiæ parti.

ar.8. Difficultates de ignorantia reſeruentur in q.76.

Q.7. Plenior conſideratio circumſtantiarum nõ eſt huius loci, cum de illis ſæpe inferius diſſerendum ſit.

Q.9. ar. 4. De concurſu Dei cum noſtra voluntate nõ hic diſputetur, ſed in prima par. Nihil etiam

dicatur

dicatur de fortuna.

Nihil hic disseratur de præscientia seu prædefinitione actuum liberorum, neque de gratuita motione, qua Deus mouet voluntatem humanam. ar.4.

Non videtur hic quicquam disserendum de obiecto spei, neque an possit beatus frui diuina essentia, non fruendo personis, vel vna persona & non alijs, hoc enim pertinet ad primã partem. Q. 11.

Non tractetur, vtrum intellectus possit simul multa intelligere. Q. 12. ar.3.

Non disseratur hic, vtrum aliquando liceat consulere minus malum. Q. 14.

De consensu formali, vel interpretatiuo, & an pertineat ad rationem superiorem, inferius tractandum est. Q. 15.

Quomodo ratio imperet membris externis, nẽpe despotice, an politice, disputare philosophi moralis est: breuiter igitur hoc loco expediatur. Q. 17.

Variæ acceptiones boni & mali differantur in materiam de peccatis: vbi etiam tractari potest de entitate illa morali. Item controuersia cum hæreticis, an omnis actio humana sit mala, differatur in materiam de gratia. Q. 18. ar.1.

Vtrum in homine existente in gratia detur aliquis actus indifferens ad meritum & demeritum, disputetur in materia de merito. ar.9.

Prætereantur ea, quæ pertinent ad confessionem ar. 11.

ſionem circunſtantiarum.

Q. 20. ar. 5. Hæc difficultas repetitur in materia de peccatis: quare in eum locum reſeruetur, expoſito hic ſolo textu S. Thomæ.

Q. 21. ar. 4. Difficultates huius articuli differantur in materiam de merito.

Quæſtiones quæ ſunt inter 21. & 71. omitti poſſunt. Explicentur tamen pauca de habitibus, & de virtutibus in geuere,

Q. 71. ar. 4. Quomodo peccatum virtutes, præſertim infuſas, expellat, non hic explicetur, ſed in ſecunda ſecundæ, in materia de Charitate.

Q. 72. ar. 2. Relinquatur interpreti ſcripturæ illa quæſtio, vtrum dæmones poſsint coire cum fœminis: quamuis in materia de Angelis aliquid ea de re poſsit attingi.

ar. 5. Nihil hic de diſtinctione mortalis & venialis.

ar. 8. Hæc difficultas ſatis explicata manet ex q. 18. ar. 5.

ar. 9. Non repetantur, quæ ſupra de circunſtantijs dicta ſunt.

Q. 73. ar. 8. Non deſcendatur ad caſus particulares de ſcandalo, vel reſtitutione: neque hic tractetur, vtrum is, qui alium ad peccatum inducit, grauius peccet, quam qui occidit, pertinet enim ad materiam de ſcandalo.

ar. 9. De infinita malitia peccati aduerſus Deũ commodius tractatur in principio tertiæ partis.

Non

Non tractetur, quæ fides requiratur ad ſalutem. Q. 76. ar. 2.

Nihil dicatur de immediato Dei concurſu cum ſecundis cauſis. Q. 79.

Vtrum Deus aliquem neceſſarijs auxilijs ad ſalutem deſtituat, non tractetur hoc loco, ſed in materia de prædeſtinatione, & reprobatione. ar. 3.

Immaculata conceptio B. Mariæ, non eſt huius loci, ſed tertiæ partis, vbi etiam dum de eiuſdem ſanctificatione agitur, tractetur quoque de fomite, & quomodo ligetur, aut tollatur. Q. 81. ar. 3.

Quomodo natura lapſa differat a puris naturalibus, tractetur in materia de gratia. Q. 85.

Vtrum dimiſſa culpa maneat reatus pœnæ, reſeruetur in materiam de pœnitentia. Q. 87. ar. 6.

Quomodo Deus peccata patrum puniat in filijs, relinquatur interpreti ſcripturæ. ar. 8.

Expoſitio S. Pauli relinquatur Lectori ſcripturæ. Q. 89. ar. 2.

De primis motibus ſenſualitatis in infidelibus ſatis eſſe videntur, quæ ſuperius de primis motibus dicta ſunt. Vtrum autem omnia opera infidelium ſint peccata mortalia, differatur in ſecundam ſecundæ, q. 10. ar. 4. ar. 5.

Non diſputetur hic, vtrum peccent, qui pœnæ metu legem ſeruant: nec vtrum Deus peccata permittat, an velit. Q. 92.

Diſputatio de Ceſſatione Legalium pertinet Q. 103.

net ad materiam de Legibus. At si quo quadriennio non vacaret agere de Legibus, differatur in materiam de Baptismo.

Quæstiones 101. 102. 104. 105. & expositio S. Pauli in Q. 89. ar. 2. prætereantur, cum Scripturarum sint.

Q. 109. ar. 4. Quid intersit inter modũ præcepti, & eius substantiam, & vtrum modus charitatis sit in præcepto, non differatur hic, sed in materia de Legibus.

ar. 5. Materia huius Articuli differatur in Quæstionem 114. ar. 7.

ar. 7. Non disputetur hic de macula peccati, nec de reatu pœnæ, nec de corruptione boni naturalis, nec de alijs huiusmodi, quæ in materia de peccatis explicata sunt.

Q. 110. An gratia ponat aliquid in anima, vel hic tractetur, vel in quæstione 113. de iustificatione ar. 2.

Q. 111. ar. 1. & 4. Gratiæ gratis datæ, earunque explicatio plenior relinquantur interpreti Scripturæ.

ar. 3. Vtrum Deus insignes aliquos peccatores necessarijs auxilijs destituat, hic explicandum est, non in materia de prædestinatione.

Q. 112. ar. 1. Nihil hic dicatur de causalitate Sacramentorum circa gratiam.

ar. 2. Vtrum gratia primi hominis, & Angelorũ in eorum creatione data fuerit supposita ipsorum dispositione, non hic tractetur, sed in prima parte.

Non

Non videtur hic agendum de contritione continuata Caietani, vel de intensione Scoti; pertinent enim ad materiam de pœnitentia. ar.3.

De necessitate Fidei in Christum ante vel post Euangelium promulgatum, non hic disputetur, sed in secunda secundæ. Q. 113. ar.4.

Vtrum augmentum gratiæ detur in principio, an in fine actionis meritoriæ, & vtrum si operatio meritoria successiua sit, ipsa etiam gratia successiue augeatur, melius reseruantur in quæstionem de augmento charitatis in secunda secundæ. ar.7.

De numero, & ordine, & necessitate omnium actuum, qui concurrunt ad iustificationem, hic disputetur, non in materia de pœnitentia. ar.8.

Vtrum in homine detur naturalis potentia ad gratiam, non disputetur hic, quia non multum differt ab illa, qua quæritur de naturali appetitu, & capacitate beatitudinis circa princ. primæ secundæ. ar.10.

Nihil hic de merito Christi dicatur, cum pertineat ad tertiam partem. Q. 114. ar.6.

Vtrum per quælibet opera augeatur gratia, & Caritas, reseruetur in materiam de Caritate in secunda secundæ. ar.3.

Q.1. HIC disputandum est de Scriptura, de Ecclesia, de Papa, de Concilijs, de Traditionibus, & si qua alia sunt huius generis.

Q.4.ar.3. Non tractetur hic, sed infra in materia de Caritate, an Caritas sit forma omnium virtutum in genere.

ar.6. Disputetur hic, an Fides sit vnus habitus, non tamen, an sit simplex qualitas.

Q.5.ar.1. Nihil de fide Angelorum in genere, de hac enim in materia de Angelis; sed hic tantum, an fuerit fides in primo Angelo, si erat ei euidens Deum esse, qui loquebatur, & reuelabat ei mysteria.

Q.6. Non nisi breuissime, quia difficultas in materia de gratia tractatur.

Q.10. ar.2. Quæstio de baptizandis pueris infidelium reseruetur in materiam de Baptismo.

Q.12. Hic non fiant longi tractatus de potestate Ecclesiastica & ciuili.

Q.23. ar.2. Materia huius articuli non hic discutienda, sed in Quæstionibus de gratia: vbi etiam de distinctione caritatis, & gratiæ: sed an caritas sit virtus specialis, hic in ar.4.

Q.26. Nihil hic de contritione, sed tantũ, an Deus sit summe diligendus intensiue, seu solum æstimatiue; quod in materia de pœnitentia non repetatur.

Q.61. In materia de merito, non hic disputetur, vtrum

vtrum retributio meritorum apud Deum sit secundum iustitiam commutatiuam, an distributiuam.

EX TERTIA PARTE.

NEC de potentia obedientiali videtur hic agendum, nisi obiter, cum pertineat ad primam partem in quæstione de omnipotentia Dei: nec de Incarnationis possibilitate, de qua tamen si quid hic agendum videretur, non repetatur in q. 2. Nec de distinctione suppositi & naturæ, sed remittatur ad q. 3. ar. 3. Tandem an sit de ratione boni se actu communicare, pertinet potius ad primam partem in q. de bonitate Dei, vel in quæstione de libero arbitrio Dei. Q. 1. ar. 1.

Quomodo nos satisfaciamus pro peccatis, & quo modo satisfactio nostra nitatur satisfactioni Christi, differatur in materiam de pœnitentia. ar. 2.

Omittenda videntur dubia Caietani de peccato originali. ar. 4.

De aduentu Messiæ contra Iudæos non disputet Scholasticus, sed interpres Scripturæ, cum ea res nitatur scripturis; quæ si diligenter examinentur, occupant multum temporis; si breuiter, non potest res tanta firmiter probari, propter multa Iudæorum subterfugia, & cauillationes. ar. 6.

Q.3. An in Deo ſint tres ſubſiſtentiæ, & an eſſentia ſecundum ſe ſubſiſtat, an per relationes, nõ hic diſputetur, ſed ſupponatur ex prima parte in materia de Trinitate: vtrum autem poſsit vnum eſſentialiter dependere a multis dependentia cauſali, ſupponatur ex Philoſophia.

Q.4. ar. 4. Non diſputetur de eſſe obiectiuo contra Scotum, ſed ſupponatur ex prima parte in q. de ſcientia Dei.

Q.6. ar. 3. Non videtur huc pertinere quæſtio Caietani, an anima reuerſa ad corpus retineat ſuam propriam terminationem.

ar. 4. An materia iam proxime diſpoſita, ſit propria formæ ante aduentum formæ, relinquatur philoſopho: ſicut & illud, an realiter totum diſtinguatur a partibus.

Q.7. An virtus heroica differat ſpecie a virtute communiter dicta, ſupponatur ex philoſophia morali, vel ex prima ſecundæ.

Q.8. ar. 1. An humanitas Chriſti actiue concurrat ad infuſionem gratiæ, & ad opera miraculorum, cum habeat eandem difficultatem cum ſacramentorum cauſalitate, ideo ne ſæpe repetatur idem, poſſunt' iſta coniungi, & ſimul tractari in materia de ſacramentis in genere. Ex ijs tamen ſi quis voluerit nonnihil in hac octaua quæſtione attingere ad explicãdum inſtrumentarium humanitatis concurſum, hoc quicquid attigerit, nullo modo repetat in materia de ſacramentis.

Non

Non videtur diſputandum, qui ſint, aut non ſint membra Eccleſiæ, cum id pertineat ad materiam de Eccleſia. ar. 2. & 3.

Aliena videtur ab hoc loco illa quæſtio Caietani, quomodo ſequatur ex eo, quòd actus habeatur ſecundum quandam eminentiam, quòd ſit actiuus omnium aliorum eiuſdem rationis. ar. 5.

An intelligere diuinum poſsit communicari animæ Chriſti, pertinet ad primam ſecundæ, q. 3. ar. 1. Q. 9. ar. 1.

Ea, quæ ad cuiuſque Beati ſtatum pertinet, quando, & quomodo videantur, non tractetur hic, ſed in prima parte, ſicut & reliqua, quæ pertinent ad viſionem Dei in communi. Q. 10. ar. 2.

An viator poſsit habere notitiam euidentem abſtractiuam Trinitatis, non huc pertinet, ſed ad primam partem. Q. 11. ar. 1.

Quicquid de habitu hic diſputari ſolet in communi, ſupponatur ex philoſophia, vel ex prima ſecundæ. ar. 5.

Quæ actiones dicantur humanæ, quæ non humanæ, quæſtio eſt primæ ſecundæ. Q. 18. ar. 4.

De Chriſti ſacrificio incruento in cœna, & de ratione ſacrificij, & hoſtiæ in communi, commodius diſputatur in materia de Euchariſtia, & Miſſa: item de ſacerdotio Melchiſedech, & vt fuit figura Chriſti, melius eſt, vt diſputet interpres Scripturæ. Q. 22.

Non repetantur hic, quæ pertinent ad præ- Q. 24.

destinationem hominum,& Angelorum.

Q. 25. Omittenda videntur, quæ hic nonnulli tractant de phantasticis imaginibus, & varijs dæmonum illusionibus.

Cęteræ quæstiones de Incarnatione possunt omitti, præter sex fere: quarum prima sit de officio Mediatoris: vbi etiam aliquid de inuocatione Sanctorum dicendum est. Secunda de Conceptione Beatæ Mariæ. Tertia de miraculis Christi, propter quosdam hæreticos nostri temporis, qui vim miraculorum Christi,quantum possunt,eleuare conantur. Disputare autem de miraculis in genere, & quæ possibilia sint Deo, pertinet ad q. de omnipotentia Dei in prima parte;nulli vero creaturæ esse posibilia,fere disputatur in materia de Angelis. Quarta,an sint in Christo duæ filiationes,sed non disputetur in genere,Num vna numero relatione posit quippiam referri ad diuersos terminos. Quinta,an ratio superior sit passa in Christo. Sexta de descensu Christi ad inferos contra Caluinum.

DE SACRAMENTIS *in genere.*

Q. 60. QVÆSTIO, an Sacramentum sit in aliquo prædicamento,non videtur admodum digna Theologo.

Q. 61. Vtrum semper,etiam in lege naturæ,fuerit neces-

necessaria Fides, non huc pertinet, sed ad secundam secundæ.

Vtrum Deus possit vti creatura tanquam instrumento ad creandum, potius est primæ partis in materia de creatione. Q.62.

DE BAPTISMO.

OMITTANTVR quæstiones quædam absurdiores, qualis est illa, Vtrum asinus possit bibere baptismum.

De solemnitatibus & cæremonijs Baptismi breuiter.

Nihil dicatur de cognatione spirituali in baptismo contrahi solita, sed ad matrimoniũ transmittatur.

De pœna paruulorum sine baptismo decedentium non tractetur hic, sed in materia de peccato originali in prima secundæ.

Sacramenta Confirmationis, Ordinis, Extremæ Vnctionis tractentur prout vacauerit plene, vel breuiter, aut etiam prætereantur, cũ & faciliora sint, & habeatur in promptu, vnde peti possint. Vbicunque tamen propter hæreticos ea tractatio videbitur necessaria, nequaquam omittatur.

DE EVCHARISTIA.

AN quantitas distinguatur a substantia, Philosophis relinquatur, sicut & illud,

de quo Scotus hic disputat, An accidens possit producere substantiam.

De figuris Eucharistiæ multiplicibus, earunque comparationibus vel nihil, vel breuiter.

DE POENITENTIA.

AN repugnet sine vlla infusione qualitatum supernaturalium, vel sine vllo pœnitentis actu iustificari peccatorem, & an pœnitere, sicut oportet, indigeat Dei auxilio gratuito, pertinent ad 1.2. de iustificatione. Illic etiam agendum est, non hic de ordine inter dispositionem, & infusionem gratiæ.

An in peccatore post peccatum transactum aliquid aliud remaneat præter obligationem ad pœnam; supponatur ex prima secuudæ in materia de peccato.

An aliqui destituantur auxilio necessario ad pœnitendum, pertinet ad materiam de Gratia 1.2.q.111.ar.3.

Vtrum pœna damni sit eadem in omnibus damnatis, pertinet potius ad materiam de peccatis, & eorum effectibus.

Quæstiones de Restitutione, de Eleemosyna, de Ieiunio, de Oratione, de Correptione fraterna remittantur ad 2.2.

Multa etiam, quæ ad casus conscientiæ spectant, relinqui possunt, vt superius annotatum est.

DE

OMITTENDVM videtur, quod à quibusdam hic tractatur, an virginitas sit virtus, & qualis virtus.

An maleficium maleficio possit dissolui, pertineret sane ad secundam secūdæ, sed quoniam ad eum locum raro peruenitur, & maleficium inter matrimonij impedimenta numeratur: commodius hic videtur collocandum.

Matremne an vxorem occidere sit grauius, non est huius loci.

De substantia voti tam simplicis, quam solemnis tractandum potius videtur in 2. 2. quā hic.

REGVLÆ PROFESSORIS CASVVM CONSCIENTIAE.

1 EO suam omnem operam atq; industriam conferre studeat, vt peritos ac strenuos parochos seu sacramentorum administratores instituat.

2 Si duo fuerint, vt esse deceret in primarijs Collegijs, Casuum professores, eorum vnus explicet Contractus, Censuras, Impedimenta matrimonij, eaque absoluat biennio.

3 Professor alter biennio item explicet septem sacramenta, & præcepta tam Dei, quam Ecclesiæ, & hominum status atque officia: perstringat etiã breuissimis definitionibus Theologica quædam, sine quibus Casuum doctrina non parum vacillat: vt quid character & quotuplex sit; Quid peccatum mortale aut veniale; quid consensus; Quid lex, & quando obliget, & similia. A Theologicis vero rebus, quæ vix vllam habent cum Casibus necessariam connexionem, penitus abstineant ambo Professores.

4 Ab ijsdem professoribus pauca tãtum, eaque vtiliora Confessarijs attingenda sunt, de Interdicto, de Suspensione, de Depositione, de Degradatione, de Sacramentis Confir-

mationis, Ordinis, Extremæ vnctionis, & Eucharistiæ, de Magia, de Emphiteusi, de Hæresi, & Schismate, de statu Regum & Principum, de Bello, de processu Inquisitorum, & alijs id genus, quæ carptim percurrenda sunt, nisi schismatis belliue tempus aliusve casus horum omnium; vel aliquorum pleniorem exigat explanationem.

5 In referendis opinionibus habeatur delectus, vt non obsoletæ aut manifesto falsæ, sed paucæ ac probabiles recitentur. Quin etiam citra scholasticum apparatum vnaquæque difficultas euoluatur per dubia & conclusiones, in quibus confirmandis seligantur ad summũ duæ tresue rationes optimæ; nec Canonistarum more coaceruentur allegationes.

6 Vnicuique generali præcepto seu regulæ subnectat præceptor, exempli gratia, tres circiter particulares casus; atque ita suas constabiliat opiniones, vt si qua alia fuerit probabilis, & bonis Auctoribus munita, eam etiã probabilem esse significet.

7 Quamlibet lectionem repetendam curet quotidie, non modo in scholis per dimidiam horam, sed domi etiam per horam, tribus, qui totam repetant, præmonitis, a quibus postea exigat partem, quam malueritipse enim vtrisque repetitionibus interesse debet ad explicãda tam ea, quæ breuiter docuerat in scholis, quã dubia, quæ post repetitionẽ proponentur.

Huic

8 Huic repetitioni nón ſolum Caſiſtæ inter-ſint,ſed alij quoq; Sacerdotes bis,aut ſemel ſaltem in Hebdomada,licet hæc alias audierint; ſi & confeſsiones audiunt externorum, & aliã domi non habent de Caſibus Collationem. Audiant itaque illos repetentes: interrogent, de quibus dubitant; interrogentur & ipſi,quid ad hunc,vel illum caſum reſponderent; parati igitur accedant.

9 Quolibet Sabbato, prætermiſſa lectione, per duas horas de propoſitis concluſionibus diſputetur in ſchola corã Magiſtro: ea vero diſputatio non tam inſtituatur argumentationis filo,quam interrogationis; ita vt vel exigatur explanatio alicuius difficultatis; vel nouus caſus mutata circunſtantia aliqua proponatur,dummodo non ſit extra materiam concluſionum; vel petatur quomodo hæc cohæreant cum antecedentibus, cum quibus parũ conſentire videntur; vel alicui concluſioni opponatur Canon ſeu Doctor ex primarijs; ſeu nonnulla breuis argumentatio, quo res plus habeat dignitatis,temperate tamen; & longe infra philoſophicam conſuetudinem.

10 In quibus Collegijs duo Caſuũ lectores nõ ſunt, ſed vnus, ſi poteſt, ipſe binas quotidie lectiones ſuſtineat matutinam & veſpertinã; materijs quomodo ſuperius dictum eſt, diſtributis, vt biennio vniuerſas emetiatur.

11 Sin vnus vni tantum habendæ lectioni par

fuerit,

fuerit, is explicādis omnibus, quæ ad Caſuum doctrinam pertinent, totum triennium conſumat. Sin graues ob cauſas hoc omne ſtudium intra duos annos redigendum fuerit, oportet, lectorem duplo fere breuiorem eſſe, quam vbi binæ quotidie ſunt lectiones. Itaque faciliori-busomiſsis, ſeligat paulo grauiores quæſtiones, & in ijs vnam aut alteram opinionem referat. Quamlibet vero concluſionem vno fere probet argumento; nec diluat obiectiones, niſi forte aliquam moleſtiorē: quin & in concluſionibus ſeruet, quam poteſt maximam paucitatem, & conſtitutis primarijs quibuſdam regulis, ad minutiora non delabatur.

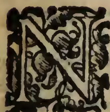
12 In Collegijs autem, in quibus Theologi ſcientiam Caſuum non audiunt ab ordinarijs ſcholaſticæ profeſſoribus, ad illos erudiendos extraordinarius conſtituendus eſt, qui in his potiſsimum exponendis, biennioque abſoluendis laboret, quæ a ſcholaſticæ Theologiæ profeſſoribus omittuntur; qualia ſunt Contractus, Impedimenta matrimonij, Cenſuræ Eccleſiaſticæ, Confeſsionis & confeſſarij conditiones, varij hominum ſtatus & officia, denique minutiora omnia, quæ per vniuerſas Caſuum materias ſparſa ſunt. Quo autem in gymnaſio, an quotidie, qua hora, quo ordine prælegere debeat, a præpoſito Prouinciali ſtatuetur.

13 Sicubi nec ab ordinarijs ſcholaſticæ profeſſo-

fessoribus,nec ab extraordinario Theologi po terunt in Conscientiæ Casibus erudiri, primo & secundo anno (nam tertio & quarto scripturis vacaturi sunt) vnam audiant Casuum lectionem, si duæ quotidie solent haberi siue ab vno, siue a diuersis professoribus.

14 Verum si vna tantum sit Casuum lectio, quam Theologis, & Casistis oportet esse communem, in his Collegijs Casus & scriptura alternis diebus prælegantur; easque lectiones sic vicissim toto quadriennio frequentent Theologi, vt quo die ex Scripturis nihil exponitur, Casuum professor explicet eas materias, quæ a Theologis audiendæ sunt.

REGVLÆ PROFESSORIS LINGVÆ HEBRÆÆ.

IHIL antiquius habeat, quam vt prima ipsa sanctæ Scripturæ verba perquam integra fide interpretetur, cumque illis Latinam editionem vulgatam bene conuenire demonstret; & Auctorum, qui id feliciter præstitere, tueatur existimationem. Constit. part. 4. c. 6. §. 5. & c. 12. §. 2.

2 P. Bellarminij Grammaticam explicet: ex qua bimestri circiter spatio primas illas ac simplices Coniugationes & Declinationes percurrat.

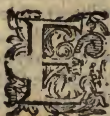
3 Postmodum dum reliquas prosequitur institutiones, nonnullum etiam tradat Auctoris alicuius gustum, præsertim Historici & perspicui.

4 Dum Scripturas interpretatur, non tam in rebus ac sententijs expendendis laboret, quã in vi, ac potestate verborum, & in Grammaticæ præceptis iuxta germanũ Auctorum vsum obseruandis.

REGVLÆ PROFESSORIS PHILOSOPHIÆ.

FINIS ET OFFICIVM.

Constit. part. 4. c. 12. §. 1. & 3.

1 O consilio atque solertia Philosophiam pertractare studeat, vt proximos ad cognitionem, & amorem sui Creatoris excitet: auditoresque suos ad Theologiam capessendam dociles atque obsequentes comparet.

ANNORVM RATIO ac termini.

2 VNIVERSAM philosophiam triennio prælegat, idque binis quotidie horis, antemeridiana vna, altera pomeridiana, nisi aliter in aliqua vniuersitate constitutum sit.

3 Explicet anno primo Logicam: sed primo bimestri summulam P. Fonsecæ: neque enim ferendum, vt ad finem æstatis in classe Rhetoricæ compendium Logicæ exponatur audituris anno sequenti Dialecticam.

Secundo anno libros octo Physicorum sex circiter mẽsibus; reliquis autẽ libros de Cœlo & Mundo, & priorem librum de Generatione.

 Tertio

Tertio anno alterum de Generatione librum, & libros de Anima per quinque circiter menſes : reliquum anni Metaphyſicis impendat. Neque vſpiam curſus abſoluatur, antequam venerint, aut proximæ ſint vacationes, quæ ſub anni finem dari ſolent.

4 Magnum quæſtionum delectum habeat, ſolerterque caueat, ne aut inuadat in alienas, aut ex ſuis alias prolixius quam res poſtulent, alias alieno loco pertractet. Seruet itaque quæ ſequuntur, tam in quæſtionibus, quam in Ariſtotelis libris explicandis, niſi aliud vniuerſitatis alicuius leges exigant.

ANNO PRIMO.

IN prolegomenis Logicæ diſputet tantum, an ſit ſcientia, & de quo ſubiecto; tum pauca de ſecundis intentionibus.

Plenam de Vniuerſalibus diſputationẽ differat in Metaphyſicam, contentus hic tradere mediocrem quandam eorum notitiam, idque fere ſub interrogandi dubitandique charactere.

De Prædicamentis etiam faciliora quædã, quæ fere attinguntur ab Ariſtotele, declaret; cætera in poſtremum reijciat annum.

Librum ſecundum Perihermenias, & ambos Priorum libros, præter octo vel nouem prima capita prioris, compendio percurrat:

rat: exponat tamen proprias illis quæstiones: breuissime vero eam, quæ est de Contingentibus, nec in ea quicquam de libero arbitrio.

Ne secundus annus plus æquo, vt assolet, oneretur; nonnulla, quæ Logicorum captum non exuperent, ex eo recidantur, & in primum retrahantur annum multis iam leuatum quæstionibus, quippe quæ in Metaphysicam dilatæ sunt. Itaque sub finem posteriorum Analyticorum plenior instituatur tractatio de scientia, in eamque conijciantur prolegomena Physicæ maxima ex parte; vt scientiarum Diuisiones, abstractiones, speculatiuum, practicum, subalternatio; illud etiam, An scientiæ subalternentur Metaphysicæ: Diuersus quoq; procedendi modus in Physicis, & Mathematicis, de quo Aristoteles lib. 2. Phys. Demum quicquid de Definitione dicitur libro secundo de Anima.

Ex Topicis, & Elenchis Locos, & Fallacias commodiorem redigat in ordinem; textum vero prætereat, præter primum forte, & secundum librum Topicorum.

Anni tandem initio non totam Fonsecæ summulam explicandam sibi putet, sed ex ea nonnulla, quæ magis ex vsu tironum videbuntur, seligat, non ex ijs propriam sibi summulam componendo, sed diuersa Auctoris loca, ex quibus, & ad quæ transeatur, indicando. Nihil vero tum scribant Auditores, nisi

bre-

breuiſsima forte ſcholiola, vt aſſueſcant.

ANNO SECVNDO.

IN octo libris Phyſicorum, compendio tradatur textus librorum ſexti, & ſeptimi, etiam primi in ea parte, quæ eſt de Antiquorum opinionibus.

In octauo libro nihil diſſeratur de numero Intelligentiarum; nec de Infinitate ſeu Libertate primi Motoris; ſed hæc in Metaphyſicis diſputentur, & quidem ſolum iuxta ſententiã Ariſtotelis.

Textus ſecundi, tertij, quarti librorum de Cœlo breuiter perſtringatur, magna etiam ex parte prætereatur.

In his libris non tractentur niſi paucæ de Elementis quæſtiones: de Cœlo autem duntaxat de eius ſubſtantia, & de Influentijs: cæteræ vel Mathematicæ profeſſori concedantur, vel ſi is deſit, conferantur in Epitomen.

Meteorologica fere percurrantur compendio æſtiuis menſibus, quibus vna tantum habetur quotidie lectio, vltima pomeridianæ ſcholæ hora: Idque ſiue ab ordinario, ſi velit, & poſſit, Philoſophiæ profeſſore, ſiue ab alio extraordinario.

In primo libro de Generatione Antiquorum opiniones ſtrictim referantur, & curſim

IN libro primo de Anima veterum placita philoſophorum ſummatim percenſeantur.

In ſecundo libro, expoſitis ſenſorijs, non digrediatur philoſophus in Anatomiam, & cætera, quæ Medicorum ſunt. Addat potius, ſi vacat, parua Naturalia.

In Metaphyſicis procœmium, ac quinti, ſeptimi, duodecimi librorum textus magna ex parte diligenter explicetur.

In cæteris libris ſeligantur ex vnoquoque quidam præcipui textus, tanquam fundamenta quæſtionum, quæ ad Metaphyſicum pertinent.

Quæſtiones de Deo & Intelligentijs, quæ aut omnino, aut magnopere pendent ex veritatibus reuelatis, pretereantur: ſiquis tamen velit de Suppoſito, & Natura, & de Concurſu etiam Dei cum ſecundis Cauſis aliquid attingere, non tam diſputando, quam rem declarando, breuiſsimeque probando, in gratiam externorum, quorum plerique Theologiam audituri non ſunt, liberum permittitur.

ARISTOTELICI TEXTVS *explicatio.*

5 STRENVE conetur Philoſophiæ profeſſor Ariſtotelicum textū bene interpre-

tari:

tari: in eumque nihilo minus operæ, quam in quæstiones collocet: auditoribus etiam persuadeat, valde mutilam ac mancam futuram Philosophiam eorum, quibus id studij in pretio non sit.

6 Itaque tam ipse, quam discipuli, Aristotelis librum ferant in scholam; & docendi semper initium faciat prælegendis primis præsentis lectionis verbis, si textum expositurus est.

7 Deinde loci, quem tractaturus est, continuationem cum præcedentibus; & scopum, ad quem ea Aristotelis disputatio pertineat, breuiter indicet.

8 Tum memoriter præsentis textus sententiã colligat: distinguat etiam sedulo id, quod ab Auctore probatur, ab argumento, quo probatur, ne vnum pro altero sumptum, totum confundat ordinem. Quodlibet etiam illius argumentum in syllogismi redigat formam, vt eius vsum auditores in Aristotele obseruent, & imitentur.

9 Quin etiam si textus sit paulo perplexior, descendat ad aliquam verborum constructionem, grauiter tamen, vt iuuenes Aristotelis phrasibus consuescant; & vna aliqua fere interpretatione, quæ optima videatur, contentus, alias non congerat.

10 Cum incidit in textus aliquos admodum celebres, & in disputationibus sæpe iactari solitos, varijs etiam vsibus accommodos, eos

accurate perpendat, atque explanet, non omnibus quidem, sed illustrioribus aliquot interpretationibus inter se collatis, vt quæ quibus anteferenda sit, innotescat ex antecedentibus & consequentibus, vel ex vi Græci sermonis, vel ex aliorum locorum obseruatione, vel ex insignium interpretum auctoritate, vel ex rationum momentis.

11 Postremo veniatur ad dubiola quædam siue de re ipsa, siue de mente Aristotelis: non affectanda quidem, sed si cuius momenti sint, non omittenda.

QVAESTIONVM pertractatio.

12 QVÆSTIONES, quæ non ex ipsius Aristotelicæ disputationis visceribus nascuntur, sed ex occasione cuiusquã axiomatis, aut pronuntiati, quod inter disputandum Aristoteles obiter vsurpat interdum, si alijs in libris proprium locum habent, eo reijciantur: sin minus, continuo post textum ipsum, in quo sese obtulerint, explicentur.

13 Verum Quæstiones, quæ per se ad materiã, de qua disputat Aristoteles, pertinent, nõ pertractentur ante finem omniũ textuum ad propositæ rei summam spectantium, si plures hi non sint, quam vna, aut altera lectione possint exponi.

Sin

14 Sin huiusmodi textus plus æquo pateant in longum; vt qui sunt de Principijs, de Causis, de Motu &c. in his nec prolixi Tractatus habeantur; nec totus Aristotelis Contextus anteponatur quæstionibus; sed cum illis grata vice coniungatur; vt subiecta re, quæ in manibus versatur, suas in partes distributa, post aliquam textuum seriem, ex quæstionibus aliquid interseratur.

15 In quæstionibus, de quibus inter Philosophos non conuenit, non adducantur opiniones obsoletæ, absurdę, inutiles, manifesto falsæ.

16 Suas professor conclusiones probare studeat argumentorum non tam numero, quam pondere. Seligat itaque præcipua quædam; leuiora prætereat.

17 Cum ex Auctorum testimonijs pugnandū est; non ipsa Auctorum verba recitet, sed sententiam, nisi aliud res postulet: & pauca fideliter potius proferat, quam multa, quorum ipsos fontes sedulo non explorauerit.

18 Non coaceruet obiectiones, sed potissimas seligat; nec earum vnam multipliciter refellat, nisi graui de causa. Quin & interdum earum confutatio prætereunda est, si ex iactis ea fundamentis facile pateat.

19 Atque hæc omnia vel ampliora vel contractiora esse oportet pro vario quæstionum gradu atque ordine. Sunt enim quædam adeo leues, vt vna fere probatissima opinione, eius-

quę vna, aut altera ratione contentæ sint, vix totidem adductis ac solutis obiectionibus.

DE DICTANDO.

20 SI quis professor citra dictationē ita docere potest, vt quæcūq; scribenda sunt, commode valeant ab auditoribus excipi, is ne dictet, optandum est.

21 Id vero assequi nisi dictando quicunque non poterunt, ita dictent, vt non verbatim interposita mora, sed vno fere spiritu propositionem pronuntiēt; & si oportuerit, repetant totidem verbis.

22 Nec omnia, quæ docentur, dictanda sunt: non enim quæ habentur in vulgatis, atque in promptu positis Auctoribus, nisi quid occurrat obscurum admodum.

23 Breuiter ac presse dictandum: non obscure quidem, sed neque tam enucleate, vt vilescat professoris explicatio: resideat potius in auditoris animo stimulus quidam ad attente studendum, ad inquirēdum, ad interrogandū.

24 Nec totam prælectionem professor dictet, mox explicet; nec contra: sed dictando explicandoque vicissim suam prælectionem ex vtroque pertexat, vt vnum statim succedat alteri, idque in singulis fere particulis ac periodis, quarum vnam aut alteram postquam explicarit, continuo dictet, aut simul ac dictauerit, explicet.

25 OPTABILE est, vt præceptor ad ea, quæ docuit, statim repetēda, suos in schola & in officio contineat per semihoram, eorumque vnum aut plures de varijs lectionis auditæ partibus interroget, cæteris audientibus. Deinde per se vel per alium dubitationes tunc ab auditoribus proponi solitas explicet.

26 Id vero si ægre potest obtineri, diuidat præceptor quaternos, aut quinos, qui inter se repetant per semihoram, vno aliquo Fratrum nostrorū, si fieri commode potest, attributo singulis quaternionibus. Ipse interim nūc hæc, nunc illa obambulet auditorum scamna, vt & eos quiete modesteque agere iubeat, & de dubijs, quæ suboriuntur, interrogandum se præbeat.

27 Domi quoq; quotidie, præter Sabbata, vacationes, & festa, fiant à Nostris repetiones. A quibus abesse, si velit, præceptor potest, dummodo præsto sit alius, qui admodum commode præesse valeat, Rectoris arbitrio.

28 Iubeat præses omnes ad repetendum totū paratos accedere: interroget autem quos ipse volet, partite tamen ac membratim: neque vero pauciores, quam tres per quadrantem.

29 Id vbi ægerrime fieret, aut non bene cederet, præmoneantur tres ad totum quidem, sed postea per partes exigendum a præside: Nec

repetatur ex ſcripto, ſed memoriter.

30 Poſt repetitionis quadrantem diſputetur. Antequam verò quæſtio, quam præceptor ad explicandum Ariſtotelem habere ſolet, finiatur, de ea nullus argumentetur. Summulæ tamen auditores prima circiter hebdomada nihil diſputent, nuda fere rerum, dubiorumque explanatione contenti.

31 Diſputetur autem a tribus, a quolibet per quadrantem: tribus etiam quotidie, quo plures exerceantur, reſpondentibus. Id temporis vt ſatis ſit tribus, rigor formæ in diſputando ſeruetur: & cum iam noui nihil affertur, præcidatur argumentum.

42 Verum ſi vel ob materiæ difficultatem, vel ob diſcipulorum paucitatem, vel ob tarditatẽ ingeniorum, vel quia frequenter locus tertio deeſſet, id ſeruari non poſſet, duo ſint ſatis: & ſi quid interdum temporis ſuperat, dubia proponantur.

33 Vbi ſub kalendas Iulias vacant a prandio ſuperiores facultates, ab eo die ad Natalem B. Mariæ repetantur audita toto anno, diſtributis, aut deſignatis a præceptore primarijs quæſtionibus.

34 In hac exercitatione vnus auditorum repetat præcipuas concluſiones cum vno vel altero argumento per quadrantem: duo argumententur contra duos alios reliqua hora; & qualibet hebdomada interponantur duæ præſen-

ſentium lectionum repetitiones.

35 Hoc ipſum repetitionum genus introducatur in ea quoque loca, in quibus licet non vacetur æſtate poſt prandium; vacatur tamen duobus menſibus poſt annuas ſtudiorum labores.

36 Et priori quidem harum vacationum menſe interſint omnes repetitionibus. Altero autem ita diſtribuantur qui viciſsim mittuntur ad villam, vt numero mediocri ſuſtẽtetur hæc exercitatio: ſed vltima hebdomada vacandum penitus eſt.

37 Toto autem harum repetitionum tempore, ſiue ab æſtiuis pomeridianis, ſiue ab annuis vacationibus inchoentur, ſemel in hebdomada, die Dominico, aliove pro Rectoris arbitrio, interſeratur (niſi obſtiterint crebræ aliæ ex veteri Academiæ more diſputationes) hæc alia exercitatio. Profeſſor aſſignet amplas aliquas & illuſtres materias, quas vnus aliquis ex auditoribus, viciſsim tamen commutãdus, explicet ornate per dimidiam horam cum apparatu & aliorum conuentu ad exercitationẽ & recreationem: reliqua dimidia defendat quod legit, argumentante vno vel altero.

DISPVTATIONES.

38 IN Sabbato aliove, quem vetus Academiæ conſuetudo exigit die, profeſſores proprias habeant in ſcholis diſputationes per

per duas (plus etiam, vbi multiplex externorum frequentia) horas vltimas. Quatuor, si nō obstet paucitas auditorum, argumententur, & quidem duobus quilibet argumentis per semi horam.

39 Si quando in hebdomada duo festi dies incidant, vel cum festo vno hebdomadaria vacatio, non disputetur, sed legatur in Sabbato. Id vero si tribus continuaretur hebdomadis, vna interponatur disputatio.

40 Præterea vbicumque receptus Academiæ mos nihil obest, singulis, aut si valde pauci sint auditores, alternis mensibus (excipe duos æstinos vltimos, vbi cælum æstuosius est) communes ac generales fiant disputationes in ea classe, quæ cæteris Philosophicis amplior sit, & perdurent mane ac vespere toto scholarum tempore.

41 Quot fuerint professores, totidem auditores, & quidem ex eodem scamno, defendant, vnius quilibet professoris Quæstiones. Præsideāt ex scamnis Professores, vnusquisque suo, moderante vniuersam disputationem Præfecto studiorum.

42 Argumententur non minus quam tres mane, & totidem a prādio: & primus quidem per horam: aliorum vero duorum singuli per ternos circiter quadrantes.

43 Et mane quidem disputet primo loco aliquis Theologiæ (vbi Theologorum suppetit

copia)

copia) ſtudioſus contra Metaphyſicum: contra Phyſicum Metaphyſicus: contra logicum Phyſicus. Sed a prandio pugnet Metaphyſicus cum Metaphyſico, Phyſicus cum Phyſico, cum Logico Logicus.

44 Tam profeſſores, quam alij ſi interfuerint, noſtri Doctores argumentorum, quæ agitantur inter partes, vim vrgeant; modo nec vnus, quod alter vrſerat, proſequatur: nec proſequendum profeſſor ſuſcipiat argumentum, cui utiliter ac ſtrenue adhuc inſiſtit auditor.

45 Id ipſum præſtare liceat externis etiam Doctoribus: quin & ad argumentandum ex profeſſo (niſi fortaſsis ea conſuetudo alicubi minus probetur) a defendentibus inuitari poſſunt. Hoc tamen in priuatis diſputationibus ſine Præfecti permiſſu ac delectu, non faciendum.

46 Quin etiam vbi non eſt niſi vnus Philoſophiæ profeſſor, ad excitandos audientium animos, ter aut quater in anno inſtituat ſolemniores aliquas diſputationes pomeridianas in Feſto, aliove feriato die: idque eo ſplendore atque apparatu, inuitatis etiam Religioſis & Medicis ad argumentandum, vt ex ea re ſtudijs noſtris non infructuoſus aliquis feruor accedat.

47 Verum toto ſummulæ tempore nec profeſſor, nec auditores in menſtruas diſputationes cum alijs conueniant: tametſi poſt vnam

aut

aut alteram hebdomadã in sua classe possent defendere Theses aliquas in sabbato, suggerente, si oporteret, argumenta præceptore, do nec paulatim exerceantur ad pugnam.

48 Præter hebdomadarias & menstruas disputationes, semestri adhuc tempore, quod repetendæ philosophiæ datur; vbi vero id nondum potuit introduci, sub finem triennij cursusque philosophici ad exhibendum specimen aliquod suorum studiorum, Actum aliquem paulo celebriorem de vniuersa Philosophia, qui eam audierunt, tueantur.

49 Ad huius Actus locique dignitatem sustinendam non nisi qui multo plus quam mediocriter profecerint, seligendi sunt per Examinatores tres, quorum vnus sit proprius professor.

50 Ab hoc examine nullus ordinarie nostrorum siue Fratrum, siue Alumnorum, siue Conuictorum excipiendus est. Nam externi cogendi non sunt, si nolint; nec, si velint, repellendi.

51 Agatur examen per interrogationes: admisceantur & interdum breuiores quædam argumentationes, quibus certius exploretur respondentis ingenium.

52 Actus totum scholarum tempus occupet cum minimum, vel mane, vel a prandio. Tres argumententur. Primus aliquis ex Nostris Professoribus siue Theologiæ, siue Philosophiæ. Alter Doctor quispiam externus: Vltimus

timus egregius quiſquam inter auditores ſiue Theologiæ ſiue Philoſophiæ, condiſcipulus Defendentis.

53 Concluſiones non ſint plures quam octo vel nouem in Diſputationibus hebdomadarijs: quam duodecim vel quindecim in menſtruis; quam quinquaginta in Actibus: pauciores etiam, ſi publicus Academiæ mos aliter habeat.

54 Concluſionum quęlibet non excedat tria, ſiue quatuor membra; non ſterilia tamen. Earum vero duas aut tres circiter antequam diſputetur, reſponſurus breuiter confirmet in Actibus, in menſtruis etiam, ſi videbitur, diſputationibus: nec vnquam diſputent externi, ſi fieri poteſt, niſi togati.

55 Sic ab ipſis Logicæ incunabulis iuuenes inſtituantur, vt nihil eos magis pudeat in diſputando, quam a formæ rigore defeciſſe: Nihil ab illis ſeuerius atque inuiolabilius exigat præceptor quam diſputandi leges ac ſtatas vices: quicquid in his delinquatur, emendet ſtatim: ſi quid aliter diſputetur, non fructum, ſed magnam doctrinæ & exiſtimationis iacturam putet.

56 Itaque qui reſpondet, repetat primum argumentationem propoſitam: deinde addat Nego, vel Concedo Maiorem, ſeu Minorem, ſeu Conſequentiam: interdum etiam diſtinguat, modo minus frequenter; rarius autem

vel declarationes, vel rationes, præsertim inuitis, obtrudat.

57 Ex auditoribus publice non disputent nisi doctiores: cæteri priuatim exerceatur: & quidem eo diligentius, quo rudiores: raro tamen prodeant in publicum, nec nisi prius a præceptore sic instructi, vt eo loco non putentur indigni.

58 Esse tandem cogitet præceptor disputationis diem non minus, quam lectionis, laboriosum: futurumque, si segniter ipse langueat, vt segnitie quadam ac tædio tota etiam classis obtorpeat. Excitet oportet omnibus, quibus potest artibus, auditores, his potissimum.

Nullo modo ferat iuuenes fabulari: nó dormitare: non egredi pro arbitratu: hortetur, coarguat, pudefaciat, prout expedire iudicauerit.

Disputantibus ita præsit, vt ipse videatur esse, qui in vtroque concertatore concertet.

Collaudet, siquid afferatur boni: & attendere omnes iubeat, cum insignis aliqua proposita fuerit difficultas.

Suggerat subinde breue aliquid, quo vel fulciat respondentem, vel argumentantem dirigat.

Exprobret interdum, nondum intellectam esse rem aliquam, quam ipse toties inculcarit.

Neque diu taceat, neque semper loquatur, vt ipsi etiam discipuli promant quod sciunt; ipse

ipſe vero quod promptum fuerit, emendet, aut expoliat.

Non ſubterfugiat difficultatem vllam: ſed diſputantem progredi iubeat, dum vim obtinet vnum atque idem argumentum: nam ſi ad aliud ille tacite prorepſerit, id a Profeſſore diſſimulandum non eſt.

Non patiatur, vel argumentum pene ſolutum, longius vrgeri, vel reſponſionē non bene conſtantem diu ſuſtineri: ſed poſt aliquam concertationem, indicto omnibus ſilentio, rem totam breuiter explicet, vt certi, definitique aliquid ex ea ſchola reportent auditores.

Quin & ob eandem cauſam aliqua Profeſſor ex prolixis lectionibus reſecet, in diemque diſputationis reſeruet, digna quæ ſedulus auditor obſeruet inter diſputandum, & in libellum deinde referat, ſi velit.

Ad diſputationes, etiam hebdomadarias, inuitandi ſunt quicunque poſſunt, ſiue ex Noſtris, ſiue ex externis, qui in Noſtris ſcholis ſtuduerunt, præſertim Doctoratum conſecuti.

Si quid denique aliud vſpiam in vſu eſt, quo diſputationes reddi ſolent celebriores, id ſedulo retinendum; enixeque curandum, ne frigeſcant paulatim & concidant.

59 PHILOSOPHIÆ Professor ab Aristotele non recedat, nisi quid incidat a doctrina, quam Academiæ vbique probant, alienum: multo magis, si Orthodoxæ Fidei repugnet, aduersus quam si qua sunt illius aliusve Philosophi argumenta, ea strenue refellere studeat iuxta Lateranense Concilium.

60 Aristotelis interpretes de Christiana religione male meritos, non sine magno delectu aut legat, aut in scholam proferat; caueatque ne erga illos afficiantur auditores.

61 Eam ob rem nec Auerrhois (idem de eiusmodi alijs iudicium) digressiones in separatum aliquem tractatum conferat; nec sectas diuidat Auerrhoistarum, Græcorum, Latinorū; nec harum sectarum vlli vel se, vel suos addicat; sed singulorum per se sententias in ordinarijs quæstionibus exponat.

62 Si quid boni ex Auerrhoe proferendum, sine laude proferat: & si fieri potest, id eum aliunde sumpsisse demonstret; illumque a Nostris non minus recte quam ab Auerrhostis intelligi solerter ostendat; nec Philosophis alijs vt tenebricosiorem, ita & doctiorem esse.

63 Illius potius pro re oblata dissolutam methodum obscuritatemque coarguat; nec errata dissimulet, sed inde acrius eius auctoritatem deterat, magis tamen argumentis, quam

conui-

conuitijs. Contra vero de S. Thoma nunquam non loquatur honorifice, libentibus illum animis, quoties oporteat, ſequendo: aut reuerenter & grauate, ſi quando minus placeat, deſerendo.

64 In opinionibus à Societate definitis, non eſt ſatis Profeſſorem referre Doctorum ſententias, ſuam reticere: ſed defendat opinionẽ præſcriptã, vel quæſtionem ipſam relinquat, differatve ad cogitandum accuratius de propoſita re.

65 Theſes publice proponendas poſtquam ipſe recognouit, recognoſcendas mittat & Præfecto: eiuſque, ſi quid commutandum putauerit, acquieſcat arbitrio: ſin minus, Rector adeundus.

66 Si quid inter docendum diſputandumve erratum fuerit, non aduerſus rectam Fidem (tunc enim quid facto opus ſit, perſpicuum eſt) ſed aduerſus decreta Societatis; id Profeſſor ex Præfecti præſcripto exponat, aut retractet.

67 Enixe ſtudeat communiores, magisque nunc approbatas Philoſophorum ſententias tueri: quales, exempli gratia ſunt, quæ ſequuntur.

1 Naturalis eſt motus cœli, ſaltem ſecundum principium paſsiuum.

2 Motus & tempus ſunt entia realia.

3 De anima intellectiua, etiam vt intellecti-

ua, tractare Physici est.

4 Anima rationalis, etiam secundum Aristotelem, est immortalis, nec educitur de potentia materiæ, & est vere proprieque corporis forma.

5 Naturaliter demonstrari potest, & iam demonstratum est, Animam rationalem esse immortalem, nec vnam in omnibus; & ita naturalem esse corporis formam, vt definitio Animæ ab Aristotele tradita, ei competat vniuoce, secundum gradum etiam intellectiuum.

6 Anima rationalis, etiam dum est in corpore, & vt est forma corporis, ab eo non dependet, sed vere ac proprie per se subsistit.

7 Non negetur esse aliquam potentiam motiuam in substantia animæ, per quam anima seperata per se mouere se posit.

8 Nec Brutum, nec hominis cogitatiua discurrunt formaliter.

9 Non datur sensus agens.

10 Ab appetitu sensitiuo seu Voluntate non minus distinguitur potentia motiua, quam Intellectus vel Imaginatio: tametsi has potentias ab animæ Angelive substantia realiter distinguere cogendus sit nullus.

Et aliæ id genus opin iones.

REGVLÆ PROFESSORIS PHILOSOPHIAE MORALIS.

1 INTELLIGAT sui instituti nequaquam esse in Theologicas quæstiones, præsertim quæ a spiritu sancto reuelatæ sunt, digredi, sed breuiter, docte, & grauiter præcipua capita scientiæ moralis, quæ in decē libris Ethicorum Aristotelis habentur, explicare per horam quotidie, idque semestri tempore.

2 Auditores habebit eos Philosophos, qui post triennium auditæ Philosophiæ repetēdæ, eiusq; actibus celebrandis vacant per sex menses, nisi vbi moris est, vt a Philosophici cursus Professore & in ipsomet cursu Ethica prælegantur.

3 Absoluta lectione iubeat eam per quadrantem saltem repeti in scholis iuxta morem aliorum Philosophorum. Binas etiam per hebdomadam domi repetitiones habeat, duobus semper aduersus ea, quæ repetita fuerint, argumentantibus: Bis etiam singulis mensibus per sesquihoram ijsdem de rebus disputetur in schola.

REGVLÆ PROFESSORIS MATHEMATICAE.

1 PHYSICIS omnibus explicet in ſchola a Prãdio tribus circiter horæ quadrantibus Euclidis elementa: In quibus poſtquã per duos menſes aliquantiſper verſati fuerint, ita diuidat prælectionis tempus, vt aliquid Euclidi, aliquid vero Geographiæ, vel Sphæræ, alijsve, quæ libenter audiri ſolent, tribuatur.

2 Semel aut iterum in menſe Auditorum aliquis in magno Philoſophorum Theologorumque conuentu illuſtre aliquod Problema Mathematicum enarret, prius a Magiſtro, ſicut oportet, edoctus.

3 In cuiuſque etiam menſis Sabbato vno, prælectionis loco præcipua, quę per eum menſem explicata fuerint, publice repetantur, non perpetua oratione, ſed ſe mutuo percunctantibus auditoribus hoc fere modo.

Repete illam propoſitionem:

Quomodo demonſtratur?

Poteſt ne aliter demonſtrari?

Quem vſum habet in artibus & in reliqua vitæ communis praxi? Nam & hæc quoque indicanda ſunt a Magiſtro inter prælegendum, quo magis auditores alliciat.

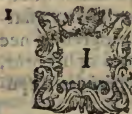
4 Vbi commode fieri poterit, vel diuersis horis professor idem, vel eadem hora professores duo binas quotidie lectiones publicas habeāt, quibus Mathematicum quoddam curriculum a P. Clauio scribendum explicent duobus annis, priori quidem Physicis, posteriori autem Metaphysicis: tametsi ad hunc posteriorē Nostri nec compellendi, nec admittendi sint, nisi quibus id postulantibus Superiores concesserint.

5 Præter has publicas lectiones, ex ijsdem Philosophis Nostris, qui Philosophiæ repetionem, & Ethicam per sex meuses absoluerint, altero eiusdem anni semestri spatio domi fiat Academia rerum Mathematicarum, quas in hunc vsum P. Clauius in compendium quoddam redegerit. Bis quotidie prælegatur, fiatque quāto amplior fieri potest progressus; nec Auditores alijs vllis studijs tunc implicentur, sed Mathematicis audiendis, repetēdis, disputandis se totos tradant.

DE COLLEGIIS, IN QVIbus præter vnam Rhetoricæ, & alteram Humanitatis claßem, ſunt adhuc aliæ tres Grammaticæ claſſes, videlicet, Prima hoc eſt, ſuprema, ſecunda, & tertia, hoc eſt, infima.

REGVLÆ PROFESSORIS TERTIÆ CLASSIS Grammaticæ.

OFFICIVM AC FINIS.

1

TA pueros, qui in Societatis diſciplinam traditi ſunt, inſtituendos eſſe ſibi putet, vt e ſcholis noſtris, quas frequentarint, vna cum bonis litteris veram etiam animi pietatem imprimis ſuxiſſe videantur.

GRAMMATICAE PARS, quæ huic claßi propria eſt.

2 EX Grammatica P. Emmanuelis Aluari eam explicet partem, in qua Declinationes ac Genera Nominum: Verborum coniugationes, præterita ac Supina, aliaque huiuſmo-

iusmodi Rudimenta traduntur.

3 Addat & perspicuam quandam Syntaxeos Introductionem, complectentem quatuordecim illa communia Constructionis præcepta; & si qua alia, vtpote facillima quæque, ex ipsamet Emmanuelis Syntaxi in huius Classis vsũ vnaquæque prouincia sibi colligenda, & in Commentariolum redigenda censuerit.

4 In Prouincijs autem, quibus placuerit vti Emmanuele in Romanam methodum nuperrime redacto, Introductionis loco erunt Concordantiæ, & Generales Regulæ ab Actiuis ad Figuratam vsque Constructionem exclusiue, omissis tamen Appendicibus.

5 Quæcunque siue in Rudimentis, siue in præceptis Introductionis, animaduerterit ipsemet Magister, & a studiorum Præfecto cognouerit esse difficiliora, quam suorum puerorum captus ferat, ea vel prætereat, vel leuiter attingat, postmodum a secundæ classis Professore plenius explicanda. Est enim præcipuus huius scholæ fructus non alius sane, quam prompta quædam puerorum facultas in nominum verborumque varijs flexionibus reperiendis, & in facillimis quibusque thematibus latine vertendis.

6 Ea vero, quorum diligentem pertractationem ad se pertinere nouerit, sic disponat, vt a facilioribus sumat initium: in quorum explicationem adhuc si qua difficiliora incurrant,

ea partim in opportuniorem locum differat, partim grata vice facilioribus intermisceat, vt quantum in his festinat, tantum in illis exponendis, ac recolendis hæreat.

QVOTIDIANAE EXERCITATIONES.

7 IN Nominibus flectendis sic assiduè ac strenue suos exerceat, vt quouis proposito nomine, assuescant continuo reddere, quemcunque casum ex tempore fuerint interrogati.

8 Exerceat autem nō temere ac fortuito, sed gradatim, hoc fere ordine. Principio pueros iubeat substantiua nomina nuda declinare: Deinde simplicia etiā pronomina: Tum substantiua nomina singula cum singulis epithetis: postea cum binis epithetis nunc eiusdem, nunc diuersarum declinationum.

9 Post non nullam in simplicibus nominibus exercitationem, Verborum etiam coniugationes misceantur: fiatque initium a Substantiuo verbo; deinde ad simplices quatuor Coniugationes aliorum verborum: tum ad Deponentia, & Communia procedatur. Singulis vero Latinorum temporum vocibus non nisi singulæ vernaculæ interpretationes reddantur, etiam in Coniunctiuo & Infinitiuo modo, ne rudiū mētes obruat interpretatio multiplex.

10 Simulac primas quasdam & communiores

res

res Nominum Verborumque flexiones iam tenere pueri videbuntur, ad Syntaxeos Introductionem accedendum est; Sed adumbranda prius aliqua descriptio Rudimentorum, seu partium orationis, vt puer intelligat, quid sit Nomen, quid Verbum, quid Aduerbium, quid Participium &c. Ea tamen post mediocrem in Syntaxi progressum, plenius exponenda sunt.

11 Syntaxim vero varijs modis atque exemplis & explicet Magister, & a pueris repetendam curet: quantoque locus, quem in manibus habet, difficilior est, tanto diutius in eo inculcando, pluribusque exercitationibus illustrando, donec probe ac firmiter teneatur à pueris, commoretur, cum præsertim non sit quotidie explicanda Syntaxis, sed interponendæ primum difficiliores Nominum Verborumque flexiones: deinde Generum enarratio: Tum Præteritorum ac Supinorum.

12 Pro difficilioribus autem flexionibus habeantur, præter alias, flexiones & Nominum, quæ Anomala, quæque Partitiua dicuntur: & pronominum quæ vocantur Deriuatiua, & Relatiuorum; & Verborum, quæ Anomala, vel Defectiua, vel Impersonalia cognominātur, & similium.

13 Hæc autem non perpetua semper serie a Recto per obliquas flexiones ad finem vsque ducantur: sed nunc quidem continenter casus, Modi, Tempora decurrantur; nunc auulsæ per se vo-

se voces atque inclinationes modo istæ, modo illæ reposcantur interruptim.

14 Assuescant itaque pueri tum quamcunq; cuiuslibet nominis ac Verbi flexionem ex vernacula latinam,& ex latina vernaculam promptè reddere;tum prolato vno aliquo tempore Actiuæ vocis statim passiuam adiungere; tum verborum,quæcunque proposita fuerint, tam præterita quam supina indicare quāprimum: tum denique inter coniugandum perpetua serie, per singula tempora breuem aliquā phrasim latinam eiusdem temporis conficere, confectamque statim in vulgarem sermonem conuertere.

15 Hæc dum sedulo pertractant,quoad pueri ad stylum idonei fiant,creberrimis locutionibus ex præscripto syntaxeos,quæ illis per id tēpus explicatur,verbo tenus transferendis in latinum exerceantur; & ijs quidem non temere confictis, sed ex probatis auctoribus ita petitis, vt quam paucissimæ voces immutentur: nec quod fere fit, dum Grammaticam addiscunt, impure loqui & inquinate consuescant.

16 Præpositum vero thema puer statim ijsdē repetat verbis: id deinde postquam tantisper meditatus fuerit, non verbatim, sed totum simul latine redditū efferat attendentibus alijs, vt deinde,si forte eueniat,interrogati, in prōptu habeant quod respondeant.

17 Pueris hac exercitatione, quantum satis

est

eſt progreſsis, quotidie præter diem Sabbati, thema dictandum eſt, perſpicuum ſane, nec fere prolixius quattuor verſiculis. Illud vero antea Magiſter domi & latine ſcribat, & patrio ſermone conuertat: & quamuis pro captu puerorum, elaboratum tamen, perinde ac ſi in ea re prudentiæ, ingenij, doctrinæ ſpecimen edendum ſibi foret.

18 Itaque argumentum ſit nec ineptum, nec vulgare: Ordo commodus: verba apposita ad res explicandas; neque abiecta & odioſa; neq: nimis exquiſita & obſcura. Quidquid denique dictandum eſt, dirigatur quo ad eius fieri poteſt, ad imitationem Ciceronis, & ad normam ſeu filum cuiuſdam narrationis, ſuaſionis, gratulationis, admonitionis, aliarumq; id genus rerum, quæ aut pueris pro varietate temporũ vſui aliquando eſſe poſsint, aut frequenter in familiarem ſermonem incidunt.

19 Themate, quod poſtea domi latine conuertendum eſt, tradito, tradat ſtatim Magiſter difficiliora quædam vocabula, aliaque ſubſidia, quibus pueri iuuari poſsint, vt & perſpicuitatis in ſcribendo rationem habeant quàm maximam, & nihil, quoad eius fieri poterit mandent litteris, quod ex idoneis auctoribus, ex M. Tullio præſertim, depromptum non ſit.

20 Duplex vnuſquiſque puer ſuæ compoſitionis exemplum ſcribat, vnum ſibi, alterum Magiſtro ad emendandum accedenti; qui ſuperiore

periore ex loco clara corrigat voce exempla quina vel ſena quotidie,& in his vnum aliquod ex deterrimis,palā indicādo quidquid in Syntaxi, in Orthographia, in interpūctione, aut aliter erratum fuerit.

21 Inter emendandum cum primum erratum aliquod publice pronuntiarit, iubeat; vt qui errarunt, aut eorum æmuli regulam cōtra quam peccatum eſt,ſtatim proferant, atq; reliqui omnes,ſuum quiſque,exemplum corrigant correctumque tradant ſi non quotidie, aliquando tamen æmulis,qui diſpiciant, correctum ne ſit ex Magiſtri præſcripto, & an habeat alia præterea,quæ corrigenda ſint. Ad eā vero cenſuram honore aliquo, & ſi commode poteſt excogitari,præmiolo incitandi eſſent.

22 Hoc ſane modo cum omnium exempla quotidie Magiſter corrigere non poſſit: corrigat tamen, quo plura poteſt; quædam etiam priuatim ipſe recognoſcat e ſuggeſtu; ex ijs præſertim,quorum ſuſpecta diligentia eſt,nūc illum ad ſe vocando,idque ſaltem eo tempore, quo æmuli aliorum exempla perlegunt & errata colligunt: prorſus vt ſchola in ternas quaternasve partes diuiſa,nullus ſit, cuius compoſitionem ſemel in hebdomada non emendarit.

23 Dum priuatæ tacitæque vacat correctioni,iubeat eos,quibus tunc negotij nihil eſt (ne perſtrepant ex otio) aut vertere M.Tullij prælectionem ex latino,aut ex grammaticæ regu-

lis

lis recens explicatis depromere, quæ in certamen proponant æmulis, aut ex eiusdem M. Tullij epistolis aliquid emendate, interpunctim, elegantique charactere transcribere, idque sic attente, vt iam nunc incipiant, quod in exscribendo Thucydide ferunt Demostheni contigisse, occultam Ciceronis imitandi facultatem & consuetudinem nancisci.

24 Eorum vero, quæ tunc descripta aut composita fuerint, arripiat quamcunque potest occasionem legendi modo hæc, modo illa, ad emendandam, præter alia, orthographiã, qua nihil vitiosius in puero. Eadem de causa etiã inter dictandum semper admoneat, quomodo quæque orationis pars scribenda, interpũgendaque sit: atque idipsum a pueris non scribentibus solum sed etiam dictatum clara voce legentibus, exigat sedulo.

25 Ad hæc vt gustum aliquem Ciceronis habeant pueri, vnde compositionum suarum prima exempla decerpant, ex illius epistolis breuiores ac faciliores aliquas seligat, quas explicet nullo quidem rerum apparatu, nulla locutionum varietate: totidem tantum vulgaris linguæ vocibus, sed quibus vocabulorum locutionumque maxime propriam ac genuinam vim (quo in genere suam Magister operam egregie probare nitatur) exprimat; referatq; explicationem omnem potissimum ad pueros grammaticæ præceptis, præsertim ijs quæ proxi-

proxime didicerint, informandos.

26 Id quo melius fiat, saltem prælectionum capita, & ea potissimum quæ dictaturus est in schola, domi prius recte atque ordine sic scribat, vt ab alijs perlegi possint: Quæ autem scripserit, aut secum cogitarit, postea pueris tradat atque explicet hoc fere modo.

§. 1. Primum sententiam Auctoris, & antecedentium, cum ijs, quæ modo interpretanda sunt, connexionem perstringat quam paucissimis.

§. 2. Deinde periodum ad verbum interpretetur, nec Auctoris voces ac figuras suis locis, nisi coactus, dimoueat, vt simul & locutionis integritati, quæ disiungendis vocibus persæpe corrumpitur, & aurium interiori illi iudicio, quod plurimum refert in cognoscendis oratorijs numeris, consulatur.

§. 3. Tum periodum totam, indicandæ structuræ gratia, resoluat, nec semel tantum, sed, si opus fuerit, etiam tertio & quarto, prorsus vt quæ quanque vox regat, clare pueri intelligant; nec vtiles quasdam latinæ linguæ obseruationes bonis auctoribus familiares ignorent.

§. 4. Singula postmodum Auctoris verba, non omnia quidem, quo progressus fiat in Auctore, sed bina fere aut terna eorum, quæ maxime excellunt, perpendat; curetque vt pueri eorum non communem quandam atq; adumbratam

bratam intelligat significationem, sed propriã imprimis ac natiuam, eamque non nisi vnam aut alteram: nec aliunde quam ex Cicerone, Varrone, Festo, Nonio, Gellio alijsve antiquioribus, qui de Verborum proprietate scripserunt repetitam: & duobus non amplius quam maxime appositis exemplis ex eodem potissimum auctore, enucleatam.

§. 5. Metaphoras quoque, præsertim Ciceroni proprias (quæ nisi intelligantur, veram ac germanam linguæ cognitionem vehementer impediunt) demonstret maxime rudi Minerua, notissimarumque rerum exemplis.

§. 6. Ad hæc tres aut quattuor elegantiores phrases excerpat ac dictet, earumque postea vsum atque imitationem exigat in scribendo. Dictet autem intra tempus explicationi definitũ, ne eam ob causam necesse sit tempus interpretationis prorogare.

§. 7. Prælectio ipsa siue Auctoris, siue Grammaticæ, præsertim ex Generibus, & prętеritis, non longius pateat ternis aut quaternis versibus.

§. 8. Seuere pueris interdicat, vt ne vnam quidem litteram scribãt, nisi iussi, ne cum delectum ipsi nesciãt habere, res leues, protritas, male coagmentatas, nec raro vitiosas, mẽdisque refertas pro pretiosis rebus excipiant.

§. 9. Caueat denique, ne Pædagogi pueris domi lectiones alias exponant, sed repetant

dun-

duntaxat auditas in ſcholis, ne bonæ interpre tationis, quam in ſcholis didicere, domi iactu ram faciant.

27 Habitæ prælectionis rationem a pueris ſtatim exigat; curetque ea prorſus in repetendo ſeruari, quæ ipſe ſeruauerat explicando. Nonnunquam etiam inter prælegendum abſo luta aliqua periodo, eius repetitionem repoſcat a pueris, quo vigilantius attendant.

28 Efficiat, vt qui repetunt, clara voce pronuntiēt, emendate, diſtincte, & quantum ſatis eſt, expreſſe, ea præſertim verba ſeu litteras, in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare ſolet. Cuiuſmodi pronuntiationi vt aſſueſcant, iubeat interdum Auctoris contextum, quem explicaturus eſt, ab aliquo prælegi, non recte ſolum, ſed ita lente, vt per iuſta interualla voces ipſæ (quod ſponte continget) ſen ſim in memoria collocentur.

29 Non vni repetitionem imperet, ſed quam plurimis per partes: nec eos interroget ordine quo confident, ſed prætereat quos velit: non temere tamen, ſed ex occulto catalogo, vt ſtatis vicibus exerceat vniuerſos. Et primum quidem prouectiores repetant, alij deinde, crebrius vero tum noui diſcipuli, qui & diligentius exercendi, & indulgentius tractandi videntur, tum alij ſegniores: quanquam ingenio aut lingua tardiores breuius interrogandi ſunt, ne in his plus æquo temporis conteratur.

Ea

30 Ea repititio quanquā ad Auctoris intelligentiam potissimum spectat; non refugienda tamen est nec prætereunda, si qua inde suppeditetur materia vel occasio Coniugandi, Declinandi, componendorum ex tempore thematum, exigendi indicandive Grammaticæ præcepta proxime explicata.

31 Absoluto aliquo libro, ad totius repetitionem pueros paratos esse iubeat in certum diē, tametsi eos non de omnibus, sed de præcipuis capitibus interrogaturus. Quod si præmiola quædam nancisci queat distribuenda victoribus, paratis iam ad repetendum pueris omnibus illa proponat, ac simul edicat, Ecqui velint profiteri se de omnibus, quæ eo libro continentur responsuros: ex professis autem aliquos sortito delectos, reliqui binis ternisve lā cessant interrogationibus, præmiumque ferāt qui vicerint.

32 Ad hæc initio scholarum matutinam mane, vespertinam vespere lectionem pueri reddant memoriter Decurionibus: Hi vero vel Decurionum maximo; vel Magistro: qui tres etiam quatuorve ex alijs semper audiat per partes publice ac palam tum ad explorandam Decurionum fidem, tum ad ea pronuntiationis vitia corrigenda, quæ vt in legendo cauerentur, superius constitutum est. Audiat autē præsertim desidiosissimum quenque, quique serius ad ludum venerunt.

33 Porro cum operæpretium ſit cum Græcis Latina coniungere, faciendū eſt, vt huius ſcholæ pueri Græcorum elementorum moleſtias deuorent, ne ijs velut ſpinis torqueantur prouectiores. Itaque doceantur primum legere Græce & ſcribere: deinde inflectere verba & nomina ſimplicia.

34 Quo autem exercitationes iſtæ fructuoſiores ſint, ſilentium & attentionem puerorū omni ope atque opera Magiſter exigat: quam ad rem valet admodum ſi clara voce agant inter ſe; ſi feruide & acriter exerceantur a Magiſtro: ſi nullus aut ad repetendum dicendumve aliquid ſe offerat, aut aduerſariū prouocet, niſi permiſſu Magiſtri: ſi ſeuere caueatur, ne quis proxime aſsidentibus quicquam ſuggerat, dum interrogantur a Magiſtro: ſi denique quicquid in hoc genere peccatur, nō impune peccetur.

35 Danda denique opera eſt, vt tempeſtiue libri, quibus vſuri ſunt, emantur a pueris: ſecus qui fecerint, nullo modo immunes ſint ab ediſcendo, ſed deſcribere iubeantur, quæ erunt explicanda, quoad eos ſibi libros compararint.

INCITAMENTA STVDIORVM.

36 OMNIBVS, quibus poteſt, artibus, variandis tamen ſubinde, puerorum

animos ad litterarum studia Magister excitet atque inflammet; duabus potissimum, spe honoris ac laudum; Metu ignominiæ & verberum: dummodo sicut in alijs, ita in hoc genere, nihil nisi consulto Præfecto introducatur noui.

37 Itaque suos Magister pueros referat in Decurias, quarum vnaquæque ex denis ferme pueris constet. In illarum autem tres quatuorve primas (pauciores etiam, vbi magna paucitas auditorum) non nisi ex doctrinæ diligentiæque prærogatiua adsciscãtur: & prout quotidie suam singuli operam probauerint, ita vel suum tueantur gradum, vel aliqui descendant, ascendant alij, modo id salua morum disciplina fieri possit.

38 Vt autem par est Decurijs in litterario certamine victricibus aliquem honorem aut immunitatem dari; ita in ignauissimum quenque de Rectoris Præfectique sententia constitui nonnullas ignominiæ notas, eas tamẽ, quæ perpensa varietate regionum, pene nullam in eo loco habere soleant offensionem aut contumeliam.

39 Inter alias dedecoris notas, illud etiam probro ducatur, si quis eximi se postulet a scribendis versibus, ab audiendis Græcis, ab edi scendis lectionibus, alijsq; id genus, quæ odiosiora videntur: Eiusmodi tamen exemptiones nunquam præceptor, Præfectus autem,

grauissimis tantum de causis concedat.

40 Singulis Decurijs singuli præsint Decuriones, quibus reliqui dicto audientes sint. Probos sane illos oportet esse, modestos, diligentes, incorruptos a muneribus & gratia; & a quibus vel Decurionum maximus, vel Magister pensum memoriæ, scriptionis, aliarumq; exercitationum exigat, sicut ipsi ab alijs.

41 Est autem Decurionis inter suæ decuriæ pueros silentium facere; memoriter eos recitantes audire ex ordine, notareque in libello nomina eorum, qui optime, qui pessime, qui nihil, qui non totum recitauerint: quoties etiã quisque errarit in recitando.

42 Exploret idem, ecquis ab schola abfuerit: exigat quoque suæ decuriæ compositiones, cũ primum Magister in scholam pedem intulerit: aut paulo antea, notetque ecquis omnino thema non scripserit: ecquis aut non totum, aut diuersum, aut lituris inquinatum, aut interuallis omissorum verborum interruptum; aut duplex compositionis exemplum non tulerit, & cætera, quæ Magister præscripserit.

43 Est & illud mutuæ æmulationis quasi calcar pueris admouendum, vt veluti de principatu decertent. Diuidatur itaque schola in duas veluti classes, quarum vnaquæque suum habeat Prætorem, suum Tribunum, suos Senatores, suum denique summum Magistratum, siue Imperatorem illum, siue Consulem, siue

Dictatorem cognominare velint. Hi vero Magistratus (nisi vbi per discipulorum infrequentiam id non liceat) suam in sua classe decuriã, cuius Decurio sit ipse princeps, efficiant; sedeantque ante, & extra eas etiam decurias, quarum delectum facit aſsiduitas & ingenij doctrinæque præstantia.

44 Ad eos honores consequendos, quolibet mense semel a prandio componatur in schola: Breue thema proponatur, quod intra duas & dimidiatam horam scribi poſsit elaborate: omniũ optime qui scripserit, magistratu summo potiatur: ex ijs vero, qui accesserint proxime, primus Prætoris, alter Tribuni, sex alij senatorum nominibus & honoribus augeantur. Sed & si quis primorum trium graui de causa fuerit suo loco mouendus, ad eum magistratũ supplendum iterum intra eundem mensem eodem ordine componatur. Nec vero cum scribitur in schola, domestica discipulis scriptio remittenda est, cuius tunc argumentum mane dictandum.

45 Fient etiam acriores ac solito solertiores pueri, si inter se tanquam singulari certamine depugnare iubeantur. Quocirca vnicuique suus attribuatur aduersarius, ac velut Antagonista, quo cum statis quotidie temporibus, quæ inferius præscribentur, decertet, & latine quoad eius fieri poterit: sed & per totum diẽ vterque ius habeat alterum aut cunctantem

 ante-

anteuertendi, aut errantem corrigendi: si non correxerit, sit eiusdem noxæ reus. Rogent ipsi non nunquam Magistrum, permittat, vt Decuriæ superioris aliquem lacessant ad pugnam, eiusque locum illustriorem, si vicerint, consequantur.

46 Ex vsu quoque fuerit, si nihil impediat, binos quosque Antagonistas seu æmulos non ex eadem, sed ex oppositis scholæ clasſibus deligere, atque eos potiſsimum, qui sibi ex aduerso loco, magistratuve respondeant; facta potestate ijs, qui in magistratu sunt, subueniendi cuicunque suæ clasſis puero aut iam prolapso, aut hærenti, laborantique, priusquam ab æmulo corrigatur. Quæ vero clasſis per diem plura victoriæ puncta tulerit ab aduersarijs, ea sub finem scholarum vespere superior ac victrix non modo Magistri voce declaretur, sed etiam, si nihil obstiterit, externo quoquam signo, tanquam trophæo, quod in diem posterum aliosque, quoad vincat pars victa, perduret.

47 Ad hæc quo magis alacri erectoque ad studium animo sint, bis quolibet mense Tertiani ad Superiorem scholam, per semihoram certaturi cum Secundanis, ascendant; non omnes quidem, sed lectiſsimi quique, dummodo eorum delectus sine inuidia atque offensione fieri queat; & ij qui non ascendunt, Decurionum opera in officio contineri poſsint. Intersint

concertationi Præfectus & duo præceptores, ipsi etiam inter se modeste disputaturi.

48 Disputent autem de ijs tantum, quæ suæ classi propria sunt: nec Dialectico more, sed illo fere modo.

Cedo mihi Modum, seu Tempus, seu Supinum illius verbi, siue Latini, siue Græci.

Inflecte nomen illud.

Ostende illius vocis etymologiam?

Est ne hæc oratio bene latina?

Conuerte Latine sententiam istam.

Expone illam regulam Grammaticæ locumve M. Tullij.

Quænam est huius vocabuli germana vis, & quotuplex?

Vnam aliquam sententiam duabus aut pluribus latinis phrasibus enuntia.

Et alia id genus.

49 Cum communia præmia publice diuidenda sunt; aut in Theatro ab adolescentibus nostris aliquid exhibendum; sicut his rebus pueriles animi exhilarantur, & ad studia bonarũ artium inflammantur quam maxime; ita & Magister strenue laboret, vt & suos egregie instructos mittat ad certamen; & seuere caueat, ne morum doctrinæve iacturam faciant, dum se comparant ad theatrum.

TEMPVS HVIVS SCHOLAE *penso circunscriptum.*

50 PRIMVS in artem grammaticam ingressus tribui posse videtur duas in partes. Quarum vna interior, simplicior, facilior est; & complectitur tum simpliciores fere verborum Nominumq; ac Pronomium flexiones & genera: tum concordantias ac prima Syntaxeos elementa, v. g. regulas Actiuorum verborum ad impersonalia iuxta Romanam methodum; quam Prouinciæ quæ non sequentur, aliam huic non valde dissimilem, vt supra dictum est, sibi conficiant, licet.

51 Altera pars superior, difficilior, eruditior posita est in Anomalis nominibus ac verbis, in pronominibus deriuatiuis, in relatiuis, in præteritis ac supinis, alijsq; similibus copiose explicandis, quæ pars inferior adumbrauerat dũtaxat. Continet etiam generales Syntaxeos Regulas ab impersonalibus ad figuratam vsq; constructionem exclusiue omissis tamẽ appendicibus, prout in Romana methodo habetur; quã quæ non vtentur prouinciæ, possunt tamen ex similibus rebus propriam sibi conscribere.

52 Vbicunque poterit obtineri, vt in Gymnasium nostrum non admittantur, nisi mediocriter calleant priorem illam ac simpliciorem partem, ea breuiter repetita in superiorem diffi-

difficilioremque potissimum incumbat tertię classis professor: quam & trimestri spatio absoluat, & trimestri altero repetat.

53 Id vbi consequi non possumus, vtraque Rudimentorum atq; introductionis pars in scholam tertiam conijcienda est: inter cuius auditores si non magna sit doctrinæ inæqualitas; simul vniuersi priorem partem trimestri tempore, posteriorem trimestri altero condiscāt.

54 At quoniam puerilis memoriæ magna sicut facilitas, ita & imbecillitas est, & propterea quæ facile imprimuntur, facile etiam dilabuntur, necesse est, vt quæcunque Magister semestri tempore docuit, eadem semestri altero recurrrat atque inculcet. Is plane ad initia recursus quotannis bis iteratus proderit tum pueris, qui ab externis scholis ad nostras subinde ventitant: tum ijs Auditoribus nostris, qui cum intra annum, vt ad superiorem scholam ascēderent, idonei non fuerint, earum certę rerum, in quibus semel auditis minus, quam oportuit, profecerant, iteratione confirmandi sunt.

CAVSAE DVPLICANDI PROfessores vel Ordines tertiæ classis.

55 ATQVE hæc de tertia classe, quæ vno præceptore, vno itē ordine contenta est, constituta sint. Sed quoniam geminandi

nandi vel præceptoris, vel ordinis causæ fere tres incidere solent; de his videntur obseruanda, quæ sequuntur.

56 Prima duplicandi causa solet esse numerosior auditorum multitudo, quam cui Magister vnus facere possit satis. Id vbi euenerit, discipuli in duas tertias classes, duosque Magistros diuidātur, qui diuersis quidem locis, easdem tamen res doceāt atque explicent: eorumque quilibet seorsim illas eodem absoluat tempore, quo eas vnus vno in loco Magister solet absoluere.

57 Altera causa existit ex auditorum non multitudine, sed inæqualitate: quæ sicubi tanta sit, vt vniuersi in vnum referri nequeant ordinem, referantur in duos, sub eodem tamen Magistro, qui inferiori ordini inferiorem etiā introductionis partem, superiori item superiorem explicabit.

58 Explicabit autem has Introductionis partēs vel vno die vni ordini, altero alteri; vel ambobus quotidie, sed tempore quod Grammaticæ explanandæ repetendæque in dies circūscriptum est, diuiso duas in partes, quarum vna ordini vni, altera alteri tribuatur. Eadem erit ratio atque optio in obeundis exercitationibus alijs.

59 Quanquam quod ad Thema pertinet, satius est, vt, ambobus ordinibus vnum commune sit, paulo quidem longius; quod totum ab ordi-

ordine superiori scribatur, ab inferiori vero pars tantum prior, quæ Grammaticæ præceptis huic ordini proprijs respondeat, sicut & posterior Syntaxi superioris ordinis. Idem etiam Auctor ambobus explicandus; sed semel iuxta captum inferioris ordinis; iterum paulo eruditius in gratiam prouectiorum.

60 Quandoquidem vero huic vni duorum ordinum Magistro ad eorum quemlibet seorsim erudiendum exercẽdumque dimidio minus vacat, quam vnius Ordinis præceptori: Idcirco totum scholę pensum, quod hic trimestri spatio persoluere, & trimestri altero repętere consueuit, ille sex mensibus absoluat, totidemque repetat. Sin hic suam Grammaticæ partem & semestri decurrit tempore, & semestri altero relegit ac retractat, ille in hoc vtroque opere præstando totum consumat biennium.

61 Tertiam demum causam afferre solet tanta auditorum & multitudo simul & inæqualitas, vt in vnum nec ordinem, nec Magistrum redigi queant: Quocirca in duos tam ordines, quam Magistros segregandi sunt; duas item in classes, quarum vna Tertiæ clasꝭsis Inferior ordo, altera Tertiæ clasꝭsis Superior ordo nominetur.

62 Explicent autem hi Professores, vnus quidem inferiori ordini inferiorem Grammaticæ partem, alter superiori superiorem, postquam

quam inferiorem breuiter repetierit: & quilibet trimestre spatium in suo penso persoluendo, tantundem etiam in repetendo collocet: prorsus vt audire pueri vno possint anno, quicquid vtrique ordini prælegendum relegendumque est.

PROMOTIO AD SVPERIOREM *classem.*

63 PORRO discipuli ab inferiori schola vel ordine ad superiorem promouendi non sunt, nisi postquam quicquid suæ scholæ ordini ve proprium est, semel atque iterum audierint, cum auditarum rerum retractatio pueris pernecessaria sit. Nonnulli tamē magna assiduitate ingenioque præstantes repetitionis non indigent: alijs contra, vt quantum satis est, proficiant, eadem bis & ter recurrenda atque inculcanda sunt.

64 Et generalis quidem solemnisque promotio semel in anno, cum instaurantur studia, facienda est. Quam ob causam æquum est, vt vno ferme ante examen mense strenue suos magister in præcipuis ac difficillimis exerceat, quæ maxime ab ijs, qui promouendi sunt, requiri solent.

65 Intra annum vero quicunque in superiori schola magis, aut nihilo minus, quam in sua profecturi videbuntur, nequaquam detinean-

tur

tur amplius, sed ascendant omnino, siue pauci siue multi fuerint; idque quolibet anni tempore, etiam si sæpe & sæpius id faciendum esset.

66 Vt autem Magister de suorum auditorum profectu iudicium semper paratum habeat, si a parentibus aut a Præfecto interrogetur de aliquo, sub initium anni in catalogum referat vniuersos: & vt quisque longo vsu atque obseruatione specimen sui dederit, ita cuiusque nomini apponat notam industriæ aut negligentiæ: ingenij aut tarditatis; frequentiæ aut infrequentiæ; temporis quoque in ea schola con sumpti, vt intelligatur, ecqua sit spes progressus faciendi, si ad superiorem scholam transierit.

67 Alternis mensibus huiusmodi catalogum latine, & Alphabeti ordine conscriptum in folio tradat Præfecto: accuratissimum vero, cũ instat annuæ promotionis examen: Quod quoniam magna ex parte pendet ex Magistri iudicio, quo plures potest, discipulorum gradus distinguat in catalogo, ac ferme sex, Nempe Optimos, Bonos, Mediocres (qui tamen apti iudicantur:) Dubios, Retinendos, Reijciendos. Quæ notæ numeris significari possent. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

QVOTIDIANA TEMPORIS RATIO, ac diuiſio.

68 MAGISTER ante ſignum datum ſcholas non ingrediatur; potius, ſi cum aliquo agendum, agat in atrio. Nec dato ſigno vſpiam demoretur, aut ab vllis, licet grauibus viris, detineri patiatur, modeſte ſui illos muneris admoneat, ingreſſumq; ſuum in ſcholam a diſcipulis iubeat anteuerti.

69 Det operam vt quam minimum fieri poteſt recedat a temporum ſpatijs, quæ hic ſingulis exercitationibus aſsignantur, eaque vt fere fit, diſtinguat ad Clepſydram: Obſeruet & exercitationum ordinem hic præſcriptum, niſi iuſtis de cauſis Præfecto videretur variandus: In eo tamen, qui initio ſtudiorum ſuſceptus fuerit, conſtanter toto anno perſeuerandum.

MANE HORA PRIMA.

§. 1. THEMATA corrigantur: quod dum priuatim ac ſummiſſa voce facit præceptor, pueri primum memoriter recitent Decurionibus; deinde tacite ſcribãt, quæ Magiſter hoc tempore ſcribenda conſtituerit.

§. 2. Recitatio tamen poſſet etiam (ſi nihil impediat) ante præceptoris aduentum ſtatim poſt primum campanæ ſignum inchoari: Eo

quoque tempore recognoſcet Decurio, & colliget quicquid afferendum domo fuerit a pueris, idque Magiſtro tradat cum Cenſorijs notis, hoc eſt, cum obſeruationibus eorum, quæ quiſque bene maleve geſſerit in recitando, in ſcribendo, & in alijs huiuſmodi.

HORA SECVNDA.

5. 3. PVBLICE recitetur a nonnullis, & recognoſcantur Cenſoriæ notæ: Deinde repetatur lectio pridiana: Tum præſens explicetur, & explicata exigatur a pueris. Horum autem quatuor operum cuilibet ſuus ferme horæ quadrans impendendus.

EXTREMAE HORAE dimidio.

5. 4. NOMINA & Verba inflectantur: ſed paulo ante finem vacetur græcis: Et pueri quidem inferioris ordinis Græcos characteres legere ac fingere doceantur; ſuperioris autem ſimplicia quædam nunc declinare, nunc coniugare.

A PRANDIO HORA PRIMA.

5. 5. RECITETVR primũ ex Grãmatica aliquod ſiue Rudimentũ, ſiue præ ceptum,

ceptum, siue Coniugatio, siue Declinatio, siue plura quædam ex his. Deinde quæ ex imposito onere mane scripserint pueri, dum themata corrigerentur, recognoscantur publice quam plurima, & maxima cum alacritate atque testificatione cuiusque virtutis, & ignauiæ. Tum si quid horæ supereſt, grauiter inculcentur ea, quæ frequenter peccantur a pueris.

HORA SECVNDA.

§.6. DIMIDIA exponatur ac repetatur grammatica: Altera dimidia dictetur tum breue scribendi argumentum; tũ aliquod nomen ac verbum sequenti die flectendum. Doceantur item recte scribere vel illic traditis, vel domo allatis exemplaribus; quæ & elegantia, & emendata sint. In superiori tamen ordine postremus secundæ horæ quadrãs in verborum temporibus, ac supinis exigendis ex tempore collocandus est; vt ex ante meridianæ vltimæ horæ dimidio, quadrãs vnus Nominum generibus & Casibus, alter Græcis tribuatur, quæ etiam memoriter recitanda sunt initio scholarum.

EXTREMAE HORAE DIMIDIO.

§.7. MAGNA aduersariorum concertatione disputetur, pueris siue se

mutuo

mutuo prouocantibus ad extemporalia themata, siue exigentibus vicissim phrases ex audita M. Tullij lectione, aut reposcentibus genera, supina, flexiones Nominum & Verborum, aut id genus alia.

DIE VACATIONIS.

§. 8. QVICQVID tẽporis in schola ponetur, nõ discrepet ab alijs diebus.

DIE SABBATI MANE.

§. 9. RECITENTVR primum audita per hebdomadam: imo ab initio libri præseferat magister velle se librum illum a principio singulis sabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progressus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pensi magnitudinem remittat: interdum tamen postremis paginis omissis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur. Eo denique absoluto, sortito capiat aliquos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e suggestu totum librum per partes cum dignitate pronuntiẽt, nec sine præmiolo.

§. 10. Totius deinde hebdomadæ prælectiones repetantur: & quia omnia eorum capita non possunt, præcipua atque vtilissima quæq;

anteuertendi, aut errantem corrigendi: si non correxerit, sit eiusdem noxæ reus. Rogent ipsi non nunquam Magistrum, permittat, vt Decuriæ superioris aliquem lacessant ad pugnam, eiusque locum illustriorem, si vicerint, consequantur.

46 Ex vsu quoque fuerit, si nihil impediat, binos quosque Antagonistas seu æmulos non ex eadem, sed ex oppositis scholæ clasſibus deligere, atque eos potiſsimum, qui sibi ex aduerso loco, magistratuve respondeant; facta potestate ijs, qui in magistratu sunt, subueniendi cuicunque suæ claſsis puero aut iam prolapso, aut hærenti, laborantique, priusquam ab æmulo corrigatur. Quæ vero claſsis per diem plura victoriæ puncta tulerit ab aduersarijs, ea sub finem scholarum vespere superior ac victrix non modo Magistri voce declaretur, sed etiam, si nihil obstiterit, externo quoquam signo, tanquam trophæo, quod in diem posterum aliosque, quoad vincat pars victa, perduret.

47 Ad hæc quo magis alacri erectoque ad studium animo sint, bis quolibet mense Tertiani ad Superiorem scholam, per semihoram certaturi cum Secundanis, ascendant; non omnes quidem, sed lectiſsimi quique, dummodo eorum delectus sine inuidia atque offensione fieri queat; & ij qui non ascendunt, Decurionum opera in officio contineri poſsint. Intersint

con-

concertationi Præfectus & duo præceptores, ipsi etiam inter se modeste disputaturi.

48 Disputent autem de ijs tantum, quæ suæ classi propria sunt: nec Dialectico more, sed illo fere modo.

Cedo mihi Modum, seu Tempus, seu Supinum illius verbi, siue Latini, siue Græci.

Inflecte nomen illud.

Ostende illius vocis etymologiam?

Est ne hæc oratio bene latina?

Conuerte Latine sententiam istam.

Expone illam regulam Grammaticæ locumve M. Tullij.

Quænam est huius vocabuli germana vis, & quotuplex?

Vnam aliquam sententiam duabus aut pluribus latinis phrasibus enuntia.

Et alia id genus.

49 Cum communia præmia publice diuidenda sunt; aut in Theatro ab adolescentibus nostris aliquid exhibendum; sicut his rebus pueriles animi exhilarantur, & ad studia bonarũ artium inflammantur quam maxime; ita & Magister strenue laboret, vt & suos egregie instructos mittat ad certamen; & seuere caueat, ne morum doctrinæve iacturam faciant, dum se comparant ad theatrum.

TEMPVS HVIVS SCHOLAE
penso circunscriptum.

50 PRIMVS in artem grammaticam ingressus tribui posse videtur duas in partes. Quarum vna inferior, simplicior, facilior est; & complectitur tum simpliciores fere verborum Nominumq; ac Pronomium flexiones & genera : tum concordantias ac prima Syntaxeos elementa, v. g. regulas Actiuorum verborum ad impersonalia iuxta Romanam methodum; quam Prouinciæ quæ non sequentur, aliam huic non valde dissimilem, vt supra dictum est, sibi conficiant, licet.

51 Altera pars superior, difficilior, eruditior posita est in Anomalis nominibus ac verbis, in pronominibus deriuatiuis, in relatiuis, in præteritis ac supinis, alijsq; similibus copiose explicandis, quæ pars inferior adumbrauerat dũtaxat. Continet etiam generales Syntaxeos Regulas ab impersonalibus ad figuratam vsq; constructionem exclusiue omissis tamẽ appendicibus, prout in Romana methodo habetur: qua quæ non vtentur prouinciæ, possunt tamen ex similibus rebus propriam sibi conscribere.

52 Vbicunque poterit obtineri, vt in Gymnasium nostrum non admittantur, nisi mediocriter calleant priorem illam ac simpliciorem partem, ea breuiter repetita in superiorem

diffi-

difficilioremque potiſsimum incumbat tertię claſsis profeſſor: quam & trimeſtri ſpatio abſoluat, & trimeſtri altero repetat.

53 Id vbi conſequi non poſſumus, vtraque Rudimentorum atq; introductionis pars in ſcholam tertiam conijcienda eſt: inter cuius auditores ſi non magna ſit doctrinæ inæqualitas; ſimul vniuerſi priorem partem trimeſtri tempore, poſteriorem trimeſtri altero condiſcāt.

54 At quoniam puerilis memoriæ magna ſicut facilitas, ita & imbecillitas eſt, & propterea quæ facile imprimuntur, facile etiam dilabuntur, neceſſe eſt, vt quæcunque Magiſter ſemeſtri tempore docuit, eadem ſemeſtri altero recurrrat atque inculcet. Is plane ad initia recurſus quotannis bis iteratus proderit tum pueris, qui ab externis ſcholis ad noſtras ſubinde ventitant: tum ijs Auditoribus noſtris, qui cum intra annum, vt ad ſuperiorem ſcholam aſcēderent, idonei non fuerint, earum certe rerum, in quibus ſemel auditis minus, quam oportuit, profecerant, iteratione confirmandi ſunt.

CAVSAE DVPLICANDI PROfeſſores vel Ordines tertiæ claſsis.

55 ATQVE hæc de tertia claſſe, quæ vno præceptore, vno itē ordine contenta eſt, conſtituta ſint: Sed quoniam geminandi

ordine superiori scribatur, ab inferiori vero pars tantum prior, quæ Grammaticæ præceptis huic ordini proprijs respondeat, sicut & posterior Syntaxi superioris ordinis. Idem etiam Auctor ambobus explicandus; sed semel iuxta captum inferioris ordinis; iterum paulo eruditius in gratiam prouectiorum.

60 Quandoquidem vero huic vni duorum ordinum Magistro ad eorum quemlibet seorsim erudiendum exercẽdumque dimidio minus vacat, quam vnius Ordinis præceptori: Idcirco totum scholę pensum, quod hic trimestri spatio persoluere, & trimestri altero repetere consueuit, ille sex mensibus absoluat, totidemque repetat. Sin hic suam Grammaticæ partem & semestri decurrit tempore, & semestri altero relegit ac retractat, ille in hoc vtroque opere præstando totum consumat biennium.

61 Tertiam demum causam afferre solet tanta auditorum & multitudo simul & inæqualitas, vt in vnum nec ordinem, nec Magistrum redigi queant: Quocirca in duos tam ordines, quam Magistros segregandi sunt; duas item in classes, quarum vna Tertiæ classis Inferior ordo, altera Tertiæ clasis Superior ordo nominetur.

62 Explicent autem hi Professores, vnus quidem inferiori ordini inferiorem Grammaticæ partem, alter superiori superiorem, postquam

quam inferiorem breuiter repetierit: & quilibet trimestre spatium in suo penso persoluendo, tantundem etiam in repetendo collocet: prorsus vt audire pueri vno possint anno, quicquid vtrique ordini prælegendum relegendumque est.

PROMOTIO AD SVPERIOREM classem.

63 PORRO discipuli ab inferiori schola vel ordine ad superiorem promouendi non sunt, nisi postquam quicquid suæ scholæ ordini ve proprium est, semel atque iterum audierint, cum auditarum rerum retractatio pueris pernecessaria sit. Nonnulli tamē magna assiduitate ingenioque præstantes repetitionis non indigent: alijs contra, vt quantum satis est, proficiant, eadem bis & ter recurrenda atque inculcanda sunt.

64 Et generalis quidem solemnisque promotio semel in anno, cum instaurantur studia, facienda est. Quam ob causam æquum est, vt vno ferme ante examen mense strenue suos magister in præcipuis ac difficillimis exerceat, quæ maxime ab ijs, qui promouendi sunt, requiri solent.

65 Intra annum vero quicunque in superiori schola magis, aut nihilo minus, quam in sua profecturi videbuntur, nequaquam detinean-

tur

tur amplius, sed ascendant omnino, siue pauci siue multi fuerint; idque quolibet anni tempore, etiam si sæpe & sæpius id faciendum esset.

66 Vt autem Magister de suorum auditorum profectu iudicium semper paratum habeat, si a parentibus aut a Præfecto interrogetur de aliquo, sub initium anni in catalogum referat vniuersos: & vt quisque longo vsu atque obseruatione specimen sui dederit, ita cuiusque nomini apponat notam industriæ aut negligentiæ: ingenij aut tarditatis; frequentiæ aut infrequentiæ; temporis quoque in ea schola consumpti, vt intelligatur, ecqua sit spes progressus faciendi, si ad superiorem scholam transierit.

67 Alternis mensibus huiusmodi catalogum latine, & Alphabeti ordine conscriptum in folio tradat Præfecto: accuratissimum vero, cũ instat annuæ promotionis examen: Quod quoniam magna ex parte pendet ex Magistri iudicio, quo plures potest, discipulorum gradus distinguat in catalogo, ac ferme sex, Nempe Optimos, Bonos, Mediocres (qui tamen apti iudicantur:) Dubios, Retinendos, Reijciendos. Quæ notæ numeris significari possent. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

QVO-

QVOTIDIANA TEMPORIS RATIO, *ac diuisio.*

68 MAGISTER ante signum datum scholas non ingrediatur; potius, si cum aliquo agendum, agat in atrio. Nec dato signo vspiam demoretur, aut ab vllis, licet grauibus viris, detineri patiatur, modeste sui illos muneris admoneat, ingressumq; suum in scholam a discipulis iubeat anteuerti.

69 Det operam vt quam minimum fieri potest recedat a temporum spatijs, quæ hic singulis exercitationibus aßignantur, eaque vt fere fit, distinguat ad Clepsydram: Obseruet & exercitationum ordinem hic præscriptum, nisi iustis de causis Præfecto videretur varian dus: In eo tamen, qui initio studiorum susceptus fuerit, constanter toto anno perseuerandum.

MANE HORA PRIMA.

§. 1. THEMATA corrigantur: quod dum priuatim ac summissa voce facit præceptor, pueri primum memoriter recitent Decurionibus; deinde tacite scribāt, quæ Magister hoc tempore scribenda constituerit.

§. 2. Recitatio tamen posset etiam (si nihil impediat) ante præceptoris aduentum statim post primum campanæ signum inchoari: Eo

quo-

quoque tempore recognoſcet Decurio,& colliget quicquid afferendum domo fuerit a pueris, idque Magiſtro tradat cum Cenſorijs notis,hoc eſt, cum obſeruationibus eorum, quæ quiſque bene maleve geſſerit in recitando, in ſcribendo,& in alijs huiuſmodi.

HORA SECVNDA.

5.3. PVBLICE recitetur a nonnullis, & recognoſcantur Cenſoriæ notæ: Deinde repetatur lectio pridiana: Tum præſens explicetur, & explicata exigatur a pueris. Horum autem quatuor operum cuilibet ſuus ferme horæ quadrans impendendus.

EXTREMAE HORAE
dimidio.

5.4. NOMINA & Verba inflectantur: ſed paulo ante finem vacetur græcis: Et pueri quidem inferioris ordinis Græcos characteres legere ac fingere doceantur; ſuperioris autem ſimplicia quædam nunc declinare, nunc coniugare.

A PRANDIO HORA PRIMA.

5.5. RECITETVR primũ ex Grãmatica aliquod ſiue Rudimentũ,ſiue præ ceptum,

ceptum, siue Coniugatio, siue Declinatio, siue plura quædam ex his. Deinde quæ ex imposito onere mane scripserint pueri, dum themata corrigerentur, recognoscantur publice quam plurima, & maxima cum alacritate atque testificatione cuiusque virtutis, & ignauiæ. Tum si quid horæ superest, grauiter inculcentur ea, quæ frequenter peccantur a pueris.

HORA SECVNDA.

5.6. DIMIDIA exponatur ac repetatur grammatica: Altera dimidia dictetur tum breue scribendi argumentum; tū aliquod nomen ac verbum sequenti die flectendum. Doceantur item recte scribere vel illic traditis, vel domo allatis exemplaribus; quæ & elegantia, & emendata sint. In superiori tamen ordine postremus secundæ horæ quadrās in verborum temporibus, ac supinis exigendis ex tempore collocandus est; vt ex ante meridianæ vltimæ horæ dimidio, quadrās vnus Nominum generibus & Casibus, alter Græcis tribuatur, quæ etiam memoriter recitanda sunt initio scholarum.

EXTREMAE HORAE DIMIDIO.

5.7. MAGNA aduersariorum concertatione disputetur, pueris siue se

mutuo

mutuo prouocantibus ad extemporalia themata, siue exigentibus vicissim phrases ex audita M. Tullij lectione, aut reposcentibus genera, supina, flexiones Nominum & Verborum, aut id genus alia.

DIE VACATIONIS.

§. 8. QVICQVID tēporis in schola ponetur, nō discrepet ab alijs diebus.

DIE SABBATI MANE.

§. 9. RECITENTVR primum audita per hebdomadam: imo ab initio libri præseferat magister velle se librum illum a principio singulis sabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progressus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pensi magnitudinem remittat: interdum tamen postremis paginis omissis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur. Eo denique absoluto, sortito capiat aliquos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e suggestu totum librum per partes cum dignitate pronuntiēt, nec sine præmiolo.

§. 10. Totius deinde hebdomadæ prælectiones repetantur: & quia omnia eorum capita non possunt, præcipua atque vtilissima quæq;

recolantur, partim diſcipulis ſua ſponte reddentibus, aut inter ſe percunctantibus; partim Magiſtro exigente.

A PRANDIO.

§. 11. IDEM præſtandum de rebus pomeridianis: & thema paulo longius dictandum, quod poſt dominicum diem corrigatur.

§. 12. Nouiſsima ſemihora in breuem explicationem Catechiſmi, piamque exhortationem collocetur. Exponatur autem Catechiſmus ex P. Caniſij libello, niſi alicubi alius iam in vſu ſit nihilo minus vtilis. Ediſcetur etiam quotidie, & mane recitabitur cum prælectionibus alijs: tametſi ſuperiori ordini ſatis fuerit illum ſabbato recitare duntaxat initio ſcholæ.

IN FESTIS ET ANNVIS *Vacationibus.*

§. 13. TAM in feſtis, præſertim ſi plura ſint, quam in annuis vacationibus, ſiue præfectus, ſiue magiſter pueris aliquid, quo occupentur, imponat.

PIE-

PIETAS AC DISCIPLINA *morum*.

70 INCENSIS potiſsimum ſtudijs in id incumbat Magiſter, vt Chriſtiana pietate teneras adhuc ſuorum mentes imbuat: quod maxime cõſequetur crebris apud Deum precibus, religioſis vitæ ſuæ exemplis, & ſalutaribus monitis: quæ cum per omnem aſperget occaſionem, inter prælegendum etiam, breuiter tamen; tum plenius in ſabbato ad veſperam extrema ſemihora.

71 Nec ſolum hortetur ad orandum Deum quotidie; ad frequentandas conciones & ſacramenta, ſolemnibns præſertim feſtis, ad obſequia parentum, ad vitanda conſortia quæ noceant, ad vitiorum deteſtationem, ad omnem demum officij munus: ſed explicet etiã, quænam ineunda ratio, vt pijs hiſce exercitationibus deuote ac fructuoſe perfungantur: ſuadeatque vt aliquot libellos hoc argumento pie conſcriptos, familiariter manibus terant: & intelligant, vt virtute quiſque præſtiterit, ita Magiſtro fore cariſsimum; ac reliquis (ſi non valde imparia cætera ſint) anteponendum.

72 Cum menſtruæ puerorum confeſsiones excipiendæ ſunt, ſtatis quibuſdam horis plures ſimul confeſſarij ad audiendum reſideant, vt liberum ſemper ſit cuique puero confiteri

cui malit, dūmodo Confeſſario tradat in ſchedula deſcriptum ſuum nomen, & claſſem: quas ſchedulas vbi confeſſarius, ſuas cuiuſque claſſis Magiſtro, reddiderit, is inde recognoſcet; ecqui defuerint.

73 Neque vero Confeſsionum cauſa quicquā remittendum eſt ex ijs, quæ ſcholarum propria ſunt: ſed terni mittantur initio ad confitendum: deinde vt ſinguli redeunt, ita ex cæteris ſinguli binive ſummittantur. Permagni quoque intereſt, vt Magiſter & cum Confeſſarijs ex animo ſerioque conſentiat, & eos doceat de ijs rebus, quæ de pueris aut a ſe cognitæ, aut etiam deprehenſæ fuerint.

74 Miſſæ ſacrificio quotidie diſcipuli interſint, idque ante ſcholas, vbi viget ea conſuetudo: poſt paſcha certe inducenda etiam eſt ſaltem in eas prouincias, quarum cœlum æſtuoſius eſt. Adſint ad modeſtiæ cenſuram Decuriones, Magiſtri etiam omnes, qui ſacerdotes non ſint, vbi poſt ſcholas itur ad ſacrum.

75 Cum ad Miſſam conuenitur ad templum, faciendum omnino eſt, vt ingreſſus egreſſusq; ſtrepitu careant. Neque in eundo & in exeundo e templo (vt confuſio caueatur) idem ſeruetur ordo, ſed inuerſus, vt primi exeant, qui nouiſsimi ſubierant.

76 Sabbato ad veſperam poſt litterarias exercitationes ſcholæ omnes ad B. Virginis litanias cogantur in templum, ſi capax omium

ſit;

sit; sin minus, in sua quisque classe Magister eas curet recitandas. Qui frequenter etiã pro re oblata collaudet asiduos in audiendis concionibus: & ad eas bis in hebdomada suos mittat in Quadragesima, aliquando etiam eos ducat ipse modeste apteque dispositos, huic rei si nihil obstiterit.

77. Ad religiosam nullam familiam, multo minus ad nostram hortetur pueros; neque id se cupere præseferat: quin potius secum vltro volentes agere ea de re, prudenter ad confessarium remittat. Ad Congregationem autem B. Mariæ Annuntiatæ præceptor eos, quos idoneos ac propensos ad eam rem viderit, hortari poterit priuatim; publice vero nequaquam, nisi id magno cum fructu, nulloque incommodo fieri queat.

78 Non patiatur pueros, dum versantur in schola, vagari quo velint; Nec alijs munuscula schedasve mittere: Nec in scholam afferre quicquam, quod turbæ, periculi, suspicionis aliquid habere videatur: Nec schola egredi, nisi necessitas cogat; ac tunc non nisi singulos: atque ita vt non mittatur alter, nisi prior reuerterit: Nec e schola quenquam euocari, nisi forsan a Congregationis Præfecto, vel a Confessario, idque prima ferme scholarum hora, admonito tamen Magistro.

79 Vt quæque decuria propius sedet ad scholæ ianuam, & vt quæque schola propinquior

est gymnasij portis, ita primæ exeant ex præscripto Præfecti vel Magistri: qui non descendet e suggestu, priusquam omnes schola egressos viderit.

80 Nonnullos habeat, qui suorum auditorum domos sciant, perque eos internuntios (spectatæ tamen integritatis & fidei) inquirat de reliquorum moribus, & cur aliquando ab schola abfuerint: neque enim temere caussæ, quæ afferuntur a pueris, probandæ, nisi ab aliquo suorum confirmetur aut coram aut misso chirographo, quod suspectum non sit.

81 Qui sine causa plures dies abfuerint ab schola, in eam postea non recipiantur, nisi iussu Præfecti: Qui vero semel aut iterum, aut certe non crebro, grauiter plectantur: & quot abfuere diebus, loco compositionum, cum redierint, ferant in scholam totidem, imo duplo plures Auctoris prælectiones e latino in vernaculum conuersas.

82 Ex vsu quoque est, vt magister alternis fere mensibus cum negligentiorum aut periculosiorum parentibus alijsve, in quorum tutela sunt colloquatur, vt scilicet eorum studijs moribusque prospiciant. Id quod etiam cum cæterorum discipulorum parentibus interdum fieri expedit, cum ea res magnopere & pueros contineat in officio, & eorum parentes magistro Societatique conciliet.

83 Pauperum studijs vt bene prospectum sit,

stre-

ſtrenue det operã Magiſter, ne vllus iure queri poſsit eos a nobis negligi atque contemni. Cum nobilibus etiam mitius agẽdum: ſi quid tamen peccarint, plectendi non ſecus ac cæteri. Atque hi quidem (ſi pro more patriæ ad ædificationem & honeſtatem id pertineat) conſideant ſimul omnes, & melioribus ſubſellijs habita ætatis ratione: ad ſcholam tamen ſuperiorem, ſi idonei non ſint, nullo modo prouehẽdi, ne detrimentum in beneficio accipiant.

84 Nec ſerio, nec ioco aliquẽ Magiſter carpat: nec probroſa cognomina cuiquam imponat: neque quod vnius eſt vitium, toti generi aut ſodalitati obijciat. Proborum, eorum præſertim, qui ſunt e Congregatione, rationem habeat, eoſque, ſi cætera paria ſint, tractet indulgentius, modo ne delictis eorum parcat, aut alat deſidiam.

85 Vſitatis pœnis plagarumque modo, qui a Præfecto alijsve Præpoſitis fuerit conſtitutus, noxios mulctet: inuſitata ſupplicia ad Præfectum reijciat: ad eundem quoque referat, ſi quid animaduertendum in eos, qui domi peccarunt: neque enim delicta domi patrata facile in ſcholis punienda, ne noſtros Magiſtros domeſticorum impetus abripiat: Puniat autẽ per Correctorem, vbi eſt: ſin deſit, a pugnis tamen ipſe, a colaphis, ab alapis abſtineat omnino.

86 Nec in puniendo præceps, nec in inqui-

rẽdo nimius ſit: diſsiſimulet quæ ſine ſcholæ & cuiuſque damno diſsimulari poſſunt:alijs hõnoris dedecoriſque ſtimulis vtatur frequentius, quam flagello. Cum vero id quantumuis modice, agendum eſt, ita verbis rem exaggeret, vt ſcuticæ metus atque opinio apud pueros (etiam cum ceſſatur a ſcutica) plurimum valeat, & vel leuiſsimus ictus magnæ ignominiæ loco ducatur.

87 Si quis ſupplicium recuſet, moderata vis afferri poteſt: ſin autem adoleſcens is ſextum decimum annum excedat, accerſatur Præfectus. Nec publice puniantur flagitia quædam ſecretiora, ſed priuatim:aut ſi publice, aliæ obtendatur cauſæ, & ſatis eſt eos, qui plectuntur, conſcios eſſe cauſarum.

88 Non patiatur magiſter ſuorum odia & ſimultates;nec aliquid armorum in area, multo minus in ſcholis. Ad præfectum etiam ſua ſpõte referat, ſi quid in ſchola grauius acciderit, etiam ſi turbarum quicquid fuerit, ab ipſomet compoſitum iam ſublatumque ſit.

89 Si quis interdum quidpiam aut ignorarit, aut peccauerit; ad id diſcendum in inferiorem claſſem ordinemve non trudatur: ſin crebro atque admodum negligens ac ſegnis fuerit, admonito Præfecto, & re ipſa per examen explorata, ad inferiorem locum deijci poteſt.

80 Iniuſſu Præfecti diſcipulum nullum aut in

ſcho-

ſcholam admittat, aut admiſſum eijciat: Nec locorum, quæ ſingulis ad ſedendum ſub ſtudiorum inſtauratione Præfectus aſſignabit, eo inconſulto commutationem magnam imperet.

91 Cum extra ſcholam agit cum pueris, nec eos diu ſinat eſſe aperto capite; nec de alijs agat rebus quam de ſerijs: idque eo loco modoque qui cæteris merito diſplicere non poſſit; nec eorum alat familiaritatem; quamprimum potius ab ijs ſe expediat.

92 Nec ad publica ſpectacula ac ludos, nec ad perſonam vllam in externorum theatris agendam, nec ad ſupplicia reorum (niſi forſan hæreticorum) nec ad ſingulare & inuſitatum aliquid pueros dimittat Magiſter, niſi à Rectore, ſiue a Præpoſito Prouinciali pro varijs gentium moribus conſtitutum fuerit expedire: Quod ſi Rectori videatur nõ eſſe permittendum, vt ad publicas proceſsiones eant (modo eatur ad eas, quæ Iobileo præſcribuntur) earum loco in vnaquaque claſſe litaniæ recitentur paulo ante finem ſcholarum.

93 Suos quilibet magiſter cenſores & publicos & priuatos, & vnum cenſorem maximum habeat, per quos in aliorum mores inquirat.

94 Nullam in rem pro ſchola ſumptum facere pueros patiatur; nec eorum vtatur opera in deſcribendo. aut in alijs, quæ ad ipſorum vtilitatem, & vſitatas ſcholæ exercitationes non pertineant. Nec inconſulto Rectore externis

peda-

Pędagogum, aliumve, qui apud eos domi com-
moretur, proponat.

95 In qualibet classe suspensa ad parietem tabella palam omnibus expositæ sint regulæ a discipulis obseruandæ, quas publicè legi iubeat singulis ferme mensibus.

REGVLÆ PROFESSORIS SECVNDAE CLASSIS Grammaticæ.

OFFICIVM ET FINIS.

1 ITA pueros, qui in Societatis disciplinam traditi sunt, instituendos esse sibi putet, vt e scholis nostris, quas frequentarint, vna cum bonis litteris veram etiam animi pietatem imprimis suxisse videantur.

GRAMMATICAE PARS, QVAE secundæ scholæ propria est.

2 SICVT tertia clasſis primum in artem grammaticam ingreſſum, ſiue introductionem ſibi vendicat: ita ſecundæ claſſi proprie cõuenit mediocris in illa progreſſus, hoc eſt, totius Syntaxeos compendium quoddam, quod fere generalibus Emmanuelis præceptis ſine appendicibus continetur.

3 Huic compendio reſpondent in Emmanuele ad Romanam methodum explanato appendices tam primi, quam ſecundi generis. Nec enim quicquam Appendicum videtur communicandum cum tertia, quæ rebus & minutiſsimis,

ceptum, siue Coniugatio, siue Declinatio, siue plura quædam ex his. Deinde quæ ex imposito onere mane scripserint pueri, dum themata corrigerentur, recognoscantur publice quam plurima, & maxima cum alacritate atque testificatione cuiusque virtutis, & ignauiæ. Tum si quid horæ superest, grauiter inculcentur ea, quæ frequenter peccantur a pueris.

HORA SECVNDA.

§.6. DIMIDIA exponatur ac repetatur grammatica: Altera dimidia dictetur tum breue scribendi argumentum; tũ aliquod nomen ac verbum sequenti die flectendum. Doceantur item recte scribere vel illic traditis, vel domo allatis exemplaribus; quæ & elegantia, & emendata sint. In superiori tamen ordine postremus secundæ horæ quadrãs in verborum temporibus, ac supinis exigendis ex tempore collocandus est; vt ex ante meridianæ vltimæ horæ dimidio, quadrãs vnus Nominum generibus & Casibus, alter Græcis tribuatur, quæ etiam memoriter recitanda sunt initio scholarum.

EXTREMAE HORAE DIMIDIO.

§.7. MAGNA aduersariorum concertatione disputetur, pueris siue se mutuo

mutuo prouocantibus ad extemporalia themata, siue exigentibus vicissim phrases ex audita M. Tullij lectione, aut reposcentibus genera, supina, flexiones Nominum & Verborum, aut id genus alia.

DIE VACATIONIS.

§. 8. QVICQVID tẽporis in schola ponetur, nõ discrepet ab alijs diebus.

DIE SABBATI MANE.

§. 9. RECITENTVR primum audita per hebdomadam: imo ab initio libri præseferat magister velle se librum illum a principio singulis sabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progressus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pensi magnitudinem remittat: interdum tamen postremis paginis omissis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur. Eo denique absoluto, sortito capiat aliquos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e suggestu totum librum per partes cum dignitate pronuntiẽt, nec sine præmiolo.

§. 10. Totius deinde hebdomadæ prælectiones repetantur: & quia omnia eorum capita non possunt, præcipua atque vtilissima quæq;

recolantur, partim discipulis sua sponte reddentibus, aut inter se percunctantibus; partim Magistro exigente.

A PRANDIO.

§.11. IDEM præstandum de rebus pomeridianis: & thema paulo longius dictandum, quod post dominicum diem corrigatur.

§.12. Nouissima semihora in breuem explicationem Catechismi, piamque exhortationem collocetur. Exponatur autem Catechismus ex P.Canisij libello, nisi alicubi alius iam in vsu sit nihilo minus vtilis. Ediscetur etiam quotidie, & mane recitabitur cum prælectionibus alijs: tametsi superiori ordini satis fuerit illum sabbato recitare duntaxat initio scholæ.

IN FESTIS ET ANNVIS *Vacationibus.*

§.13. TAM in festis, præsertim si plura sint, quam in annuis vacationibus, siue præfectus, siue magister pueris aliquid, quo occupentur, imponat.

PIETAS AC DISCIPLINA morum.

70 INCENSIS potissimum studijs in id incumbat Magister, vt Christiana pietate teneras adhuc suorum mentes imbuat: quod maxime cõsequetur crebris apud Deum precibus, religiosis vitæ suæ exemplis, & salutaribus monitis: quæ cum per omnem asperget occasionem, inter prælegendum etiam, breuiter tamen; tum plenius in sabbato ad vesperam extrema semihora.

71 Nec solum hortetur ad orandum Deum quotidie; ad frequentandas conciones & sacramenta, solemnibns præsertim festis, ad obsequia parentum, ad vitanda consortia quæ noceant, ad vitiorum detestationem, ad omnem demum officij munus: sed explicet etiã, quænam ineunda ratio, vt pijs hisce exercitationibus deuote ac fructuose perfungantur: suadeatque vt aliquot libellos hoc argumento pie conscriptos, familiariter manibus terant: & intelligant, vt virtute quisque præstiterit, ita Magistro fore carissimum; ac reliquis (si non valde imparia cætera sint) anteponendum.

72 Cum menstruæ puerorum confessiones excipiendæ sunt, statis quibusdam horis plures simul confessarij ad audiendum resideant, vt liberum semper sit cuique puero confiteri

cui malit, dūmodo Confessario tradat in schedula descriptum suum nomen, & classem: quas schedulas vbi confessarius, suas cuiusque classis Magistro, reddiderit, is inde recognoscet; ecqui defuerint.
73 Neque vero Confesſionum causa quicquã remittendum est ex ijs, quæ scholarum propria sunt: sed terni mittantur initio ad confitendum: deinde vt singuli redeunt, ita ex cæteris singuli binive summittantur. Permagni quoque interest, vt Magister & cum Confessarijs ex animo serioque consentiat, & eos doceat de ijs rebus, quæ de pueris aut a se cognitæ, aut etiam deprehensæ fuerint.
74 Missæ sacrificio quotidie discipuli intersint, idque ante scholas, vbi viget ea consuetudo: post pascha certe inducenda etiam est saltem in eas prouincias, quarum cœlum æstuosius est. Adsint ad modestiæ censuram Decuriones, Magistri etiam omnes, qui sacerdotes non sint, vbi post scholas itur ad sacrum.
75 Cum ad Missam conuenitur ad templum, faciendum omnino est, vt ingressus egressusq; strepitu careant. Neque in eundo & in exeundo e templo (vt confusio caueatur) idem seruetur ordo, sed inuersus, vt primi exeant, qui nouiſsimi subierant.
76 Sabbato ad vesperam post litterarias exercitationes scholæ omnes ad B. Virginis litanias cogantur in templum, si capax omium

sit;

fit; sin minus, in sua quisque classe Magister eas curet recitandas. Qui frequenter etiã pro re oblata collaudet assiduos in audiendis concionibus:& ad eas bis in hebdomada suos mittat in Quadragesima, aliquandó etiam eós ducat ipse modeste apteque dispositos, huic rei si nihil obstiterit.

77. Ad religiosam nullam familiam, multo minus ad nostram hortetur pueros, neque id se cupere præseferat: quin potius secum vltro volentes agere ea de re, prudenter ad confessarium remittat. Ad Congregationem autem B. Mariæ Annuntiatæ præceptor eos, quos idoneos ac propensos ad eam rem viderit, hortari poterit priuatim; publice vero nequaquam, nisi id magno cum fructu, nulloque incommodo fieri queat.

78 Non patiatur pueros, dum versantur in schola, vagari quo velint; Nec alijs munuscula schedasve mittere: Nec in scholam afferre quicquam, quod turbæ, periculi, suspicionis aliquid habere videatur: Nec schola egredi, nisi necessitas cogat; ac tunc non nisi singulos: atque ita vt non mittatur alter, nisi prior reuerterit: Nec e schola quenquam euocari, nisi forsan a Congregationis Præfecto, vel a Confessario, idque prima ferme scholarum hora, admonito tamen Magistro.

79 Vt quæque decuria propius sedet ad scholæ ianuam, & vt quæque schola propinquior

est gymnasij portis, ita primæ exeant ex præscripto Præfecti vel Magistri: qui non descendet e suggestu, priusquam omnes schola egressos viderit.

80 Nonnullos habeat, qui suorum auditorum domos sciant, perque eos internuntios (spectatæ tamen integritatis & fidei) inquirat de reliquorum moribus, & cur aliquando ab schola abfuerint: neque enim temere caussæ, quæ afferuntur a pueris, probandæ, nisi ab aliquo suorum confirmetur aut coram aut misso chirographo, quod suspectum non sit.

81 Qui sine causa plures dies abfuerint ab schola, in eam postea non recipiantur, nisi iussu Præfecti: Qui vero semel aut iterum, aut certe non crebro, grauiter plectantur: & quot abfuere diebus, loco compositionum, cum redierint, ferant in scholam totidem, imo duplo plures Auctoris prælectiones e latino in vernaculum conuersas.

82 Ex vsu quoque est, vt magister alternis fere mensibus cum negligentiorum aut periculosiorum parentibus alijsve, in quorum tutela sunt colloquatur, vt scilicet eorum studijs moribusque prospiciant. Id quod etiam cum cæterorum discipulorum parentibus interdum fieri expedit, cum ea res magnopere & pueros contineat in officio, & eorum parentes magistro Societatique conciliet.

83 Pauperum studijs vt bene prospectum sit,

stre-

strenue det operã Magister, ne vllus iure queri possit eos a nobis negligi atque contemni. Cum nobilibus etiam mitius agẽdum: si quid tamen peccarint, plectendi non secus ac cæteri. Atque hi quidem (si pro more patriæ ad ædificationem & honestatem id pertineat) considеant simul omnes, & melioribus subsellijs habita ætatis ratione: ad scholam tamen superiorem, si idonei non sint, nullo modo prouehẽdi, ne detrimentum in beneficio accipiant.

84 Nec serio, nec ioco aliquẽ Magister carpat: nec probrosa cognomina cuiquam imponat: neque quod vnius est vitium, toti generi aut sodalitati obijciat. Proborum, eorum præsertim, qui sunt e Congregatione, rationem habeat, eosque, si cætera paria sint, tractet indulgentius, modo ne delictis eorum parcat, aut alat desidiam.

85 Vsitatis pœnis plagarumque modo, qui a Præfecto alijsve Præpositis fuerit constitutus, noxios mulctet: inusitata supplicia ad Præfectum reijciat: ad eundem quoque referat, si quid animaduertendum in eos, qui domi peccarunt: neque enim delicta domi patrata facile in scholis punienda, ne nostros Magistros domesticorum impetus abripiat: Puniat autẽ per Correctorem, vbi est: sin desit, a pugnis tamen ipse, a colaphis, ab alapis abstineat omnino.

86 Nec in puniendo præceps, nec in inqui-

rẽdo nimius sit: dissimulet quæ sine scholæ & cuiusque damno dissimulari possunt: alijs hõnoris dedecorisque stimulis vtatur frequentius, quam flagello. Cum vero id quantumuis modice, agendum est, ita verbis rem exaggeret, vt scuticæ metus atque opinio apud pueros (etiam cum cessatur a scutica) plurimum valeat, & vel leuissimus ictus magnæ ignominiæ loco ducatur.

87 Si quis supplicium recuset, moderata vis afferri potest: sin autem adolescens is sextum decimum annum excedat, accersatur Præfectus. Nec publice puniantur flagitia quædam secretiora, sed priuatim: aut si publice, aliæ obtendatur causæ, & satis est eos, qui plectuntur, conscios esse causarum.

88 Non patiatur magister suorum odia & simultates; nec aliquid armorum in area, multo minus in scholis. Ad præfectum etiam sua spõte referat, si quid in schola grauius acciderit, etiam si turbarum quicquid fuerit, ab ipsomet compositum iam sublatumque sit.

89 Si quis interdum quidpiam aut ignorarit, aut peccauerit; ad id discendum in inferiorem classem ordinemve non trudatur: sin crebro atque admodum negligens ac segnis fuerit, admonito Præfecto, & re ipsa per examen explorata, ad inferiorem locum deijci potest.

80 Iniussu Præfecti discipulum nullum aut in

scho-

scholam admittat, aut admissum eijciat: Nec locorum, quæ singulis ad sedendum sub studiorum instauratione Præfectus assignabit, eo inconsulto commutationem magnam imperet.

91 Cum extra scholam agit cum pueris, nec eos diu sinat esse aperto capite; nec de alijs agat rebus quam de serijs: idque eo loco modoque qui cæteris merito displicere non possit; nec eorum alat familiaritatem; quamprimum potius ab ijs se expediat.

92 Nec ad publica spectacula ac ludos, nec ad personam vllam in externorum theatris agendam, nec ad supplicia reorum (nisi forsan hæreticorum) nec ad singulare & inusitatum aliquid pueros dimittat Magister, nisi à Rectore, siue a Præposito Prouinciali pro varijs gentium moribus constitutum fuerit expedire: Quod si Rectori videatur nō esse permittendum, vt ad publicas processiones eant (modo eatur ad eas, quæ Iobileo præscribuntur) earum loco in vnaquaque classe litaniæ recitentur paulo ante finem scholarum.

93 Suos quilibet magister censores & publicos & priuatos, & vnum censorem maximum habeat, per quos in aliorum mores inquirat.

94 Nullam in rem pro schola sumptum facere pueros patiatur; nec eorum vtatur opera in describendo. aut in alijs, quæ ad ipsorum vtilitatem, & vsitatas scholæ exercitationes non pertineant. Nec inconsulto Rectore externis

peda-

Pędagogum, aliúmve, qui apud eos domī com-
moretur, proponat.
95 In qualibet classe suspensa ad parietem ta-
bella palam omnibus expositæ sint regulæ a di
scipulis obseruandæ, quas publicè legi iubeat
singulis ferme mensibus.

REGVLÆ PROFESSORIS SECVNDAE CLASSIS Grammaticæ.

OFFICIVM ET FINIS.

1 ITA pueros, qui in Societatis disciplinam traditi sunt, instituendos esse sibi putet, vt e scholis nostris, quas frequentarint, vna cum bonis litteris veram etiam animi pietatem imprimis suxisse videantur.

GRAMMATICAE PARS, QVAE secundæ scholæ propria est.

2 SICVT tertia clasſis primum in artem grammaticam ingreſſum, ſiue introductionem ſibi vendicat: ita ſecundæ claſsi proprie cõuenit mediocris in illa progreſſus, hoc eſt, totius Syntaxeos compendium quoddam, quod fere generalibus Emmanuelis præceptis ſine appendicibus continetur.

3 Huic compendio reſpondent in Emmanuele ad Romanam methodum explanato appendices tam primi, quam ſecundi generis. Nec enim quicquam Appendicum videtur communicandum cum tertia, quæ rebus & minutiſsimis,

tissimis, & molestissimis, & numero quam plurimis satis implicita est. Accedit etiam puerorum maior & ruditas, & multitudo, & ordo duplex vt plurimum: sed & cum vnico constat ordine, minus habet temporis, quam secunda.

4 In hoc compendio difficiliora quæ fuerint; si suo Præfectique arbitrio puerorum captum superant, ea vix aut leuiter attingat, explicanda sunt enim postmodum a primæ Classis Professore. Sin ea secundæ classis modum non excedant, facto a facilioribus initio, difficiliora partim in opportuniorem locum differat, partim grata vice facilioribus intermisceat, vt quantum in his festinat, tantum in illis exponendis, recolendis, ac per varias exercitationes inculcandis hæreat, quoad probe ac firmiter teneatur a pueris; etiamsi ob eam causam oporteret aliquando Syntaxeos explicationem intermittere.

QVOTIDIANAE EXERCI-
tationes.

5 ALIQVOD quotidie verbū ac nomen inflectendum ex difficilioribus, præsertim quæ Auctoris explicatio, vel argumentum thematis obtulerit: idque nunc recto & continenti, nunc interrupto ordine cum singulis binisve epithetis: in quibus ita exerceantur pueri, vt etiam genera, præterita, supina

prom-

promptiſsime reddant:& inter Cõiugandum, per ſingula tempora breuem aliquam phraſim eiuſdem temporis ex vernacula faciant latinam,& ex latina vernaculam.

6 Exponat Magiſter diligenter Syntaxim varijs modis atque exẽplis, & iuxta illius præcepta exerceat ſedulo pueros thematibus interdũ verbo tenus transferendis in latinum:& ijs quidã non temere confictis,ſed ex probatis auctoribus ita petitis, vt quam paucisſimæ voces immutentur;ne, quod fere fit,dum Grammaticam addiſcunt, impure loqui & inquinate conſueſcant.

7 Propoſitum vero thema puer ſtatim ijſdem repetat verbis: id deinde poſtquam tantiſper meditatus fuerit, non verbatim, ſed totum ſimul latine redditũ efferat attendentibus alijs, vt deinde,ſi forte eueniat,interrogati, in prõptu habeant quod reſpondeant.

8 Thema etiam aliquod quotidie,præter diẽ Sabbati,dictandum,perſpicuum ſane, nec fere prolixius ſeptenis verſibus. Illud vero antea Magiſter domi & latine ſcribat, & patrio ſermone conuertat:& quamuis pro captu puerorum,elaboratum tamen, perinde ac ſi in ea re prudentiæ, ingenij, doctrinæ ſpecimen edendum ſibi foret.

9 Itaque argumentum ſit nec ineptum, nec vulgare: Ordo commodus: verba appoſita ad res explicandas;neque abiecta & odioſa; neq;

nimis

nimis exquiſita & obſcura. Quidquid denique dictandum eſt, dirigatur, quo ad eius fieri poteſt, ad imitationem Ciceronis, & ad normam ſeu filum cuiuſdam narrationis, ſuaſionis, gratulationis, admonitionis, aliarumque id genus rerum, quæ aut pueris pro varietate temporum vſui aliquãdo eſſe poſsint, aut frequenter in familiarem ſermonem incidunt.

10 Themate, quod poſtea domi Latine cõuertendum eſt, tradito, tradat ſtatim Magiſter difficiliora quædam vocabula, aliaque ſubſidia, quibus pueri iuuari poſsint, vt & perſpicuitatis in ſcribendo rationem habeant quam maximam, & nihil, quoad eius fieri poterit, mandent litteris, quod ex idoneis auctoribus, ex M. Tullio præſertim, depromptnm non ſit.

11 Duplex vnuſquiſque puer ſuæ compoſitionis exemplum ſcribat, vnum ſibi, alterum Magiſtro ad emendandum accedenti; qui ſuperiore ex loco clara corrigat voce exempla quina vel ſena quotidie, & in his vnũ aliquod ex deterrimis, palam indicando quidquid in Syntaxi, in Orthographia, in interpunctione, aut aliter erratum fuerit.

12 Inter emendandum, cum primum erratum aliquod publice pronuntiarit, iubeat; vt qui errarunt, aut eorum æmuli regulam, contra quam peccatum eſt, ſtatim proferant, atq; reliqui omnes, ſuum quiſque exemplum corrigant correctumque tradant ſi non quotidie,

aliquan-

aliquando tamen æmulis,qui diſpiciant, correctum ne ſit ex Magiſtri præſcripto, & an habeat alia præterea, quæ corrigenda ſint. Ad eam vero cenſuram honore aliquo, & ſi commode poteſt excogitari, præmiolo incitandi eſſent.

13 Hoc ſane modo cum omnium exēpla quotidie Magiſter corrigere non poſsit:corrigat tamen, quo plura poteſt; quædam etiā priuatim ipſe recognoſcat e ſuggeſtu; ex ijs præſertim, quorum ſuſpecta diligentia eſt,nunc iſtū,nunc illum ad ſe vocando, idque ſaltem eo tempore, quo æmuli aliorum exempla perlegunt & errata colligunt: prorſus vt ſchola in ternas quaternasve partes diuiſa, nullus ſit,cuius cōpoſitionem ſemel in hebdomada non emendarit.

14 Dum priuatæ tacitæque vacat correctioni,iubeat eos,quibus tunc negotij nihil eſt(ne perſtrepant ex otio) aut vertere M.Tullij prælectionem ex Latino,aut ex grammaticæ regulis recens explicatis depromere,quæ in certamen proponant æmulis,aut ex eiuſdem M.Tullij epiſtolis aliquid emendate, interpunctim, elegantique charactere tranſcribere, idque ſic attente,vt iam nunc incipiant, quod in exſcribendo Thucydide ferunt Demoſtheni contigiſſe, occultam Ciceronis imitandi facultatem & conſuetudinem nanciſci.

15 Eorum vero, quæ tunc deſcripta aut com-

poſita

posita fuerint,arripiat quamcunque potest occasionem legendi modo hæc, modo illa, ad emendandam orthographiam,qua nihil vitiosius in pueris: & quidem non sine eorum culpa,cum nihil ab ipsis scribendum foret, quod aliquo ex libro non exscriberent. Eadem de caussa etiam inter dictandum semper admoneat,quomodo quæque orationis pars scribenda, interpungendaque sit; atque id ipsum a pueris non scribentibus solum,sed etiam dictatum clara voce legentibus exigat sedulo.

16 Ad hæc explicet epistolas M. Tullij ex lib. 13.& 14. Constet Prælectio septenis fere versibus; nullo rerum apparatu, nulla aut modica locutionum varietate: totidem tantum vulgaris linguæ vocibus, sed quibus vocabulorũ locutionumque maxime propriam ac genuinam vim (quo in genere suam Magister operam egregie probare nitatur) exprimat;referatque explicationem omnem potissimum ad pueros grammaticæ præceptis, præsertim ijs quæ proxime didicerint, informandos.

17 Id quo melius fiat,saltem prælectionum capita, & ea potissimum quæ dictaturus est in schola, domi prius recte atque ordine sic scribat,vt ab alijs perlegi possint: Quæ autem scripserit,aut secum cogitarit, postea pueris tradat atque explicet hoc fere modo.

§. 1. Primum sententiam Auctoris,& antecedentium cum ijs, quæ modo interpretanda

da ſunt, connexionem perſtringat quam paucisſimis.

§. 2. Deinde periodum ad verbum interpretetur, nec Auctoris voces ac figuras ſuis locis, niſi coactus, dimoueat, vt ſimul & locutionis integritati, quæ disiungendis vocibus perſæpe corrumpitur, & aurium interiori illi iudicio, quod plurimum refert in cognoſcendis oratorijs numeris, conſulatur.

§. 3. Tum periodum totam, indicandæ ſtructuræ gratia, reſoluat, nec ſemel tantum, ſed, ſi opus fuerit, etiam tertio & quarto, prorſus vt quæ quanque vox regat, clare pueri intelligant; nec vtiles quaſdam latinæ linguæ obſeruationes bonis auctoribus familiares ignorent.

§. 4. Singula poſtmodum Auctoris verba, non omnia quidem, quo progreſſus fiat in Auctore, ſed bina fere aut terna eorum, quæ maxime excellunt, perpendat; curetque, vt puer eorum non communem quandam atq; adumbratã intelligat ſignificationem, ſed propriã imprimis ac natiuam, eamque non niſi vnam aut alteram; nec aliunde quam ex Cicerone, Varrone, Feſto, Nonio, Gellio alijsve antiquioribus, qui de Verborum proprietate ſcripſerunt, repetitam: & duobus non amplius quam maxime appoſitis exemplis ex eodem, potisſimum auctore, enucleatam.

§. 5. Metaphoras quoque, præſertim Cice-

 roni

roni proprias (quæ niſi intelligantur, veram ac germanam linguæ cognitionem vehementer impediunt) demonſtret maxime rudi Mineruа, notiſsimarumque rerum exemplis.

§. 6. Ad hæc tres aut quattuor elegantiores phraſes excerpat ac dictet: earumque poſtea vſum atque imitationem exigat in ſcribendo. Dictet autem intra tempus explicationi definitum, ne eam ob cauſam neceſſe ſit tempus interpretationis prorogare.

§. 7. Prælectio ipſa ſiue Auctoris ſiue Grammaticæ, præſertim ex Generibus & præteritis, non longius pateat ternis aut quaternis verſibus.

§. 8. Seuere pueris interdicat, vt ne vnam quidem litteram ſcribant, niſi iuſsi, ne cum delectum ipſi neſciant habere, res leues, praeritas, male coagmentatas, nec raro vitioſas, mendiſque refertas pro pretioſis rebus excipiant.

§. 9. Caueat denique, ne Pædagogi pueris domi lectiones alias exponant, ſed repetant duntaxat auditas in ſcholis, ne bonæ interpretationis, quam in ſcholis didicere, domi iacturam faciant.

18 Habitæ prælectionis rationem a pueris ſtatim exigat; curetque ea prorſus in repetendo ſeruari, quæ ipſe ſeruauerat explicando. Nonnunquam etiam inter prælegendum abſoluta aliqua periodo, eius repititionem re-

poſcat

poſcat a pueris, quo vigilantius attendant.

19 Efficiat, vt qui repetunt, clara voce pronuntient, emendate, diſtincte, & quantum ſatis eſt, expreſſe, ea præſertim verba ſeu litteras, in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare ſolet. Cuiuſmodi pronuntiationi vt aſſueſcant, iubeat interdum Auctoris contextum, quem explicaturus eſt, ab aliquo prælegi, non recte ſolum, ſed ita lente, vt per iuſta interualla voces ipſæ (quod ſponte continget) ſenſim in memoria collocentur.

20 Non vni repetitionem imperet, ſed quam plurimis per partes: nec eos interroget ordine quo conſident, ſed prætereat quos velit: nō temere tamen, ſed ex occulto catalogo, vt ſtatis vicibus exerceat vniuerſos. Et primum quidem prouectiores repetant, alij deinde, crebrius vero tum noui diſcipuli, qui & diligentius exercendi, & indulgentius tractandi videntur, tum alij ſegniores: quanquam ingenio aut lingua tardiores breuius interrogandi ſunt, ne in his plus æquo temporis conteratur.

21 Ea repititio quanquã ad Auctoris intelligentiam potiſsimum ſpectat; non refugienda tamen eſt, nec prætereunda, ſi qua inde ſuppeditetur materia vel occaſio Coniugandi, Declinandi, componendorum ex tempore thematum, exigendi indicandive Grammaticæ præcepta proxime explicata.

22 Abſoluto aliquo libro, ad totius repetitionem pueros paratos eſſe iubeat in certum diē, tametſi eos non de omnibus, ſed de præcipuis capitibus interrogaturus. Quod ſi præmiola quædam nanciſci queat diſtribuenda victoribus, paratis iam ad repetendum pueris omnibus illa proponat, ac ſimul edicat, Ecqui velint profiteri ſe de omnibus, quæ eo libro continentur reſponſuros: ex profeſsis autem aliquos ſortito delectos, reliqui binis ternisve laceſſant interrogationibus, præmiumque ferāt qui vicerint.

23 Ad hæc initio ſcholarum matutinam mane, veſpertinam veſpere lectionem pueri reddant memoriter Decurionibus: Hi vero vel Decurionum maximo, vel Magiſtro: qui tres etiam quatuorve ex alijs ſemper audiat per partes publice ac palam tum ad explorandam Decurionum fidem, tum ad ea pronuntiationis vitia corrigenda, quæ vt in legendo cauerentur, ſuperius conſtitutum eſt. Audiat autē præſertim deſidioſiſsimum quenque, quique ſerius ad ludum venerunt.

24 Porro cum operæ pretium ſit cum græcis latina couiungere, faciendū eſt, vt huius ſcholæ pueris primum refricetur memoria eorum, quæ tradita ſunt in claſſe inferiori: deinde tradantur nomina & verba circūflexa: & hic curſus bis in anno peragatur.

25 Quo autem exercitationes iſtæ fructuo-

ſiores

ſiores ſint, ſilentium & attentionem puerorũ omni ope atque opera Magiſter exigat: quam ad rem valet admodum ſi clara voce agant inter ſe; ſi feruide & acriter exerceantur a Magiſtro: ſi nullus aut ad repetendum dicendumve aliquid ſe offerat, aut aduerſariũ pronocet, niſi permiſſu Magiſtri: ſi ſeuere caueatur, ne quis proxime aſsidentibus quicquam ſuggerat, dum interrogantur a Magiſtro: ſi denique quicquid in hoc genere peccatur, nõ impune peccetur.

26 Faciendum quoque eſt, vt Magiſter, & diſcipuli vt cunque poterunt, non niſi latine loquantur; data negligentibus (modo ne in Vniuerſitates, in quibus id moris non ſit, introducatur) Notula, ſeu Catenula, cuius ad finem ſcholæ ratio exigatur tam antemeridianis, quam pomeridianis horis.

27 Ea vero res ſicubi intolerandas turbas excitet, ſatis fuerit, ſi quando patrium ſermonẽ aliquis vſurpet, reprehendi ab aduerſario, qui punctum victoriæ ſibi notari iubeat, certo quodam punctorum numero conſtituto, quem qui exceſſerint, pœna aliqua litteraria afficiãtur, hoc eſt, aliquid vltra quotidianum ſcholæ penſum aut ediſcere, aut ſcribere iubeantur.

28 Danda denique opera eſt, vt tempeſtiue libri, quibus vſuri ſunt, emantur a pueris: ſecus qui fecerint, nullo modo immunes ſint ab ediſcendo, ſed deſcribere iubeantur, quæ erunt

explicanda, quoad eos sibi libros comparârint.

INCITAMENTA STVDIORVM.

29 OMNIBVS, quibus potest, artibus, variandis tamen subinde, puerorum animos ad litterarum studia Magister excitet atque inflammet; duabus potissimum, spe honoris ac laudum; Metu ignominiæ & verberum: dummodo sicut in alijs, ita in hoc genere, nihil nisi consulto Præfecto introducatur noui.

30 Itaque suos Magister pueros referat in Decurias, quarum vnaquæque ex denis ferme pueris constet. In illarum autem tres quatuorve primas (pauciores etiam, vbi magna paucitas auditorum) non nisi ex doctrinæ diligentiæque prærogatiua adsciscãtur: & prout quotidie suam singuli operam probauerint, ita vel suum tueantur gradum, vel aliqui descendant, ascendant alij, modo id salua morum disciplina fieri possit.

31 Vt autem par est Decurijs in litterario certamine victricibus aliquem honorem aut immunitatem dari; ita in ignauissimum quenque de Rectoris Præfectique sententia constitui nonnullas ignominiæ notas, eas tamẽ, quæ perpensa varietate regionum, pene nullam in

eo loco habere soleant offensionem aut contumeliam.

32 Inter alias dedecoris notas, illud etiam probro ducatur, si quis eximi se postulet a scribendis versibus, ab audiendis Graecis, ab ediscendis lectionibus, alijsq; id genus, quae odiosiora videntur: Eiusmodi tamen exemptiones nunquam praeceptor, Praefectus autem grauissimis tantum de causis concedat.

33 Singulis Decurijs singuli praesint Decuriones, quibus reliqui dicto audientes sint. Probos sane illos oportet esse, modestos, diligentes, incorruptos a muneribus & gratia; & a quibus vel Decurionum maximus, vel Magister pensum memoriae, scriptionis, aliarumq; exercitationum exigat, sicut ipsi ab alijs.

34 Est autem Decurionis inter suae decuriae pueros silentium facere; memoriter eos recitantes audire ex ordine, notareque in libello nomina eorum, qui optime, qui pessime, qui nihil, qui non totum recitauerint: quoties etiã quisque errarit in recitando.

35 Exploret idem, ecquis ab schola abfuerit: exigat quoque suae decuriae compositiones, cũ primum Magister in scholam pedem intulerit, aut paulo antea; notetque, ecquis omnino thema non scripserit: ecquis aut non totum, aut diuersum, aut lituris inquinatum, aut interuallis omissorum verborum interruptum; aut duplex compositionis exemplum non tu-

 lerit,

ferit, & cætera, quæ Magister præscripserit.
36 Est & illud mutuæ æmulationis quasi calcar pueris admouendum, vt veluti de principatu decertent. Diuidatur itaque schola in duas veluti classes, quarum vnaquæque suum habeat Prætorem, suum Tribunum, suos Senatores, suum denique summum Magistratum, siue Imperatorem illum, siue Consulem, siue Dictatorem cognominare velint. Hi vero Magistratus (nisi vbi per discipulorum infrequentiam id non liceat) suam in sua classe decuriā, cuius Decurio sit ipse princeps, efficiant; sedeantque ante & extra eas etiam decurias, quarum delectum facit asiduitas & ingenij doctrinæque præstantia.
37 Ad eos honores consequendos, quolibet mense semel a prandio componatur in schola: Breue thema proponatur, quod intra duas & dimidiatam horam scribi posit elaborate: omniū optime qui scripserit, magistratu summo potiatur: ex ijs vero, qui accesserint proxime, primus Prætoris, alter Tribuni; sex alij senatorum nominibus & honoribus augeantur. Sed & si quis primorum trium graui de causa fuerit suo loco mouendus, ad eum magistratū supplendum iterum intra eundem mensem eodem ordine componatur. Nec vero cum scribitur in schola, domestica discipulis scriptio remittenda est, cuius tunc argumentum mane dictandum.

Fient

38 Fient etiam acriores ac ſolito ſolertiores pueri, ſi inter ſe tanquam ſingulari certamine depugnare iubeantur. Quocirca vnicuique ſuus attribuatur aduerſarius, ac velut Antagoniſta, quo cum ſtatis quotidie temporibus, quæ inferius præſcribentur, decertet, & latine quoad eius fieri poterit: ſed & per totum diē vterque ius habeat alterum aut cunctantem anteuertendi, aut errantem corrigendi: ſi non correxerit, ſit eiuſdem noxæ reus. Rogent ipſi non nunquam Magiſtrum, permittat, vt Decuriæ ſuperioris aliquem laceſſant ad pugnam; eiuſque locum illuſtriorem, ſi vicerint, conſequantur.

39 Ex vſu quoque fuerit, ſi nihil impediat, binos quoſque Antagoniſtas ſeu æmulos non ex eadem, ſed ex oppoſitis ſcholæ claſsibus deligere, atque eos potiſsimum, qui ſibi ex aduerſo loco, magiſtratuve reſpondeant; facta poteſtate ijs, qui in magiſtratu ſunt, ſubueniendi cuicunque ſuæ claſsis puero aut iam prolapſo, aut hærenti, laborantique, priuſquam ab æmulo corrigatur. Quæ vero claſsis per diem plura victoriæ puncta tulerit ab aduerſarijs, ea ſub finem ſcholarum veſpere ſuperior ac victrix non modo Magiſtri voce declaretur, ſed etiam, ſi nihil obſtiterit, externo quoquam ſigno, tanquam trophæo, quod in diem poſterum alioſque, quoad vincat pars victa, perduret.

40 Ad hæc quo magis alacri erectoque ad ſtudiũ animo ſint, bis quolibet menſe Secundani ad Superiorem ſcholam, per ſemihoram certaturi cum Primanis, aſcendant; non omnes quidem, ſed lectiſsimi quique, dummodo eorum delectus ſine inuidia atque offenſione fieri queat; & ij qui non aſcendunt, Decurionum opera in officio contineri poſsint. Interſint concertationi Præfectus & duo præceptores, ipſi etiam inter ſe modeſte diſputaturi.

41 Diſputent autem de ijs tantum, quæ ſuæ claſsi propria ſunt: nec Dialectico more, ſed illo fere modo.

Cedo mihi Modum, ſeu Tempus, ſeu Supinum illius verbi, ſiue Latini, ſiue Græci.

Inflecte nomen illud.

Oſtende illius vocis etymologiam?

Eſt ne hæc oratio bene Latina?

Conuerte Latine ſententiam iſtam.

Expone illam regulam Grammaticæ locumve M. Tullij.

Quænam eſt huius vocabuli germana vis, & quotuplex?

Vnam aliquam ſententiam duabus aut pluribus Latinis phraſibus enuntia.

Et alia id genus.

42 Præterea cuipiam puero ex prouectioribus demandet, vt circiter ſemihora prælectionem aliquam ex ſuggeſtu, qui aliquo tapetio inſtratus ſit, non tam nouam habeat, quam

habi-

habitã a Magiſtro repetat ſolito ornatius in Sabbato, idque ſingulis fere menſibus. Immo id ſemel aut iterum etiam in anno faciendũm cum honorariorum auditorum inuitatu,& apparatu maiori, ſed qui pene nullum poſtulet ſumptum.

43 Cum communia præmia publice diuidenda ſunt, aut in Theatro ab adoleſcentibus noſtris aliquid exhibendum; ſicut his rebus pueriles animi exhilarantur, & ad ſtudia bonarũ artium inflammantur quam maxime; ita & Magiſter ſtrenue laboret,vt & ſuos egregie inſtructos mittat ad certamen;& ſeuere caueat, ne morum doctrinæve iacturam faciant, dum ſe comparant ad theatrum.

QVANDO DVPLICANDI PROfeſſores vel Ordines ſecundæ claſsis.

44 VBI admodũ magna non fuerit auditorũ multitudo aut inæqualitas;vnus Magiſter ſimul vniuerſis ſemeſtri tempore totum Syntaxeos compendium explanet, ſed prius repetita nihilo minus quam per menſem Introductione, quam audierant in tertia. Altero etiam ſemeſtri hoc totum penſum denuo recurrat atque inculcet, tum propter eos, qui propterea quòd in eo non ſatis profecerant, ad primam ſcholam promoti non fuerint intra annum: tum propter nouos auditores, qui

vel ex tertia classe, vel ab externis scholis accedere solent ad secundam.

45 At si numerosior fuerit auditorum multitudo, quam cui Magister vnus facere posit satis, discipuli in duas secundas classes duosque Magistros diuidantur, qui diuersis quidem locis, easdem tamen res doceant atque explicet, eorumque quilibet seorsim illas eodem absoluat tempore, quo eas unus vno in loco Magister solet absoluere.

46 Sin auditorum frequentia magna non sit, sed inæqualitas tanta, vt vniuersi (id vero raro accidit secundæ clasi, & ne accidat enixe curandum: accidere tamen posse nihil prohibet) in vnum referri nequeant ordinem, referantur in duos, sub eodem tamen Magistro, qui Syntaxeos compendium duas dissecet in partes, & inferiorem inferiori ordini, superiorem vero explicet superiori.

47 Explicet autem has Compendij partes vel vno die vni ordini, altero alteri; vel ambobus quotidie, sed tempore quod Grammaticæ explanandæ repetendæque in dies circũscriptum est, diuiso duas in partes, quarum vna ordini vni, altera alteri tribuatur. Eadem erit ratio atque optio in obeundis exercitationibus alijs.

48 Quanquam quod ad Thema pertinet, satius est, vt ambobus ordinibus vnum commune sit, paulo quidem longius; quod totum ab or-

ordine ſuperiori ſcribatur, ab inferiori vero pars tantum prior, quæ Grammaticæ præceptis huic ordini proprijs reſpondeat, ſicut & poſterior Syntaxi ſuperioris ordinis. Idem etiam Auctor ambobus explicandus; ſed ſemel iuxta captum inferioris ordinis; iterum paulo eruditius in gratiam prouectiorum.

49 Quandoquidem vero huic vni duorum ordinum Magiſtro ad eorum quemlibet ſeorſim erudiendum exercēdumque dimidio minus vacat, quam vnius Ordinis præceptori: ſicut hic ſuam Grammaticæ partem & ſemeſtri decurrit tempore, & ſemeſtri altero relegit ac retractat, ſic ille in hoc vtroque opere præſtādo nō minus quā toto indiget biennio.

50 Denique ſicubi fuerit auditorum tam frequens multitudo ſimul, & tam differens inæqualitas, vt in vnum nec Ordinem nec Magiſtrum redigi queant, in duos tam ordines quā Magiſtros ſegregentur, duas item in Claſſes, quarum vna ſecundæ Claſsis inferior ordo, altera ſecundæ Claſsis ſuperior ordo nominetur. Explicent autem hi Profeſſores, vnus quidem inferiori ordini inferiorem Compendij partem, alter ſuperiori ſuperiorem: & quilibet ſemeſtre ſpatium in ſuo penſo perſoluendo, tantundem etiam in repetendo collocet, prorſus vt audire pueri vno poſsint biennio, quicquid vtrique ordini prælegendum, relegendumque eſt.

PRO-

PROMOTIO AD SVPERIOREM classem.

51 PORRO discipuli ab inferiori schola vel ordine ad superiorem promouendi non sunt, nisi postquam quicquid suæ scholæ ordiniue proprium est, semel atque iterum audierint, cum auditarum rerum retractatio pueris pernecessaria sit. Nonnulli tamē magna asiduitate ingenioque præstantes repetitionis non indigent: alijs contra, vt quantum satis est, proficiant, eadem bis & ter recurrenda atque inculcanda sunt.

52 Et generalis quidem solemnisque promotio semel in anno, cum instaurantur studia, facienda est. Quam ob causam æquum est, vt vno ferme ante examen mense strenue suos magister in præcipuis ac difficillimis exerceat, quæ maxime ab ijs, qui promouendi sunt, requiri solent.

53 Intra annum vero quicunque in superiori schola magis, aut nihilo minus, quam in sua profecturi videbuntur, nequaquam detineantur amplius, sed ascendant omnino, siue pauci siue multi fuerint; idque quolibet anni tempore, etiam si sæpe & sæpius id faciendum esset.

54 Vt autem Magister de suorum auditorum profectu iudicium semper paratum habeat, si a parentibus aut a Præfecto interrogetur de

aliquo, sub initium anni in catalogum referat vniuersos: & vt quisque longo vsu atque obseruatione specimen sui dederit, ita cuiusque nomini apponat notam industriæ aut negligentiæ: ingenij aut tarditatis; frequentiæ aut infrequentiæ; temporis quoque in ea schola consumpti, vt intelligatur, ecqua sit spes progressus faciendi, si ad superiorem scholam transierit.

55 Alternis mensibus huiusmodi catalogum latine, & Alphabeti ordine conscriptum in folio tradat Præfecto: accuratissimum vero; cũ instat annuæ promotionis examen: Quod quoniam magna ex parte pendet ex Magistri iudicio, quo plures potest, discipulorum gradus distinguat in catalogo, ac ferme sex, Nempe Optimos, Bonos, Mediocres (qui tamen apti iudicantur:) Dubios, Retinendos, Reijciendos. Quæ notæ numeris significari possent. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

QVOTIDIANA TEMPORIS RATIO, ac diuisio.

56 MAGISTER ante signum datum scholas non ingrediatur; potius, si cum aliquo agendum, agat in atrio. Nec dato signo vspiam demoretur, aut ab vllis, licet grauibus viris, detineri patiatur, modeste sui illos muneris admoneat, ingressumq; suum in scholam a discipulis iubeat anteuerti.

Det

69 Det operam, vt quam minimum fieri potest recedat a temporum ſpatijs, quæ hic ſingulis exercitationibus aſsignantur, eaque vt ferè fit, diſtinguat ad Clepsydram: Obſeruet & exercitationum ordinem hic præſcriptum, niſi iuſtis de cauſis Præfecto videretur variandus: In eo tamen, qui initio ſtudiorum ſuſceptus fuerit, conſtanter toto anno perſeuerandum.

MANE HORA PRIMA.

§. 1. THEMATA corrigantur: quod dum priuatim ac ſummiſſa voce facit præceptor, pueri primum memoriter recitent Decurionibus; deinde tacite ſcribãt quæ Magiſter hoc tempore ſcribenda conſtituerit.

§. 2. Recitatio tamen poſſet etiam (ſi nihil impediat) ante præceptoris aduentum ſtatim poſt primum campanæ ſignum inchoari: Eo quoque tempore recognoſcet Decurio, & colliget quicquid afferendum domo fuerit a pueris, idque Magiſtro tradat cum Cenſorijs notis, hoc eſt, cum obſeruationibus eorum, quæ quiſque bene maleve geſſerit in recitando, in ſcribendo, & in alijs huiuſmodi.

HORA SECVNDA.

§. 3. PVBLICE recitetur a nonnullis, niſi id faciendum potius videatur

ad

ad extremum horæ primæ. Prælectio pridiana breuissime repetatur, tum præsens explicetur per semihoram fere ex M. Tullij epistolis & explicata statim exigatur a pueris.

HORAE TERTIAE DIMIDIO.

§.4. VACETVR Græcis, habita prius repetitione eorum, quæ in tertia Classe Græce didicerant pueri.

A PRANDIO HORA PRIMA.

§.5. RECITETVR Grammatica, & Decurionum censuræ recognoscātur per semihoram.

§.6. Per alteram vero ea, quæ mane composita fuerint Præceptore themata corrigente, breuiter examinentur, publice tamen atque alacriter cum testificatione cuiusque virtutis & ignauiæ: tum aliquod verbum ac nomen ex difficilioribus inflectendum.

HORA SECVNDA.

§.7. DIMIDIA exponatur ac repetatur Grammatica cum extemporalium thematum exercitatione.

§.8. Dimidia item vel ex Virgilij Æglogis, vel ex honestioribus Ouidij epistolis Heroidum aliqua breuiter prælegatur cum nonnulla repetitione: Satis est enim gustus aliquis Poeticæ.

§. 9. THEMA dictandum disputandumq; magna aduersariorum concertatione, pueris siue prouocantibus se mutuo sententijs Latine vertendis; siue exigentibus vicissim phrases ex auditis prælectionibus, aliave id genus; siue aliquid vulgari sermone dictatum ad Grammaticam rationem expendentibus, viua voce exigente Magistro, atque indicante, quomodo quidque scribendum sit ad Grammaticæ leges.

DIE VACATIONIS.

§. 10. QVICQVID tẽporis in schola ponetur, nõ discrepet ab alijs diebus.

DIE SABBATI MANE.

§. 11. RECITENTVR primum audita per hebdomadam: imo ab initio libri præseferat magister velle se librum illum a principio singulis sabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progressus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pensi magnitudinem remittat: interdum tamen postremis paginis omissis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur. Eo denique absoluto, sortito capiat ali-

quos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e ſuggeſtu totum librum per partes cum dignitate pronuntiēt, nec ſine præmiolo.

§. 12. Totius deinde hebdomadæ prælectiones repetantur: & quia omnia earum capita non poſſunt, præcipua atque vtiliſsima quæq; recolantur, partim diſcipulis ſua ſponte reddentibus, aut inter ſe percunctantibus; partim Magiſtro exigente.

A PRANDIO.

§. 13. IDEM præſtandum de rebus pomeridianis: & thema paulo longius dictandum, quod poſt dominicum diem corrigatur.

§. 14. Nouiſsima ſemihora in breuem explicationem Catechiſmi, piamque exhortationem collocetur. Exponetur autem Catechiſmus ex P. Caniſij libello, niſi alicubi alius iam in vſu ſit nihilo minus vtilis. Ediſcatur autem ac recitetur initio ſcholæ cum alijs prælectionibus pomeridianis.

IN FESTIS ET ANNVIS *Vacationibus.*

§. 15. TAM in feſtis, præſertim ſi plura ſint, quam in annuis vacationibus, ſiue præfectus, ſiue magiſter pueris aliquid, quo occupentur, imponat.

58 INCENSIS potissimum studijs in id incumbat Magister, vt Christiana pietate teneras adhuc suorum mentes imbuat: quod maxime cõsequetur crebris apud Deum precibus, religiosis vitæ suæ exemplis, & salutaribus monitis: quæ cum per omnem asperget occasionem, inter prælegendum etiam, breuiter tamen; tum plenius in sabbato ad vesperam extrema semihora.

59 Nec solum hortetur ad orandum Deum quotidie; ad frequentandas conciones & sacramenta, solemnibus præsertim festis, ad obsequia parentum, ad vitanda consortia quæ noceant, ad vitiorum detestationem, ad omne demum officij munus: sed explicet etiã, quænam ineunda ratio, vt pijs hisce exercitationibus deuote ac fructuose perfungantur: suadeatque, vt aliquot libellos hoc argumento pie conscriptos, familiariter manibus terant: & intelligant, vt virtute quisque præstiterit, ita Magistro fore carissimum; ac reliquis (si non valde imparia cætera sint) anteponendum.

60 Cum menstruæ puerorum confessiones excipiendæ sunt, statis quibusdam horis plures simul confessarij ad audiendum resideant, vt liberum semper sit cuique puero confiteri

cui

cui malit, dũmodo Confeſſario tradat in ſchedula deſcriptum ſuum nomen, & claſſem: quas ſchedulas vbi confeſſarius, ſuas cuiuſque claſſis Magiſtro, reddiderit, is inde recognoſcet, ecqui defuerint.

61 Neque vero Confeſsionum cauſa quicquã remittendum eſt ex ijs, quæ ſcholarum propria ſunt: ſed terni mittantur initio ad confitendum: deinde vt ſinguli redeunt, ita ex cæteris ſinguli binive ſummittantur. Permagni quoque intereſt, vt Magiſter & cum Confeſſarijs ex animo ſerioque conſentiat, & eos doceat de ijs rebus, quæ de pueris aut a ſe cognitæ, aut etiam deprehenſæ fuerint.

62 Miſſæ ſacrificio quotidie diſcipuli interſint, idque ante ſcholas, vbi viget ea conſuetudo: poſt paſcha certe inducenda etiam eſt ſaltem in eas prouincias, quarum cœlum æſtuoſius eſt. Adſint ad modeſtiæ cenſuram Decuriones, Magiſtri etiam omnes, qui ſacerdotes non ſint, vbi poſt ſcholas itur ad ſacrum.

63 Cum ad Miſſam conuenitur in templum, faciendum omnino eſt, vt ingreſſus egreſſusq; ſtrepitu careant. Neque in eundo & in exeundo e templo (vt confuſio caueatur) idem ſeruetur ordo, ſed inuerſus, vt primi exeant, qui nouiſsimi ſubierant.

64 Sabbato ad veſperam poſt litterarias exercitationes ſcholæ omnes ad B. Virginis litanias cogantur in templum, ſi capax omnium

sit; sin minus, in sua quisque classe Magister eas curet recitandas. Qui frequenter etiã pro re oblata collaudet asiduos in audiendis con cionibus: & ad eas bis in hebdomada suos mit tat in Quadragesima, aliquando etiam eos du cat ipse modeste apteque dispositos, huic rei si nihil obstiterit.

65 Ad religiosam nullam familiam, multo mi nus ad nostram hortetur pueros, neque id se cupere præseferat: quin potius secum vltro vo lentes agere ea de re, prudenter ad confes sarium remittat. Ad Congregationem autem B. Mariæ Annuntiatæ præceptor eos, quos ido neos ac propensos ad eam rem viderit, horta ri poterit priuatim; publice vero nequaquam, nisi id magno cum fructu, nulloque incommo do fieri queat.

66 Non patiatur pueros, dum versantur in schola, vagari quo velint; Nec alijs munuscu la schedasve mittere: Nec in scholam afferre quicquam, quod turbæ, periculi, suspicionis aliquid habere videatur: Nec schola egredi, nisi necessitas cogat; ac tunc non nisi singu los: atque ita vt non mittatur alter, nisi prior reuerterit: Nec e schola quenquam euocari, nisi forsan a Congregationis Præfecto, vel a Confessario, idque prima ferme scholarum ho ra, admonito tamen Magistro.

67 Vt quæque decuria propius sedet ad scho læ ianuam, & vt quæque schola propinquior

est gymnasij portis, ita primæ exeant ex præscripto Præfecti vel Magistri: qui non descendet e suggestu, priusquam omnes schola egressos viderit.

68 Nonnullos habeat, qui suorum auditorum domos sciant, perque eos internuntios (spectatæ tamen integritatis & fidei) inquirat de reliquorum moribus, & cur aliquando ab schola abfuerint: neque enim temere caussæ, quæ afferuntur a pueris, probandæ; nisi ab aliquo suorum confirmetur aut coram aut misso chirographo, quod suspectum non sit.

69 Qui sine causa plures dies abfuerint ab schola, in eam postea non recipiantur, nisi iussu Præfecti: Qui vero semel aut iterum, aut certe non crebro, grauiter plectantur: & quot abfuere diebus, loco compositionum, cum redierint, ferant in scholam totidem; imo duplo plures Auctoris prælectiones e latino in vernaculum conuersas.

70 Ex vsu quoque est, vt magister alternis fere mensibus cum negligentiorum aut periculosiorum parentibus alijsve, in quorum tutela sunt, colloquatur, vt scilicet eorum studijs moribusque prospiciant. Id quod etiam cum cæterorum discipulorum parentibus interdum fieri expedit, cum ea res magnopere & pueros contineat in officio, & eorum parentes magistro Societatique conciliet.

71 Pauperum studijs vt bene prospectum sit,

ſtrenue det operã Magiſter, ne vllus iure queri poſsit eos a nobis negligi atque contemni. Cum nobilibus etiam mitius agẽdum: ſi quid tamen peccarint, plectendi non ſecus ac cæteri. Atque hi quidem (ſi pro more patriæ ad ædificationem & honeſtatem id pertineat) conſideant ſimul omnes, & melioribus ſubſellijs habita ætatis ratione: ad ſcholam tamen ſuperiorem, ſi idonei non ſint, nullo modo prouehẽdi, ne detrimentum in beneficio accipiant.

72 Nec ſerio, nec ioco aliquẽ Magiſter carpat: nec probroſa cognomina cuiquam imponat: neque quod vnius eſt vitium, toti generi aut ſodalitati obijciat. Proborum, eorum præſertim, qui ſunt e Congregatione, rationem habeat, eoſque, ſi cætera paria ſint, tractet indulgentius, modo ne delictis eorum parcat, aut alat deſidiam.

73 Vſitatis pœnis plagarumque modo, qui a Præfecto alijsve Præpoſitis fuerit conſtitutus, noxios mulctet: inuſitata ſupplicia ad Præfectum reijciat: ad eundem quoque referat, ſi quid animaduertendum in eos, qui domi peccarunt: neque enim delicta domi patrata facile in ſcholis punienda, ne noſtros Magiſtros domeſticorum impetus abripiat: Puniat autẽ per Correctorem, vbi eſt: ſin deſit, a pugnis tamen ipſe, a colaphis, ab alapis abſtineat omnino.

74 Nec in puniendo præceps, nec in inquirendo

rēdo nimius sit: dissimulet quæ sine scholæ & cuiusquā damno dissimulari possunt: alijs honoris dedecorisque stimulis vtatur frequentiùs, quam flagello. Cum vero id, quantumuis modicè, agendum est, ita verbis rem exaggeret, vt scuticæ metus atque opinio apud pueros (etiam cum cessatur a scutica) plurimum valeat, & vel leuissimus ictus magnæ ignominiæ loco ducatur.

75 Si quis supplicium recuset, moderata vis afferri potest: sin autem adolescens is sextum decimum annum excedat, accersatur Præfectus. Nec publice puniantur flagitia quædam secretiora, sed priuatim: aut si publice, aliæ obtendātur causæ, & satis est eos, qui plectuntur, conscios esse causarum.

76 Non patiatur magister suorum odia & simultates; nec aliquid armorum in area, multo minus in scholis. Ad præfectum etiam sua spōte referat, si quid in schola grauius acciderit, etiam si turbarum quicquid fuerit, ab ipsomet compositum iam sublatumque sit.

77 Si quis interdum quidpiam aut ignorarit, aut peccauerit; ad id discendum in inferiorem classem ordinemve non trudatur; sin crebro atque admodum negligens ac segnis fuerit; admonito Præfecto; & re ipsa per examen explorata, ad inferiorem locum deijci potest.

78 Iniussu Præfecti discipulum nullum aut in

scho-

ſcholam admittat, aut admiſſum eijciat: Nec locorum, quæ ſingulis ad ſedendum ſub ſtudiorum inſtauratione Præfectus aſſignabit, eo inconſulto commutationem magnam imperet.

79 Cum extra ſcholam agit cum pueris, nec eos diu ſinat eſſe aperto capite; nec de alijs agat rebus quam de ſerijs: idque eo loco modoque qui cæteris merito diſplicere non poſſit; nec eorum alat familiaritatem; quamprimum potius ab ijs ſe expediat.

80 Nec ad publica ſpectacula ac ludos, nec ad perſonam vllam in externorum theatris agendam, nec ad ſupplicia reorum (niſi forſan hæreticorum) nec ad ſingulare & inuſitatum aliquid pueros dimittat Magiſter, niſi à Rectore, ſiue a Præpoſito Prouinciali pro varijs gentium moribus conſtitutum fuerit expedire: Quod ſi Rectori videatur nō eſſe permittendum, vt ad publicas proceſsiones eant (modo eatur ad eas, quæ Iobileo præſcribuntur) earum loco in vnaquaque claſſe litaniæ recitentur paulo ante finem ſcholarum.

81 Suos quilibet magiſter cenſores & publicos & priuatos, & vnum cenſorem maximum habeat, per quos in aliorum mores inquirat.

82 Nullam in rem pro ſchola ſumptum facere pueros patiatur; nec eorum vtatur opera in deſcribendo, aut in alijs, quæ ad ipſorum vtilitatem, & vſitatas ſcholæ exercitationes non pertineant: Nec inconſulto Rectore externis

pæda-

Pędagogum, aliumve, qui apud eos domi com̄moretur, proponat.

83 In qualibet claſſe ſuſpenſa ad parietem tabella palam omnibus expoſitæ ſint regulæ a diſcipulis obſeruandæ, quas publicè legi iubeat ſingulis ferme menſibus.

REGVLÆ PROFESSORIS PRIMAE CLASSIS *Grammaticæ.*

OFFICIVM ET FINIS.

1 ITA pueros, qui in Societatis diſciplinam traditi ſunt, inſtituendos eſſe ſibi putet, vt e ſcholis noſtris, quas frequentarint, vna cum bonis litteris veram etiam animi pietatem imprimis ſuxiſſe videantur.

GRAMMATICAE PARS, QVAE *primæ ſcholæ propria eſt.*

2 VT inchoatio quædam Syntaxeos tertiam Claſſem ſundat ac perficit, ſecundam vero mediocris progreſſus & compendium; ita primam cumulata illius ac perfecta explicatio; quæ ad compendium adijcit non modo Figuratam conſtructionem, & informationem Proſodiæ, ſed Syntaxeos etiam Appendices vel vniuerſas prout ab Auctore diſpoſitæ fuerint, vel tertij tantum generis in prouincijs, quæ non ipſius Auctoris, ſed Romanum ſequentur ordinem.

QVO-

3 IN his explicandis, facto Magister a facilioribus initio difficiliora, quæ occurrerint, grata vice facilioribus intermisceat, vt quantum in his festinat, tantum in illis exponendis, recolendis, ac per varias exercitationes inculcandis hæreat, quoad probe ac firmiter teneãtur a pueris, etiamsi ob eam causam oporteret aliquando Syntaxeos explicationem intermittere.

4 Iuxta Syntaxeos præcepta exerceat sedulo pueros thematibus interdum verbo tenus transferendis in latinum: & ijs quidẽ non temere confictis, sed ex probatis auctoribus ita petitis, vt quam paucissimæ voces immutentur; ne, quod fere fit, dum Grammaticam addiscunt, impure loqui & inquinate consuescant.

5 Propositum vero thema puer statim ijsdem repetat verbis: id deinde postquam tantisper meditatus fuerit, non verbatim, sed totum simul latine redditũ efferat attendentibus alijs, vt deinde, si forte eueniat, interrogati, in prõptu habeant quod respondeant.

6 Thema etiam aliquod, & quidem frequenter ad epistolæ formam, quotidie præter diem Sabbati dictandum, quod tamen antea Magister domi & latine scripserit, & patrio sermone

ne conuerterit: & quamuis pro captu puerorum, elaboratum tamen; perinde ac si in ea re prudentiæ, ingenij, doctrinæ specimen edendum sibi foret.

7 Itaque argumentum sit nec ineptum, nec vulgare: Ordo commodus: verba apposita ad res explicandas; neque abiecta & odiosa; neq; nimis exquisita & obscura. Quidquid denique dictandum est, dirigatur, quo ad eius fieri potest, ad imitationem Ciceronis, & ad normam seu filum cuiusdam narrationis, suasionis, gratulationis, admonitionis, aliarumque id genus rerum; quæ aut pueris pro varietate temporum vsui aliquãdo esse possint, aut frequenter in familiarem sermonem incidunt.

8 Themate; quod postea domi Latine vertendum est, tradito, tradat statim Magister difficiliores quosdam dicendi modos, ad thema scribendum necessarios, aliaque subsidia; quibus pueri iuuari possint, vt & perspicuitatis in scribendo rationem habeant quam maximam, & nihil, quoad eius fieri poterit, mandent litteris, quod ex idoneis auctoribus, ex M. Tullio præsertim, depromptnm non sit.

9 Duplex vnusquisque puer suæ compositionis exemplum scribat, vnum sibi, alterum Magistro ad emendandum accedenti; qui superiore ex loco clara corrigat voce exempla fere terna quotidie, & in his vnum aliquod ex deterrimis, palam indicándo quidquid in:

Syn-

Syntaxi, in Orthographia, in interpunctione, aut aliter erratum fuerit.

10 Inter emendandum cum primum erratum aliquod publice pronuntiarit, iubeat; vt qui errarunt, aut eorum æmuli regulam, contra quam peccatum est, statim proferant, atq; reliqui omnes, suum quisque exemplum corrigant, correctumque tradant si non quotidie, aliquando tamen æmulis, qui dispiciant, correctum ne sit ex Magistri præscripto, & an habeat alia præterea, quæ corrigenda sint. Ad eam vero censuram honore aliquo, & si commode potest excogitari, præmiolo incitandi essent.

11 Hoc sane modo cum omnium exẽpla quotidie Magister corrigere non posit: corrigat tamen, quo plura potest; quædam etiã priuatim ipse recognoscat e suggestu; ex ijs præsertim, quorum suspecta diligentia est, nunc istũ, nunc illum ad se vocando, idque saltem eo tempore, quo æmuli aliorum exempla perlegunt & errata colligunt: prorsus vt schola in ternas quaternasve partes diuisa, nullus sit, cuius cõpositionem semel in hebdomada non emendarit.

12 Dum priuatæ tacitæque vacat correctioni, iubeat eos, quibus tunc negotij nihil est (ne perstrepant ex otio) aut describere aliquid ex Græco auctore, aut versus ex præscripto componere, aut excerpere phrases ex Cicero-

nis prælectione,aut eam emendate, interpun-ctim,elegantiq; charactere transcribere, idq; sic attente,vt iam nunc incipiant, quod in exscribendo Thucydide ferunt Demostheni contigisse, occultam Ciceronis imitandi facultatem & consuetudinem nanciscantur.

13 Eorum vero, quæ tunc descripta aut composita fuerint,arripiat quamcunque potest occasionem legendi modo hæc, modo illa, ad emendandam orthographiam,qua nihil vitiosius in pueris: & quidem non sine eorum culpa,cum nihil ab ipsis scribendum foret, quod aliquo ex libro non exscriberent. Eadem de caussa etiam inter dictandum semper admoneat,quomodo quæque orationis pars scribenda, interpungendaque sit; atque id ipsum a pueris non scribentibus solum ,sed etiam dictatum clara voce legentibus exigat sedulo.

14 Ex vsu etiam est, vt singulis fere mensibus pueri suo marte scribant epistolam ad gratulandum, ad consulendum, ad monendum, ad reprehēdendum,ad suadendum, ad dissuadendum, aut ad similia officiosæ vrbanitatis genera. Sed principio oporteret illius generis,de quo scribendum est, nonnulla tradere præcepta, eorumque vsum in aliqua Ciceronis epistola indicare: deinde consimile argumentum proponere,deque eo pauca quædam capita dictare, ex quibus discipuli facili negotio possint epistolam conscribere.

Porro

15 Porro ſub anni finē, qui Proſodiæ tribuendus eſt, ſatis fuerit exponere facillima quæq; ex ſyllabarum dimenſione ſine appendicibus & incrementis: & communiores quoſdam tū pedes vt Dactylum, Spondæum, Trochæum; tum verſus vt Hexametrum, & Pentametrum; & initio quidem diſſolutos verſus reficere pueri aſſueſcant: deinde ex dictato tantum argumento nouum carmen fingere. Idque alternis fere diebus.

16 Iam vero libri, quorum explicatio ad hāc Claſſem pertinent, ſunt M. Tullij epiſtolæ ad Atticum & ad Q. Fratrem, & Ouidius de Ponto & de Triſtibus: poſt Paſcha autem etiam de Senectute vel de Amicitia M. Tullij, & ſelecta aliqua ex Martiali, ex Tibullo, ex Propertio. Explicatio autem fiat primum Latino, mox iterum vulgari ſermone.

17 Id quo melius fiat, ſaltem prælectionum capita, & ea potiſsimum quæ dictaturus eſt in ſchola, domi prius recte atque ordine ſic ſcribat, vt ab alijs perlegi poſsint: Quæ autem ſcripſerit, aut ſecum cogitarit, poſtea pueris tradat atque explicet hoc fere modo.

§. 1. Primum ſententiam Auctoris, & antecedentium cum ijs, quæ modo interpretanda ſunt, connexionem perſtringat quam paucisſimis.

§. 2. Deinde periodum ad verbum quantum oportuerit interpretetur, nec Auctoris

voces ac figuras suis locis, nisi coactus, dimoueat, vt simul & locutionis integritati, quæ, disiungendis vocibus persæpe corrumpitur, & aurium interiori illi iudicio, quod plurimum refert in cognoscendis oratorijs numeris, consulatur.

§. 3. Tum periodum totam, indicandæ structuræ gratia cursim resoluat; vt quæ quanque vox regat, pateat; si id paulo obscurius sit. Metaphoras quoque, præsertim Ciceroni proprias (quæ nisi intelligantur, veram ac germanam latinæ linguæ cognitionem vehementer impediunt) vtcunque potest, demonstret.

§. 4. Singula postmodum Auctoris verba, non omnia quidem, quo progressus fiat in Auctore, sed bina fere aut terna eorum, quæ maxime excellunt, perpendat; curetque, vt puer, eorum non communem quandam atq; adumbratā intelligat significationem, sed propriā, imprimis ac natiuam, eamque non nisi vnam aut alteram: nec aliunde quam ex Cicerone, Varrone, Festo, Nonio, Gellio alijsve antiquioribus, qui de Verborum proprietate scripserunt, repetitam: & duobus non amplius, quam maxime appositis exemplis ex eodem potissimum auctore, enucleatam.

§. 5. Obseruentur quoque phrases illustriores, & quidem paulo vberius quam in Classibus inferioribus. Nonnihil etiam aspergatur eruditionis & antiquitatis, breuissime tamē,

vt plus

et plus vacet ad Latinas phrases obseruandas puerisque dictandas; quas emendate describant, & in libellos papyraceos referant.

18 Seuere interdicat Magister, tum ne vnam quidem litteram scribant pueri nisi iussi, cum rerum ac verborum ipsi nesciant habere delectum, tum ne Pædagogi pueris domi prælectiones alias exponant, sed repetant duntaxat auditas in Scholis, ne bonæ interpretationis, quam in scholis didicere, domi iacturam faciant.

19 Auditam prælectionem eodem, quem Magister seruauerat, repetant ordine, & quidem clara voce, emendate, distincte, & quantum satis est, exprimant litteras seu verba, ea præsertim, in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare solet. Cuiusmodi pronuntiationi vt assuescant, iubeat interdum Auctoris contextum, quem explicaturus est, ab aliquo prælegi, non recte solum, sed ita lente, vt per iusta interualla voces ipsæ (quod sponte continget) sensim in memoria collocentur.

20 Non vni repetitionem imperet, sed quam plurimis per partes: nec eos interroget ordine quo consident, sed prætereat quos velit: nõ temere tamen, sed ex occulto catalogo, vt statis vicibus exerceat vniuersos. Et primum quidem prouectiores repetant, alij deinde, crebrius vero tum noui discipuli, qui & diligentius exercendi, & indulgentius tractandi

quæ tradita sunt in classe inferiori, adiectis formationibus: inde tradantur verba in mi, & anomala, cæteraque rudimenta; & hic cursus bis in anno peragatur. Facilior etiam aliquis Græcus auctor explicetur, vt Æsopus, S. Chrysostomus de orando Deum, aut aliquid Luciani. Aliquid etiam Græce scribendum semel aut iterum in hebdomada.

24 Quo autem exercitationes istæ fructuosiores sint; silentium & attentionem puerorũ omni ope atque opera Magister exigat: quam ad rem valet admodum si clara voce agant inter se; si feruide & acriter exerceantur a Magistro: si nullus aut ad repetendum dicendumve aliquid se offerat, aut aduersariũ prouocet, nisi permissu Magistri: si seuere caueatur, ne quis proxime assidentibus quicquam suggerat, dum interrogantur a Magistro: si denique quicquid in hoc genere peccatur, nõ impune peccetur.

25 Faciendum quoque, vt Magister & discipuli non nisi Latine loquantur; data negligentibus (modo ne in Vniuersitates, in quibus id moris non sit, introducatur) Notula, seu Catenula, cuius ad finem scholæ ratio exigatur tam antemeridianis, quam pomeridianis horis.

26 Ea vero res sicubi intolerandas turbas excitet, satis fuerit, si quando patrium sermonẽ aliquis vsurpet, reprehendi ab aduersario; qui

punctum, victoriæ sibi notari iubeat, certo quodam punctorum numero constituto, quem qui excesserint, pœna aliqua litteraria afficiãtur, hoc est, aliquid vltra quotidianum scholæ pensum aut ediscere, aut scribere iubeantur.

27 Danda denique opera est, tum vt aliquid nominum verborumque non de industria, sed per occasionem inflectatur, ne memoria penitus excidant, tum vt tempestiue libri, quibus vsuri sunt, emantur a pueris: secus qui fecerint, nullo modo immunes sint ab ediscendo, sed describere iubeantur, quæ erunt explicanda, quoad eos sibi libros compararint.

INCITAMENTA STVDIORVM.

28 OMNIBVS, quibus potest, artibus, variandis tamen subinde, puerorum animos ad litterarum studia Magister excitet atque inflammet; duabus potissimum, spe honoris ac laudum; Metu ignominiæ & verberum: dummodo sicut in alijs, ita in hoc genere, nihil nisi consulto Præfecto introducatur noui.

29 Itaque suos Magister pueros referat in Decurias, quarum vnaquæque ex denis ferme pueris constet. In illarum autem tres quatuorve primas (pauciores etiam, vbi magna

pau-

paucitas auditorum) non nisi ex doctrinæ diligentiæque prærogatiua adſciſcātur: & prout quotidie ſuam ſinguli operam probauerint; ita vel ſuum tueantur gradum, vel aliqui deſcendant, aſcendant alij; modo id ſalua morum diſciplina fieri poſsit.

30 Vt autem par eſt Decurijs in litterario certamine victricibus aliquem honorem aut immunitatem dari; ita in ignauiſsimum quenque de Rectoris Præfectique ſententia conſtitui nonnullas ignominiæ notas, eas tamē, quæ perpenſa varietate regionum, pene nullam in eo loco habere ſoleant offenſionem aut contumeliam.

31 Inter alias dedecoris notas, illud etiam probro ducatur, ſi quis eximi ſe poſtulet a ſcribendis verſibus, ab audiendis Græcis, ab ēdiſcendis lectionibus, alijsq; id genus, quæ odioſiora videntur: Eiuſmodi tamen exemptiones nunquam præceptor, Præfectus autem grauiſsimis tantum de cauſis concedat.

32 Singulis Decurijs ſinguli præſint Decuriones, quibus reliqui dicto audientes ſint: Probos ſane illos oportet eſſe, modeſtos, diligentes, incorruptos a muneribus & gratia; & a quibus vel Decurionum maximus, vel Magiſter penſum memoriæ, ſcriptionis, aliarumq; exercitationum exigat, ſicut ipſi ab alijs.

33 Eſt autem Decurionis inter ſuæ decuriæ pueros ſilentium facere; memoriter eos reci-

tantes audire ex ordine, notareque in libello nomina eorum, qui optime, qui pessime, qui nihil, qui non totum recitauerint: quoties etiã quisque errarit in recitando.

34 Exploret idem, ecquis ab schola abfuerit: exigat quoque suæ decuriæ compositiones, cũ primum Magister in scholam pedem intulerit, aut paulo antea; notetque, ecquis omnino thema non scripserit: ecquis aut non totum; aut diuersum, aut lituris inquinatum, aut interuallis omissorum verborum interruptum; aut duplex compositionis exemplum non tulerit, & cætera, quæ Magister præscripserit.

35 Est & illud mutuæ æmulationis quasi calcar pueris admouendum, vt veluti de principatu decertent. Diuidatur itaque schola in duas veluti classes, quarum vnaquæque suum habeat Prætorem, suum Tribunum, suos Senatores, suum denique summum Magistratum; siue Imperatorem illum, siue Consulem, siue Dictatorem cognominare velint. Hi vero Magistratus (nisi vbi per discipulorum infrequentiam id non liceat) suam in sua classe decuriã, cuius Decurio sit ipse princeps, efficiant; sedeantque ante & extra eas etiam decurias, quarum delectum facit assiduitas & ingenij doctrinæque præstantia.

36 Ad eos honores consequendos, quolibet mense semel a prandio componatur in schola, nec Latine tantum, sed ad id accedat inter-

dum

dum Græca ſcriptio, carmen etiam ſub anni fine. Breue thema proponatur, quod intra duas & dimidiatam horam ſcribi poſsit elaborate: omniũ optime qui ſcripſerit, magiſtratu ſummo potiatur: ex ijs vero, qui acceſſerint proxime, primus Prætoris, alter Tribuni, ſex alij ſenatorum nominibus & honoribus augeantur. Sed & ſi quis primorum trium graui de cauſa fuerit ſuo loco mouendus, ad eum magiſtratũ ſupplendum iterum intra eundem menſem eodem ordine componatur. Nec vero cum ſcribitur in ſchola, domeſtica diſcipulis ſcriptio remittenda eſt, cuius tunc argumentum mane dictandum.

37 Fient etiam acriores ac ſolito ſolertiores pueri, ſi inter ſe tanquam ſingulari certamine depugnare iubeantur. Quocirca vnicuique ſuus attribuatur aduerſarius, ac velut Antagoniſta, quo cum ſtatis quotidie temporibus, quæ inferius præſcribentur, decertet, & latine quoad eius fieri poterit: ſed & per totum diẽ vterque ius habeat alterum aut cunctantem anteuertendi, aut errantem corrigendi: ſi non correxerit, ſit eiuſdem noxæ reus: Rogent ipſi non nunquam Magiſtrum, permittat, vt Decuriæ ſuperioris aliquem laceſſant ad pugnam, eiuſque locum illuſtriorem, ſi vicerint, conſequantur.

38 Ex vſu quoque fuerit, ſi nihil impediat, binos quoſque Antagoniſtas ſeu æmulos non ex

eadem,

eadem, ſed ex oppoſitis ſcholæ claſsibus deligere, atque eos potiſsimum, qui ſibi ex aduerſo loco, magiſtratuve reſpondeant; facta poteſtate ijs, qui in magiſtratu ſunt, ſubueniendi cuicunque ſuæ claſsis puero aut iam prolapſo, aut hærenti, laborantique, priuſquam ab æmulo corrigatur. Quæ vero claſsis per diem plura victoriæ puncta tulerit ab aduerſarijs, ea ſub finem ſcholarum veſpere ſuperior ac victrix non modo Magiſtri voce declaretur, ſed etiam, ſi nihil obſtiterit, externo quoquam ſigno, tanquam trophæo, quod in diem poſterũ alioſque, quoad vincat pars victa, perduret.

39 Ad hæc quo magis alacri erectoque ad ſtudium animo ſint, bis quolibet menſe Primani ad Superiorem ſcholam, per ſemihoram certaturi cum Humaniſtis, aſcendant; nõ omnes quidem, ſed lectiſsimi quique, dummodo eorum delectus ſine inuidia atque offenſione fieri queat; & ij qui non aſcendunt, Decurionum opera in officio contineri poſsint. Interſint concertationi Præfectus & duo præceptores, ipſi etiam inter ſe modeſte diſputaturi.

40 Diſputent autem de ijs tantum, quæ ſuæ claſsi propria ſunt: nec Dialectico more, ſed illo fere modo.

Conuerte Latine ſententiam iſtam.

Eſt ne hæc oratio bene Latina?

Expone illam regulam Grammaticæ locumve M. Tullij vel Ouidij.

Oſtende

Ostende illius vocis etymologiam germanamque vim.

Vnam aliquam sententiam duabus pluribusve Latinis phrasibus enuntia.

Cedo mihi Modum, seu Tempus illius verbi Græci.

Quæ sunt præcepta epistolæ gratulatoriæ, & cæt.

Quanta est hæc vel illa syllaba; & quam ob causam?

Et alia id genus.

41 Præterea cuipiam puero ex prouectioribus demandet; vt circiter semihora prælectionem aliquam ex suggestu, qui aliquo tapetio instratus sit, non tam nouam habeat, quam habitã a Magistro repetat solito ornatius in Sabbato, idque singulis fere mensibus. Immo id semel aut iterum etiam in anno faciendum cum honorariorum auditorum inuitatũ, & apparatu maiori; sed qui pene nullum postulet sumptum.

42 Cum communia præmia publice diuidenda sunt, aut in Theatro ab adolescentibus nostris aliquid exhibendum; sicut his rebus pueriles animi exhilarantur, & ad studia bonarũ artium inflammantur quam maxime; ita & Magister strenue laboret, vt & suos egregie instructos mittat ad certamen; & seuere caueat, ne morum doctrinæve iacturam faciant, dum se comparant ad theatrum.

TEM-

TEMPVS PRIMAE CLASSIS pensum circumscriptum.

43 SEMESTRI tempore tota Syntaxis cum figurata constructione plene perfecteque explicetur. Neque vero is ordinarius huius scholæ cursus censendus est, nisi, sicut de reliquis classibus constitutum fuit, præcepta per vnum semestre exposita, per alterum denuo relegantur, vt pueris quæ semel audita leuiter hæserint, rursus inculcata confirmentur. Nam si perpaucos excipias, pars maior vt quantum satis est proficiat, iterata indiget explicatione, & quidem intra eundem annum, vt vno conficiatur anno totus Primæ cursus, sicut & Secundæ, necnon & Tertiæ, quando vnum habet ordinem; aut si duos, duos etiam Magistros.

44 Ea de causa post Pascha in altiorem gradum Humanitati pene parem Prima Classis attollenda non est: præterquam quod si attolleretur, minime conueniret nouis auditoribus, qui intra annum vel ex Secunda Classe vel ab externis scholis accedere solent ad Primam. Et quidem quæ Humanitati propria sunt, in ea, immo etiam in Rhetorica satis inculcantur, vt qui nondum profecit, a proficiendi tamen spe non excidat, si perseueret. At quę ad Syntaxim pertinent, nisi in Grammaticæ scholis quantum oportet iterentur ac probe discan-

diſcantur, nullus ea diſcendi reliquus locus eſt.

45 Alterum igitur ſemeſtre in Syntaxi retractanda recolendaque ponatur, quanquam Auctores in gratiam prouectiorum non multo quidem, aliquanto tamen eruditius exponendi ſunt, & poſtremus ſeſquimenſis Proſodiæ tribuendus, ne eius penitus rudes (id enim male cedere reipſa compertum eſt) ad Humanitatem aſcendant: in qua cum Ars metrica ab initio repetita diligenter ſoleat pertractari, & tam inibi, quam in ſchola Rhetorum aſsiduis carminum ſcriptionibus confirmari, ſatis eſt ad illam acceſſuros, paullo ante huius ſtudij præceptis facilioribus nonnihil informari.

QVANDO DVPLICANDI PROfeſſores vel Ordines primæ claſsis.

46 SI numeroſior fuerit auditorum multitudo, quã cui Magiſter vnus facere poſsit ſatis, diſcipuli in duas primas claſſes duoſque Magiſtros diuidantur, qui diuerſis quidem locis, eaſdem tamen res doceant atque explicét, eorumque quilibet ſeorſim illas eodem abſoluat tempore, quo eas unus vno in loco Magiſter ſolet abſoluere.

47 Sin auditorum frequentia magna non ſit, ſed inæqualitas tanta, vt vniuerſi (id vero raro accidit primæ claſsi, & ne accidat enixe curan-

curandum: accidere tamen posse nihil prohibet) in vnum referri nequeant ordinem, referantur in duos, sub eodē tamen Magistro, qui Syntaxim huic scholæ propriam duas dissecet in partes, & inferiorem inferiori ordini, superiorem vero explicet superiori.
48 Explicet autem has Syntaxeos partes vel vno die vni ordini, altero alteri; vel ambobus quotidie, sed tempore quod Grammaticæ explanandæ repetendæque in dies circūscriptum est, diuiso duas in partes, quarum vna ordini vni, altera alteri tribuatur. Eadem erit ratio atque optio in obeundis exercitationibus alijs.
49 Quanquam quod ad Thema pertinet, satius est, vt ambobus ordinibus vnum commune sit, paulo quidem longius; quod totum ab ordine superiori scribatur, ab inferiori vero pars tantum prior, quæ Grammaticæ præceptis huic ordini proprijs respondeat, sicut & posterior Syntaxi superioris ordinis. Idem etiam Auctor ambobus explicandus; sed semel iuxta captum inferioris ordinis; iterum paulo eruditius in gratiam prouectiorum.
50 Quandoquidem vero huic vni duorum ordinum Magistro ad eorum quemlibet seorsim erudiendum exercēdumque dimidio minus vacat, quam vnius Ordinis præceptori; sicut hic suam Grammaticæ partem & semestri decurrit tempore, & semestri altero relegit

git ac retractat, sic ille in hoc vtroque opere præstādo nō minus quā toto indiget biennio.

51 Denique sicubi fuerit auditorum tam frequens multitudo simul, & tam differens inæqualitas, vt in vnum nec Ordinem nec Magistrum redigi queant, in duos tam ordines quā Magistros segregentur, duas item in Classes, quarum vna primæ Clasis inferior ordo, altera primæ Clasis superior ordo nominetur. Explicent autem hi Professores, vnus quidem inferiori ordini inferiorem Syntaxeos partem, alter superiori superiorem: & quilibet semestre spatium in suo penso persoluendo, tantundem etiam in repetendo collocet, prorsus vt audire pueri vno posint biennio, quicquid vtrique ordini prælegendum relegendumque est.

PROMOTIO AD SVPERIOREM *classem.*

52 PORRO discipuli ab inferiori schola vel ordine ad superiorem promouendi non sunt, nisi postquam quicquid suæ scholæ ordini ve proprium est, semel atque iterum audierint, cum auditarum rerum retractatio pueris pernecessaria sit. Nonnulli tamē magna asiduitate ingenioque præstantes repetitionis non indigent: alijs contra, vt quantum satis est, proficiant, eadem bis & ter recurrenda atque inculcanda sunt.

Et

53 Et generalis quidem ſolemniſque promotio ſemel in anno,cum inſtaurantur ſtudia,facienda eſt.Quam ob cauſam æquum eſt,vt vno ferme ante examen menſe ſtrenue ſuos magiſter in præcipuis ac difficillimis exerceat,quæ maxime ab ijs, qui promouendi ſunt, requiri ſolent.
54 Intra annum vero vix patere debet ad Humanitatem aſcenſus,cũ Primani ad eius exercitationes longe grauiores raro ſint idonei,vt vſus ipſe ſatis docuit: præterquam quòd interdũ paucis illis Humanitatis menſibus contenti,eaque vix dum leuiter tincti,cum deſperent ſe ad Rhetoricam admitti poſſe, in Philoſophiæ ſcholam irrumpunt,nullo ordine, fructu etiam pene nullo.
55 Non prohibendum tamen omnino, quin paucisſimi quidam & egregie prouecti, quiq; in Prima annum totum, aut ſeſquiannum adhuc,aut etiam cum eximio quodam progreſſu ſi præſtanti ingenio ſint,ſex tantũ menſes conſumpſere, poſsint aut debeãt promoueri quolibet anni tempore,ſi nihilo minus illis Humanitas,quam Prima,profutura credatur.
56 Vt autem Magiſter de ſuorum auditorum profectu iudicium ſemper paratum habeat, ſi a parentibus aut a Præfecto interrogetur de aliquo,ſub initium anni in catalogum referat vniuerſos: & vt quiſque longo vſu atque obſeruatione ſpecimen ſui dederit,ita cuiuſque nomini

mini apponat notam induſtriæ aut negligentiæ: ingenij aut tarditatis; frequentiæ aut infrequentiæ; temporis quoque in ea ſchola conſumpti, vt intelligatur, ecqua ſit ſpes progreſſus faciendi, ſi ad ſuperiorem ſcholam tranſierit.

57 Alternis menſibus huiuſmodi catalogum latine, & Alphabeti ordine conſcriptum in folio tradat Præfecto: accuratiſsimum vero, cũ inſtat annuæ promotionis examen: Quod quoniam magna ex parte pendet ex Magiſtri iudicio, quo plures poteſt, diſcipulorum gradus diſtinguat in catalogo, ac ferme ſex, Nempe Optimos, Bonos, Mediocres (qui tamen apti iudicantur:) Dubios, Retinendos, Reijciendos. Quæ notæ numeris ſignificari poſſent. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

QVOTIDIANA TEMPORIS RATIO, ac diuiſio.

58 MAGISTER ante ſignum datum ſcholas non ingrediatur; potius, ſi cum aliquo agendum, agat in atrio. Nec dato ſigno vſpiam demoretur, aut ab vllis, licet grauibus viris, detineri patiatur, modeſte ſui illos muneris admoneat, ingreſſumq; ſuum in ſcholam a diſcipulis iubeat anteuerti.

59 Det operam, vt quam minimum fieri poteſt recedat a temporum ſpatijs, quæ hic ſingu

is exercitationibus aſsignantur, eaque vt fe-re fit, diſtinguat ad Clepsydram: Obſeruet & exercitationum ordinem hic præſcriptum, niſi iuſtis de cauſis Præfecto videretur variandus: In eo tamen, qui initio ſtudiorum ſuſceptus fuerit, conſtanter toto anno perſeuerandum.

MANE HORA PRIMA.

§. 1. THEMATA corrigantur: quod dum priuatim ac ſummiſſa voce facit præceptor, pueri primum memoriter Decurionibus recitent Ciceronem & Grammaticam Græcam; deinde tacite ſcribant, quæ Magiſter hoc tempore ſcribenda conſtituerit.

§. 2. Recitatio tamen poſſet etiam (ſi nihil impediat) ante præceptoris aduentum ſtatim poſt primum campanæ ſignum inchoari: Eo quoque tempore recognoſcat Decurio, & colligat quicquid afferendum domo fuerit a pueris, idque Magiſtro tradat cum Cenſorijs notis, hoc eſt, cum obſeruationibus eorum, quæ quiſque bene maleve geſſerit in recitando, in ſcribendo, & in alijs huiuſmodi.

HORA SECVNDA.

§. 3. PVBLICE recitetur a nonnullis, niſi id faciendum potius videatur

ad

ad extremum horæ primæ. Prælectio pridiana breuissime repetatur, tum præsens explicetur per semihoram fere ex M. Tullij epistolis & explicata statim exigatur a pueris.

HORAE TERTIAE DIMIDIO.

§. 4. VACETVR Græcis, habita prius repetitione eorum, quæ pueri Græce didicerant in secunda Classe.

A PRANDIO HORA PRIMA.

§. 5. RECITETVR Poeta ac Latina Syntaxis; at huius loco sub anni finem Prosodia: interea cursim a Magistro recognoscantur censuræ Decurionum; & ea quæ priuatim mane scripta fuerint hora prima: deinde Syntaxis explicetur & repetatur per semihoram.

HORA SECVNDA.

§. 6. CVM Syntaxeos repetitione continuetur aliqua exercitatio extemporalium thematum & inflexio nominis aut verbi alicuius difficilioris per occasionem. Mox thema dictetur.

§. 7. Deinde Poetæ lectio habeatur per semihoram.

§. 8. REPETATVR Poeta: reliquo tempore concertetur a pueris.

DIE VACATIONIS.

§. 9. QVICQVID tēporis in schola ponetur, nō discrepet ab alijs diebus.

DIE SABBATI MANE.

§. 10. RECITENTVR primum audita per hebdomadam: imo ab initio libri præseferat magister velle se librum illum a principio singulis sabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progressus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pensi magnitudinem remittat: interdum tamen postremis paginis omissis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur. Eo denique absoluto, sortito capiat aliquos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e suggestu totum librum per partes cum dignitate pronuntiēt, nec sine præmiolo.
§. 11. Totius deinde hebdomadæ prælectiones repetantur: & quia omnia earum capita non possunt, præcipua atque vtilissima quæq; recolantur, partim discipulis sua sponte red-

den-

dentibus, aut inter se percunctantibus; partim Magistro exigente.

A PRANDIO.

§.12. IDEM præstandum de rebus pomeridianis: & thema paulo longius dictandum, quod post dominicum diem corrigatur.

§.13. Nouissima semihora in breuem explicationem Catechismi, piamque exhortationem collocetur: Exponetur autem Catechismus ex P. Canisij libello, nisi alicubi alius iam in vsu sit nihilo minus vtilis. Ediscatur autem ac recitetur initio scholæ cum alijs prælectionibus pomeridianis.

IN FESTIS ET ANNVIS *Vacationibus*.

§.14. TAM in festis, præsertim si plura sint, quam in annuis vacationibus, siue præfectus, siue magister pueris aliquid, quo occupentur, imponat.

PIETAS AC DISCIPLINA *morum*.

60 INCENSIS potissimum, &c. Vt Reg. 70. tertiæ. Et sic de reliquis omnibus, quæ sunt eædem ad verbum cum Regulis tertiæ.

REGVLÆ PROFESSORIS HVMANITATIS.

OFFICIVM ET FINIS.

1 ADOLESCENTES, qui in Societatis disciplinam traditi sunt, sic instituendos esse sibi putet, vt e scholis nostris, quas frequentarint, vna cum bonis litteris veram etiam animi pietatem imprimis hausisse videantur.

TERMINI AC FINES huius scholæ.

2 HÆC classis eo comparata atque instituta est, vt discipuli multiplicem ac variam eruditionem ex Poetis, ex Historijs, ex Moribus gentium, ex Apophtegmatis, ex Adagijs, ex Morali Philosophia M. Tullij consequantur: caput autem est ad Latinæ linguæ elegantiam perpoliri; Latinas epistolas vsitatorum generum non sine artificio, & oratiunculas ex Rhetoricæ compendio scribere: carmina condere præcipuorum generum; styli historici eam adipisci cognitionem, quæ ex au ctoribus, dum explicantur a Magistro, hauriri commode poterit: in Græcis denique litteris

adeo progredi, vt Græce aliquid scribere non imperite norint.

QVOTIDIANAE EXERCItationes.

3 LIBRI, quorum explicatio ad hanc Classem pertinet, sunt Ciceronis Officia, Paradoxa, Tusculanæ quæstiones præter primum, De Finibus, & de Claris Oratoribus, cum sit liber pene historicus. Ex historicis vero exponatur Cæsar, Sallustius, Q. Curtius, Iustinus, Corn. Tacitus, & aliquid Liuij. Poetæ denique huius Classis sunt Virgilius, Horatius, Fasti Ouidij, Tragediæ Senecæ, Statij sylvæ, Claudianus.

4 Horum Auctorum explicatio, quæ Latine tantum fieri debet, licet multiplici antiquitatis ac rerum scientia magis abundare debeat, quam inferiorum classium: modus ille tamen adhibeatur, vt id potius citra fiat quam vltra mediocritatem: se totum potius Magister effundat in linguæ Latinæ obseruationes, in locutionum vsum varietatemque, in bonorum auctorum præsertim Ciceronis imitationem, leuioribus modo prætermissis, modo cursim & obiter indicatis.

5 Nihil autem magis obterit ac pessum dat aut præceptoris & scholæ existimationem, aut adolescentium indolem & in humanioribus

litteris progreſſum, quam Tractatus quidam philoſophici, ſiue digreſsiones de Sybillis, de Triumpho, de Magiſtratibus, de Elegia, de Tragœdia, de Tropis, ac ſimilibus. Quare ſatis erit hiſce de rebus tantum afferre in medium, quantum propoſiti loci poſtulat explicatio: diſcipulos autem ad libros de his rebus copioſe conſcriptos a varijs auctoribus, reijcere.

6 Germanam vocabulorum vim non aliunde promat, quam ex M. Tullio, Varrone, Feſto, Nonio, Gellio alijsve antiquis Auctoribus; qui de Verborum proprietate ſcripſerunt. Adijciat quoque peculiares quaſdam locorũ difficilium (ſiue eiuſdem ſcriptoris, ſiue aliorum ſint) interpretationes, aut inſigniores annotationes, quæ aut non facile cuiuis obuiæ ſolent eſſe, aut quas ex ſua quiſque doctrina Magiſter deprompſerit, ſimiles lucubrationibus eorum, qui variarum lectionum libros ediderunt.

7 Ac primum explicaturus Auctorem, propoſiti loci ſtatim ſententiam demonſtret: deinde periodum, quãtum oportuerit, ad verbum interpretetur, nec auctoris voces ac figuras ſuis locis, niſi coactus, dimoueat, vt oratorij numeri conſeruentur. Tum ad eadem, quæ decurrerat, recurrat adiectis ſuis, vbi locus exigit, rerum verborumque obſeruationibus.

8 Vt hiſtorici explicatio quotidiana eſſe poſ-

ſit in

sit in hac Classe, nec Magistro nimium onerosa, satis illi fuerit explicare rem gestam, prout ab auctore narratur, vt non sit opus alios etiā earundem rerum peruolutare scriptores. Proposita vero auctoris sententia, eius verba leuiter attingat, & ea tantum, quæ plusculum habent obscuritatis: Quo sane modo breui multa percurret cum antiquitatis cognitione nō pœnitenda, ex qua & viuendi & scribendi exēpla egregia adolescentibus suppetant.

9 Duobus extremis anni mensibus loco M. Tullij & historici, exponatur Rhetoricæ compendium ex Cypriano cum faciliori aliqua M. Tullij oratione, vt pro Archia, pro Marcello, pro Deiotaro, Philippica septima. Quo tempore Adolescentibus proponantur argumenta Exordiorum, Narrationū, Epilogorum aliarumque partium orationis initio; postea vero totarum etiam orationum.

10 Ea quæ inter prælegendum Magister attulerit, siue ad elegantiam siue ad eruditionem pertineant, iubeat emendate a pueris describi; caueatque seuere, tum ne vnam quidem litteram scribant nisi iussi; tum ne Pædagogi pueris domi prælectiones alias exponant, sed repetant duntaxat auditas in scholis, ne bonæ interpretationis, quam in scholis didicere, domi iacturam faciant.

11 Auditam prælectionem eodem, quem Magister seruauerat, repetant ordine; & quidem

clara voce, emendate, distincte: & quantum satis est, exprimant litteras seu verba, ea præsertim in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare solet.

12 Non vni repetitionem imperet, sed quàm plurimis per partes: nec eos interroget ordine quo consident, sed prætereat quos velit: nõ temere tamen, sed ex occulto catalogo; vt statis vicibus exerceat vniuersos. Et primum quidem prouectiores repetant, alij deinde, crebrius vero tum noui discipuli, qui & diligentius exercendi, & indulgentius tractandi videntur, tum alij segniores: quànquam ingenio aut lingua tardiores breuius interrogandi sunt, ne in his plus æquo temporis conteratur.

13 Absoluto aliquo libro, ad totius repetitionem pueros paratos esse iubeat in certum diē, tametsi eos non de omnibus, sed de præcipuis capitibus interrogaturus. Quod si præmiola quædam nancisci queat distribuenda victoribus, paratis iam ad repetendum pueris omnibus illa proponat, ac simul edicat, Ecqui velint profiteri se de omnibus, quæ eo libro continentur, responsuros: ex professis autem aliquos sortito delectos reliqui binis ternisve la cessant interrogationibus, præmiumque ferāt qui vicerint.

14 Ad hæc initio scholarum matutinam mane, vespertinam vespere lectionem pueri red-

dant

dant memoriter Decurionibus: Hi vero vel Decurionum maximo, vel Magiſtro: qui tres etiam quatuorve ex alijs ſemper audiat per partes publice ac palam, tum ad explorandam Decurionum fidem, tum ad ea pronuntiationis vitia corrigenda, quæ vt in legendo cauerentur, ſuperius conſtitutum eſt. Audiat autẽ præſertim deſidioſiſsimum quenque, quique ſerius ad ludum venerunt.

15 Porro in Græcis exponantur Syntaxis, ratio accentuum & ſpirituum poſt breuiſsimã repetitionem eorum, quæ tradita ſunt in prima Claſſe. Explicentur etiam Iſocrates, Lucianus, Epigrammata, Ariſtophanes, Theocritus. Alternis quoque diebus aliquid Græce conuertatur, & tribus poſtremis anni menſibus tradatur breuis ratio Proſodię, ac nonnulla tentetur in verſibus faciendis proluſio. Nec mediocriter conducet, ſi præceptor faciliora quædam Græce interroget, Græce etiam reſpondeant auditores.

16 Themata huius ſcholæ ad epiſtolarum formam fere dictentur, traditis non nullis præceptis ſcribẽdi varia epiſtolarum genera vel ad gratulandum vel ad conſulendum, vel ad narrandum, vel ad monendum, vel ad reprehendendum vel ad ſuadendum, vel ad diſſuadendum, &c.

17 Themate, quod poſtea domi latine vertendum eſt, tradito, tradat ſtatim Magiſter diffi-

ciliores

ciliores quoſdā dicendi modos ad thema ſcribendum neceſſarios, aliaque ſubſidia quibus adoleſcētes iuuari poſsint,vt & perſpicuitatis in ſcribendo rationem habeant quam maximam, & nihil, quoad ejus fieri poterit mandent litteris, quod ex idoneis auctoribus, ex M. Tullio prèſertim,depromptum non ſit.

18 Duplex vnuſquiſque adoleſcens ſuæ compoſitionis exemplum ſcribat,vnum ſibi, alterū Magiſtro ad emendandum accedenti,qui ſuperiore ex loco clara corrigat voce exempla fere terna quotidie; & in his vnum aliquod ex deterrimis,palam indicando,quicquid in Syntaxi, in orthographia, in interpunctione, aut aliter erratum fuerit. Neque hæc ſolum corrigat, ſed elegantiæ quoque & cultus exigat rationem.

19 Inter emendandum cum primum erratum aliquod publice pronuntiarit, iubeat; vt qui errarunt, aut eorum æmuli regulam,contra quam peccatum eſt,ſtatim proferant, atq; reliqui omnes,ſuum quiſque,exemplum corrigant, correctumque tradant ſi non quotidie, aliquando tamen æmulis,qui diſpiciant, correctum ne ſit ex Magiſtri præſcripto, & an habeat alia præterea,quæ corrigenda ſint. Ad eā vero cenſuram honore aliquo, & ſi commode poteſt excogitari; præmiolo incitandi eſſent.

20 Hoc ſane modo cūm omnium exempla quotidie Magiſter corrigere non poſsit: corri-

gat tamen, quo plura poteſt; quædã etiã priuatim ipſe recognoſcat e ſuggeſtu; ex ijs præſertim, quorũ ſuſpecta diligẽtia eſt, nũc iſtũ, nunc illum ad ſe vocando, idque ſaltem eo tempore, quo æmuli aliorum exempla perlegunt & errata colligunt: prorſus vt ſchola in ternas quaternasve partes diuiſa, nullus ſit, cuius compoſitionem ſemel in hebdomada non emendarit.

21 Dum priuatæ tacitæque vacat correctioni, iubeat eos, quibus tunc negotij nihil eſt (ne perſtrepant ex otio) aut deſcribere aliquid ex græco auctore, aut verſus ex præſcripto cõponere, aut excerpere phraſes ex Ciceronis prælectione, aut eam emendate, interpunctim elegantique charactere tranſcribere; idque ſic attente, vt quod in exſcribendo Thucydide ferunt Demoſtheni cõtigiſſe, occultam Ciceronis imitandi facultatem & conſuetudinem nanciſcantur.

22 Eorum vero, quæ tunc deſcripta aut compoſita fuerint, arripiat quamcunque poteſt occaſionem legendi modo hæc, modo illa, ad emendandam, præter alia, orthographiã, qua nihil vitioſius in puero. Eadem de cauſa etiã inter dictandum ſemper admoneat, quomodo quæque orationis pars ſcribenda, interpungẽdaque ſit: atque idipſum a pueris non ſcribentibus ſolum, ſed etiam dictatum clara voce legentibus, exigat ſedulo.

Ex

23 Ex vſu etiam eſt, vt octauo quoque die Adoleſcentes ſuo Marte ſcribant Epiſtolam ex vno aliquo genere eorum, quæ paulo ante commemorata ſunt, ſed ita vt per omnia illa fere genera eat exercitatio. Et principio quidem, illius generis, de quo ſcribendum eſt, tradenda ſunt præcepta, eorumque indicandus vſus in aliqua Ciceronis ſeu Plinij epiſtola nō explicanda ſane ſed percurrenda: deinde conſimile argumentum proponendnm, deque eo pauca quædam capita dictanda, ex quibus diſcipuli facili negotio poſsint epiſtolam conſcribere.

24 Vbi vero viſi fuerint ſine cortice, vt dicitur, nare poſſe: tum Magiſter de alio argumento perſimili nullis dictatis capitibus, ſed verbotenus ſignificatis ſcribendam epiſtolam cu ret. Denique vbi ſatis exercitati ac prompti in hoc ſcribendi genere videbuntur, tum vero propoſito duntaxat argumento exiget epiſtolam. Quam ad exercitationem neceſſe eſt det operam Magiſter, vt diſcipuli quaſi ſyluam quandam verborum ac formularum cuiuſque generis paratam habeant, rationemque Kalendarum, quas quotidie epiſtolis ſubijciant, non ignorent.

25 Accurate etiam proſodiam exponat, repetitis prius his, quæ primanis leuiter informata fuerant, totiusque Proſodiæ curſum bis in anno peragat. Iam vero cùm ſolutæ orationis

nis ſcribendæ corrigendæque penſum quotidianum eſſe debeat, nec vnquam propter alias ſcriptiones intermittendum; carmen tamen duobus tantum hebdomadæ diebus, hoc eſt, Lunæ & Vacationis exigendum: Græca etiam ſcriptio ſemel, hoc eſt, poſt vacationis diem; Argumētum porro & carminis & Græcæ ſcriptionis in proximam hebdomadam eodem, quo alia corriguntur, die tradatur.

26 Quo autem exercitationes iſtæ fructuoſiores ſint, ſilentium & attentionem puerorū omni ope atque opera Magiſter exigat: quam ad rem valet admodum, ſi clara voce agant inter ſe; ſi feruide & acriter exerceantur a Magiſtro: ſi nullus aut ad repetendum dicendumve aliquid ſe offerat, aut aduerſariū prouocet, niſi permiſſu Magiſtri: ſi ſeuere caueatur, ne quis proxime aſsidentibus quicquam ſuggerat, dum interrogatur a Magiſtro: ſi denique quicquid in hoc genere peccatur, nō impune peccetur.

27 Faciendum quoque, vt Magiſter & diſcipuli non niſi Latine loquantur; data negligentibus (modo ne in Vniuerſitates, in quibus id moris non ſit, introducatur) Notula, ſeu Catenula, cuius ad finem ſcholæ ratio exigatur tam antemeridianis, quam pomeridianis horis.

28 Danda denique opera eſt, tum vt aliquod difficiliorum nominum verborumque non de

indu-

industria, sed per occasionem, inflectatur, ne memoria penitus excidant, tum vt tempestiue libri, quibus vsuri sunt, emantur a pueris: secus qui fecerint, nullo modo immunes sint ab ediscendo, sed describere iubeantur, quæ erunt explicanda, quoad eos sibi libros compararint.

INCITAMENTA STVDIORVM.

29 OMNIBVS, quibus potest, artibus, variandis tamen subinde, puerorum animos ad litterarum studia Magister excitet atque inflammet; duabus potissimum, spe honoris ac laudum; Metu ignominiæ & verberum: dummodo sicut in alijs, ita in hoc genere, nihil nisi consulto Præfecto introducatur noui. Illud etiam habendum hæc incitamenta non omnia omnibus conuenire, sed habendam esse rationem ætatis, rerumque aliarum; vt a nullo exigatur, quod ferre nolit, aut nequeat.

30 Primũ itaq; suos Magister pueros referat in Decurias, quarũ vnaquęque ex denis ferme pueris constet. In illarum autem tres quatuorve primas (pauciores etiam, vbi magna paucitas auditorum) non nisi ex doctrinæ diligentiæque prærogatiua adsciscatur: & prout quotidie suam singuli operam probauerint, ita

ita vel suum tueantur gradum, vel aliqui descendant, ascendant alij, modo id salua morum disciplina fieri possit.

31 Vt autem par est Decurijs in litterario certamine victricibus aliquem honorem aut immunitatem dari; ita in ignauissimum quemque de Rectoris Praefectique sententia constitui nonnullas ignominiae notas, eas tamē, quae perpensa varietate regionum, pene nullam in eo loco habere soleant offensionem aut contumeliam.

32 Inter alias dedecoris notas, illud etiam probro ducatur, si quis eximi se postulet a scribendis versibus, ab audiendis Graecis, ab edifcendis lectionibus, alijsq; id genus, quae odiosiora videntur: Eiusmodi tamen exemptiones nunquam praeceptor, Praefectus autem grauissimis tantum de causis concedat.

33 Singulis Decurijs singuli praesint Decuriones; quibus reliqui dicto audientes sint. Probos sane illos oportet esse, modestos, diligentes, incorruptos a muneribus & gratia; & a quibus vel Decurionum maximus, vel Magister pensum memoriae, scriptionis, aliarumq; exercitationum exigat, sicut ipsi ab alijs.

34 Est autem Decurionis inter suae decuriae pueros silentium facere; memoriter eos recitantes audire ex ordine, notareque in libello nomina eorum, qui optime, qui pessime, qui nihil, qui non totum recitauerint: quoties etiā

quiſque errarit in recitando.
35 Exploret idem, ecquis ab ſchola abſuerit: exigat quoque ſuæ decuriæ compoſitiones, cũ primum Magiſter in ſcholam pedem intulerit, aut paulo antea; noterque, ecquis omnino thema non ſcripſerit: ecquis aut non totum, aut diuerſum, aut lituris inquinatum; aut interuallis omiſſorum verborum interruptum; aut duplex compoſitionis exemplum non tulerit, & cætera, quæ Magiſter præſcripſerit.
36 Eſt & illud mutuæ æmulationis quaſi calcar pueris admouendum, vt veluti de principatu decertent. Diuidatur itaque ſchola in duas veluti claſſes, quarum vnaquæque ſuum habeat Prætorem, ſuum Tribunum, ſuos Senatores, ſuum denique ſummum Magiſtratum, ſiue Imperatorem illum, ſiue Conſulem, ſiue Dictatorem cognominare velint. Hi vero Magiſtratus (niſi vbi per diſcipulorum infrequentiam id non liceat) ſuam in ſua claſſe decuriã, cuius Decurio ſit ipſe princeps, efficiant; ſedeantque ante & extra eas etiam decurias, quarum delectum facit aſsiduitas, & ingenij doctrinæque præſtantia.
37 Ad eos honores conſequendos, quolibet menſe ſemel a prandio componatur in ſchola, nec ſoluta ſolum oratione, ſed ad eam alternis adijciatur modo carmẽ, modo Græca ſcriptio. Breue thema ꝓponatur, quod intra duas & dimidiatam horam ſcribi poſsit elaborate:
om-

omniũ optime qui scripserit, magistratu summo potiatur; ex ijs vero, qui accesserint proxime, primus Prætoris, alter Tribuni, sex alij senatorum nominibus & honoribus augeantur. Sed & si quis primorum triũ graui de causa fuerit suo loco mouendus, ad eum magistratũ supplendum iterum intra eundem mensem eodem ordine componatur. Nec vero cum scribitur in schola, domestica discipulis scriptio remittenda est; cuius tunc argumentum mane dictandum.

38 Fient etiam acriores ac solito solertiores Adolescentes, si inter se tanquam singulari certamine depugnare sinantur. Quocirca vnicuique suus attribuatur aduersarius, ac velut Antagonista, quocum quoties res postularit decertet, vtroq; ius habente alterum aut cunctantem anteuertendi, aut errantem corrigendi: si non correxerit, sit eiusdem noxæ reus. Rogent ipsi nonnunquam Magistrum, permittat, vt Decuriæ superioris aliquem lacessant ad pugnam, eiusque locum illustriorem, si vicerint, consequantur.

39 Ex vsu quoque fuerit, si nihil impediat, binos quosque Antagonistas seu æmulos non ex eadem, sed ex oppositis scholæ clasſibus deligere, atque eos potissimum, qui sibi aduerso loco, magistratuve respondeant; facta potestate ijs, qui in magistratu sunt, subueniendi cuicunque suæ clasſis puero aut iam prola-

pſo, aut hærenti, laborantique, priuſquam ab æmulo corrigatur. Quæ vero claſsis per diem plura victoriæ puncta tulerit ab aduerſarijs, ea ſub finem ſcholarum veſpere ſuperior ac victrix non modo Magiſtri voce declaretur, ſed etiam, ſi nihil obſtiterit, externo quoquam ſigno, tanquam trophæo, quod in diem poſterũ alioſque, quoad vincat pars victa, perduret.

40 Ad hæc quo magis alacri erectoque ad ſtudium animo ſint, bis ſingulis menſibus Humaniſtæ ad ſuperiorem ſcholam, per ſemihoram certaturi cum Rhetoribus, aſcendant; nõ omnes quidem, ſed lectiſsimi quique, dummodo eorũ delectus ſine inuidia atque offenſione fieri queat; & ij qui non aſcendunt, Decurionum opera in officio contineri poſsint. Interſint concertationi Præfectus & duo præceptores, ipſi etiam inter ſe modeſte diſputaturi.

41 Diſputent autem de ijs tantum, quæ ſuæ claſsi propria ſunt: nec Dialectico more, ſed illo fere modo.

Expone locum illum Virgilij, ſiue M. Tullij, ſiue alterius auctoris.

Vnam aliquam ſententiam pluribus phraſibus ex Cicerone depromptis enuntia.

Quæ ſunt præcepta epiſtolæ gratulatoriæ, ſeu conſolatoriæ, ſeu Hortatoriæ &c.

Quæ ſunt præcepta ſcribendi epigrammatis, Elegiæ, Odes &c.

Videtur ne tibi mendoſus ille locus Hora-

tij ? & si mendosus, quomodo corrigendus ?

Explica figuram seu tropum illum .

Interpretare illud Hieroglyphicum , aut Symbolum Pythagoræum , aut Apophtegma , aut Adagium , aut Emblema, aut Ænigma cuiusquam antiqui scriptoris .

Cuius historiæ fundamentum habet fabula Dædali, Deucalionis, Aurei velleris &c. ?

Iure ne exacti Reges ab vrbe ?

Præstantior ne dux Annibal, an Scipio ?

Quot sunt genera dicendi? quid exordium? quid insinuatio? quibus rebus hic vel ille commouetur affectus ?

42 Verum ex his, alijsque id genus, ea potissimum proponenda requirendaque sunt, quæ aut explicata iam atque tradita sint a Magistro, aut aliqua alia ratione discipuli scire debeant & soleant; aut certe præmonendi, qui responsuri sunt, ne ignorent, quas ad res meditati paratique accedere debeant. Possent etiã duo præceptores inter se conuenire, & ex condicto suorum duos aut plures sic instruere, vt parati veniant, nec se paratos venisse diffiteantur, ad respondendum de nonnullis, quæ studij longioris indigent, vt acriorem iucundioremque reddat concertationem crebra, nec hæsitans vnius percunctatio, alterius responsio .

43 Nec semper verbotenus, sed descriptis aliquando thesibus disseratur tam ab ipsis inter

ſe Humaniſtis, quàm cum Rhetoribus. Theſiū vero materiam præbere poſſunt res paulo ante memoratæ, aliæque huiuſmodi, idque ſub hac fere formula.

Exponemus obſcuriores aliquot locos, vt illum Ciceronis, illum Virgilij, illum Horatij &c.

Non placet interpretatio illa Seruij, Pædiani, Acronis, ſed illa alia fuit mens auctoris.

Oſtendemus in hac tota oratione M. Tullij nihil eſſe, niſi ex artis præſcripto.

Recte Virgilius non ab excidio Troiæ, ſed ab Æneæ nauigatione exorſus eſt.

Quæcunque propria ſunt Epopæiæ ſeu Tragediæ, egregie Virgilius in Æneide, & in Troade Seneca ſeruarunt.

Et alia huiuſmodi.

44 Præterea demandet Magiſter cuipiā Adoleſcenti ex prouectioribus, vt circiter ſemihora ex ſuggeſtu, qui aliquo tapetio inſtratus ſit, prælectionem habeat ſolito ornatius in ſabbatho, idque ſingulis fere menſibus: immo id ſemel aut iterum etiam in anno faciendum cum honorariorum auditorum inuitatu, & apparatu maiori, ſed qui pene nullum poſtulet ſumptum.

45 Quolibet etiam ſabbatho extrema ſcholæ antemeridianæ ſemihorula vnus Rhetorū aliquid minus quidem celebre, paulo tamē quotidiana ſcriptione ornatius in ſua claſſe declamet,

clamet, eodem etiam conuenientibus Humanistis: sequente vero sabbatho coactis eadem hora in Humanitatis classem Rhetoribus vnus Humanistarum pronuntiet vel oratiunculam, vel si Rhetoricæ compendium expositum non dum sit, carmen aliquod, vel prolixiorem epistolam ad absentes. In neutram vero classem plures conueniant, quam quot ea commode capere potest sine turbis; ad quas etiam cauendas intersit Præfectus.

46 Alternis præterea mensibus per occasionem litterariæ alicuius celebritatis Magister optima quæque carmina ex ijs, quæ per duos illos menses scripta sunt a discipulis externis, seligat, vt publice proponantur; modo tam a Magistro, quam a discipulis caueatur omnino, & a nostris scholis abigatur genus illud carminis, quod aut versus ab eadem semper ducit littera, aut varias effingit figuras, aut res alias eiusmodi consectatur populares magis, quam poeticas.

47 Nostri etiam qui humanioribus litteris vacant, in loco quopiam idoneo aliquid carminum affigant Dominico quoque die: quod in Renouatione votorum cæterisque solemnitatibus multo celebrius ac plenius præstandum est: longe vero copiosissime, cum studiorum celebratur instauratio, modo ijs tantum linguis scripta sint, quas profitemur in scholis, nisi cum celebritas aliqua multiplici va-

rietate aliarum etiam linguarum cohoneſtan da videtur.

48 Neque verſibus ſolum exornandi parietes, ſed admiſcendum etiam aliquid proſæ breuioris; cuius vſus frequentior eſt, nec inuentio minus grauis & acuta, nec minus laborioſa dictio: cuius generis ſunt inſcriptiones Sepulchrorum, Clypeorum, Templorum, Hortorum, Theatrorum; quædam etiam breues ac preſſæ, ſed non parum elaboratæ deſcriptiones Vrbis, Portus, Pugnæ, aliusve rei geſtæ, ab aliquo præſertim Diuorum.

49 Hæc autem nonnullis picturis, quæ Emblemati vel Ænigmati propoſito reſpondeant, poterunt condecorari tum ab externis Adoleſcentibus; ſed non niſi in inſigni aliqua celebritate & permiſſu Præpoſiti Prouincialis, vt vitentur ſcilicet immoderati ſumptus; tum a Noſtris, raro tamen, nec ſine Rectoris approbatione, idque cum argumẽtum eiuſmodi eſt, vt religioni ac pietati potius, quam oſtentationi deſeruiat.

50 Cum communia præmia publice diuidenda ſunt, aut in Theatro ab adoleſcentibus noſtris aliquid exhibendum; ſicut his rebus pueriles animi exhilarantur, & ad ſtudia bonarũ artium inflammantur quam maxime; ita & Magiſter ſtrenue laboret, vt & ſuos egregie inſtructos mittat ad certamen; & ſeuere caueat, ne morum doctrinæve iacturam faciant, dum

se comparant ad theatrum.

51 Quoniam in theatrum poemata minus frequenter edi possunt, ne huius rei nimia intermissione frigeat poesis ac iaceat, æquum est, vt ter aut quater in anno priuatim in schola sine scenico ornatu ab Adolescentibus mutuo colloquentibus recitentur ab ipsis compositæ Æglogæ, Scenæ, Dialogi: quorum partes ita Magister disponat ac diuidat paulo prouectioribus scribendas, vt coniunctæ postea vnũ corpus coagmentent.

PROMOTIO AD SVPERIOREM classem.

52. SEMEL duntaxat in anno, nempe cũ instaurantur studia, discipulorũ promotio ad Rhetoricæ classem facienda est. Quam ob causam æquum est, vt vno ferme ante examen mense strenue suos Magister in præcipuis ac difficillimis exerceat, quæ maxime ab ijs, qui promouendi sunt, requiri solent.

53 Vt autem Magister de suorum auditorum profectu iudicium semper paratum habeat, si a parentibus aut a Præfecto interrogetur de aliquo, sub initium anni in catalogum referat vniuersos: & vt quisque longo vsu atque obseruatione specimen sui dederit, ita cuiusque no-

mini apponat notam industriæ aut negligentiæ; ingenij aut tarditatis; frequentiæ aut infrequentiæ; temporis quoque in ea schola consumpti, vt intelligatur, ecqua sit spes progressus faciendi, si ad superiorem scholam transierit.

54 Alternis mensibus huiusmodi catalogum latine, & Alphabeti ordine conscriptum in folio tradat Præfecto: accuratissimum vero, cũ instat annuæ promotionis examen: Quod quoniam magna ex parte pendet ex Magistri iudicio, quo plures potest, discipulorum gradus distinguat in catalogo, ac ferme sex, Nempe Optimos, Bonos, Mediocres (qui tamen apti iudicantur:) Dubios, Retinendos, Reijciendos. Quæ notæ numeris significari possent. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

QVOTIDIANA TEMPORIS RATIO, *ac diuisio.*

55 MAGISTER ante signum datum scholas non ingrediatur; potius, si cum aliquo agendum, agat in atrio. Nec dato signo vspiam demoretur, aut ab vllis, licet grauibus viris, detineri patiatur, modeste sui illos muneris admoneat, ingressumq; suum in scholam a discipulis iubeat anteuerti.

56 Det operam, vt quam minimum fieri potest recedat a temporum spatijs, quæ hic singu

lis exercitationibus aſsignantur, eaque, vt fere fit, diſtinguat ad Clepſydram: Obſeruet & exercitationum ordinem hic præſcriptum, niſi iuſtis de cauſis Præfecto videretur variandus: In eo tamen, qui initio ſtudiorum ſuſceptus fuerit, conſtanter toto anno perſeuerandum.

MANE HORA PRIMA.

§. 1. THEMATA corrigantur: quod dum priuatim ac ſummiſſa voce facit præceptor, pueri primum memoriter Decurionibus recitent Ciceronem & Grammaticam Græcam: deinde tacite ſcribant, quæ Magiſter hoc tempore ſcribenda conſtituerit.

§. 2. Recitatio tamen poſſet etiam (ſi nihil impediat) ante præceptoris aduentum ſtatim poſt primum campanæ ſignum inchoari: Eo quoque tempore recognoſcat Decurio, & colligat quicquid afferendum domo fuerit a pueris, idque Magiſtro tradat cum Cenſorijs notis, hoc eſt, cum obſeruationibus eorum, quæ quiſque bene maleve geſſerit in recitando, in ſcribendo, & in alijs huiuſmodi.

HORA SECVNDA.

§. 3. PVBLICE recitetur a nonnullis, niſi id faciendum potius videatur

ad extremum horæ primæ. Prælectio pridiana breuissime repetatur,tum præsens explicetur per semihoram fere ex M. Tullio & explicata statim exigatur a pueris.

§.4. Aliquid tamen huius horæ quotidie, aut frequenter superesse debet ad mutuam Adolescentium concertationem tunc habendam.

VLTIMA SEMIHORA.

§.5. HISTORICVS explicetur paulominus quã semihora, vt aliquantisper vacet non ad omnia quidem, sed ad præcipua quædam repetenda.

A PRANDIO HORA PRIMA.

§.6. RECITENTVR Poeta ac Prosodia: qua absoluta aliquid ex Græco auctore,qui tunc exponitur. Interea Magister cursim recognoscat & notas Decurionũ, & ea quæ mane priuatim discipuli scripserant idque per dimidiam horam.

§.7. Altera dimidia explicetur Prosodia & thema dictetur.

HORA SECVNDA ET TERTIAE dimidia.

§.8. POETÆ explicando repetendoque tres horæ quadrantes,totidem vero

Græcæ

Græcæ Grammaticæ, & Auctori impendantur.

DIE VACATIONIS.

§. 9. DIMIDIA horæ primæ expendatur, vt alijs diebus: altera dimidia emendationi carminum tribuatur.

§. 10. Secunda hora explicetur breue aliquod artificium ac ratio conſcribendi epiſtolas & Chrias: deinde Proſodiæ præcepta, quæ breuiter reliquis diebus exponuntur, inculcentur & exigantur ſerio.

§. 11. Vltima ſemihora aliquid epigrammatum, aut Elegiarum, aut Odarum exponatur, nec ſine repetiuncula.

DIE SABBATI MANE *hora prima.*

§. 12. RECITENTVR audita per hebdomadam: imo ab initio libri præſeferat magiſter velle ſe librum illum à principio ſingulis ſabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progreſſus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pen ſi magnitudinem remittat: interdum tamen poſtremis paginis omiſsis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur.

tur. Eo denique absoluto, sortito capiat aliquos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e suggestu totum librum per partes cum dignitate pronuntiēt, nec sine præmiolo.

HORA SECVNDA.

§. 13. TOTIVS deinde hebdomadæ prælectiones repetantur idque per præcipua quædam capita, partim Magistro exigente, partim discipulis aut sua sponte reddentibus, aut inter se percunctantibus.

§. 14. Semel aut iterum quolibet mense huius horæ dimidia pars prior Græcis repetendis tribuatur; posterior autem disputationi aut ex propositis thesibus, aut verbotenus.

VLTIMA SEMIHORA.

§. 15. HABEATVR vel audiatur Hebdomadaria Oratio.

A PRANDIO HORA PRIMA.

§. 16. POETA memoriter recitetur: interea Magister partim publice, partim priuatim emendet carmina: mox eorum dictet argumentum.

HORA SECVNDA.

§. 17. FIAT hebdomadaria repetitio Poetæ per ſemihoram, cuius repetitionis loco interdum aliquod Epigramma, vel Ode vel Elegia explanetur; per alteram ſemihoram partim explicandæ, partim recolendæ Proſodiæ vacetur ſtrenue.

VLTIMA SEMIHORA.

§. 18. IN breuem explicationem Catechiſmi, piamque exhortationem collocetur. Exponetur autem Catechiſmus ex P. Caniſij libello, niſi alicubi alius iam in vſu ſit nihilo minus vtilis. Ediſcatur autem ac recitetur initio ſcholæ cum alijs prælectionibus pomeridianis.

IN FESTIS ET ANNVIS *Vacationibus.*

§. 18. TAM in feſtis, præſertim ſi plura ſint, quam in annuis vacationibus, ſiue præfectus, ſiue magiſter pueris aliquid, quo occupentur, imponat.

57 INGENSIS potissimum,&c. Vt Reg.70. tertiæ. Et sic de reliquis omnibus, quæ sunt eædem ad verbum cum Regulis tertiæ.

REGVLÆ PROFESSORIS RHETORICAE.

OFFICIVM ET FINIS.

1 DOLESCENTES, qui in Societatis disciplinam traditi sunt, sic instituendos esse sibi putet, vt e scholis nostris, quas frequentarint, vna cum bonis litteris veram etiam animi pietatem imprimis hausisse videantur.

QVOTIDIANAE EXERCITATIONES.

2 LIBRI in hac classe exponendi fere sunt orationes Tullianæ, aliquæ etiam Liuianæ, Partitiones, libri de Oratore, de Inuentione, Rhetorica Aristotelis, liber septimus Quintiliani loco Topicorum M. Tullij: ex Rodulpho autem Agricola nihil.

3 Qualis Auctorum explicatio huic classi conueniat, cum vix paucis perstringi queat, proprio seorsim Paradigmate demonstratur, a quo Magister, quam minimum potest, recedat. Caueat autem seuere, tum ne vnam quidē litteram scribant auditores nisi iussi, idque per quam emendate; tum ne ipsis Pædagogi

prælectiones alias domi exponant, sed repetant duntaxat auditas in scholis.

4 Habitæ prælectionis statim a discipulis exigat repetitionem, nec eam vni imperet, sed quam plurimis per partes; nec eos interroget ordine quo confident, sed prætereat quos velit: non temere tamen, sed ex occulto catalogo, vt statis vicibus exerceat vniuersos. Et primum quidem prouectiores repetant, alij deinde, crebrius vero tum noui discipuli, qui & diligentius exercendi, & indulgentius tractandi videntur, tum alij segniores: quanquam ingenio aut lingua tardiores breuius interrogandi sunt, ne in his plus æquo temporis conteratur.

5 Adhæc initio scholarum matutinam prælectionem mane, vespertinam vespere discipuli reddãt memoriter Decurionibus: hi vero vel Decurionum maximo, vel Magistro, qui ex alijs quoq; semper aliquos per partes audiat, & fere desidiosissimum quenque, quique serius ad ludum venerunt.

6 Porro in græcis explicentur Demosthenes, Xenophon, Homerus, Pindarus, Euripides, Sophocles, Thucydides. In horum lectione longius est quotidie progrediendum: tametsi non quicquid explicatur, sit ediscendum, sed quaterni fere versus: nec quicquã explicetur, quod non statim ab auditoribus recolatur.

7 Græca Prosodia diligentius inculcanda:

semel

ſemel etiam minimum octauo quoque die ſoluta oratione, ſemel item carmine, ſed argumento propoſito, græce ſcribendum. Singulis etiam minimum menſibus vel breuis oratio græca, vel carmen græcum publice pronuntiandum. Proderit etiam, ſi quod a græcis auctoribus vincta ſolutave oratione ſcriptũ eſt, latine vertatur eodem orationis genere.

8 Latinæ etiam orationis & carminis thema breuiter dictetur, quod amplificent poſtea diſcipuli, idque fere ad imitationem cuiuſquam boni auctoris, quem Magiſter indicarit: nonnunquam etiam ſatis fuerit demonſtrato Auctore aliquo, & propoſito verbotenus argumento iubere, vt inde diſcipuli orationem ſuo marte elucubrent: nonnunquam etiam cuiuſquam oratio parieti affigatur, & cęterorum iuuenum cenſura caſtigetur. Carmen autem exigendum duobus per hebdomadã diebus, hoc eſt, lunæ, & vacationis.

9 Duplex vnuſquiſque adoleſcens ſuæ compoſitionis exemplum ſcribat, vnum ſibi, alterũ Magiſtro ad emendandum accedenti, qui ſuperiore ex loco clara corrigat voce exempla fere terna quotidie; & in his vnum aliquod ex deterrimis, palam indicando, quicquid in Syntaxi, in orthographia, in interpunctione, aut aliter erratum fuerit. Neque hæc ſolum corrigat, ſed elegantiæ quoque & cultus exigat rationem.

10 Inter emendandum, cum primum erratum aliquod cõtra præcepta non modo Grammaticæ, sed etiam Rhetoricæ publice pronuntiarit, iubeat; vt qui errarunt, aut eorum æmuli præceptum, contra quod peccatum eſt, ſtatim proferant, atque reliqui omnes, ſuum quiſque, exemplum corrigant, correctumque tradant ſi non quotidie, aliquando tamen æmulis, qui diſpiciant, correctum ne ſit ex Magiſtri præſcripto, & an habeat alia præterea, quæ corrigenda ſint. Ad eam vero cenſuram honore aliquo, & ſi commode poteſt excogitari, præmiolo incitandi eſſent.
11 Hoc ſane modo cum omnium exempla quotidie Magiſter corrigere non poſsit: corrigat tamen, quo plũra poteſt; quædã etiã priuatim ipſe recognoſcat e ſuggeſtu; ex ijs præſertim, quorũ ſuſpecta diligẽtia eſt, nũc iſtũ, nunc illum ad ſe vocando, idque ſaltem eo tempore, quo æmuli aliorum exempla perlegunt & errata colligunt: prorſus vt ſchola in ternas quaternasve partes diuiſa, nullus ſit, cuius compoſitionem ſemel in hebdomada non emendarit.
12 Dum priuatæ tacitæque vacat correctioni, iubeat eos, quibus tunc negotij nihil eſt (ne perſtrepant ex otio) aut deſcribere aliquid ex græco auctore, aut verſus ex præſcripto cõponere, aut excerpere phraſes ex Ciceronis prælectionę, aut eam emendare, interpunctim, elegan-

elegantique charactere transcribere; idque sic attente, vt quod in exscribendo Thucydide ferunt Demostheni cōtigisse, occultam Ciceronis imitandi facultatem & consuetudinem nanciscantur,

13 Quo autem exercitationes istæ fructuosiores sint, silentium & attentionem puerorū omni ope atque opera Magister exigat: quam ad rem valet admodum, si clara voce agant inter se; si feruide & acriter exerceantur a Magistro: si nullus aut ad repetendum dicendumve aliquid se offerat, aut aduersariū prouocet, nisi permissu Magistri: si seuere caueatur, ne quis proxime assidentibus quicquam suggerat, dum interrogantur a Magistro: si denique quicquid in hoc genere peccatur, nō impune peccetur.

14 Faciendum quoque, vt Magister & discipuli non nisi Latine loquantur; data negligentibus (modo ne in Vniuersitates, in quibus id moris non sit, introducatur) Notula, seu Catenula, cuius ad finem scholæ ratio exigatur tam antemeridianis, quam pomeridianis horis.

15 Ea vero res sicubi intolerandas turbas excitet, satis fuerit, si quando patrium sermonē aliquis vsurpet, reprehendi ab aduersario, qui punctū victoriæ sibi notari iubeat, certo quodam punctorum numero constituto, quem qui excesserint, pœna aliqua litteraria afficiantur,

hoc eſt, aliquid vltra quotidianum ſcholæ penſum aut ediſcere, aut ſcribere iubeantur.

16 Danda denique opera eſt, tum vt aliquod difficiliorum nominum verborumque non de induſtria, ſed per occaſionem inflectatur, ne memoria penitus excidant, tum vt tempeſtiue libri, quibus vſuri ſunt, emantur a pueris: ſecus qui fecerint, nullo modo immunes ſint ab ediſcendo, ſed deſcribere iubeantur, quæ erunt explicanda, quoad eos ſibi libros compararint.

INCITAMENTA STVDIORVM.

17 OMNIBVS, quibus poteſt, artibus, variandis tamen ſubinde, puerorum animos ad litterarum ſtudia Magiſter excitet atque inflammet; duabus potiſsimum, ſpe honoris ac laudum; Metu ignominiæ & verberum: dummodo ſicut in alijs, ita in hoc genere, nihil niſi conſulto Præfecto introducatur noui. Illud etiam habendum, hæc incitamenta non omnia omnibus conuenire, ſed habendam eſſe rationem ætatis, rerumque aliarum; vt a nullo exigatur, quod ferre nolit, aut nequeat.

18 Itaque ſuos Magiſter pueros referat in Decurias, quarum vnaquęque ex denis ferme pueris conſtet. In illarum autem tres quatuorve primas (pauciores etiam, vbi magna

pau-

paucitas auditorum) non nisi ex doctrinæ diligentiæque prærogatiua adſciſcãtur:& prout quotidie ſuam ſinguli operam probauerint, ita vel ſuum tueantur gradum, vel aliqui deſcendant, aſcendant alij, modo id ſalua morum diſciplina fieri poſsit.

19 Vt autem par eſt Decurijs in litterario certamine victricibus aliquem honorem aut immunitatem dari; ita in ignauiſsimum quenque de Rectoris Præfectique ſententia conſtitui nonnullas ignominiæ notas,eas tamẽ, quæ perpenſa varietate regionum, pene nullam in eo loco habere ſoleant offenſionem aut contumeliam.

20 Inter alias dedecoris notas, illud etiam probro ducatur,ſi quis eximi ſe poſtulet a ſcribendis verſibus, ab audiendis Græcis, ab ediſcendis lectionibus,alijsq; id genus,quæ odioſiora videntur: Eiuſmodi tamen exemptiones nunquam præceptor, Præfectus autem grauiſsimis tantum de cauſis concedat.

21 Singulis Decurijs ſinguli præſint Decuriones, quibus reliqui dicto audientes ſint. Probos ſane illos oportet eſſe, modeſtos, diligentes, incorruptos a muneribus & gratia; & a quibus vel Decurionum maximus, vel Magiſter penſum memoriæ, ſcriptionis, aliarumq; exercitationum exigat,ſicut ipſi ab alijs.

22 Eſt autem Decurionis inter ſuæ decuriæ pueros ſilentium facere; memoriter eos reci-

tantes audire ex ordine, notareque in libello nomina eorum, qui optime, qui pessime, qui nihil, qui non totum recitauerint: quoties etiã quisque errarit in recitando.

23 Exploret idem, ecquis ab schola abfuerit: exigat quoque suæ decuriæ compositiones, cũ primum Magister in scholam pedem intulerit, aut paulo antea; notetque, ecquis omnino thema non scripserit: ecquis aut non totum, aut diuersum, aut lituris inquinatum, aut interuallis omissorum verborum interruptum, aut duplex compositionis exemplum non tulerit, & cætera, quæ Magister præscripserit.

24 Est & illud mutuæ æmulationis quasi calcar pueris admouendum, vt veluti de principatu decertent. Diuidatur itaque schola in duas veluti classes, quarum vnaquæque suum habeat Prætorem, suum Tribunum, suos Senatores, suum denique summum Magistratum, siue Imperatorem illum, siue Consulem, siue Dictatorem cognominare velint. Hi vero Magistratus (nisi vbi per discipulorum infrequentiam id non liceat) suam in sua classe decuriã, cuius Decurio sit ipse princeps, efficiant; sedeantque ante & extra eas etiam decurias, quarum delectum facit asiduitas, & ingenij doctrinæque præstantia.

25 Ad eos honores consequendos, quolibet mense semel a prandio componatur in schola, nec soluta solum oratione, sed ad eam alter-

nis

nis adijciatur modo carmẽ,modo Græca ſcriptio. Breue thema ꝓponatur,quod intra duas horas & dimidiam ſcribi poſsit elaborate: omniũ optime qui ſcripſerit, magiſtratu ſummo potiatur.

26 Ad hæc quo magis alacri erectoque ad ſtudium animo ſint, bis ſingulis menſibus Rhetoricæ auditores cum Humaniſtis diſputent, ſed de ijs tantum, quæ duabus his claſsibus communia ſunt: nec Dialectico more, ſed illo fere modo.

Expone locum illum Virgilij,ſiue M. Tullij, ſiue alterius auctoris.

Vnam aliquam ſententiam pluribus phraſibus ex Cicerone depromptis enuntia.

Quæ ſunt præcepta epiſtolæ Gratulatoriæ, ſeu Conſolatoriæ,ſeu Hortatoriæ &c.

Quæ ſunt præcepta ſcribendi epigrammatis, Elegiæ,Odes &c.

Videtur ne tibi mendoſus ille locus Horatij? & ſi mendoſus,quomodo corrigendus?

Explica figuram ſeu tropum illum.

Interpretare illud Hieroglyphicum, aut Symbolum Pythagoræum, aut Apophtegma, aut Adagium, aut Emblema,aut Ænigma cuiuſquam antiqui ſcriptoris.

Cuius hiſtoriæ fundamentum habet fabula Dædali, Deucalionis, Aurei velleris &c.?

Iure ne exacti Reges ab vrbe?

Præſtantior ne dux Annibal,an Scipio?

Quot ſunt genera dicendi? quid exordium? quid inſinuatio? quibus rebus hic vel ille commouetur affectus?

27 Verum ex his, alijsque id genus, ea potiſsimum proponenda requirendaque ſunt, quæ aut explicata iam atque tradita ſint a Magiſtro, aut aliqua alia ratione diſcipuli ſcire debeant & ſoleant; aut certe præmonendi, qui reſponſuri ſunt, ne ignorent, quas ad res meditati paratique accedere debeant. Poſſent etiā duo præceptores inter ſe conuenire, & ex condicto ſuorum duos aut plures ſic inſtruere, vt parati veniant, nec ſe paratos veniſſe diffiteantur, ad reſpondendum de nonnullis, quæ ſtudij longioris indigent, vt acriorem iucundioremque reddat concertationem crebra, nec hæſitans vnius percunctatio, alterius reſponſio.

28 Nec ſemper verbotenus, ſed deſcriptis aliquando theſibus diſſeratur tam ab ipſis inter ſe Rhetoribus, quam cum Humaniſtis. Theſiū vero materiam præbere poſſunt res paulo ante memoratæ, aliæque huiuſmodi, idque ſub hac fere formula.

Exponemus obſcuriores aliquot locos, vt illum Ciceronis, illum Virgilij, illum Horatij &c.

Non placet interpretatio illa Seruij, Pædiani, Acronis, ſed illa alia fuit mens auctoris.

Oſtendemus in hac tota oratione M. Tullij

nihil

nihil esse, nisi ex artis præscripto.

Recte Virgilius non ab excidio Troiæ, sed ab Æneæ nauigatione exorsus est.

Quæcunque propria sunt Epopæiæ, seu Tragediæ, egregie Virgilius in Æneide, & in Troade Seneca seruarunt.

Et alia huiusmodi.

29 Præterea demandet Magister cuipiã Adolescenti ex prouectioribus, vt circiter semihora ex suggestu, qui aliquo tapetio instratus sit, prælectionem habeat solito ornatius in sabbatho, idque singulis fere mensibus: imo id semel aut iterum etiam in anno faciendum cum honorariorum auditorum inuitatu, & apparatu maiori, sed qui pene nullum postulet sumptum.

30 Iam vero non leues laudis stimulos Adolescentibus subijcere solet vsus declamandi. Itaque initio cuiusq; mensis in aulam quampiam ampliorem, vel ea si desit, in templum: quotannis etiam semel & iterum in theatrum conueniant scholæ omnes superiores ad audiendam celebrem cuiusquam Rhetoris declamationem, seu declamatoriam concertationem inter duos, adhibito etiam iudice, qui litem sua auctoritate componat, dummodo de ijs tantum rebus litigetur, de quibus litigare non dedeceat, & quæ pie afficiant auditores ex instituto, vel ex opportuna digresione.

31 Quolibet etiam sabbatho extrema scholæ ante-

antemeridianæ ſemihorula vnus Rhetorũ aliquid minus quidem celebre, paulo tamẽ quotidiana ſcriptione ornatius in ſua claſſe declamet, eodem etiam conuenientibus Humaniſtis: ſequente vero ſabbato coactis eadem hora in Humanitatis claſſem Rhetoribus vnus Humaniſtarum pronuntiet vel oratiunculam, vel ſi Rhetoricæ compendium expoſitum non dum ſit, carmen aliquod, vel prolixiorem epiſtolam ad abſentes. In neutram vero claſſem plures conueniant, quam quot ea commode capere poteſt ſine turbis; ad quas etiam cauendas interſit Præfectus.

32 Quicquid autem in ſchola priuatim vel publice in aula, in tẽplo, in theatro declamatur; ab eo qui declamat oportet eſſe conſcriptũ; niſi quod publica declamatio a Præceptore tãto accuratius emendanda eſt, vt illa frequentia indigna non ſit; & tamen eius, qui orationem habet, partus, quoad eius fieri poteſt, & ſit, & habeatur.

33 Sit autem publica declamatio vel oratio Latina ſola, vel cum Latino carmine copulata, vel Latinũ carmen cum Græca oratiuncula, vel Latina oratio cũ Græco carmine breui.

34 Alternis præterea menſibus per occaſionem litterariæ alicuius celebritatis Magiſter optima quæque carmina ex ijs, quæ per duos illos menſes ſcripta ſunt a diſcipulis externis, ſeligat, vt publice proponantur; modo tam a

Magi-

Magiſtro, quam a diſcipulis caueatur omnino, & a noſtris ſcholis abigatur genus illud carminis, quod aut verſus ab eadem ſemper ducit littera, aut varias effingit figuras, aut res alias eiuſmodi conſectatur populares magis, quam poeticas.

35 Noſtri etiam, qui Rhetoricæ vacant, in loco quopiam idoneo aliquid carminum affigant Dominico quoque die: quod in Renouatione votorum cæteriſque ſolemnitatibus multo celebrius ac plenius præſtandum eſt: longe vero copioſiſsime, cum ſtudiorum celebratur inſtauratio, modo ijs tantum linguis ſcripta ſint, quas profitemur in ſcholis, niſi cum celebritas aliqua multiplici varietate aliarum etiam linguarum cohoneſtanda videtur.

36 Neque verſibus ſolum exornandi parietes, ſed admiſcendum etiam aliquid proſæ breuioris, cuius vſus frequentior eſt, nec inuentio minus grauis & acuta, nec minus laborioſa dictio: cuius generis ſunt inſcriptiones Sepulchrorum, Clypeorum, Templorum, Hortorum, Theatrorum; quædam etiam breues ac preſſæ, ſed non parum elaboratæ deſcriptiones Vrbis, Portus, Pugnæ, aliusve rei geſtæ, ab aliquo præſertim Diuorum.

37 Hæc autem nonnullis picturis, quæ Emblemati vel Ænigmati propoſito reſpondeant, poterunt condecorari tum ab externis Adoleſcen-

ſcentibus, ſed non niſi in inſigni aliqua celebritate & permiſſu Præpoſiti Prouincialis, vt vitentur ſcilicet immoderati ſumptus; tum a Noſtris, raro tamen, nec ſine Rectoris approbatione, idque cum argumẽtum eiuſmodi eſt, vt religioni ac pietati potius, quam oſtentationi deſeruiat.

38 Cum communia præmia publice diuidenda ſunt, aut in Theatro ab adoleſcentibus noſtris aliquid exhibendum; ſicut his rebus pueriles animi exhilarantur, & ad ſtudia bonarũ artium inflammantur quam maxime; ita & Magiſter ſtrenue laboret, vt & ſuos egregie inſtructos mittat ad certamen; & ſeuere caueat, ne morum doctrinæve iacturam faciant, dum ſe comparant ad theatrum.

39 Quoniam in theatrum poemata minus frequenter edi poſſunt, ne huius rei nimia intermiſsione frigeat poeſis ac iaceat, æquum eſt, vt ter aut quater in anno priuatim in ſchola ſine ſcenico ornatu ab Adoleſcentibus mutuo colloquentibus recitentur ab ipſis compoſitæ Æglogæ, Scenæ, Dialogi: quorum partes ita Magiſter diſponat ac diuidat paulo prouectioribus ſcribendas, vt coniunctæ poſtea vnũ corpus coagmentent.

QVO-

QVOTIDIANA TEMPORIS RATIO, ac diuisio.

40 DVABVS horis mane doceat, totidem a prandio: ingrediatur igitur Claſſem ſemihora poſt commune ſcholarum initium: ac det operam, vt quam minimum fieri poteſt, recedat tam a temporum ſpatijs, quę hic ſingulis exercitationibus aſsignantur, quã ab earundem exercitationum ordine, qui hic præſcribitur, niſi iuſtis de cauſis Præfecto videretur variandus: in eo tamen qui initio ſtudiorum ſuſceptus fuerit, conſtanter toto anno perſeuerandum.

MANE.

§. 1. PER tres circiter horæ quadrantes corrigantur themata: quod dum priuatim ac ſubmiſſa voce facit Præceptor, Adoleſcentes recitent memoriter Decurionibus M. Tullij orationes: deinde Græce aliquid modo exſcribant, modo componant, aut quod a Græcis auctoribus vincta ſolutave oratione ſcriptum eſt, Latine vertant eodem orationis genere.

§. 2. Recitatio tamen poſſet etiam (ſi nihil impediat) ante præceptoris aduentum ſtatim poſt primum campanæ ſignum inchoari: Eo quoque tempore recognoſcat Decurio, & colligat

ligat quicquid afferendum domo fuerit a pueris, idque Magistro tradat cum Censorijs notis, hoc est, cum obseruationibus eorum, quæ quisque bene maleve gesserit in recitando, in scribendo, & in alijs huiusmodi.

§. 3. Posthæc per horam exponantur præcepta artis Rhetoricæ & breuiter repetantur, vt vltimo quadrante possint aliquando recognosci vel Cẽsoriæ notæ Decurionum: vel ea quæ discipuli priuatim scripserint hora prima: nonnunquam thema dictari: interdum alicuius oratio ad parietem affigi, vt cæterorum iuuenum censura castigetur, nec sine breui inter ipsos concertatione.

A PRANDIO HORA PRIMA.

§. 4. ORATIO M. Tullij explicetur, & breuiter repetatur.

HORA SECVNDA.

§. 5. RECITENTVR memoriter Decurionibus quaterni fere versus ex Græco auctore, idque si fieri potest, ante ingressum Præceptoris in scholam: tribus circiter quadrantibus exponatur & repetatur Græcus auctor: vltimo autem quadrante aliquando aliquid ex Græca Prosodia explicetur: nonnunquam Græcũ thema dictetur tam carmine

mine, quam prosa: interdum hoc ipsum thema corrigatur.

DIE VACATIONIS.

§. 6. SEMIHORA carmina corrigantur: per horam explicetur & repetatur alternis egregius aliquis nũc Poeta, nunc Historicus, præcipuis quibusdã rebus ac phrasibus breuiter annotatis. Deinde carmen dictetur in sequẽtem hebdomadam cum aliqua explicatione artificij poetici in epigrammate, in Elegia, in Ode, alijsve poematijs conscribendis.

DIE SABBATI MANE.

§. 7. PER semihoram recitentur audita per hebdomadam: imo ab initio libri, vel orationis præseferat Magister velle se librum illum a principio singulis sabbatis recitari. Sed vbi explicando ad quintam pagellam vel vlterius progressus fuerit, ex primis paginis aliquas, modo plures, modo pauciores iuxta pensi magnitudinem remittat: interdũ tamen postremis paginis omissis primas iubeat recitari, vt totius libri recens memoria retineatur. Eo deniq; absoluto, sortito capiat aliquos ex ijs, qui vltro nomina in eam rem dederint, vt e suggestu totum librum per par-

tes cum dignitate pronuntient, nec ſine præmiolo,

§. 8. Deinde per horam totius hebdomadæ prælectiones repetantur, idque per præcipua quædam capita, partim Magiſtro exigente, partim diſcipulis aut ſua ſponte reddentibus, aut inter ſe percunctantibus.

§. 9. Huius horæ dimidia poſterior ſemel aut iterum quolibet menſe impendatur diſputationi aut ex propoſitis theſibus, aut verbotenus.

§. 10. Vltima ſemihora habeatur, vel audiatur hebdomadaria oratio.

A PRANDIO.

§. 11. PER ſemihoram repetantur per capita pomeridianæ prælectiones.

§. 12. Altera ſemihora exponatur grauis aliquis Poeta.

§. 13. Tertia ſemihora recolantur Græca.

§. 14. Vltima ſemihora in breuem explicationem Catechiſmi, piamque exhortationem collocetur. Exponetur autem Catechiſmus ex P. Caniſij libello, niſi alicubi alius iam inuſu ſit nihilo minus vtilis. Ediſcatur autem ac recitetur initio ſcholæ cum alijs prælectionibus pomeridianis.

IN FESTIS ET ANNVIS *Vacationibus.*

§.15. TAM in festis, præsertim si plura sint, quam in annuis vacationibus siue præfectus, siue magister pueris aliquid, quo occupentur, imponat.

PIETAS AC DISCIPLINA *morum.*

48 QVANQVAM huius classis auditores non tam facile seueris disciplinæ legibus, quæ inferioribus scholis præscriptæ sunt, coerceri solent: eas tamen Magister, quatenus illorum ætas aliæue rationes ferent, curent obseruandas: ac primum incensis in id studijs incumbat, vt Christiana pietate suorũ adolescentum mentes imbuat: quod maxime consequetur, &c. Vt Reg. 70 tertiæ. Et sic de reliquis omnibus, quæ sunt eædem ad verbum cum Regulis tertię.

ATQVE HÆC DE COLLEGIJS, in quibus sunt quinque scholæ inferiores; nunc de alijs, in quibus sunt pauciores.

DE COLLEGIO QVATTVOR CLASSIVM.

1
VONIAM ſupremarum claſſium ratio ſuperius conſtituta, Collegij & ſcholarum auctoritatem magnopere tueri ſolet: idcirco ſuprema in Collegio quatuor Claſsium retineat ac ſeruet omnia, quæ de claſſe Rhetoricæ præſcripta ſunt Collegijs quinque ſcholarum: ſecunda vero pro claſſe Humanitatis habeatur, & ab eius ordine ac ratione nihil omnino diſcrepet.

2 Tertia claſsis in duos ſecetur ordines: quorum ſuperior primæ Grammaticæ reſpondeat, inferior autem ſecundæ; quarta demum claſsis in duos item tribuatur ordines, qui duobus tertiæ claſsis ordinibus pares ſint.

DE COLLEGIO TRIVM CLASSIVM.

VÆ inferiores claſſes retineant eum gradum, qui paulo ante præſcriptus fuit tertiæ & Quartę in collegio quatuor claſsium.

2 Supremæ vero Claſsis Profeſſor doceat, quæ ſunt propria ſcholæ Humanitatis, & anno vertente addat poſt Paſcha Rhetoricæ compendium ex Cypriano. Poſſet etiam ſi commodius videbitur, ea claſsis in binos ordines diuidi, quorum Superior ad ſcholam Rhetoricæ, inferior autem ad ſcholam Humanitatis, vt proxime poteſt, accedat.

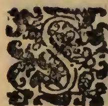
DE COLLEGIO
DVARVM CLASSIVM.

1 INFERIORIS clafsis duo ftatuantur ordines, quorum inferior ea, quæ tertiæ Clafsi; Superior autem ea, quæ fecundæ Clafsi conueniunt, fortiatur.

2 Superior Clafsis etiam in duos diftrahatur ordines, quorum inferior primæ Clafsis penfum fibi vendicet; Superior autem Humanitatis, addito duobus tribusve menfibus vltimis Rhetoricæ compendio.

DE COLLEGIO.

VNIVS SCHOLAE.

ICVBI necesse sit (quod tamẽ rarissime & ægerrime faciendum) collegia vnius Classis admitti, ea Classis duo complectatur ordines, quorum inferior ea, quæ ad tertiam & secundam classem pertinent, à facilioribus ad difficiliora paulatim progrediendo, condiscat: Superior autem suũ cursum ab ijs, quæ primæ Classi propria sunt, inchoet: deinde ad ea promoueatur, quæ ad Humanitatem pertinent: postremo ad Rhetoricæ compendium.

COMMVNIA COLLEGIIS,

IN QVIBVS PAVCIORES Scholæ, quam quinque sunt.

1 SERVENT ac doceant, quoad eius fieri potest, omnia, quæ de collegijs quinq; classium cõstituta sunt, nisi quod tempus ea docẽdi atque explica ndi duplicãdum fere est; vt quæ illis vno tradun tur semestri, in his in annum prorogen tur: & quæ in illis annum sibi poscunt, in his habeant biennium: atque ita deinceps de reliquis.

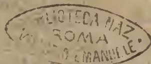
2 In his pauciorum Clasium Collegijs dan da esset opera, vt ad scholas nostras non admitterentur rudiores, hoc est, qui non satis bene teneant, quę ad tertiam Classem pertinent, aut certe ad inferiorem tertiæ Clasis ordinem: sic enim cursus singulis ordinibus præscriptus celerius absolueretur. Sin id obtineri non poterit, quæ paulo ante constituta sunt, retineantur.

3 Vbi sunt duo ordines, videndum esset, an ambobus idem thema eiusdemque auctoris explicatio, vt supra dictũ est, conuenire queãt, Id vero si cedat incommode, habeat quilibet suum thema & Auctorem, sed tempore, quod cuiusque exercitationis proprium est, in dua s

partes

partes diuiſo, quarum vna vni, altera alteri impendatur ordini. Quod tempus cum ſit duplo minus, longiori diſcipulorum mora in curſu cuiuſquam ordinis peragendo compenſandum eſt.

4 Quilibet Profeſſor habeat & obſeruet regulas earum ſcholarum, quibus ſuæ claſsis ordines reſpondent.

REGVLAE SCHOLA-STICORVM SOCIETATIS.

1 NIMI puritatem custodire, & rectam in studiis intentioné habere scholastici nostri conentur; nihil aliud in his, quam diuinam gloriam, & animarum fructum, quærentes, ad hunc enim scopum studia Societatis diriguntur; & in suis orationibus gratiã vt in doctrina proficiant, crebro petãt.

2 Serio & constanter ad studia animũ adijciant: vtque cauendum sibi putent, ne feruore studiorum intepescat solidarum virtutum, ac religiosæ vitæ amor, ita sibi vicissim persuadeant, nihil gratius se Deo facturos in collegijs, quam si cum ea intentione de qua dictum est, studijs se diligenter impendant, & licet nunquam ad exercenda ea, quæ didicerint, perueniant; Illum tamen studendi laborem ex obedientia & charitate, vt par est, susceptum, opus esse magni meriti in conspectu diuinæ & summæ Maiestatis apud se statuant.

3 Ijs facultatibus singuli operam dabunt, eosque audient præceptores, quos superior assignabit.

4 Scholastici in audiendis lectionibus sint assidui, & eis præuidendis diligentes, & postquã

eas

eas audierint, repetendis, in quibus repetitionibus si quid erit, de quo ipsi dubitent, magistrum adeant.

5 Ex lectionibus quæ adnotatu digna erunt, in scripta referent, & postea maiori cum ordine digesta, transferant in libros papyraceos, quæ in posterum conseruata velint.

6 Intersint scholastici communibus scholarum etiam externarum, ad quas accedunt, disputationibus; & doctrinæ specimen pariter ac modestiæ præbere curent.

7 Quotidianis disputationibus, ac repetitionibus omnes intersint; & qui disputant, ei qui præest, religiose obediant.

8 Cum ad publicas scholas eundum erit, eãt & redeãt inuicem associati, cum ea modestia interiori, & exteriori; quæ ad sui & aliorum ædificationem conueniat.

9 Eorum colloquia, qui cum scholasticis externis loquendi facultatem habuerint, sint solum de rebus ad litteras, vel ad profectum spiritus pertinentibus, prout ad maiorem Dei gloriam omnibus vtilius fore iudicabitur.

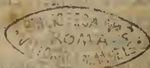
10 Omnes quidem, sed præcipue humaniorũ litterarum studiosi, latine loquantur, & memoriæ quod a suis Magistris præscriptum fuerit, commendent, ac stylum in compositionibus diligenter exerceant.

11 Vltra duas horas nemo aut legendo, aut scribendo, labori incumbat, quin studium inter-

intermittat aliquantulo temporis interuallo. Præscriptam vero a Præfecto diuisionem temporis seruent diligenter vniuersi, nec alijs quã ab eo sibi traditis vtantur libris.

12 Horis priuato studio attributis, qui superioribus facultatibus vacant, domi relegant quæ scripserunt in scholis, eaque curent intelligere, & intellecta sic examinent, vt ipsi sibi obijciant, & qnæ obiecerint soluant: quæ nequeunt, annotent ad interrogandum vel disputandum.

F I N I S.

ERRATA

quædam paulo magis insignia.

pag.	*vers.*	*errata*	*correcta*
4	11	explicationi	explicatione
8	10	etia	etiam
14	4	Geographiæ vel Sphæræ	Sphæræ vel Geographiæ
81	15	quoqoe	quoque
89	8	amittunto	amittito
112	9	reperet	reperat
169	5	annuas	annuos
203	8	quandoquidi-dem	quandoquidem
216	15	obtendatur	obtendantur
221	9	quidam	quidem
225	1	perstringat	perstringat
252	16	§. 58.	§. 16.
331	11	externorum	externarum.

REGESTVM.

A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X.

Omnia sunt folia præter initium libri, quod est dimidia duernionis.

ROMÆ
In Collegio eiusdem Societatis Anno Dñi
M. D. XCI.

